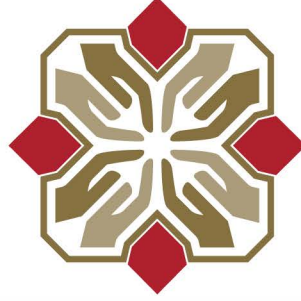

6. ULUSLARARASI DİNİ ARAŞTIRMALAR VE İNSAN SEMPÖZYUMU

OLAĞAN DIŞI DÖNEMLERDE AHLAK VE VİCDAN EKSENİNDE
DEĞİŞİM, SÜREKLİLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

6th. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON RELIGIOUS STUDIES AND HUMANITIES

CHANGE, CONTINUITY AND SUSTAINABILITY IN THE AXIS OF
MORALITY AND CONSCIENCE IN EXTRAORDINARY PERIODS

المؤتمر العالمي السادس للبحوث الدينية والإنسان
الاستدامة والاستقرار والتغير في محور الأخلاق والضمير بالفترات الاستثنائية

ÖZET KİTABI

TİMAV

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**OLAĞANDIŞI DÖNEMLERDE
AHLAK VE VİCDAN EKSENİNDE DEĞİŞİM,
SÜREKLİLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK**

TİMAV
TÜRKİYE İMAM HATİPLERİ VAKFI

TÜRKİYE İMAM HATİPLİLER VAKFI YAYINLARI

Yayın No: 17

Kongre / Sempozyum / Toplantı: 6

DİNİ ARAŞTIRMALAR VE İNSAN

Genel Yayın Yönetmeni: Muhammet Aydoğdu

Dizgi ve Redakte Sorumlusu: Orhan İlhan

Alan Editörleri: - Şeyma Çiçek - Müslime Örekli - Yusuf Büyükyılmaz

Yabancı Dil Editörleri: Mahmut Toptaş - Muhammed Ali Söylemez

Kapak: Yasin Tan / markalog

Basım Tarihi: HAZİRAN 2021

OLAĞANDIŞI DÖNEMLERDE AHLAK VE VİCDAN EKSENİNDE DEĞİŞİM, SÜREKLİLİK VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Editörler:

Prof. Dr. Muhiddin OKUMUŞLAR

Doç. Dr. Osman Zahid ÇİFÇİ

Arş. Gör. Sami BAYRAKCI

TİMAV
TÜRKİYE İMAM HATİPLERİ VAKFI

İÇİNDEKİLER

CİLEHANE: SHIFTS AND CHALLENGES TO THE SPIRITUAL LIFE.....	19
<i>PROF. DR. DAVID J. GOA</i>	
"ÇİLEHANE": RUHANİ YAŞANTININ DEĞİŞİM VE ZORLUKLARI	21
<i>PROF. DR. DAVID J. GOA</i>	
ŞEYHÜLİSLAM HALİLEFENDİ-ZADE CEMÂLEDDİN EFENDİ'YE SUNULAN BİR KASİDE	23
<i>PROF. DR. HİKMET ATİK & PROF. DR. MUSTAFA YILDIRIM</i>	
A QASİDA PRESENTED TO SHAYHK AL-ISLAM HALİLEFENDİ-ZADE CEMALEDDİN EFENDİ	25
<i>PROF. DR. HİKMET ATİK & PROF. DR. MUSTAFA YILDIRIM</i>	
KÜRESEL SALGIN SÜRECİNDE KURUMSAL DİN VE BİREYSEL DİNDARLIK -İLAHİYAT MESLEK ETİĞİ VE YENİ BİR DİN DİLİ ÜZERİNE DÜŞÜNMEK-	26
<i>PROF. DR. MEVLÛT UYANIK</i>	
INSTITUTIONAL RELIGION AND INDIVIDUAL PIETY IN THE PROCESS OF THE GLOBAL EPIDEMIC.-THİNKİNG ON NEW LANGUAGE OF RELİGİON AND PROFESSIONAL ETHİCS OF THEOLOGY-	28
<i>PROF. DR. MEVLÛT UYANIK</i>	
RELIGIOUS SECURITY AS A FACTOR IN COUNTERING THE CORONAVIRUS PANDEMIC IN UKRAINE.....	30
<i>PROF. DR. SC. OLENA PREDKO & PH. D. DENYS PREDKO</i>	
UKRAYNA'DA KORONAVİRÜS SALGINIYLA MÜCADELEDE BİR FAKTÖR OLARAK DİN GÜVENLİĞİ	32
<i>PROF. DR. SC. OLENA PREDKO & PH. D. DENYS PREDKO</i>	
KUDÜS MÜFTÜSÜ MAHMUD EL-BEYLÛNÎ'NİN (V.1085/1675) "HULÂSATU MÂ YAHSULU ALEYHİ'S-SÂ'ÛN FÎ EDVİYETİ DEF'İ-VEBÂ'İ VE'T-TÂÛN" İSİMLİ ESERİNİN TANITIMI VE İÇERİĞİ.....	34
<i>DOÇ. DR. ABDULLAH ACAR</i>	
INTRODUCTION AND CONTENT OF THE MUFTI OF JERUSALEM MAHMÛD B. BÂİLUNÎ'S (D.1085/1675) MANUSCRIPT TITLED HÛLÂSATU MÂ YAHSULU 'ALEYHİ'S-SÂ'ÛN FÎ EDVİYETİ DEF'İ-VEBÂ'İ VE'T-TÂÛN	36
<i>DOÇ. DR./ASSOC. PROF. ABDULLAH ACAR</i>	

KOÇI BEY RİSALESİNİN DÖNEMİN DİN-AHLAK-HUKUK İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE VAKIF HUKUKU PENCERESİNDEN GÜNÜMÜZE SUNDUĞU PERSPEKTİF	38
<i>DOÇ. DR. AHMET AKMAN</i>	
THE PERSPECTIVE PRESENTED BY THE KOÇI BEY TREATISE FROM THE ASPECT OF FOUNDATION LAW WITHIN THE FRAMEWORK OF THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION-MORALITY-LAW OF THE PERIOD	40
<i>ASSOC. PROF. AHMET AKMAN</i>	
DOĞU AKDENİZ'DE LATİNLERİN DESTEĞİYLE KURULAN YÖNETİMLER VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMLARI	42
<i>DOÇ. DR. AHMET ARAS</i>	
GOVERNANCE ESTABLISHED WITH THE SUPPORT OF LATINS IN THE EASTERN MEDITERRANEAN AND THEIR CURRENT SITUATION	43
<i>ASSOC. PROF. AHMET ARAS</i>	
FETRET DÖNEMİNİN OSMANLI TEZYİNATINA YANSIMALARI	44
<i>DOÇ. DR. ALİ FUAT BAYSAL</i>	
REFLECTIONS OF THE INTERREGNUM (FETRET) PERIOD ON OTTOMAN DECORATION	46
<i>ASSOC. PROF. ALİ FUAT BAYSAL</i>	
UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI	48
<i>DOÇ. DR. ALİ ÖGE</i>	
THE REFLECTIONS OF THE DISTANCE EDUCATION PROCESS ON THE EDUCATION OF HOLY QUR'AN.....	50
<i>ASSOC. PROF. ALİ ÖGE</i>	
HUKUKİ NÖRMLARIN AHLÂKİLİK SORUNU VE FIKHİN BUNA YAKLAŞIMI DOÇ. DR. FATİH ORHAN	
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ İSLAMİ İLİMLER FAKÜLTESİ	51
<i>ASSOC. PROF. FATİH ORHAN</i>	
COVID-19 SALGINI BAĞLAMINDA SINIRLARIN YÖNETİMİ VE ULUSAL AHLAKİLİK SÖYLEMLERİ.....	54
<i>DOÇ. DR. FERHAT TEKİN</i>	
BORDER MANAGEMENT AND NATIONAL MORALITY DISCOURSES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC.....	56
<i>ASSOC. PROF. FERHAT TEKİN</i>	

GELENEK VE MODERNİZM KISKACINDA SAVRULAN İNSAN	58
<i>DOÇ. DR. HASAN COŞKUN</i>	
THE SCATTERED HUMAN IN THE GRIP OF TRADITION AND MODERNISM.....	59
<i>ASSOC. PROF. HASAN COŞKUN</i>	
ÖZGÜR OLMAK KADERİMİZ.....	60
<i>DOÇ. DR. HÜLYA TERZİOĞLU</i>	
FREEDOM IS OUR DESTINY.....	62
<i>ASSOC. PROF. HÜLYA TERZİOĞLU</i>	
İSLAM AHLAK GELENEĞİNDE DEĞERLER: İBN MİSKEVEYH ÖRNEĞİ	64
<i>DOÇ. DR. İBRAHİM TURAN</i>	
VALUES IN ISLAMIC VALUE TRADITION: THE CASE OF IBN MISKAWAYH	65
<i>ASSOC. PROF. İBRAHİM TURAN</i>	
KOLEKTİF BİLİNÇ VE TOPLUMLARIN VİCDANI: TÜRK MODERNLEŞMESİNDE DİNİ DÖNÜŞÜMÜN BAŞAT BİR KAVRAMI OLARAK VİCDAN.....	66
<i>DOÇ. DR. MEHMET BİREKUL</i>	
COLLECTIVE CONSCIOUSNESS AND CONSCIENCE OF SOCIETIES: CONSCIENCE AS A DOMINANT CONCEPT OF RELIGIOUS TRANSFORMATION IN TURKISH MODERNIZATION	67
<i>ASSOC. PROF. MEHMET BİREKUL</i>	
KÜRESEL DÜNYA'DA İSLAM'IN AVRUPA'DAKİ YÜZÜ	68
<i>DOÇ. DR. METİN UÇAR</i>	
THE FACE OF ISLAM IN EUROPE IN THE GLOBAL AGE.....	70
<i>ASSOC. PROF. METİN UÇAR</i>	
POST-COLONIAL INDIVIDUALISM IN THE CONTEXT OF PEIRCE'S PHILOSOPHY: AN ESSAY BASED ON HEGEL'S TERM OF "OBJECTIVE SPIRIT" AND SEARLE'S TERM OF "INTENTIONALITY"	72
<i>ASSOC. PROF. MUHAMMET ÖZDEMİR</i>	
PIERCE'İN FELSEFESİNDE POST-KOLONYAL BİREYSELÇİLİK: HEGEL'İN "NESNEL TİN" VE SEARLE'NİN "KASITLILIK" TERİMLERİNE DAYALI BİR MAKALE	74
<i>DOÇ. DR. MUHAMMET ÖZDEMİR</i>	
KÜRESEL SALGIN DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİMLE ARAPÇA ÖĞRETİMİ -NEÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ HAZIRLIK SINIFI ÖRNEĞİ-.....	76
<i>DOÇ. DR. MUHAMMET VEHBİ DERELİ</i>	

**TEACHING ARABIC THROUGH ONLINE COURSES DURING THE GLOBAL
PANDEMIC: THE CASE OF NEU FACULTY OF THEOLOGY PREP CLASS .. 78**
ASSOC. PROF. MUHAMMET VEHBİ DERELİ

**HÜSEYİN KAZIM KADRİ'NİN TÜRK LUGATİ'NDA YER ALAN İNSAN
TAVSİFLERİ ÜZERİNE 80**
DOÇ. DR. MURAT AK

**ON THE HUMAN DESCRIPTIONS IN TÜRK LUGATİ OF HÜSEYİN KAZIM
KADRİ 81**
ASSOC. PROF. MURAT AK

DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİK: YİNE BİR GÜLNİHAL 83
DOÇ. DR. MURAT AK

CHANGE AND CONTINUITY: YİNE BİR GÜLNİHAL 85
ASSOC. PROF. MURAT AK

SEKÜLER AHLAK'IN İMKANI VE FELSEFİ TEMELLERİ 87
DOÇ. DR. MUSTAFA EREN

**THE POSSIBILITY AND THE PHILOSOPHY FOUNDATIONS OF SECULAR
ETHICS 88**
ASSOC. PROF. MUSTAFA EREN

**İSLAM TARİHİNDE VUKU BULAN DOĞAL AFETLER, SALGINLAR,
KITLIKAR VE BUNA KARŞI MÜSLÜMANLARIN TUTUMU 89**
DOÇ. DR. MÜCAHİT YÜKSEL

**NATURAL DISASTERS, EPIDEMICS, FAMINES IN ISLAMIC HISTORY AND
MUSLIM'S ATTITUDE TOWARDS IT 91**
ASSOC. PROF. MÜCAHİT YÜKSEL

**GELENEK VE MODERNİZM EKSENİNDE DEĞİŞEN FIKHİ YAPININ SON
DÖNEM OSMANLI MEDRESE GENÇLİĞİNE ETKİSİ 93**
DR. ÖÇR. ÜYESİ ABDULLAH AKIN

**THE EFFECT OF THE CHANGING FIKHI STRUCTURE ON THE AXIS OF
TRADITION AND MODERNISM ON THE YOUTH OF THE LAST PERIOD
OTTOMAN MADRAS 95**
DR. ABDULLAH AKIN

**NIETZSCHE'NİN İNSAN, DOĞA VE DEĞER ANLAYIŞININ GÜNÜMÜZ
DÜNYASINA YANSIMALARI: NIETZSCHECİ BİR YAKLAŞIM 97**
DR. ÖÇR. ÜYESİ ABDULHAN ÜNLÜSOY

**REFLECTIONS OF NIETZSCHE'S UNDERSTANDING OF HUMAN, NATURE
AND VALUES ON TODAY'S WORLD: A NIETZSCHEAN APPROACH 99**
DR. ABDULHAN ÜNLÜSOY

NATÜRALİSTİK AÇIDAN AHLAK VE NORMATİFLİK.....101
DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDULKADİR TANIŞ

**MORALITY AND NORMATIVITY FROM A NATURALISTIC PERSPECTIVE
.....103**
DR. ABDULKADİR TANIŞ

**ARAP EDEBİYATINDA İNSAN VE AHLÂK: SÂLİH B. ABDULKUDDÛS'ÜN
DİVANI ÖRNEĞİ.....104**
DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET YILDIZ

**HUMAN AND MORALITY IN ARABIC LITERATURE: THE CASE OF ŞÂLİH
B. 'ABD AL-ĞUDDÛS'S DIVAN106**
DR. AHMET YILDIZ

AMVÂS VEBASI VE İSLAM TOPLUMUNDA YAPTIĞI ETKİLER108
DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ DADAN
THE PLAGUE OF AMVAS AND ITS EFFECTS ON ISLAMIC SOCIETY.....110
DR. ALİ DADAN

**İSLAM HUKUK KİTAPLARINDA İBADET-AHLAK İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA
İBADETLERİN KAZANDIRMAK İSTEDİĞİ AHLAKİ DEĞERLER.....112**
DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ HAYDAR BÖLÜKBAŞ
**IN THE CONTEXT OF WORSHIP AND MORALITY THE MORAL VALUES
THAT WORSHIP WANTS TO BRING TO THE PERSON113**
DR. ALİ HAYDAR BÖLÜKBAŞ

**دور العلماء في مواجهة الأوبئة والأزمات في مصر عصر سلاطين المماليك
دكتور/ عيد فتحي عبد اللطيف عبد العزيز & دكتور/ عثمان على عطا114**

**MISIR MEMLÜKLER DÖNEMİNDE ULEMANIN SALGIN VE KRİZLERLE
MÜCADELEDEKİ ROLÜ115**
DR. OSMAN ALİ ATTA & DR. ÖĞR. ÜYESİ EİD FATHİ ABDELLATİF ABDELAZİZ

İNSANIN AHLAKİ YAPISINA KUR'AN'I YAKLAŞIM.....116
DR. ÖĞR. ÜYESİ FAİMA İSRAFİLOVA
QUR'ANIC PERSPECTIVE ON HUMAN'S MORAL STRUCTURE117
DR. FAİMA İSRAFİLOVA

GARAUDY'E GÖRE EVRENSEL AHLAKIN TEMELLERİ118
DR. ÖĞR. ÜYESİ FATİH KAYA & YUSUF OKUMUŞ
BASIS OF UNIVERSAL ETHICS ACCORDING TO GARAUDY119
DR. FATİH KAYA & YUSUF OKUMUŞ

EĞİTİM TEKNOLOJİSİNDEN TEKNOLOJİNİN EĞİTİMİNE: YAPAY ZEKÂ, NESNELERİN İNTERNETİ VE MAKİNE ÖĞRENMESİNE ETİK BİR BAKIŞ	120
---	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ M. FATİH TURANALP

FROM EDUCATIONAL TECHNOLOGY TO EDUCATION OF TECHNOLOGY: AN ETHICAL OVERVIEW OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE, INTERNET OF THINGS AND MACHINE LEARNING	121
--	------------

DR. M. FATİH TURANALP

AHLÂKIN KAYNAĞI OLARAK AKIL: İBN MİSKEVEYH ÖRNEĞİ	122
--	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN HEMŞİNLİ

REASON AS A SOURCE OF MORALITY: THE CASE OF IBN MISKAWAYH	123
--	------------

DR. HAKAN HEMŞİNLİ

İSLAM'DA FAKİRLİK-ZENGİNLİK OLGUSUNU TÜKETİM ÇAĞINDA YENİDEN OKUMAK VE ÖĞRETMENİN SOSYOLOG ROLÜ	124
--	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ HASAN ÇETİNEL

RE-READING THE POVERTY-RICH IN ISLAM IN THE AGE OF CONSUMPTION AND THE TEACHER'S ROLE AS A SOCIOLOGIST	126
---	------------

DR. HASAN ÇETİNEL

NEOLİBERAL SÖYLEMDE BİREY, BEDEN VE AHLAK: "BİYO-VATANDAŞ" ÜZERİNE BİR İNCELEME	128
--	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSEYİN ÇİL

INDIVIDUAL, BODY AND MORALITY IN NEOLIBERAL DISCOURSE: A STUDY ON "BIO-CITIZEN"	130
--	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSEYİN ÇİL

MODERNİTE SÜRECİNDE AİLE PROBLEMLERİ VE HZ. PEYGAMBER'İN HAYATINDA "BEŞ S" ÖRNEKLİĞİ	132
---	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ MURAT KAYA

DOMESTIC PROBLEMS IN THE PROCESS OF MODERNITY AND "THE FIVE VALUES" IN THE LIFE OF THE PROPHET MUHAMMED	134
--	------------

DR. MURAT KAYA

ESKİDEN YENİYE GEÇİŞTE GÜNCELLENEN İNSAN ALGISI	136
--	------------

DR. ÖĞR. ÜYESİ NİHAT DURMAZ

UPDATED HUMAN PERCEPTION IN TRANSITION FROM OLD TO NEW	137
---	------------

DR. NİHAT DURMAZ

TANRI'NIN SESİ VİCDAN: HAVÂTİR KAVRAMI BAĞLAMINDA BİR İNCELEME.....	138
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ OSMAN NURİ DEMİR</i>	
CONSCIOUS AS THE VOICE OF GOD: AN ESSAY IN THE CONTEXT OF TERM HAVÂTİR.....	140
<i>DR. OSMAN NURİ DEMİR</i>	
AHLAKIN DEĞİŞKENLİĞİ VE İNSAN İRADESİNİN AHLAKİ DAVRANIŞLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	143
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER FARUK ERDEM</i>	
THE MUTABILITY OF MORALITY AND THE EFFECT OF HUMAN WILL ON MORAL BEHAVIORS.....	145
<i>DR. ÖMER FARUK ERDEM</i>	
İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE COVID-19 SALGINI KORKUSU VE SOSYO-KÜLTÜREL YANSIMALARI (TOKAT ÖRNEĞİ)	147
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ SELÇUK KIRTEPE</i>	
THE FEAR OF THE COVID-19 PANDEMIC AND ITS SOCIO-CULTURAL REFLECTIONS IN THE STUDENTS OF THE FACULTY OF THEOLOGY (TOKAT EXAMPLE).....	149
<i>DR. SELÇUK KIRTEPE</i>	
ÂCURRÎ'NİN AHLÂKU'L-ULEMÂ'SINDA AHLÂKA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER VE KÜTÜB-İ SİTTE'YE ZİYADE AHLAK HADİSLERİ	151
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ TAHA ÇELİK</i>	
EVALUATIONS ABOUT ETHICS IN AL-AJURRY'S AKHLAQ AL-'ULAMA AND ETHICAL HADITHS IN ADDITION TO AL-KUTUB AL-SITTAH	152
<i>DR. TAHA ÇELİK</i>	
AFİFÜDDİN TİLİMSÂNÎ'DE İNSANIN HİLÂFETİ	153
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ TUĞBA GÖRGÜN</i>	
THE KHALIFAH OF MAN IN AFFİDDİN TİLİMSÂNÎ.....	154
<i>DR. TUĞBA GÖRGÜN</i>	
DELEUZE'ÜN FARK FELSEFESİ ÇERÇEVESİNDE İBRAHİM B. EDHEM MENKİBELERİNİ YENİDEN OKUMAK.....	155
<i>DR. ÖĞR. ÜYESİ VEDAT TEZCAN</i>	
WITHIN THE FRAMEWORK OF DELEUZE'S PHILOSOPHY OF DIFFERENCE, İBRAHİM B. RE-READING THE LEGENDS OF EDHEM	157
<i>DR. VEDAT TEZCAN</i>	

المعضلات الأخلاقية بين تأنيب الضمير والوازع الديني د. فاضل يونس حسين	159
VİCDAN AZABI VE DİNİ YAPTIRIM ARASINDA AHLAKÎ İKİLİMLER DR. FADİL HÜSEYİN	160
VAROLUŞU KEŞFE KÜRESEL ÇAĞRI DR. KEMAL YAVUZ ATAMAN	161
THE GLOBAL CALL TO THE EXPLORATION OF EXISTENCE..... DR. KEMAL YAVUZ ATAMAN	163
QURANIC TEACHERS' EXPERIENCE OF INTEGRATION WITH PUBLIC EDUCATION IN NORTH WEST, NIGERIA: A NOTE ON METHODOLOGY AND SOURCES DR. NASİR M. BABA & NURA BAWA	165
KURAN EĞİTMENLERİNİN KUZNEY NİJERYA'DA HALK EĞİTİMİNE ENTEGRASYON DENEYİMİ: METODOLOJİ VE KAYNAKLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME..... DR. NASİR M. BABA & NURA BAWA	167
DOĞAL AHLAK VE EVRENSEL AHLAKIN İMKÂNİ DR. ŞEMSETTİN KARCI	169
THE POSSIBLITY OF NATURAL AND UNIVERSAL MORALITY..... DR. ŞEMSETTİN KARCI	171
KÜRESEL KAPİTALİZM VE ETİK DEĞERLER EROZYONU..... DR. TUNAHAN DÜR	174
GLOBAL CAPITALISM AND THE EROSION OF ETHICAL VALUES DR. TUNAHAN DÜR	175
KAOS VE KRİZ DÖNEMİNDE İLMÎ HAYAT “EBÛ YA'LA EL-MEVSİLİ ÖRNEĞİ” ÖĞR. GÖR. DR. KAHRAMAN BULGURCU	176
THE SCIENCE LIFE IN THE PERIOD OF CHAOS AND CRISIS “THE EXAMPLE OF AL-ABU YA'LA AL-MAWSİLİ” DR. KAHRAMAN BULGURCU	177
HAYATI DAHA YAŞANILABİLİR HALE GETİRMEK İÇİN ÜÇ MESELE - MAĞARA HADİSİ ÖRNEĞİ- ÖĞR. GÖR. DR. MUHAMMET ALİ TEKİN	178
THREE ISSUES TO MAKE LIFE MORE LIVEABLE -CAVE HISTORY / MAĞARA HADİSİ SAMPLE- DR. MUHAMMET ALİ TEKİN	180

**SÖZÜN DİNAMİZMİNİ YAZININ DURAĞANLIĞINI SAVUNAN GÖRÜŞ
ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER: ARAP DİLİ ÖRNEĞİ.....182**
ÖĞR. GÖR. DR. MUHAMMED EFİL

**SOME EVALUATIONS ON THE OPINION DEFENDING THE DYNAMISM OF
THE SPEECH AND THE STAGNATION OF THE WRITING: THE EXAMPLE
OF ARABIC LANGUAGE183**
DR. MUHAMMED EFİL

EZBER BİR “MAHREMİYETTEN” MUTLAK BİR “ALENİYETE”184
ÖĞR. GÖR. SAADET İDER

FROM A MEMORIZED “PRIVACY” TO AN ABSOLUTE “PUBLICITY”185
LECT. SAADET İDER

**17. ASIR OSMANLI ÇÖZÜLMESİNİ EDEBİ BİR ESER ÜZERİNDEN OKUMAK
.....186**
ARŞ. GÖR. DR. AYŞE PARLAKKILIÇ MUCAN

**READING THE DISSOLVEMENT OF 17TH OTTOMANS THROUGH A
LITERARY TEXT187**
RES. ASST. DR. AYŞE PARLAKKILIÇ MUCAN

**GEÇMİŞTEN BUGÜNE REAKSİYONER BİR HAREKET OLARAK ÂRİF
YABANCILAŞMASI188**
ARŞ. GÖR. DR. BETÜL İZMİRLİ

**'ÂRİF'S ALIENATION AS A REACTIONARY MOVEMENT FROM PAST TO
PRESENT189**
RES. ASST. DR. BETÜL İZMİRLİ

**İBN CÜZEYY EL-GİRNÂTÎ'NİN KAVÂNÎNU'L-FIKHIYYE İSİMLİ ESERİNDE
FİKHÎ HÜKÜMLER İLE AHLAKÎ HÜKÜMLERİN İÇİÇELİĞİ.....190**
ARŞ. GÖR. DR. FATMA HAZAR

**THE INTEGRITY OF JURISPRUDENCE AND MORAL PRINCIPLES IN IBN
JUZEYY AL-GHIRNÂTÎ'S WORK ENTITLED AL-KAVÂNÎNU'L-FIQHIYYA
.....192**
RES. ASST. DR. FATMA HAZAR

**MİMARİ FONKSİYONLARI VE SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN
ANADOLU DÂRÜŞŞİFÂLARI194**
ARŞ. GÖR. DR. FATMA ŞEYMA BOYDAK & UZM. SÜMEYRA BOYDAK

**ANATOLIAN DARUSSIFAS (HOSPITALS) IN TERMS OF ARCHITECTURAL
FUNCTIONS AND HEALTH SERVICES195**
RES. ASST. DR. FATMA ŞEYMA BOYDAK & SPEC. SÜMEYRA BOYDAK

**COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİM VE İLAHİYAT
FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE AKADEMİK DÜRÜSTLÜK.....196**

ARŞ. GÖR. DR. İRFAN ERDOĞAN

**DISTANCE EDUCATION IN THE PROCESS OF COVID-19 PANDEMIC AND
ACADEMIC INTEGRITY AMONG THEOLOGY STUDENTS.....198**

RES. ASST. DR. İRFAN ERDOĞAN

**ENDÜLÜS “RECONQUISTA” HAREKETLERİ KARŞISINDA ŞAİRLERİN
TUTUMU: İSTİĞÂSE ŞİİRLERİ.....200**

ARŞ. GÖR. DR. MAHMUT ÜSTÜN

**THE ATTITUDE OF THE POETS AGAINST ANDULUSIAN “RECONQUISTA”
MOVEMENT: POEMS OF ISTHGHÂSAH202**

RES. ASST. DR. MAHMUT ÜSTÜN

**HZ. ÖMER’İN HARAÇ KONUSUNDAKİ İÇTİHADI BAĞLAMINDA EKONOMİ
AHLAK İLİŞKİSİ204**

ARŞ. GÖR. DR. ÖZNUR ÖZDEMİR

**THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMICS AND MORALITY IN THE
CONTEXT OF CALIPH UMAR'S JURISPRUDENCE ON KHARĀJ206**

RES. ASST. DR. ÖZNUR ÖZDEMİR

**SOSYAL MEDYADA DİN OLGUSU: SUNUM VE İÇERİK ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME208**

ARŞ. GÖR. ESRA ERMİŞ VURAL

**RELIGION IN SOCIAL MEDIA: AN EVALUATION OF PRESENTATION AND
CONTENT210**

RES. ASST. ESRA ERMİŞ VURAL

**KRİZ DÖNEMİ HADİS ŞERHÇİLİĞİ (İBN MERZŪK EL-HAFİD ÖRNEĞİNDE)
ARŞ. GÖR. FURKAN ÇAKIR**

**HADITH INTERPRETATIVENESS OF CRISES AGE (IN THE EXAMPLE OF
IBN MARZUQ AL-HAFID).....213**

RES. ASST. FURKAN ÇAKIR

**MEKKÎ SŪRELERDE MÜŞRİKLERİN EKONOMİK KAYNAKLI AHLÂKÎ
ZAAFLARINA YÖNELİK ELEŞTİREL SÖYLEM.....214**

ARŞ. GÖR. HASAN KILIÇ

**THE CRITICAL DISCOURSE ON POLYTHEISTS' ECONOMICALLY
SOURCED MORAL WEAKNESSES IN THE MECCAN SURAHS216**

RES. ASST. HASAN KILIÇ

İBN HALDUN'DA UMRAN, AHLAK VE DİNDARLIK İLİŞKİSİ	218
<i>ARŞ. GÖR. SEFA ALTAY</i>	
RELATIONSHIP OF UMRAN, MORALITY AND RELIGIOSITY IN IBN KHALDUN	220
<i>RES. ASST. SEFA ALTAY</i>	
KRİZ DÖNEMLERİNDE FIKIH: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ İÇTİMA-İ USUL-İ FIKIH SÖYLEMİ.....	222
<i>ARŞ. GÖR. SÜLEYMAN ŞAHİN</i>	
FİGH IN TIMES OF CRISIS: İJTİMÂÎ USUL AL-FİQH DISCOURSE IN SECOND CONSTITUTIONAL ERA	224
<i>RES. ASST. SÜLEYMAN ŞAHİN</i>	
BAKARA SURESİ 155-157. AYETLER BAĞLAMINDA İMTİHANLAR KARŞISINDA MÜMİNİN TUTUMU.....	226
<i>ARŞ. GÖR. SÜMEYYE SAYÇIN</i>	
IN THE CONTEXT OF THE VERSES 155-157 OF SURAT AL-BAQARA THE ATTITUDE OF THE BELIEVER IN THE FACE OF TESTS.....	228
<i>RES. ASST. SÜMEYYE SAYÇIN</i>	
AŞISI BULUNMAYAN BİR İDEOLOJİ; İSLAMAFOBİ	230
<i>ALİ CİHAN ÖZENSEL</i>	
AN IDEOLOGY WITHOUT VACCINE; ISLAMOPHOBIA	231
<i>ALİ CİHAN ÖZENSEL</i>	
NAZAN BEKİROĞLU ROMANLARINDA DİN OLGUSU	232
<i>AYSUN KUTBAY</i>	
RELIGION IN THE NOVELS OF NAZAN BEKİROĞLU	233
<i>AYSUN KUTBAY</i>	
KAOS, KRİZ VE DÖNÜŞÜM DÖNEMİNDE AHLÂKIN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ.....	234
<i>FATMA NUR BAHADIR</i>	
THE SUSTAINABILITY OF MORALITY DURING CHAOS, CRISIS AND TRANSITION.....	236
<i>FATMA NUR BAHADIR</i>	
NURETTİN TOPÇU'DA AHLAK VE DEĞER.....	238
<i>ZEYNEP BELMEN</i>	
MORALITY AND VALUE IN NURETTİN TOPÇU	239
<i>ZEYNEP BELMEN</i>	

CILEHANE: SHIFTS AND CHALLENGES TO THE SPIRITUAL LIFE

Prof. Dr. David J. Goa
Saint Stephen's College
davidgoa@telusplanet.net

The prophet Moses withdrew for forty days on Mount Sinai. The prophet Jesus Christ withdrew to the desert for forty days. The prophet Muhammed withdrew to the cave on Mount Hira. The echo of these revelatory encounters resonates in the Sufi discipline associated with the *cilehane*, the withdrawal usually when one reaches the age when the prophet Muhammad's life came to an end, a forty days seclusion with olives appointed for nourishment for each day, silence, fasting, prayer and contemplation, a time to nourish one's soul (*nafs*) and taste the rich flavours of divine presence. Jews, Christians, and Muslims alike set aside a portion of each year in remembrance, a focused discipline where the rhythm of the days and nights invite the depth of the soul to surface and the breath of God to be one's "all in all."

Over the last year much, if not all, of the world has been in the grip of a pandemic. Large populations have been encouraged to isolate, live under curfew, wear masks in public and socially distance, all as an expression of solidarity with their neighbours. The elderly, living together in care-homes, have been cut off from their loved ones and many have died of loneliness, perhaps even more than have died of the result of the viral infection. Often, they die alone or holding the hand of a nurse if they are fortunate. Normal funeral services are curtailed or entirely prevented. Churches, Mosques, Synagogues and temples have been closed or put under substantial restrictions for the attendance of the faithful. Some healthcare professionals working directly with COVID 19 patients have witnessed many more deaths and caregivers in homes for the elderly have presided over the suffering and dying of high percentages of those they care for. Many schools have been closed. Businesses have failed. Some predict a mental health crisis will follow in the wake of the pandemic. Political leaders have leaned on national and regional directors of public health who have argued for restrictions based on "models" of what may develop. Science has been elevated in public

discourse and given authority usually reserved for religious and political leader.

In this essay I will examine the religious and spiritual implications of how we have handled and organized our response to the pandemic. How do these responses reflect our understanding of what it means to be human? Does our personhood exist or is our biology the only matter to be considered? Is this enforced period of solitude, our curious time in the *cilehane* likely to surface the depth of the soul, an enlarged neighbourliness and will to care for the vulnerable? What do religious traditions teach us about the art of suffering and the art of dying in the midst of what seems like a collective trauma?

"ÇİLEHANE": RUHANİ YAŞANTININ DEĞİŞİM VE ZORLUKLARI

Prof. Dr. David J. Goa

Musa peygamber kırk gün boyunca Sina dağına inzivaya çekildi. İsa Mesih kırk gün boyunca çölde inzivaya çekildi. Muhammet peygamber de Hira dağında inzivaya çekildi. Bu önemli olayların ekoları Çilehane ile ilişkilendirilen bir Sufi uygulamasında yankılanmaya devam etmektedir. Bu inziva hali genelde Muhammet peygamberin vefat ettiği yaşa gelince başlar. Her gün için ayrılmış bir zeytin ile kırk günlük bir inziva, sessizlik, oruç, namaz ve tefekkür, kişinin nefsini beslemesi ve ilahi varlığın zengin tadını alması için ayrılmış bir vakit. Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar hepsi yılın belli zamanlarını, gecenin ve gündüzün ritimlerinin kişinin ruhunun derinliklerini ortaya çıkarmasını ve Tanrı'nın nefesinin kişi tarafından hissedilmesini hedefleyerek diğerlerinden ayırır.

Son bir yıldır, dünyanın tamamı olmasa da büyük çoğunluğu, bir salgının mağdurları haline geldi. Büyük insan toplulukları, komşularıyla birliktelik göstergesi olarak, toplumdan soyutlanmış, sokağa çıkma yasaklarına bağlı, toplumsal alanlarda maske giyerek, sosyal mesafe dahilinde yaşamlarını devam ettirmekte. Bakım evlerinde yaşayan yaşlı insanların sevdikleriyle bağları kesildi ve belki de virüs sebebiyle ölümlerinden daha fazlası yalnızlığın getirdiği üzüntüden öldü. Çoğunlukla ya tek başlarına ya da eğer şanslılarsa bakımlarını sağlayan bir hemşirenin elini tutarak can verdiler. Cenaze törenleri ya kısaltıldı ya da tamamen iptal edildi. Kilise Cami ve Sinagoglar, inananların katılımına ya tamamen kapatıldı ya da ağır kısıtlamalar getirildi. Covid-19 hastalarıyla doğrudan etkileşimi olan sağlık çalışanları diğerlerinden çok daha fazla kişinin ölümüne tanıklık ederken, yaşlıların bakımlarını evlerinde sağlayan bakıcılar, ilgilendikleri yaşlıların ölüm anlarına tanıklık ettiler. Birçok okul tamamen kapatıldı. İş yerleri iflas etti. Bazı kesimler, salgını takip eden dönemde akıl sağlığı krizlerinin ortaya çıkacağı şeklinde tahminlerde bulunmakta. Siyasi liderler, olabilecekler konusundaki tahminlerine bağlı olarak bu kısıtlamaları öneren ulusal ve bölgesel halk sağlığı direktörlerine yüz çevirdi. Halk nezdinde bilim ön saflara geldi. Daha önce dini ve siyasi liderlere verilen otorite, bilime verildi.

Bu makalede salgına karşı ortaya koyduğumuz tepki ve onu idare ediş şeklimizin dini ve ruhani sonuçlarını inceleyeceğim. Salgına gösterdiğimiz reaksiyonlar, insan algımızın ne olduğuyula ilgili nasıl bilgiler veriyor? Bir kişiliğimiz mevcut mu yoksa yalnızca biyolojik yapımız konu edilmeye değer yegâne olgu mu? Bu zorunlu inziva süreci, çilehanedeki bu garip zamanlarımız ruhumuzun derinliklerini gün ışığına çıkarıp, güçlenmiş bir komşuluk anlayışı ve zayıfa yardım etme refleksi doğuracak mı? Dini geleneklerimiz bizlere acı çekme sanatı ve kolektif bir travmanın ortasında ölmek hakkında neler öğretmekte?

**ŞEYHÜLİSLAM HALİLEFENDİ-ZADE CEMÂLEDDİN
EFENDİ'YE SUNULAN BİR KASİDE**

Prof. Dr. Hikmet ATİK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
nevahik@hotmail.com

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
mustafayildirim@erbakan.edu.tr

Kazasker Hâlid Efendi'nin oğlu olan Cemaleddin Efendi 1848 yılında İstanbul'da doğmuştur. 1871'de Bâb-ı Fetvâ Mektûbî Kalemî'nde vazifeye başladıktan sonra Anadolu kazaskerliği mektupçuluğuna getirilmiştir. 1878'de meşihat mektupçusu oldu. Bu görevde iken yazdığı hususi mâruzatları ile meşihat makamında olup bitenleri saraya bildirerek II. Abdülhamid'in dikkatini çekmiştir. Daha sonra Padişah tarafından kendisine İstanbul kadılığı ve Anadolu kazaskerliği ve Rumeli kazaskerliği pâyeleri verilmiştir. Rumeli kazaskerliği pâyesiyle meşihat mektupçuluğunda bulunduğu sırada kırk üç yaşında iken 4 Eylül 1891'de Ömer Lütfi Efendi'nin yerine şeyhülislâm oldu.

Cemâleddin Efendi yerleşmiş ilmiye geleneğine aykırı olarak II. Abdulhamit tarafından mektupçuluktan şeyhülislâmlığa yükseltilmiştir. II. Abdülhamid'in karakterini, hassasiyetini, meziyet ve zaafalarını çok iyi bilen Cemâleddin Efendi, son derece dikkatli davranarak onun saltanatının sonlarına kadar on yedi yıl altı ay gibi uzun bir süre bu mevkide kalabilmiştir.

Cemâleddin Efendi'nin öne çıkan bir özelliği de cuma selâmlıklarında ve birçok merasimde en başta yer almış olmasıdır. Nitekim 21 Temmuz 1905 cuma selâmlığında kendisiyle birkaç dakikalık sohbeti sebebiyle Ermeni tedhişçilerin bomba suikastından kurtulan Abdülhamid'in nezdinde itibarı bir kat daha artmıştır.

Cemaleddin Efendi'nin Rumeli kazaskerliğine atanması dolayısıyla Hulûsî mahlaslı şair tarafından ona bir kaside takdim edilmiştir. Biz bu

tebliğimizde; daha önce herhangi bir yerde ınlamadığını gördüğümüz 18 beyitlik ilgili kasideyi anlatmaya ve tanıtmaya çalışacağız.¹

Anahtar Kelimeler: Cemaleddin Efendi, Kaside, Şeyhulislam, Rumeli

¹ İlgili kasidenin yazılı olduğu belge özel arşivimizde bulunmakta ve yaptığımız araştırmalara göre herhangi bir yerde yayınlanmamıştır.

***A QASIDA PRESENTED TO SHAYHK AL-ISLAM HALILEFENDI-
ZADE CEMALEDDEIN EFENDI***

Prof. Dr. Hikmet ATİK

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Cemaleddin Efendi, the son of Kazasker Halid Efendi, was born in Istanbul in 1848. After he started working in the correspondence of the Bab-ı fatwa in 1871, he was appointed as a reporter in the Anatolian kazasker structure. In 1878, he became a mashikhat reporter. While in this position, he reported to the palace what was happening in the mashikhat office with his special reports. Therefore, he arrested the second Abdulhamid's attention. Later, he was appointed by the sultan as qadi of Istanbul. He served as the Anatolia and Rumeli Kazasker. He became Shaykh al-Islam on September 4, 1891, when he was 43 years old.

Jamaluddin Efendi was elevated from reporter to Shayk al-Islam by the second Abdulhamid, contrary to the established tradition of ilmia. Jamaluddin Efendi, who knew the character, sensitivity, virtues and weaknesses of the second Abdulhamid very well, was able to stay in this position for a long time, such as seventeen years and six months, acting very carefully.

A prominent feature of Cemaleddin Efendi is that he took part in the Friday divine service parade in the Ottoman Empire and in many ceremonies. During the Friday divine service parade on July 21, 1905, Abdulhamid chatted with him for a few minutes and survived the assassination attempt of the Armenian attackers. For this reason, his reputation increased alongside Abdulhamid.

Due to the appointment of Cemaleddin Efendi as Rumeli kazasker, a qasida was presented to him by a poet nicknamed Hulusi. In this study, we will try to explain and introduce this qasida, which we have seen that has not been published anywhere before.¹

Keywords: Cemaleddin Efendi, Qasida, Shaykh al-Islam, Rumeli

¹ The document in which the qasida was written is in our private archive and, according to our research, has not been published anywhere.

**KÜRESEL SALGIN SÜRECİNDE KURUMSAL DİN VE BİREYSEL
DİNDARLIK**

-İlahiyat Meslek Etiği ve Yeni Bir Din Dili Üzerine Düşünmek-

Prof. Dr. Mevlüt UYANIK

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mevlutuyanik@hitit.edu.tr

Felsefe tarihinde üzerinde en çok konuşulnlardan birisi de Epikür paradoksu diye bilinen “Kötülük Sorunu”dur. Antik Yunan ile ilahi dinlerin Tanrı tasavvurunun farklılığına rağmen sorun hala “Mükemmel, adil ve mutlak iyi sıfatlarına sahip bir Tanrı ile dünyadaki kötülüklerin açıklanmasının inananlara nasıl yapılacağı üzerinde tartışmalar hala devam etmektedir. İlahiyat fakülteleri Kelam, İslam Felsefesi Tarihi ve Din Felsefesi bilim dallarında bu sorun üzerine yoğunlaşmaktadır. Bildirin amacı, öncelikle kavramların suiistimali ve ezoterik yorumlarıyla yaptıkları terör eylemlerine meşruiyeti sağlamaya çalışan (İŞİD, FETÖ) örgütlerin kökenci, köktenci (entegrist, fundementalist, radikalist) tutucu okumalara karşı yeni bir din dili oluşturmaya yönelik çalışmaların gerekliliğini vurgulamaktır. Ayrıca koronavirus (Covid-19) küresel salgınıyla birlikte sağlık alanında kullanılan din dilindeki olası yanlış kullanımlara işaret etmeyi hedeflemektedir. Bildirin ilk kısmında ülkemizde uzun yıllardır yaşadığımız PKK’nın da temelde entegrist/tutucu bir dile sahip olduğuna, yakın bölgelerimizdeki Şii-Selefi çatışmanın Hilafet ve Mehdi tasavvurlarla meşruiyeti sağlanan vekâlet savaşlarına, Sünnî bir yapıda olduğunu iddia eden ama “Kainat İmamı” sıfatıyla Mehdi tasavvurla 15 Temmuz 2016 yılında darbe teşebbüsünde bulunan FETÖ’nün din diline dair bilgi verilerek ve yeni bir din dili oluşturmanın zorunlu hale geldiği vurgusu yapılacaktır. Araştırmanın ikinci bölümünde küresel salgına karşı ulusal önlemler alınırken ilahi dinlerin İsrail, Avrupa ve İslam dünyasındaki resmi ve sivil grupların verdikleri tepkiler, kurumsal din anlayışının tıkandığını göstermektedir. Bu bağlamda Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığının umre ziyaretleri, Cuma namazı ve minarelerden salâ vermek, salavat getirmek ve dua etmek şeklinde kullandığı din dilinin ortaya çıkardığı olası sorunlara işaret edilecektir. Neticede, Kurumsal din anlayışının yeni bir din dili geliştiremediği için zayıflayıp hedef kitlesi üzerindeki etkisini kaybetme korkusu yaşarken bireysel/asli dindarlığın güçlenip kişinin Rabbi ile

doğrudan irtibatını artırabileceği imkânı üzerinde durulacaktır. İlâveten “Yeni Bir Din Dili Geliştirmek” için İslam felsefesindeki hekim-hakîm-bilge ilişkisinin yeniden güncellenmesi ve insan sağlığını korumayı hedefleyen birimler ile felsefe/ilahiyat ve diğer beşeri disiplinler arasındaki irtibatın yeniden kurulmasıyla din dilinin yeniden oluşmasında disiplinler arası çalışmanın şart olduğu vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Salgın, Kötülük Sorunu, Kurumsal Din, Bireysel Dindarlık, Yeni Din Dili

**INSTITUTIONAL RELIGION AND INDIVIDUAL PIETY IN THE
PROCESS OF THE GLOBAL EPIDEMIC**

***-Thinking on New Language of Religion and Professional Ethics of
Theology-***

Prof. Dr. Mevlüt UYANIK

The One of the most discussed subjects in the history of philosophy is the "Problem of Theodicy", known as the Epicurean paradox. Despite the difference between the ancient Greek and the divine imagination of God, the problem is still the debate over how to explain the evils in the world to believers with a God who has the attributes of perfect, just, and absolute good. Theology faculties focus on this problem in the disciplines of Kalam/Theology, History of Islamic Philosophy and Philosophy of Religion. The aim of the paper is to emphasize the necessity of working towards creating a new religious language against the integrist (fundamentalist, radicalist) and conservative readings of the organizations (DAESH, FETO) that try to legitimize their terrorist acts with the abuse of concepts and their esoteric interpretations. It also aims to point out possible misuses in the language of religion used in the field of health with the global epidemic of coronavirus. In the first part of the paper, the PKK (ethnic terrorist organization), which we have lived for many years in our country, also has an integrist/conservative language, the Shiite-Salafi conflict in our close regions, the proxy wars that are justified by the Supporters of the Caliphate and Mahdist conceptions, and the Mahdist conception as the "Imam of Universe. It will be emphasized that it has become mandatory to create a new religious language by giving information about the religious language of FETO which attempted a coup in July 2016. In the second part of the research, while national measures were taken against the global epidemic, the reactions of official and civil groups of divine religions in Israel, Europe and the Islamic world show that the institutional understanding of religion was blocked. In this context, the possible problems caused by the religious language used by the Presidency of Religious Affairs in Turkey in the form of Umrah visits, Friday prayers and salaah from minarets, saying salawat and praying will be pointed out. As a result, while the institutional understanding of religion cannot develop a new language of religion, it will weaken and fear to lose its influence on the target audience, while the

possibility that individual/primary religiosity can strengthen and increase a person's direct contact with his Lord/God will be emphasized. In addition, it will be emphasized that interdisciplinary work is essential for the re-establishment of the language of religion by re-updating the doctor-scientist-sage relationship in Islamic philosophy in order to "Develop a New Religious Language" and re-establishing the connection between the units aiming to protect human health, philosophy/theology and other human disciplines.

Keywords: Global Epidemic, Evil/Theodicy Problem, Institutional Religion, Individual Piety/Religiousness, New Religion Language

**RELIGIOUS SECURITY AS A FACTOR IN COUNTERING THE
CORONAVIRUS PANDEMIC IN UKRAINE**

Prof. Dr. Sc. Olena PREDKO

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of Philosophy
olenapredko@knu.ua

Ph. D. Denys PREDKO

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of Philosophy
denyspredko@knu.ua

The coronavirus pandemic is shaking modern civilization. It has changed interstate and interpersonal relations. Rationality and morality are being destroyed more and more confidently – manipulative rhetoric begins to take their place. Undoubtedly, these transformations are reflected in Ukrainian realities, in particular, concerning religious security. Therefore, the purpose of the study is to comprehend religious security as an interconnected multi-level system of relations (personal, confessional, state levels) in conditions of internal and external threats of a pandemic nature.

Although religious needs are definitely among human needs, the coronavirus pandemic has made adjustments to religious freedom. However, in different countries, the level of restrictions and prohibitions is different. Its semantic range is quite diverse: from complete denial of COVID-19 to moderate measures that were dictated by considerations of public safety. Also, the actions of religious leaders were made. They offered world leaders programs for their participation in overcoming the pandemic, where accountability, transparency, fairness (for example, in the distribution of vaccines), and consolidation of efforts (including the religious environment) were the key.

Ukraine has also adopted a number of restrictions on religious services and public events for security reasons during the pandemic. For example, sociological studies that were conducted in October 2020 show that only 6.7% of Ukrainians who usually visit temples visited them during a strict quarantine. (Features of religious and church-religious self-determination of Ukrainian citizens: trends 2000-2020, 2020, 8).

Today, the coronavirus epidemic has entered the vaccination phase. This process showed the real ability of many countries. Actually, vaccines are becoming the main instrument of politics and diplomacy.

The vaccination debate began long before the coronavirus pandemic. And today, opponents question the efficacy, safety and necessity of the recommended vaccines. They argue that compulsory vaccinations violate individual rights to medical decisions and religious principles. There is also an ambiguous attitude towards vaccination in Ukraine. Thus, from March 5 to March 9, 2021, a study was conducted in Ukraine (2018 respondents were interviewed). 51.5% of respondents answered that they do not intend to get vaccinated against coronavirus (Attitudes of Ukrainian citizens to vaccination against COVID-19 (March 2021), 2021). Moreover, such a pattern is being monitored - the older the respondents, the more often they express their lack of desire to be vaccinated.

However, the religious leaders of Ukraine have joined in the vaccination effort. Major Archbishop of the Greek Catholic Church Sviatoslav Shevchuk was the first who got the vaccine.

Representatives of the Orthodox Church of Ukraine and the Jewish community have agreed with the vaccination. Religious leaders have stated that there is no religious reason to refuse vaccination. Indeed, in this case, we are talking about saving the lives and health of believers.

Thus, religious security in the dynamic dimension of the coronavirus pandemic has such a contextual and practical expression. First, the restrictions imposed on visiting religious places of worship have to some extent neutralized the significance of religious practices. It was not so much religion and a pandemic that entered the conflict sphere as religious activity, the constitutional human right to freedom of thought and movement, and quarantine measures. Second, vaccination is becoming the factor that opens up new opportunities for the realization of religious rights and freedoms. Third, the assessment of the effectiveness of religious security in Ukraine, including, on the one hand, expert and analytical monitoring of the current state, the manifestation of threats and risks in the system of interfaith and state-confessional relations and their prevention and neutralization, and on the other hand, its identification marker is the complex "efficiency-economy-human value".

**UKRAYNA'DA KORONAVİRÜS SALGINIYLA MÜCADELEDE
BİR FAKTÖR OLARAK DİN GÜVENLİĞİ**

Prof. Dr. Sc. Olena PREDKO

Ph. D. Denys PREDKO

Koronavirüs salgını bildiğimiz şekliyle modern dünyayı sarsmakta. Devletler ve insanlar arası ilişkilerin yapısı buna bağlı olarak çoktan değişmiş durumdadır. Rasyonellik ve ahlak yok olmaya her gün biraz daha yaklaşmakta ve onların yerini ise, manipülatif söylemler almakta. Şüphesiz ki tüm dünyayı etkileyen bu değişimlerin etkisi, özellikle de din güvenliği konusunda Ukrayna'da da karşımıza çıkmakta. Bu sebeple, çalışmamızın amacı, din güvenliği kavramını salgının dahili ve harici tehditleri bağlamında çok katmanlı ve birbirine bağlı bir ilişkiler sistemi olarak algılamaktır.

Her ne kadar dini ihtiyaçlar insanların doğal ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilse de koronavirüs salgını dini özgürlük konusunda değişikliklere yol açmıştır. Bununla birlikte, farklı ülkelerde, yasaklar ve kısıtlamaların farklılaşmaktadır. Bu konudaki yelpaze oldukça geniştir. Covid-19 virüsünün varlığını tamamen reddetmekten, toplum güvenliği için uygulanan ölçülü önlemlere kadar farklı uygulamalar vardır. Bu süreçte dini liderlerin konuyla ilgili tasarrufları da olmuştur. Dünya liderlerine salgını yenme konusunda, hesap verilebilirlik, şeffaflık ve adaletin anahtar noktalar olduğu bazı programlar sunmuşlardır.

Başka ülkelerde olduğu gibi Ukrayna'da da salgın sebebiyle dini ibadetler ve servislerle beraber halka yönelik etkinliklere kısıtlamalar getirilmiştir. Örneğin Ekim 2020'de yapılan sosyolojik çalışmalara göre, normal zamanlarda ibadethanelere giderek ibadetlerini yerine getiren Ukraynalıların yalnızca %6.7'si katı karantina döneminde ibadethanelere gitmiştir.

Bugün, koronavirüs salgınında aşı dönemine geçilmiştir. Bu süreç birçok ülkenin gerçek manada kapasitelerini de ortaya çıkmıştır. Aslında, şu anda aşılar, politika ve diplomasinin ana enstrümanları haline gelmektedir.

Aşılar hakkındaki tartışmalar salgının kendisinden çok önce başlamıştır. Günümüzde de aşı karşıtları yetkililer tarafından önerilen aşılardan etki,

güvenlik ve gerekliliğini sorgulamaktadır. Onlara göre zorunlu aşı uygulamaları, kişilerin haklarının ve dini prensiplerin ihlal edilmesi manasına gelmektedir. Tüm bunların yanında Ukrayna’da aşıya karşı belirsiz bir tutum da söz konusudur. Bu sebeple Mart 5-9 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen bir çalışmada 2018 kişi ile görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda insanların %51.5’inin koronavirüse karşı bir aşı yaptırmayı düşünmediği görülmüştür. Yapılan çalışmada ayrıca yaş ile ilgili bir örüntü de tespit edilmiştir. Bu örüntüye göre insanların yaşları arttıkça aşı ile ilgili olumsuz görüşlerin de arttığı görülmüştür.

Ukrayna’nın dini liderleri ise aşı çalışmalarına dahil olmuş ve destek vermiştir. Yunan Katolik Kilisesi Başpiskoposu Sviatoslav Shevchuk da aşı olan ilk kişi olarak kayda geçmiştir. Ukrayna Ortodoks Kilisesi ve Yahudi Topluluğu liderleri de aşı ile ilgili olumlu görüşler bildirmiştir. Din adamlarının konuyla ilgili ortak söylemleri ise, aşı olmamanın dini olarak bir temeli olmadığı yönünde olmuştur. Şüphesiz ki bu açıklamaların sebebi, konunun inananların hayatlarını kurtarmak olması olarak değerlendirilebilir.

Bu sebeple, dini güvenliğin, koronavirüs salgınının dinamik bir boyutu olarak oldukça bağlamsal ve pratik bir karşılığının olduğu söylenebilir. Öncelikle, ibadethanelere getirilen yasaklar ve kısıtlamalar, bu yerlerin ve dini vecibelerin önemi azaltmıştır. Bu konu sadece din ile salgının karşı karşıya gelmesi değil aynı zamanda anayasal fikir ve hareket özgürlüğünün karantina önlemleriyle karşı karşıya gelmesidir. İkinci olarak, aşılama, dini hak ve özgürlüklerin yolunu açan bir faktör olarak insanların karşısına koyulmuş durumdadır. Son olarak ise, Ukrayna’da dini güvenliğin etkinliğinin değerlendirilmesi, bir yandan mevcut durumun profesyonelce ve analitik olarak izlenmesi, dinler arası ilişkiler ve devlet-mezhep ilişkileri sistemindeki riskler ve tehditlerin manifestosu ve bunların önlenmesini içerirken diğer yandan bu din güvenliğinin işareti ise karmaşık “verimlilik-ekonomi-insan değeri” olarak karşımıza çıkmaktadır.

**KUDÜS MÜFTÜSÜ MAHMUD EL-BEYLÛNÎ'NİN (V.1085/1675)
“HULÂSATU MÂ YAHSULU ALEYHÎ'S-SÂ'ÛN FÎ EDVİYETİ
DEF'İ-VEBÂ'İ VE'T-TÂÛN” İSİMLİ ESERİNİN TANITIMI VE
İÇERİĞİ**

Doç. Dr. Abdullah ACAR

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
abacar42@hotmail.com

Kudüs müftülerinden 17. yy. da yaşayan **Mahmud el-Beylûnî**'nin (v.1085/1675) *Hulasatu Ma Yahsulu Aleyhi's-Sa'un Fî Edviyeti Def'i-Vebâ'i ve't-Tâûn* (**Salgın Hastalık ve Vebanın Tedaviyle Uğraşanların Tecrübelerinin Özeti**) ismiyle kaleme aldığı 38 varaktan oluşan el yazma kitap, salgın hastalıklarla mücadelede kendi zamanına kadar dinî ve tıbbî alandaki tecrübelerin yansıtıldığı bir eser olup hâlen Kral Suud Üniversitesi "El yazmaları-Mahtûtât" bölümünde kayıtlı bulunmaktadır.

Bedenen ve ruhen sağlıklı olmak, mükelleflerin ibadet ve muamelelerinin geçerliliği için ön şarttır. Bu sebeple eserin o dönemdeki insanların sağlıklı kalabilmeleri adına kaleme alınmış olması muhtemeldir.

Müftülerin, toplumun inanç, ibadet ve muamelata dair konulardaki ihtiyaçlarına cevap verdikleri düşünüldüğünde müellif de akaid, tefsir, hadis, İslam Tarihi ve sağlıkla ilgili konularda eserler kaleme alması tabiidir. Tarihi kaynaklar incelendiğinde 17. yüzyılın neredeyse tamamı salgın hastalıklarla geçmiş, müellif de tam bu yıllarda yaşadığından, içinde yaşadığı asrın sorunlarından doğal olarak etkilenmiştir. Sağlıkla ilgili bu eserine, "Allah'ın şifası olmayan hiçbir hastalığı yaratmadığına" dair hadis-i şerifle başlayarak, ümitsizliğe düşülmemesine dikkat çeken müellif, kendi yaşadığı zaman kadar veba, taûn vb. salgın hastalıklar için âlimlerle hekimlerin manevî ve maddî tedavileri uygulamalarından örnekler vererek eserini zenginleştirmiştir.

Bu tebliğde, adı geçen eserin yazarının hayatı hakkında kısa bilgi verildikten sonra eserin içeriği, "İslam Âlimlerine Göre Salgın Hastalık Zamanında Yapılması Gerekenler" ile "Hekimlere Göre Salgın Hastalık Zamanında Yapılması Gerekenler" olmak üzere iki ayrı başlık altında özetle tanıtılmaya çalışılacaktır. Böylece, müftülerin sadece fetva vermekle yetinmedikleri, toplumdaki her problemle ilgilenmeye çalıştıkları, eserler kaleme alarak toplumu aydınlatmaya çalışma gayretleri örneklerle izah

edilecektir. İhtiyaç duyulan hususlarda kısmî izah, tahlil ya da yorumlarla konu gerekçelendirilmeye gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Salgın hastalık, Salgın hastalıkla mücadele tarihi, Beylûnî, Dua, Geleneksel Tıp ve Tedavi

**INTRODUCTION AND CONTENT OF THE MUFTI OF
JERUSALEM MAḤMŪD B. BĀILUNĪ'S (d.1085/1675)
MANUSCRIPT TITLED ḤULĀSATU MĀ YAḤSULU 'ALEYHI'S-
SĀ'ŪN FĪ EDVIYETI DEF'I-VEBĀ'I VE'T-TĀŪN**
Assoc. Prof. Abdullah ACAR

Written by Mahmud el-Beylûnî, one of the mufti of Jerusalem, under the name of Ḥulāsatu Mā Yaḥsulu 'aleyhi's-Sā'ûn fî Edviyeti Def'i-Vebā'i ve't-Tāûn (**Summary of the Experiences of People Dealing with Plague and Epidemic Disease**). The manuscript is a work that reflects the experiences in the religious and medical fields until its time in the fight against epidemic diseases and is still registered in the "Manuscripts-Mahtutat" department of King Saud University.

Being physically and mentally healthy is a prerequisite for the validity of the worship and treatment of taxpayers. For this reason, it is possible that the work was written in order for the people of that period to stay healthy.

Considering that muftis meet the needs of the society in matters of belief, worship and treatment, it is natural for the author to write works on creed, tafsir, hadith, Islamic History and health. When historical sources are examined, almost all of the 17th century was spent with epidemic diseases, and since the author lived in these years, he was naturally affected by the problems of the century he lived in. Starting his work on health with the hadith-i sharif, "*Allah has not created any incurable disease*" and pointing out that he should not fall into despair, the author wrote about the plague, plague, etc., as much as when he lived. He enriched his work by giving examples of the spiritual and material treatments of scholars and physicians for epidemic diseases.

In this paper, after giving brief information about the life of the author of the aforementioned work, the content of the work will be briefly introduced under two separate headings: "*What Should be done During an Epidemic According to Islamic Scholars*" and "*What to do During an Epidemic According to Doctors*". Thus, the efforts of muftis not only to give fatwas, but also to try to deal with every problem in the society and to enlighten the society by writing works will be explained with examples. The subject will

be tried to be justified with partial explanations, analyzes or comments when needed.

Keywords: Epidemic, History of struggle against epidemics, Beylûnî, Prayer, Traditional Medicine and Treatment

**KOÇI BEY RİSALESİNİN DÖNEMİN DİN-AHLAK-HUKUK
İLİŞKİSİ ÇERÇEVESİNDE VAKIF HUKUKU PENCERESİNDEN
GÜNÜMÜZE SUNDUĞU PERSPEKTİF**

Doç. Dr. Ahmet AKMAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi
aakman@erbakan.edu.tr

Din-ahlak-hukuk üçlüsünün özellikle İslâm toplumlarında tarihi seyir içerisinde birbirleriyle ilişkileri güçlü ve dengeli olmuştur. Ancak İslâm toplumlarında bu üçlü arasındaki ilişkinin problemli olduğu dönemler de görülmüştür. Bu problemler çoğunlukla son ikisinin ilahi kaynakla bağının zayıfladığı dönemlerde artmıştır. Bu dönemlerde toplumsal iç dinamikler bozulan dengeyi yeniden inşa noktasında devreye girerek, toplumsal düzeni ayakta tutmayı çoğunlukla başarmışlardır. Koçi Bey de IV. Murad ve Sultan İbrahim'e devlet idaresinde bozulan dengelere vurgu yapan risaleler kaleme almış ve tarihe bu yönde not düşen Osmanlı mütefekkirlerinden birisi olmuştur.

Devletin duraklama dönemi içerisinde problemlerle ilgili bizzat gözlem yapma fırsatı bulan Koçi Bey'in Padişah IV. Murad'a 1631 yılında sunduğu rapor önemlidir. Bu raporda Kanuni'den beri vakıflarda görülen bozulma sebeplerini ele alınır ve bunlar beş ana sebep üzerine dayandırılır. Koçi Bey raporda kamu yönetimini de kurumsal açıdan eleştirir ve ıslah yollarını gösterir. Bu belgede bugüne de ışık tutacak eleştirilere yer verilmiştir. Bu eleştiriler; Padişahın doğrudan divanı toplamayı bırakması, temlik ve vakıfların çoğalması, devlet gelirlerinin azalması, yöneticilerin gösteriş tutkunluğu, halkın üzerindeki vergi yüklerini artıracak uygulamaların artması ve kamu görevleri tayininde liyakatten uzaklaşılması şeklinde özetlenebilir.

IV. Murat, Koçi Bey'in kendisine arz ettiği risale sonrası devlet işlerinde daha dirayetli bir tutum takındığı görülür. Vakıf müessesesinin içinde bulunduğu durum raporda birçok yönden eleştiriye konu olmuştur. Koçi Bey risalesinde padişah yakınlarının köy ve tarlaları kendilerine mülk ettirip vakfa dönüştürdüklerinden yakınmıştır. Osmanlı medeniyetinin yükselme dönemlerinde vakıf müessesesinin dinî-hayrî vazifelerini başarıyla yapmış olduğu, ancak devletin siyasî ve iktisadî yönlerden gerilemesinin söz konusu kurumu gerilettiği ifade edilmiştir.

Koçi Bey'in risalelerinde sadece vakıflar konusu yer almaz. Aynı zamanda eleştirilerinin çoğunda toplumsal ahlakın bozulmasının kamu yönetiminde doğurduğu sonuçlar ele alınmış ve dönemin idaresine çözümler sunulmuştur. Koçi Bey bu tespitleriyle her döneme ışık tutacak prensipler ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Koçi Bey, Vakıf, Kamu Yönetimi, Liyakat, Ahlak

**THE PERSPECTIVE PRESENTED BY THE KOÇI BEY TREATISE
FROM THE ASPECT OF FOUNDATION LAW WITHIN THE
FRAMEWORK OF THE RELATIONSHIP BETWEEN RELIGION-
MORALITY-LAW OF THE PERIOD**

Assoc. Prof. Ahmet AKMAN

The relations between the religion-morality-law triad, especially in Islamic societies, have been strong and balanced in the course of history. However, in Islamic societies, there were also periods when the relationship between these three was problematic. These problems mostly increased during the periods when the last two had a weakened connection with the divine source. In these periods, social internal dynamics intervened at the point of rebuilding the disturbed balance, and they mostly succeeded in keeping the social order alive. Koçi Bey is also wrote treatises emphasizing the deteriorated balances in the state administration for Murad IV and Sultan Ibrahim and became one of the Ottoman thinkers who made a note of history in this direction.

Koçi Bey who could the opportunity to personally observe the problems during the state's stagnation period sent to Sultan Murad IV the report in 1631 is important. In this report, the causes of deterioration in foundations since Kanuni are discussed and they are based on five main reasons. In the report, Koçi Bey criticizes the public administration from an institutional point of view and shows the ways of improvement. Criticisms that will shed light on the present are also included in this document. These criticisms; It can be summarized as the fact that the Sultan stopped directly collecting the divan, the increase in assignments and foundations, the decrease in state revenues, the ostentatiousness of public administrators, the increase the tax burden on the people and failure to comply with merit in the appointment of public officials.

It is seen that Murat IV took a more prudent attitude in state affairs after the treatise presented to him by Koçi Bey. The situation of the foundation institution has been the subject of criticism in many ways in the report. Koçi Bey complained in his treatise that the relatives of the Sultan had owned the villages and fields for them and turned them into a foundation. It has been stated that the foundation institution successfully fulfilled its religious and charitable duties during the rise of the Ottoman civilization, but the decline

of the state in political and economic aspects regressed the institution in question.

Koçi Bey's treatises do not only include the subject of foundations. At the same time, in most of his criticisms, the consequences of the deterioration of social morality in public administration were discussed and solutions were presented to the administration of the period. With these determinations, Koçi Bey has set forth principles that will shed light on every period.

Keywords: Koçi Bey, Foundation, Public Administration, Merit, Morality

**DOĞU AKDENİZ'DE LATİNLERİN DESTEĞİYLE KURULAN
YÖNETİMLER VE GÜNÜMÜZDEKİ DURUMLARI**

Doç. Dr. Ahmet ARAS

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
arasahmet@hotmail.com

Akdeniz havzası insanlık tarihinde en eski yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Doğu Akdeniz kıyıları hem yaşam alanlarının müsait oluşu hem de Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet için önemli mekanların bulunduğu bir coğrafya oluşu sebebiyle tarih boyunca birçok devlet ve medeniyetin kuruluş ve yıkılışına şahitlik etmiştir.

Hristiyanlık tarihine baktığımızda 11.yüzyıla kadar Roma yönetimi altında bir bütünlük vardır. 1054 yılında Schisma denilen Katolik Ortodoks adıyla iki büyük mezhebin ortaya çıkışı, beraberinde birçok problemin de başlangıcını oluşturur.

Birçok medeniyetin, dolayısıyla kültürün, ticaretin hatta ekonominin merkezi olan Doğu Akdeniz'in özellikle zenginliklerinden uzak kalan Roma Latin Katolik Kilisesi, bu büyük ayrılıktan kısa süre sonra eski güç ve ihtişamını tekrar elde etmek, bölgeye hâkim olmak, oranın zenginliğine sahip çıkmak için Haçlı Seferlerini başlatmıştır.

Haçlı Seferlerinin başlangıcı 1095 yılı olup, gerçekleşen her seferden sonra özellikle Latin Katolik Kilisesinin hakimiyet sağlamak istediği ve desteği ile Doğu Akdeniz çevresinde birçok Prenslik, Kontluk ve Krallıklar kurulmuştur. Bunlar: 1098'de Urfa Kontluğu, 1102'de Trablus Kontluğu, 1098'de Antakya Prenslığı, 1099'da Kudüs Krallığı, 1192'de Kıbrıs Krallığı, 1204 yılında İstanbul Latin Krallığı ve 1198'de Ermeni Kikya Krallığıdır.

Son zamanlarda da Doğu Akdeniz'de sosyal, siyasi, dini bazı problemler sık sık gündeme gelmektedir. Problemleri anlamak ve çözüm üretmek için hiç şüphesiz bölgenin tarihi ve dini geçmişinin iyi bilinmesi gereklidir.

Biz tebliğimizde tarihi perspektifte burada hakimiyet kurmaya çalışan dini kurumlar, din şemsiyesi altında kurulan yönetimler hakkında bilgi vererek, günümüzde bunların durumlarını açıklayacağız.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Katolik Kilisesi, Latin Kontluklar, Uniat Kiliseler

**GOVERNANCE ESTABLISHED WITH THE SUPPORT OF
LATINS IN THE EASTERN MEDITERRANEAN AND THEIR
CURRENT SITUATION**

Assoc. Prof. Ahmet ARAS

The Mediterranean basin emerges as the oldest settlement in human history. Especially the Eastern Mediterranean coasts have witnessed the establishment and collapse of many states and civilizations throughout history, due to the availability of living spaces and the geography of important places for Judaism, Christianity and Islam.

When we look at the history of Christianity, there is a unity under Roman rule until the 11th century. The emergence of two major sects, namely the Catholic and Orthodox, called Schisma in 1054, constitutes the beginning of many problems.

Far from the richness of the Eastern Mediterranean, which is the centre of many civilizations, culture, trade and economy, the Roman Latin Catholic Church started the Crusades in order to regain its former power and glory, to dominate the region, and to claim the wealth of the region, shortly after this great separation.

The beginning of the Crusades was in 1095, and after each campaign, many principalities, counties and kingdoms were established around the Eastern Mediterranean, especially with the support of the Latin Catholic Church. These are: County of Edessa (Urfa) in 1098, County of Tripoli in 1102, Principality of Antioch in 1098, Kingdom of Jerusalem in 1099, Kingdom of Cyprus in 1192, Latin Kingdom of Istanbul in 1204 and Armenian Cilicia Kingdom in 1198.

Recently, some social, political and religious problems in the Eastern Mediterranean are frequently on the agenda. Undoubtedly, it is necessary to know the historical and religious background of the region well in order to understand the problems and find solutions.

In our paper, we will give information about the religious institutions that try to dominate here, and the governance established under the roof of religion in historical perspective, and we will explain their situation today.

.Keywords: Eastern Mediterranean, Catholic Church, Latin Counties, Uniate Churches.

FETRET DÖNEMİNİN OSMANLI TEZİYİNATINA YANSIMALARI

Doç. Dr. Ali Fuat BAYSAL

Necmettin Erbakan Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi
afbaysal@gmail.com

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan bir müddet sonra Timur'un Anadolu'yu işgali ile başlayan fetret dönemi, tarihimiz açısından sıkıntılı bir dönemdir. Yıldırım Bayezid'in esir edilmesi ve vefatının ardından oğulları arasında taht mücadelesi baş göstermiş, devlet neredeyse çökme tehlikesi yaşamıştır. Bu süreç Osmanlı tezyinat alanında farklı bir yöne doğru evrilme sürecidir.

Timur Bursa'ya kadar geldiği zaman nakkaş Ali bin İlyas Aliyi keşfetmiş ve beraberinde Semerkant'taki kurmuş olduğu nakışhanesine götürmüştür. Bu dönemde devletlerin önemli kurumları arasında yer alan nakışhaneler, başta devletin tezyinat bağlamındaki kültür politikalarını oluşturup yönetmişlerdir. Bununla birlikte devrin idarecilerinin inşa ettirdikleri özel yapıların mimari ve tezyinat programlarını da tasarlayan bir kurum olarak görev yapmıştır. Nitekim yetenekli sanatkârların bölge veya coğrafya fark etmeksizin yönetim kademelerinde itibar görmesi nedeniyle yer değiştirmeleri olağan bir durum olmakla birlikte, bu şahsiyetlerin transferlerinin de devletlerarası münasebetlerde önemli oldukları tarihi bir gerçektir.

Semerkant'a götürülen Nakkaş Ali bu merkezde Timurî tezyinat üslubunu içeren eğitim almıştır. Nakkaş Ali ile birlikte başka ustaların gidip gitmediği konusunda net bilgiler olmasa da Timur'un tek kişiyi beraberinde götürmesi günün şartlarına göre mümkün değildir.

Çelebi Mehmet'in kardeşlerini bertaraf ederek yönetimi ele alması ve devlet otoritesini yeniden yerleştirdiği süreçte Bursa'da Hacı İvaz Paşanın kontrolünde Yeşil Külliyesi inşâ edilmeye başlanmıştır. Külliye'nin tezyinat programı için Nakkaş Ali'nin tecrübesinden de istifade edilmiştir. Beraberinde Tebrizli bir usta grubu ile Yeşil Camii'nin kalemişi nakışları, çinileri ve ahşap gibi tezyini mümkün birimlerin nakışlarını Timurî üslupta tasarlamışlar ve uygulamışlardır. Sanatkârların isimleri ve imzaları yapının farklı birimlerinde yer almaktadır.

Yeşil Camii ile ortaya çıkan bu yeni tasarımlar ve tezyinat anlayışı Bursa üslubu olarak anılmış, Osmanlıların bir asırlık tezyinat kültürünü de etkilemiştir. Tasarımlar dikkatle incelendiğinde tezyinat yoğunluğu ve motiflerdeki detaylandırmalar göze çarpar. Şüphesiz nakkaşların uygulamalarındaki bu ince ve detaylı çalışmaları ortaya koymaları Semerkant üslubunun bir yansıması olarak değerlendirebiliriz.

Bildirimizde bu dönemde ortaya çıkan söz konusu tezyinat anlayışının günümüze ulaşan örnekler üzerinde desen ve yazı analizleri yapılacak görseller üzerinden dinleyicilere aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fetret Dönemi, Tezyinat, Nakkaş Ali, Timuri Tezyinat, Yeşil Cami

**REFLECTIONS OF THE INTERREGNUM (FETRET) PERIOD ON
OTTOMAN DECORATION**

Assoc. Prof. Ali Fuat BAYSAL

The interregnum period, which started with Timur's occupation of Anatolia a while after the establishment of the Ottoman Empire, is a troubled period in terms of our history. As a result of the death of Yıldırım Bayezid after his captivity, the struggle for the throne broke out between his sons, and the state was almost in danger of collapse. This event was a process of evolution towards a different direction in the field of Ottoman decoration.

When Timur came to Bursa, he discovered the nakkash Ali bin İlyas Ali and took him with him to the embroidery house he had established in Samarkand. Embroidery houses, which were among the important institutions of the states in this period, created and managed the cultural policies of the state in the context of decoration. In addition, Embroidery Houses also served as an institution that designed the architectural and decoration programs of the special buildings built by the administrators of the period. As a matter of fact, it is usual for talented artists to relocate, regardless of region or geography, because they are respected in management levels and it is a historical fact that the transfers of artists are also important in interstate relations.

Nakkash Ali, who was taken to Samarkand, received training in the Timurid decoration style in this center. Although there is no clear information about whether other masters went with Nakkash Ali, it was not possible for Timur to take a single person with him, according to the conditions of the day.

In the process when Çelebi Mehmet took over the administration by eliminating his brothers and re-established the state authority, the Yeşil Kulliye was started to be built in Bursa under the control of Hacı İvaz Pasha. Nakkash Ali's experience was also utilized for the decoration program of the complex. Together with a group of masters from Tabriz, they designed and applied the hand-drawn embroidery of the Green Mosque, the tiles and the embroidery of the pieces that can be decorated such as wood in the Timurid style.

The names and signatures of the craftsmen are located in different units of the building. These new designs and decoration understanding that emerged with the Green Mosque were referred to as the Bursa style and also influenced the century-old decoration culture of the Ottomans. When the designs are examined carefully, the intensity of the decoration and the detailing in the motifs attract the attention. Undoubtedly, we can consider it as a reflection of the Samarkand style that the muralists present these fine and detailed works in their practices.

In our paper, the design and writing analyzes of the surviving examples of the ornamentation concept in question, which emerged in this period, will be conveyed to the audience through visuals.

Keywords: Ottoman Interregnum Period, Decoration, Nakkash Ali, Timurid Decorations, Green Mosque

UZAKTAN EĞİTİM SÜRECİNİN KUR'AN-I KERİM ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI

Doç. Dr. Ali ÖGE

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
alican_042@hotmail.com

Uzaktan eğitim sürecini genel anlamda öğrenme-öğretme süreci, derslerin değerlendirilmesi süreci, uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajları, öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki iletişim ve uzaktan eğitime yönelik öneriler şeklinde birtakım başlıklar çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Benzer başlıklar Kur'an-ı Kerim dersleri için de ayrı ayrı incelenmelidir.

Bilindiği gibi Kur'an-ı Kerim dersleri büyük ölçüde öğrenci ve öğretmenin karşılıklı etkileşim ve iletişimine bağlı, uygulamaya dayalı bir mahiyet arz eder. Uzaktan eğitim sürecinde derslerde çoğunlukla öğretim elemanı tarafından anlatım yöntemi, soru-cevap tekniği ve karşılıklı birebir etkileşim gibi farklı yöntemler tercih edilirken, Kur'an öğretiminde uygulanan yöntemler oldukça sınırlıdır. Bu derslerde öğreticinin kendisinin okuyup öğrencilerin dinlemesi veya öğrencilerin tek tek okutulması dışında farklı bir yöntem uygulanması pek mümkün değildir. Buna bir de uzaktan eğitim şartlarının etkisi ilave edildiğinde Kur'an öğretimini başarılı bir şekilde gerçekleştirmek daha zor bir hal almaktadır. Zira öğretici ile öğrenciler arasındaki etkileşim uzaktan eğitimde oldukça azalmaktadır. Bununla ilişkili olarak her iki taraf açısından dikkat ve motivasyon kaybı yaşandığı da gözlemlenmektedir.

Uzaktan eğitimde değerlendirme genellikle ödevlere dayalı olarak veya sınavlar yoluyla gerçekleştirilmektedir. Kur'an derslerinde ise yüzüne okuma, ezberden okuma ve tecvid kaidelerinin uygulamalı olarak gösterilmesine yönelik anlık performanslar söz konusu olmaktadır. Ancak uzaktan eğitim ortamında her öğrencinin ayrı ayrı yaşayabileceği teknik ve donanımsal sorunlar, canlı performansları da olumsuz etkilemektedir. Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme-öğretme sürecinde olduğu gibi değerlendirme sürecinde de öğrenci konumundaki katılımcılarının görüşlerine yer vermek ve değerlendirme sürecini dönütlerle iyileştirmek

gereklidir. Bu sayede öğrenci ve öğretim elemanları arasındaki etkileşimin de gelişmesine katkıda bulunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Pandemi, Uzaktan Eğitim, Bilgisayar

***THE REFLECTIONS OF THE DISTANCE EDUCATION
PROCESS ON THE EDUCATION OF HOLY QUR'AN***

Assoc. Prof. Ali ÖGE

It is possible to evaluate the distance education process within the framework of some titles such as the learning-teaching process in general, the evolution process of the courses, the advantages and disadvantages of distance education, communication between the instructor and the student, and proposals for distance education. The similar titles should be examined separately for the Glorious Qur'an courses.

As it is known, the lessons of the Holy Qur'an have a nature based on practice that depends substantially on the mutual interaction and communication of the student and the teacher. While different methods such as lecturing procedure, question-answer technique and mutual one-to-one interaction are mostly preferred by the instructor in the distance education process, the methods which is applied in Holy Qur'an teaching are quite limited. In these lessons, its not possible to perform a different method other than the instructor's own reading and the students' listening or the students being taught one by one. When the effect of distance education conditions is added to this, it becomes more difficult to teach the Holy Qur'an succesfully. Because the interaction between the teacher and the students decreases considerably in distance education. In relation to this, it is observed that there is a lack of attention and motivation for both sides.

Evaluation in distance education is carried out as usually based on assignments or through exams. In the Holy Qur'an courses, there are instant performances for just reading, reciting and as practical demonstration of the tajweed rules. But the technical and hardware problems that each student may experience in the distance education environment affect the live performances negatively. In the distance education process, as in the learning-teaching process, it is necessary to give place to the opinions of the participants in the assessment process and to improve the evaluation process with feedback. Thus, it can also contribute to the development of the interaction between students and instructors.

Keywords: Koran, Pandemic, Distance Learning, Computer

HUKUKÎ NORMLARIN AHLÂKÎLİK SORUNU VE FIKHİN BUNA YAKLAŞIMI

Doç. Dr. Fatih ORHAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
fatihorhan@mu.edu.tr

Hukukî normlar fert ve toplumun menfaatlerini korumak, kişiler arasındaki ilişkileri düzenlemek, bunu yaparken de adaleti tesis etmek gayesiyle vaz edilir. Ancak hukukî normların adaleti tesis görevini her zaman hakkıyla yerine getirdiği söylenemez. Bu bağlamda hukukî olan her eylemin aynı zamanda ahlakî olduğu iddia edilmez. Bir tasarrufun hukuki olup ahlaki olmaması ya bizzat hukuk normundan ya da o normu kötü amaçlarına alet eden kişi unsurundan kaynaklanır. Hukukî tasarrufun gayri ahlakî oluşunun normdan kaynaklanması, hukukun adaleti tesis görevinden ziyade toplumsal düzen ve istikrarı sağlama göreviyle doğrudan ilgilidir. Şöyle ki hukuk, düzen ve istikrarı sağlamak adına belli bir usule bağlı kalmak ve objektif ölçütleri kriter almak zorundadır. Bu durum, hukuku şekilselliğe ve biçimselliğe sevk eder. Yargılamada her ne kadar nesnel gerçekliğe ulaşmak asıl gaye olsa da bu her zaman mümkün olmayacağından toplumsal düzeni sağlamak adına şekilsel gerçeklik yeterli bulunur. Ancak bu şekilsel gerçeklik, hükmün hukuki norma uygunluğunu temine hizmet eder, ahlaki normlara uygunluğunu ise garanti etmez. Nitekim bir hâkimin yanılan bir şahidin beyanını dikkate alması, onun hukuki normlara şekilsel açıdan bağlı kaldığını gösterse de nesnel gerçekliğe ulaşamadığı için ahlaki normlara bağlı kaldığını göstermez. Hukukî tasarrufun gayri ahlakî oluşunun kişi unsurundan kaynaklanmasına gelince bu durum normun tanıdığı hak ya da yetkinin suistimal edilmesi ile ilgilidir. Medeni hukukun “dürüstlük kuralı ve hakkın kötüye kullanılması yasağı” şeklinde ifade ettiği bu suistimal İslam hukukunda te’assuf kavramı ile ifade edilmiştir. Te’assuf olayında norm hem nesnel hem de şekilsel bakımdan gerçekliğe uygundur. Örneğin ölmek üzere olan birisinin karısını boşaması, kullanılan talak lafızları bakımından şekilsel olarak norma uygundur. Karı koca arasındaki ayrılığı sağlaması sebebiyle de normun konuluş gayesine yani nesnel gerçekliğe uygundur. Ancak normun kendisine verdiği bu yetkiyi kişinin suistimal ederek karısını mirastan mahrum etmek istemesi sebebiyle ahlaki değerlere uygun değildir. Biz bu tebliğde hukuki bir tasarrufun aynı

zamanda ahlaki olmayışının gerekçelerini norm ve kişi unsurlarına bağılı kalarak İslam hukuku açısından ele alacağız. Bu bağlamda İslam hukukçularının bir hükmün hukukîliği yanında ahlâkîliğini de tesis etmek maksadıyla geliştirdikleri sedd-i zerîa, kazâî-diyânî ayrımı ve te'assuf gibi yöntem ve esaslara, mezheplerin konuya yaklaşımda sergiledikleri farklılıklara ve bunların fûrûya olan yansımasına temas edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Ahlak, Norm, Hukukîlik, Ahlâkîlik

**THE MORALITY PROBLEM OF LEGAL NORMS AND THE
APPROACH OF FIQH**

Assoc. Prof. Fatih ORHAN

Law was established to provide two important issues such as social order and justice. However, maintaining justice is not as easy as maintaining social order. Because the norms prepared to ensure stability are not always sufficient in determining the objective reality. Sometimes adherence to the norm itself is an obstacle to achieving objective reality. sometimes the person applying the norm can be an obstacle to the determination of objective reality. All legal systems have taken preventive measures to compensate for these inevitable legal weaknesses and to establish justice. However, these measures to be taken will not offer a real solution unless the person enforcing the norm is considered to be as effective as the norm. For as long as a person does not adopt the supreme purpose of the law he must obey, he will always look for and eventually find a fault that violates it. At this point, fiqh differs from other human legal systems. Fiqh, like other legal systems, regulated the norms, but due to its religious character, it included the person who would apply the norm in the legal system. It did this work, which is very important at the point of establishing justice, by adding two dimensions to the decisions taken by the judiciary in the form of kazaî-dinî. Although the legal decision is taken as the basis, fiqh succeeded in incorporating conscience into law as an autocontrol mechanism by including the thought that this legal decision will not change the truth that the opponents know, and that the person's otherworldly responsibility will not be lifted with this decision, in the judicial process.

Key Words: Fiqh, Morality, Norm, Legality,

COVID-19 SALGINI BAĞLAMINDA SINIRLARIN YÖNETİMİ VE ULUSAL AHLAKİLİK SÖYLEMLERİ

Doç. Dr. Ferhat TEKİN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
ferhadtekin@gmail.com

Devlet sınırlarının en önemli işlevlerinden biri insan, mal, eşya ve bilginin geçişini düzenlemektir. Bu düzenleme hem geçişi hem de engellemeyi ifade eder. Sınırların bir diğer önemli işlevi de “biz”i “öteki”den ayırmak ve bir ulusal bilinç oluşturmaktır. Küreselleşmeyle birlikte sınırların bu işlevlerinin zayıflamasının yanı sıra sınırların daha önceki katı özelliklerinin yerini geçirgen ve esnek bir hal aldı. Ulus-devlet olgusu ortaya çıktığından beri muhtemelen hiçbir güç Covid-19 salgını kadar teritoryal sınırları aşarak şimdiki kadar aciz hale sokmamıştır. Bu durum başta hükümetler olmak üzere toplumun hemen her kesiminde büyük bir endişeyle karşılandı ve dikkatler sınır güvenliği ve yönetimine çevrildi.

Sınırlardan giriş yapanların genellikle beraberinde hastalık taşıdığına ve bulaştırdıklarına yönelik zenofobik algı ve söylemlerle öteden beri karşılaşmaktadır. Bu söylem ve algıda sınırdan içeri girmekle hastalık bulaştırma arasında kurulan özdeşlik yabancının neden istenmediğinin sebebi olarak öne sürülmektedir. Dolayısıyla hastalığın genellikle sınır ötesinde olduğu ve oradan geldiğine dair anlayış geneldir. Bu anlayış “bize” ait olanı yani içerisini “steril” ötekine ait olan dışarıyı “kirli ve hastalıklı” olarak görür. Bunun nedeni de “bizim” her daim negatif özelliklerden ari olduğumuza yönelik kesin inançtır. Bir başka ifadeyle makro düzeydeki sosyo-politik ve ekonomik “cemaatimiz”in çerçevesini belirleyen sınırların “düzenimizi” “kaostan” ayırdığı gibi hastalığa ve kirli olana karşı da ulusal/toplumsal bedeni koruduğu düşüncesidir. Bu anlayış her ne kadar Covid-19’la zedelenmişse de -zira belki de yabancılardan daha fazla dış dünyayla temasta bulunan yerli iş insanlarının ve turistlerin de hastalık taşımış olmaları dikkate alındığında- yine de hastalığın bulaştırıcılığı söz konusu olduğunda “kendi kendini doğrulayan bir kehanet” olarak bakışlar dışarıya ve dolayısıyla yabancıya çekilebilmektedir.

Sonuç olarak Covid-19’dan çok daha önce de hem çeşitli söylemlerle hem de katı sınır politikalarıyla yürütülen göçmen karşıtlığının şimdi salgınla

birlikte bir üst aşamaya geçtiği söylenebilir. Göçmenlerin varmak istedikleri hedef ülkelerdeki ayrımcı ve dışlayıcı kesimler ile göçmenlerin “yükünü” taşımak istemeyen hükümetlerin tutumlarının kesiştiği düşünüldüğünde Covid-19 salgının sınırları kapatmak için nasıl da işlevsel ve söylemsel bir aygıtla dönüştüğü gözlemlenebilmektedir. Dolayısıyla sınır ve virüs üzerinden üretilen bir yönetsel strateji (ulusal mekânı ötekilere kapatma) ve “ulusal ahlakilik” (“biz temiziz ötekiler kirli”) söylemi ile “istenmeyen” insanlar olarak görülen göçmenlerin mağduriyet zincirlerine büyük ve belki de aşılması/açılması zor bir halkanın daha eklenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda bu bildiride sınırların yönetsellik biçimlerinin ve ulusal ahlakilik söylemlerinin Covid-19 salgını sürecinde nasıl değiştiği analiz edilecektir.

Anahtar kelimeler: Sınırlar, Yönetsellik, Covid-19, Ulusal Ahlakilik

**BORDER MANAGEMENT AND NATIONAL MORALITY
DISCOURSES IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC**

Assoc. Prof. Ferhat TEKİN

One of the most important functions of state borders is to regulate the passage of people, goods and information. This arrangement refers to both passing and blocking. Another important function of borders is to separate “us” from “other” and to create a national consciousness. Along with the weakening of these functions of borders with globalization, the previously rigid features of borders have become permeable and flexible. Since the emergence of the nation-state phenomenon, probably no power has crossed territorial borders as much as the Covid-19 epidemic and made it as incapable as it is now. This situation has been met with great concern in almost every part of society, especially governments, and attention has been turned to border security and management.

Xenophobic perceptions and discourses that those who enter from the borders generally carry and transmit diseases have been encountered for a long time. In this discourse and perception, the identity established between entering the border and infecting the disease is suggested as the reason why the foreigner is not wanted. So the understanding that the disease is usually beyond the border and comes from there is general. This understanding sees what belongs to “us”, that is, the inside as “sterile”, and the outside as “dirty and diseased”, which belongs to the other. The reason for this is the firm belief that “we” are always free of negative traits. In other words, it is the idea that the borders that define the framework of our socio-political and economic “community” at the macro level separate our “order” from “chaos” and protect the national/social body against disease and the dirty. Although this understanding has been damaged by Covid-19, when it comes to the contagion of the disease, as a “self-fulfilling prophecy”, the gaze can be drawn to the outside and therefore to the stranger.

As a result, it can be said that anti-immigration, which was carried out with various discourses and strict border policies long before Covid-19, has now moved to a higher stage with the epidemic. It can be said that the discriminatory and exclusionary groups in the destination countries that the immigrants want to reach and the attitudes of the governments that do not

want to bear the “burden” of the immigrants intersect. In this context, it can be observed how the Covid-19 epidemic has turned into a functional and discursive device to close borders. Therefore, it is possible to say that a large and perhaps difficult ring has been added to the chains of victimization of migrants with the rhetoric of “national moralism” (“we are clean and others are dirty”) and an administrative strategy (closing the National Space to others) produced over the border and the virus. In this respect, this paper will analyze how the forms of governmentality of borders and national morality discourses have changed during the Covid-19 epidemic.

Keywords: Borders, Governmentality, Covid-19, National Morality

GELENEK VE MODERNİZM KISKACINDA SAVRULAN İNSAN

Doç. Dr. Hasan COŞKUN

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
hasan.hcoskun@gop.edu.tr

İnsan tarihten günümüze en çok tartışılan ve üzerine en çok makale ve kitap yazılan konu olmuştur. İnsanlık alemi araştırma ve incelemelerini her ne kadar madde ve tabiata yönlendirmiş yani öncelikli olarak tabiatı, canlı ve cansız varlıkları araştırma konusu yapmışsa da kendisinin ne olduğu ve nereden gelip nereye gittiği üzerine düşünüp fikir geliştirmekten geri durmamıştır. Gelenek, bir topluluğun kendinden önceki kuşaklardan devraldığı ve çeşitli yöntemleri kullanarak daha sonraki kuşaklara aktardığı her türlü maddi ve manevi değerlerin tümünü içine alır. Her toplum sahip olduğu gelenekten devraldığı din, sanat, kültür ve insan anlayışına sahiptir.

Yani her medeniyetin geleneksel değerlerinden beslenen bir insan ve toplum tasavvuru vardır. Her medeniyet kendine özgü insan algısına sahiptir. Bu algı medeniyetin kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasi yapısı ve birikimi ile ilişkilidir. Modernizmin de kendine has bir insan anlayışı vardır. Modernizmin insan algısı yüzeysel ve tek boyutlu adeta tarihi gerçekliğinden ve geleneğinden koparılmış akılcı, pozitivist bir insan anlayışıdır. Bazı düşünürlere göre; modern insan, kendi rasyonalist evreninde son derece yalnız ve perişandır.

Modern insan, özgürleştiğini iddia ederek tanrı ile bağıını kopararak, inancını ve irfanını kaybetmiştir. İslâm, Allah'la ilişkisi kopan insanın, tabiatla da ilişkisinin kopacağına, insanın insana tahakküm edip, yeryüzünde ayrılık ve kan dökücü yönünün öne çıkacağına vurgu yapar. Günümüzün modern ve postmodern insan tipinin gelenek ve modernlik ekseninde savrulduğunu söyleyebiliriz. Geleneksel/modern, İslam/Batı gibi karşıtlıklar üzerine kurulu insana yönelik yaklaşımlar tartışılmaya devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, Modernizm, Din, Kültür, İnsan

THE SCATTERED HUMAN IN THE GRIP OF TRADITION AND MODERNISM

Assoc. Prof. Hasan COŞKUN

Human has been the most discussed topic and the most articles and books written on it from history to the present. Although the humanity has directed its research and studies to matter and nature, that is, primarily it has researched nature, living and non-living beings, it also has developed an idea of what human is and where he came from and where he is going. Tradition includes all kinds of material and spiritual values that a community inherited from previous generations and transferred to later generations using various methods. Every society has an understanding of religion, art, culture and human, which inherited from its tradition.

In other words, there is a human and society imagination that is fed from the traditional values of every civilization. Every civilization has distinctive human perception. This perception is related to the cultural, geographical, economic, political structure and accumulation of civilization. Modernism has also distinctive human perception. Human perception of modernism is superficial and one-dimensional. In other words, it is a rational and positivist understanding of human detached from its historical reality and tradition. According to some thinkers, modern human is so lonely and miserable in his rationalist universe.

Modern human has lost his faith and wisdom by claiming his freedom and breaking his ties with God. Islam emphasizes that the relationship of human, whose relationship with God breaks, to nature also ceases and thus, human dominates other people and will be separatist and bloodthirsty on earth. We can say that today's modern and postmodern human type has been scattered on the axis of tradition and modernity. Human-oriented approaches based on contrasts such as traditional-modern and the Islam-West continue to be discussed.

Keywords: Tradition, Modernism, Religion, Culture, Human

ÖZGÜR OLMAK KADERİMİZ

Doç. Dr. Hülya TERZİOĞLU

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
hulyaterzioglu@sakarya.edu.tr

Toplum bilimciler yaşadığımız yüz yılı bilgi çağı, bilişim çağı, geç modern, ikinci modern, akışkan çağ gibi isimlerle anarken merkeze aldıkları en önemli kavramlardan birisi de “birey olmak ve bireyin özgürlüğü” şeklinde ortaya çıkıyor. Bir anlamda bu yüz yılda insan bütün hedeflerinin mütemmimi olarak özgürlüğü öne çıkarmaktadır. Lakin bu özgürlük talebi felsefî ve ahlâkî arkaplandan ziyade daha çok pratik içeriğiyle temayüz etmekte ve adeta “karışmayın bana” mottosuyla ifade edilebilecek bir keyfiyettir ve birey için çıkarıyla çatışması durumunda kanun, değer, otorite, hiyerarşi ve kurallara karşı negatif bir pozisyon almak anlamına gelmektedir. Öte yandan özgürlük taleplerinin kurumsallaşan yüzü de çağımızın dikkat çeken eylem alanlarından. İnsan hakları temel başlığı altında sıralanan alanlar arasında etnik ve dini gruplar, kadınlar ve çocuklar, engelliler, mülteciler, cinsel tercih grupları gibi birbirinden farklı pek çok başlık sayılabilir.

Peki özgürlüğün esasta keyfiyeti nedir? Nereden nereye gelmiştir bu kavram? Modern dönem insanları dinler, felsefeler, kültürel dokular ve hukuk sistemlerine yönelik eleştirel tutumundan sonra artık “prangalarından” kurtulduğundan kendi anlam dünyasını oluşturmada yalnızdır. Bugün insanlar mobil bir hayatın içinde “ağ toplumu” kimlikleriyle sanal bir özgürlüğe yelken açarken gerçek hayatın zorunlulukları arasında sıkışmış durumdadırlar. Peki insan gerçekten özgür olmayı istemekte midir, zira özgür olmak baştan sorumlu olmayı, bedel ödemeyi, göze almayı ve kendi içinde pek çok paradoksu da içermiyor mu? Bugün Batı literatüründe bu sorulara cevap arayan onlarca yayının varlığını biliyoruz.

Klasik Kelâm geleneğinde insan özgürlüğü en kadim konuların başında gelmektedir. İnsanın yaratılışı, dünyaya geliş şartları, varoluş gayesi ve nihayet tercihleri doğrultusunda oluşacak akibetiyle ilgili bütün serencam onun özgürlüğü çerçevesinde anlam kazanan süreçlerdir. Hz. Âdem’in ilk irâdî eyleminin bir günah olması hikmetli bir başlangıç anlamına gelmektedir.

Tebliğimizde mevcut özgürlük anlayışları kadim kültürümüzün kodları ekseninde çek edilecek ve bir varoluş problemi olarak özgürlük uluhiyet ve insan açısından ayrı ayrı ele alınacaktır. Allah-insan ilişkisi anlamındaki kaderin aslında özgürlüğü tanımlayan ve tamamlayan bir inanç olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun için birinci başlık altında Allah'ın tevhidi, kudreti ve iradesi, hikmeti ve rahmeti açıklanacak, ikinci başlık altında da acziyet ve izzet, sorumluluk ve külfet, özgürlük ve teslimiyet başlıkları tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Özgürlük, Kader, Tevhit, Sorumluluk, Teslimiyet

FREEDOM IS OUR DESTINY

Assoc. Prof. Hülya TERZİOĞLU

Sociologists define the modern century in the names; the information age, the informatic age, the late modern, the second modern, and the fluid age. And one of the most important concepts they focus on is "being an individual and the freedom of the individual". In this century, people emphasize freedom as an integral part of all their goals. However, this demand for freedom stands out with its practical content rather than the philosophical and moral background, and it is in a state that can be expressed with the motto "do not interfere with me" and means taking a negative position against the law, value, authority, hierarchy and rules for the individual in case of conflict with his interests. On the other hand, the institutionalized face of the demands for freedom is one of the striking action areas of our age. Among the fields listed as human rights, there are many different topics such as ethnic and religious groups, women and children, disabled people, refugees, and sexual preference groups.

So what is the essence of freedom? Where did this concept come from? Modern people are alone in forming their own world of meaning as they are freed from their "fetters" after their critical attitude towards religions, philosophies, cultural textures, and legal systems. Today, people are stuck between the necessities of real life while searching for virtual freedom with their "network society" identity in mobile life. But does this individual really want to be free, since freedom does not involve being responsible from the outset, paying the price, risking, and many paradoxes in itself? Today, we know that there are dozens of publications in Western literature seeking answers to these questions.

Human freedom is one of the most prominent issues in the classical Kalam discipline. All the consequences regarding the creation of man, the conditions of his coming to the world, the purpose of existence, and finally his fate in line with his preferences are processes that gain meaning within the framework of his freedom. The fact that Prophet Adam's first willful act was a sin signifies a wise beginning.

In our paper, the existing understandings of freedom will be checked on the axis of the codes of our ancient culture, and freedom as an existence

problem will be discussed separately in terms of divine power and human. It will be tried to define that destiny, which means the relationship between God and humans, is actually a belief that defines and completes freedom. For this reason, in the first chapter, God's tawhid, power, and will, wisdom and mercy will be explained, and in the second chapter, powerlessness and dignity, responsibility and burden, freedom and submission will be discussed.

Keywords: Freedom, Destiny, Tawhid, Responsibility, Devotion

İSLAM AHLAK GELENEĞİNDE DEĞERLER: İBN MİSKEVEYH ÖRNEĞİ

Doç. Dr. İbrahim TURAN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
i.turan@omu.edu.tr

Günümüz toplumlarında pek çok kişi (ebeveyn, eğitimci, politikacı vb.) çocukların ve gençlerin geçmişe göre daha bencil, daha çıkarıcı ve değerleri daha az benimseyen kimseler olmasından şikâyet etmektedir. Dolayısıyla verilecek eğitimin de bu açıdan yeni yetişen nesle değerleri daha etkili bir şekilde aktarılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Eğitimde, karakter ve değerler eğitime yer verilmesini gerekli kılan nedenler üzerine yapılan araştırmalara bakıldığında; sosyal kontrolün sağlanması ve toplumsal geleceğin istendik bir şekilde ilerlemesinin temin edilmesi, değer yargılarına göre insan yetiştirilerek bireyin toplumun bir parçası haline getirilmesi, okulları sadece bilgiyi aktaran değil aynı zamanda temel insani değerleri benimseten bir yer olması gibi hususların öne çıktığı görülmektedir.¹

Günümüz karakter ve değer eğitiminde daha çok Batı merkezli yaklaşımlar ve kavramlar tercih edilmektedir. Ancak değer, karakter, ahlak gibi pratik boyutlu ve sosyal yaşantıyı da içine alan kavramların bireyin hayatına yerleştirilmesi noktasında modern yaklaşımlar kadar klasik dönem İslam Ahlak geleneğini de tarihi ve kültürel etkileşim bağlamında ele almak önemlidir. Zira geleneğimizin içinde şekillenen değerlerin eğitimi konusu, gerek değerlerin bizatihi kendisi gerekse bu değerlerin nasıl öğretildiğinin anlaşılması, Batı merkezli değerler ve ahlak eğitimi yaklaşımlarından farklılığının genel hatlarıyla ortaya konulması, meselenin anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Bu noktada İslam ahlak geleneğinde öne çıkarılan değerler ve bunlara yüklenen anlamlar, günümüz değer eğitimi açısından önemli görülmektedir. Ancak İslam ahlak geleneği içinde pek çok isim öne çıksa da biz bu tebliğin hacmi çerçevesinde yalnızca İbn Miskeveyh üzerinden değerleri ele almakla yetineceğiz.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Değer, Eğitim, İbn Miskeveyh İnsan

¹ Turan Akman Erklıç, "Değişim ve Değerler Eğitiminin Gerekçeleri", *Karakter ve Değerler Eğitimi*, Ed. Figen Ersoy ve Perihan Ünüvar, Anı Yayınları, Ankara 2019, s. 6.

**VALUES IN ISLAMIC VALUE TRADITION: THE CASE OF IBN
MISKAWAYH**

Assoc. Prof. İbrahim TURAN

In today's societies, many people (parents, educators, politicians, etc.) complain that children and young people are more selfish, more self-interested and less adoptive of values than in the past. Therefore, it is emphasized that the education to be given should be transferred values more effectively to the new generation in this respect. Considering the researches on the reasons that make it necessary to include character and values education in education; It is seen that the issues such as ensuring social control and ensuring the progress of the social future in a desired way, making the individual a part of the society by educating people according to value judgments, and schools being a place that not only conveys knowledge but also adopts basic human values.

Today, more Western-centered approaches and concepts are preferred in character and values education. However, it is important to consider the classical period Islamic Moral tradition in the context of historical and cultural interaction, as well as modern approaches, at the point of placing concepts such as value, character and morality in the life of the individual, which include practical dimensions and social life. Because the subject of values education shaped in our tradition, understanding both the values themselves and how these values are taught, revealing the difference from Western-centered values and moral education approaches in general will be useful in terms of understanding the issue. At this point, the values highlighted in the Islamic moral tradition and the meanings attributed to them are regarded as important for today's values education. However, although many names stand out in the Islamic moral tradition, we will be content with addressing values only through Ibn Miskawayh within the framework of the volume of this communique.

Keywords: Morality, Value, Education, Ibn Miskawayh

***KOLEKTİF BİLİNÇ VE TOPLUMLARIN VİCDANI: TÜRK
MODERNLEŞMESİNDE DİNİ DÖNÜŞÜMÜN BAŞAT BİR
KAVRAMI OLARAK VİCDAN***

Doç. Dr. Mehmet BİREKUL

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi
mbirekul@gmail.com

Batı düşüncesinde sosyal bilimlerin dine yaklaşımı kilisenin etkisinde kutsalın hükümlerliğini topluma yansıtan anlayışa karşı dinin kutsal temellerini aşındırma refleksi olarak gelişmiştir. Orta çağ boyunca dinde reform hareketleri ile kilise baskısını azaltmaya çalışan topluma verilen karşılık engizisyon ile sert bir tepki şeklinde tezahür etmiş, bu nedenle batı için belki de tek yol dinin (meşruiyetini) ortadan kaldırmak olarak belirlemiştir.

Bu vasatta özellikle antropoloji ve sosyoloji gibi bilimlerin temel meselelerinden birisi de dindir. Özellikle dinin kökeni meselesi antropolojinin ve devamında sosyolojinin temel ilgi alanlarından birisi olmuştur. Bu anlayışın devamı olarak modern dönemin din düşüncesi ile ilgili en temel görüşlerden birisi de Durkheim'a aittir. Onun kutsal ve kutsal dışı ayrımı, totemizm düşüncesi ve kolektif bilinç ile ilgili görüşleri temelde toplumsal temelli bir dini işaret etmektedir. Durkheim kilise hakimiyetindeki dini toplumsal alanı kolektif bilincin bir ürünü olarak resmetmiş ve toplumdan (ritüelden) arındırılmış mistik bir dini anlayışı da kilisede konumlandırmıştır.

Türk modernleşmesi sürecinde din tanımı büyük ölçüde Durkheimcı düşüncenin bir yansıması olarak Ziya Gökalp'in maşeri vicdan anlayışı üzerinden şekillenmiş ve dini alandaki dönüşümün başat kavramı vicdan olarak belirlemiştir. Bu bildiride vicdan kavramının modernleşme düşüncesi ve din bağlamında bir çözümlemesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kolektif Bilinç, Vicdan, Modernleşme, Din, Sosyoloji

**COLLECTIVE CONSCIOUSNESS AND CONSCIENCE OF
SOCIETIES: CONSCIENCE AS A DOMINANT CONCEPT OF
RELIGIOUS TRANSFORMATION IN TURKISH
MODERNIZATION**

Assoc. Prof. Mehmet BİREKUL

The approach of social sciences to religion in Western thought has developed as a reflex of eroding the sacred foundations of religion against the understanding that reflects the sovereignty of the holy to the society under the influence of the church. During the Middle Ages, the response to the society, which tried to reduce the pressure of the church with the religious reform movements, manifested as a harsh reaction with the inquisition, so perhaps the only way for the west was to abolish religion.

In this situation, one of the main issues of sciences such as anthropology and sociology is religion. In particular, the issue of the origin of religion has been one of the main areas of interest of anthropology and, subsequently, sociology. As a continuation of this understanding, one of the most fundamental views on the religious thought of the modern period belongs to Durkheim. His distinction between the sacred and the profane, the idea of totemism and his views on collective consciousness basically point to a socially based religion. Durkheim depicted the religious social sphere under church dominance as a product of collective consciousness and positioned a mystical religious understanding purified from society (ritual) in the church.

In the process of Turkish modernization, the definition of religion was largely shaped by Ziya Gökalp's understanding of communal conscience as a reflection of Durkheimian thought, and the dominant concept of the transformation in the religious field emerged as conscience. In this paper, an analysis of the concept of conscience in the context of modernization thought and religion will be made.

Keywords: Collective Consciousness, Conscience, Modernization, Religion, Sociology

KÜRESEL DÜNYA'DA İSLAM'IN AVRUPA'DAKİ YÜZÜ

Doç. Dr. Metin UÇAR

Hitit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

metinucar@hitit.edu.tr

Avrupa ve İslam yan yana geldiğinde daha çok “islamafobi” düşünülebilir. Zira göç dalgaları, ekonomik ve politik sorunlar Müslümanlara karşı bazı önyargılara sebep olmaktadır. Bu anlamda Avrupa’da Müslüman olmak bazı zorluklar barındırır. Ancak Avrupa’nın özgürlükçü ortamı bu zorlukların daha az hissedilmesine neden olur ve Avrupa göçler yoluyla Müslümanları kendisine çekmeye devam eder. Her geçen gün artan Müslüman sayısı, İslam’ı Avrupa’nın önemli bir unsuru haline getirmiştir. Almanya Başbakanı Angela Merkel’in, muhalefete rağmen, “İslam Almanya’nın bir parçasıdır” demesi bu durumu özetlemektedir. Nerede ise tüm Avrupa ülkelerinde Müslümanlara ait ibadet ve kültür merkezlerin bulunması, helal gıda ürünlerine ulaşılabilir olması Merkel’in ifadelerinin (politik karşı duruşlar olsa da) pratikte yaygın bir kabulünün olduğunu göstermektedir. Meselenin bir başka boyutu da göçlerin yanı sıra azımsanmayacak sayıda Avrupalının Müslüman olmasıdır. Bu çalışma özellikle meselenin bu boyutu ile ilgilenmekte, Müslüman olmuş olan batılıların İslam anlayışına odaklanmaktadır.

Entelektüel seviyesi yüksek olan yeni Müslümanların, geleneksel olarak İslam’ı yaşayan göçmenlerin gelecek nesilleri üzerinde daha etkili olacağı düşünülebilir. O zaman Avrupa’nın geleceğinde nasıl bir İslam anlayışının yer edeceği konusunda akıl yürütmek için yeni Müslümanları incelemek iyi bir çıkış noktası olacaktır. Bunun için Avrupa İslam’ı (Euro-İslam) kavramına başvurulacaktır. Acaba “Euro-İslam” diğer İslami anlayışlardan “farklı” bir anlayış üretmekte midir? Üretiyor ise nasıl bir anlayış üretmektedir?

Literatürde “Euro-İslam” kavramı farklı şekillerde kullanılmakta, benzer kavramlarla çok sayıda akademik çalışma yayınlanmaktadır. Bu tebliğ çerçevesinde literatürdeki tartışmalar değerlendirilecek ancak teorik tartışmalar ile yetinilmeyip bir de alan araştırmasına başvurulacaktır. Alan araştırması Müslümanlığı seçen Batılıların gündemine odaklanacak ve elde

edilen veriler ışığında nasıl bir “Avrupalılık” ve “İslam” sentezine gidildiği ortaya konmaya çalışacaktır.

Alan araştırması; keşfedici ve anlamacı bir yöntemi merkeze alan nitel yaklaşıma uygun bir biçimde “söylem analizi” tekniği ile yapılacaktır. Bunun için sonradan Müslüman olan Batılıların YouTube konuşmaları çözümlenecektir. Videolar seçilirken çeşitliliği yansıtmaya özen gösterilecek; farklı ülkelerden ve bakış açılarından oluşan, takipçileri nispeten fazla olan kadın ve erkekler dikkate alınacaktır.

Sonuçta hem literatür hem de alan araştırmaları verileri ışığında; yeni Müslümanların İslam’ı nasıl algıladıkları, İslam ve Batı değerleri arasında bir paralellik kurup kurmadıkları, konuşma başlıkları, üslupları, İslami geleneklere bakış açıları, İslam ülkelerinde yaşananları nasıl değerlendirdikleri, vatandaşı oldukları ülkelere yükledikleri anlamları, “ümme” düşünceleri, diğer Müslümanlarla ilişkileri gibi konularda fikir elde edileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Euro-İslam, Küreselleşme, Gelenek

THE FACE OF ISLAM IN EUROPE IN THE GLOBAL AGE

Assoc. Prof. Metin UÇAR

Since the migration waves and, economic and political problems causing some prejudices against Muslims, to talk Islam in Europe has an "Islamophobia" connotation more. In this sense, being a Muslim in Europe has some difficulties. However, the libertarian environment of Europe makes these difficulties to be felt less and Europe continues to attract Muslims through migration. The increasing number of Muslims has made Islam an important element of Europe. The statement of German Chancellor Angela Merkel, despite the opposition, "Islam is a part of Germany" summarizes this situation. The fact that there are worship and culture centers belonging to Muslims in almost all European countries and availability of halal food products show that Merkel's statements have a widespread acceptance in practice. Another aspect of the subject is, besides Muslim migrants, a considerable number of Europeans chose to become Muslim. This study is particularly concerned with this aspect of the subject and focuses on the understanding of Islam of the Westerners who have converted to Islam.

It can be thought that new Muslims with strong intellectual backgrounds will have more influence on the future generations of migrants who have traditionally lived in Islam. So it would be a good starting point to examine new Muslims' roles to understand how Islam will be positioned in Europe's future. For this, the concept of European Islam (Euro-Islam) will be applied. Does "Euro-Islam" produce a "different" understanding from other Islamic conceptions? If so, what kind of an understanding in Islam does it produce?

The concept of "Euro-Islam" is used in different ways in the academic literature, and many academic studies exploiting similar concepts have published so far. In the framework of this paper, discussions in the academic literature will be evaluated and also field research will be applied. The field research focuses on the agenda of Westerners who chose to become Muslims and try to understand what kind of a synthesis of "Europeanism" and "Islam" has been made by them.

The field research; will be carried out using the "discourse analysis" technique in accordance with the qualitative approach as a way of

understanding. For this, YouTube channels are analyzed. To select videos, diversity -men and women from different countries and perspectives with relatively large followers- is considered.

As a result, I try to get ideas about these following subjects in the light of both literature and field research data; (i) how new Muslims perceive Islam, (ii) whether they establish a parallelism between Islam and Western values, (iii) their speech titles, (iv) their styles, (v) their perspectives on Islamic traditions, (vi) how they evaluate what happened in Islamic countries, (vii) the meanings they attribute to the countries they live or have citizenship of, (viii) their thoughts of "ummah", and, (ix) their relations with other Muslims.

Keywords: Euro-Islam, Globalization, Tradition

**POST-COLONIAL INDIVIDUALISM IN THE CONTEXT OF
PEIRCE’S PHILOSOPHY: AN ESSAY BASED ON HEGEL’S
TERM OF “OBJECTIVE SPIRIT” AND SEARLE’S TERM OF
“INTENTIONALITY”**

Assoc. Prof. Muhammet ÖZDEMİR

Mersin University Faculty of Islamic Studies

muhammetozdemir2012@gmail.com

The purpose of this paper is to identify the thinking economy of Third World individualism in the context of the analyzes of the Contemporary American philosopher Charles Sanders Peirce. The reason for such an intellectual initiative is some inconsistencies which are involved in individualism in the developing societies. These inconsistencies are logically due to the often neglect of the intellectual relations between the concept and the fact and between the mind and the experience. Thanks to having neo-nominalist and experiential characteristics, Peirce’s philosophy can be useful in diagnosing both negligence. In addition, the term “objective spirit” of the modern German philosopher G.W.F. Hegel and the term “intentionality” of the contemporary American analytical philosopher John R. Searle can contribute to the social determination of Peirce’s approach, since both allow the general character of social ontology to be understood. According to Hegel, the spirit of historical experience characterizes the basic content of social orientation. This philosopher argues that all social experiences can be understood with the correct identification of the objective spirit. According to Searle, who sets out from completely different logic and content, with a similar context, a philosophical relationship can be established between the speech acts of a language and the social orientation. Searle suggests that the basic factors and characteristics in the behavior of individuals speaking the language of the society can be understood by determining the basic linguistic habits in the language of this society. Peirce, on the other hand, focuses on the correct location of the individual’s experiences and concepts in such a social ontology. Individualism in post-colonial countries such as India, Malaysia, Pakistan and Egypt has not served as the content of a natural human evolution as in the United States of America, but as an opportunity where past economic and political shortcomings can be quickly and easily compensated. In the post-colonial

type of individualism, on the one hand the established socialization norms are abandoned like the instance of family, on the other hand, the economic competence of individuals themselves as a targeted product has not been realized. This is because the social experiences and collective orientations of post-colonial societies do not have the consciousness which contains the disciplined work and creating the surplus value over time. This fact also justifies the fact that thoughts are limited to individual exceptions in post-colonial societies and that it cannot be socialized. For this reason, a stable disconnect between the concepts and phenomena, minds and experiences draws attention in the logical habit of post-colonial thought.

Keywords: Hegel, Peirce, Searle, Individualism, Post-colonial Thinking Economy

**PİERCE'İN FELSEFESİNDE POST-KOLONYAL
BİREYSELÇİLİK: HEGEL'İN “NESNEL TİN” VE SEARLE'İN
“KASITLILIK” TERİMLERİNE DAYALI BİR MAKALE**
Doç. Dr. Muhammet ÖZDEMİR

Bu tebliğin amacı, çağdaş Amerikan pragmatist filozof Charles Sanders Peirce'in analizleri bağlamında üçüncü dünya bireyciliğinin düşünce ekonomisini teşhis etmektir. Böyle bir girişimin gerekçesi, gelişmekte olan toplumlardaki bireyciliğin içerdiği bazı tutarsızlıklardır. Bu tutarsızlıklar, mantıksal olarak, kavram ile olgu ve zihin ile deneyim arasındaki entelektüel ilişkilerin genellikle ihmal edilmesinden kaynaklanmaktadır. Peirce felsefesi, yeni-nominalist ve deneyimci özellikleri nedeniyle her iki ihmalkârlığın teşhis edilebilmesinde işe yarayabilir. Ayrıca modern Alman filozof G. W. F. Hegel'in "objektif ruh" terimi ve onunla büyük ölçüde uyuşan çağdaş Amerikan analitikçi filozof John R. Searle'ün "yönelimsellik" terimi, toplumsal ontolojinin genel karakterinin anlaşılabilmesine olanak verdiği için Peirce'in yaklaşımının sosyal determinasyonuna katkıda bulunabilir. Hegel'e göre, tarihsel deneyimin ruhu toplumsal yönelimin temel içeriğini karakterize etmektedir. Bu filozof, nesnel ruhun doğru teşhis edilmesi ile bütün toplumsal deneyimlerin anlaşılabileceğini öne sürmektedir. Benzer bir bağlama matuf olmak üzere bütünüyle farklı bir mantık ve içerikten yola çıkan Searle'e göre bir dilin söz edimleri ile toplumsal yönelim arasında bir ilişki kurulabilir. Searle, bir toplumun dilinde yer alan temel dilsel alışkanlıkların saptanması yoluyla bu dili konuşan bireylerin davranışlarındaki temel etken ve özelliklerin anlaşılabilceğini öne sürmektedir. Peirce ise, böyle bir sosyal ontolojide bireyin deneyimlerinin ve kavramların doğru lokasyonuna yoğunlaşmaktadır. Hindistan, Malezya, Pakistan ve Mısır gibi post-kolonyal ülkelerdeki bireycilik, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gibi bir doğal insani evrimin içeriği olarak değil, geçmiş ekonomik ve politik eksikliklerin hızlı ve kolay kapatılabileceği bir fırsat olarak işgörmektedir. Post-kolonyal türden bireycilikte, bir taraftan yerleşik toplumsallaşma normları -örneğin aile- terk edilirken, diğer taraftan hedeflenen bir ürün olarak bireylerin kendi başlarına ekonomik yeterlilikleri de gerçekleşmemektedir. Bunun nedeni, post-kolonyal toplumların tarihsel deneyimleri ve kolektif yönelimlerinde disiplinli çalışma ve zamanla artı değer yaratma bilincinin bulunmayışındır. Bu vakia,

onlarda düşüncenin bireysel istisnalarla sınırlı kalıp onun toplumsallaşamamasını da gerekçelendirmektedir. Bu nedenle post-kolonyal düşünce alışkanlığında kavramlar ile olgular, zihinler ile deneyimler arasında istikrarlı bir kopukluk dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hegel, Peirce, Searle, Bireycilik, Post-kolonyal Düşünce Ekonomisi

**KÜRESEL SALGIN DÖNEMİNDE UZAKTAN EĞİTİMLE
ARAPÇA ÖĞRETİMİ
-NEÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ HAZIRLIK SINIFI ÖRNEĞİ-**

Doç. Dr. Muhammet Vehbi Dereli

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
mvdereli@gmail.com

Dünya, yaklaşık iki yıldır küresel bir salgın ile baş etmenin mücadelesini vermektedir. Bu süreçte insanların ve toplumların yaşam şekillerinde birçok önemli değişiklik olmuş; vazgeçilmez bir ihtiyaç olan eğitim de bundan büyük ölçüde etkilenmiştir. Okulların ve üniversitelerin yüz yüze eğitime kapalı olması, zorunlu olarak ülkemizde ve dünyada uzaktan eğitim sürecine geçilmesini de beraberinde getirmiştir. İlk ve ortaöğretimde televizyon ve Eğitim Bilişim Ağı (Eba) aracılığı ile verilen uzaktan eğitim, üniversitelerde de altyapı ve imkânlar nispetinde web konferansı, sunum ve masaüstü paylaşımlara elverişli farklı yazılım paketleri aracılığıyla devam etmektedir. Son dönemde bazı üniversitelerde derslerin bir kısmının yüz yüze, bazılarının ise çevrimiçi yapılmasını ifade eden hibrit eğitim modelinin de uygulanmaya başladığını görmekteyiz.

Yabancı dil öğrenimi büyük ölçüde öğrenci ve öğretmenin karşılıklı etkileşim ve iletişimine bağlıdır, pratik yapmayı gerektirir ve uygulamaya dayalı bir mahiyet arz eder. Yüz yüze eğitimde derslerde yoğunlukla öğretim elemanı tarafından anlatım yöntemi, görsel ve işitsel sunumlar, soru-cevap tekniği ve öğrencinin örnek alıştırma katılımları gibi farklı yöntemler tercih edilirken; bu yöntemlerden son ikisini uzaktan eğitim sürecinde uygulamak kolay değildir. Bir de dersin yabancı bir dilin öğretilmesine yönelik bir mahiyet arz ettiği hesaba katıldığında, hem öğretici hem de öğrenci açısından daha büyük bir çaba içerisine girilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Zira öğretici ve öğrenci arasındaki etkileşim, uzaktan eğitimde oldukça azalmaktadır. Buna bir de bazı öğrencilerin derse aktif katılımlarını sağlayacak materyal ve donanımdan yoksun olmaları eklendiğinde, alıcı ve verici konumundaki tarafların canlı bir etkileşime girmeleri iyice zorlaşacaktır. Bununla ilişkili olarak her iki taraf açısından dikkat ve motivasyon kayıplarının yaşandığı gözlemlenmektedir. Yapılan bazı alan araştırmaları ve anketler de bu hususu destekleyici sonuçlar içermektedir.

Bu araştırmalar ışığında NEÜ AKİF Hazırlık Sınıfındaki Arapça öğretime bakıldığında, uygulanan eğitimin ders saati ve müfredat açısından yüz yüze eğitimden farksız olduğu görölmektedir. Öğrencilerin almaları öngörölen içerikte uzaktan eğitim nedeniyle herhangi bir kısıtlamaya gidilmemiş, kırkar dakikalık canlı dersler yine haftalık otuz saatlik yoğun bir program içerisinde yerleştirilmiştir. Sadece ders içeriklerinin dağılımında uzaktan eğitim unsuru dikkate alınmıştır. Ayrıca uzaktan eğitim ortamında her öğrencinin yaşayabileceği teknik ve donanımsal sorunların olumsuz etkilerini giderme adına her dersin mutlaka sistem üzerinde kayıt altına alınması sağlanmış ve öğrencilerin farklı zamanlı (asenكرون) olarak derse katılımlarına imkân tanınmıştır.

Uzaktan eğitimde değerlendirmeler genellikle ödevler veya çevrim içi-çevrim dışı sınavlar yoluyla gerçekleştirilmektedir. Hazırlık sınıfında on beş günde bir yapılan web tabanlı çoktan seçmeli (test) ve açık uçlu (klasik) çevrim içi sınavlar, öğrencilerin derslere ilgisinin canlı tutulması açısından önemlidir. Ayrıca her dönem öğrencilere verilen metin okuma ve yazma, yazı defteri uygulaması, metin çevirileri, otobiyografi, sözlük ödevi ve video çözümleme gibi farklı proje ödevleri de onların Arapçayı birçok yönüyle öğrenmelerine yönelik pratik alıştırmaya ve performanslar içermektedir.

Uzaktan eğitimin, mekândan bağımsız olması, telefonla erişime müsait olması ve her içeriğin tekrar izlenebilir olması gibi avantajları olsa da; öğrencilerin devam zorunluluğu olmadığında, uzaktan eğitimdeki başarının olumsuz etkilendiği görölmektedir. Hazırlık sınıfında canlı derslere devam etme mecburiyetinin bulunması, öğrencinin derslerden kopmaması ve hedeflenen başarıya ulaşmasına önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arapça Öğretimi, Uzaktan Eğitim, Yabancı Dil

**TEACHING ARABIC THROUGH ONLINE COURSES DURING
THE GLOBAL PANDEMIC:
THE CASE OF NEU FACULTY OF THEOLOGY PREP CLASS
Assoc. Prof. Muhammet Vehbi Dereli**

The world has been struggling to cope with a global epidemic for about two years. In this process, there have been many important changes in the lifestyles of people and societies; Education, which is an indispensable need, has also been greatly affected by this. The fact that schools and universities are closed to face-to-face education has brought with it the compulsory transition to distance education in our country and in the world. Distance education in primary and secondary education via television and Educational Information Network (EBA) continues in universities through different software packages suitable for web conferencing, presentations and desktop sharing, within the framework of infrastructure and opportunities. Recently, we see that the hybrid education model, which expresses some of the lessons face-to-face and some of them online, has started to be implemented in some universities.

Foreign language learning largely depends on the interaction and communication of the student and the teacher, requires practice and has a practice-based nature. In face-to-face education, different methods such as lecture method, visual and auditory presentations, question-answer technique and student participation in sample exercises are mostly preferred by the lecturer; It is not easy to apply the last two of these methods in the distance education process. Also, when it is taken into account that the course is aimed at teaching a foreign language, it is inevitable to make a greater effort for both the teacher and the student. Because the interaction between the teacher and the student decreases considerably in distance education. Adding to this that some students lack the materials and equipment that will enable them to actively participate in the lesson, it will be more difficult for the recipient and donor parties to have a lively interaction. Related to this, it is observed that attention and motivation losses are experienced for both parties. Some field studies and surveys also contain results that support this issue.

In the light of these researches, when the Arabic teaching in NEU AKIF Preparatory Class is examined, it is seen that the education applied is no different from face-to-face education in terms of course hours and curriculum. There was no restriction due to distance education in the content that students were expected to take, and live lessons of forty minutes were placed in an intensive program of thirty hours per week. Only the distance education element was taken into account in the distribution of the course contents. In addition, in order to eliminate the negative effects of technical and hardware problems that each student may experience in the distance education environment, it has been ensured that each course is recorded on the system and students are allowed to participate in the course at different time (asynchronous).

Assessments in distance education are usually carried out through homework or online-offline exams. The web-based test and classical online exams held every fortnight in the preparatory class are important in terms of keeping students' interest in the lessons alive. In addition, different project assignments such as text reading and writing, writing pad application, text translations, autobiography, dictionary assignment and video analysis given to students each semester include practical exercises and performances for them to learn Arabic in many aspects.

Although distance education has advantages such as being independent from the location, being available for phone access and being able to watch every content again; When students do not have to attend, it is seen that the success in distance education is negatively affected. Having the obligation to attend live classes in the preparatory class makes a significant contribution to the student's staying in the classes and achieving the targeted success.

Keywords: Arabic Teaching, Distance Education, Foreign Language

**HÜSEYİN KAZIM KADRI’NİN TÜRK LUGATI’NDA YER ALAN
İNSAN TAVSİFLERİ ÜZERİNE**

Doç. Dr. Murat AK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
muratak57@hotmail.com

Osmanlı’nın son dönemi ile Cumhuriyet’in ilk yıllarında yaşamış bir entelektüel ve fikir adamı olan Hüseyin Kazım Kadri’nin (ö. 1934) en önemli eseri dört ciltten oluşan mukayeseli sözlüğü *Türk Lugatı*’dır. Müellifin ifadesiyle *otuz beş senelik mütemadi bir sa’yin mahsulü* olan eserin ilk iki cildi 1927-1928 yıllarında Osmanlı alfabesiyle, son iki cildi ise 1943-1945 yıllarında günümüz Türk alfabesiyle basılmıştır. Müellif sözlüğü yazmaktaki amacının Türk Lehçelerinin dil bilgisi özellikleriyle Batı Türkçesi’nin söz dizimi kurallarını ortaya koymak olduğunu söyler. Nihai amacı ise Türkçe konuşan coğrafyalarda dil birliğini sağlamaktır. Sözlük Türk lehçeleriyle birlikte içerdiği zengin Türkçe, Arapça ve Farsça ilmi, edebî ve kültürel malzeme ile oldukça renkli bir muhtevaya sahiptir.

Osmanlı’nın son döneminde yaşanan sosyal ve siyasal sıkıntılara, istiklal mücadelesine şahit olmuş birçok önemli karakterin eserinde olduğu gibi *Türk Lugatı* müellifi Hüseyin Kazım Kadri’nin eserlerinde de, sıkıntılı süreçlerin izlerini doğrudan ya da dolaylı olarak görmek mümkündür. Hüseyin Kazım Kadri’nin en hacimli ve en önemli eseri olan *Türk Lugatı*’nda insanı tavsif eden ilmi, edebî ve kültürel birçok malzeme kullanılmıştır. Özellikle insanı konu edinen maddelerde yer alan bu tavsiflerde yer alan ilmi, edebî ve kültürel malzeme, telif edildikleri dönemlerin insan tasavvurunu göstermesi açısından önemlidir. Lugatta 19. ve 20. yüzyıllardan seçilen Türkçe edebî ve kültürel malzemede insanın tabiatında yer alan olumsuz birçok özelliğe özellikle vurgu yapıldığı görülmüştür. İnsanın tabiatına ilişkin yapılan bu olumsuz vurgu ve tavsifleri, esasında ilgili yüzyıllarda Osmanlı’da yaşanan sosyal ve siyasal mağlubiyetlerin, yorgunluğun ve yıpranmışlığın şekillendirdiğini söylemek mümkündür. Zira telif edilen her metin müellifin olduğu kadar metnin inşa edildiği dönemdeki şartların ve dönemin genel tasavvurunun ürünüdür. Bu yönüyle *Türk Lugatı*’nda yer alan ilmi ve edebî malzemenin, sadece ele aldığımız insan konusu değil, birçok konuda farklı dönemlerin farklı tasavvurlarını göstermesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Kazım Kadri, Türk Lugatı, İnsan Tavsifleri, Osmanlı Devleti, Edebiyat

**ON THE HUMAN DESCRIPTIONS IN *TÜRK LUGATI* OF
HÜSEYİN KAZIM KADRI**

Assoc. Prof. Murat AK

The most important work of Hüseyin Kazım Kadri (d. 1934), an intellectual who lived in the last period of the Ottoman Empire and the first years of the Republic, is the *Türk Lugatı*, which consists of four volumes. The first two volumes of the work, were printed in the Ottoman alphabet in 1927-1928, and the last two volumes in the current Turkish alphabet in 1943-1945. In the words of the author, *Türk Lugatı* is the product of a continuous period of thirty-five years. The author says that his purpose in writing the dictionary is to reveal the grammatical features of Turkish Dialects and the syntax rules of Western Turkish. His ultimate aim is to provide language unity in Turkish speaking geographies. The dictionary has a very colorful content with its rich Turkish, Arabic and Persian scientific, literary and cultural material, together with Turkish dialects.

It is possible to see the traces of the troubled processes directly or indirectly in the works of Hüseyin Kazım Kadri, as in the works of many important characters who witnessed the social and political problems and struggle for independence in the last period of the Ottoman Empire. In the *Türk Lugatı*, which is the most voluminous and most important work of Hüseyin Kazım Kadri, many scientific, literary and cultural materials that describe human beings were used. The scientific, literary and cultural materials included in these descriptions, especially the materials dealing with the human subject, are important in terms of showing the human imagination of the periods in which they were written. In the dictionary, it has been observed that many negative features in human nature are particularly emphasized in Turkish literary and cultural materials selected from the 19th and 20th centuries. It is possible to say that these negative emphasis and descriptions regarding the nature of man were actually shaped by the social and political defeats, fatigue and weariness of the Ottoman Empire in the relevant centuries. Because every text written is the product of the author's as well as the conditions of the period in which the text was constructed and the general conception of the period. In this respect, it is thought that the scientific and literary material in *Türk Lugatı* is important not only in terms of the human issue we deal with, but also in

terms of showing different imaginations of different periods in many subjects.

Keywords: Hüseyin Kazım Kadri, Türk Lugatı, Human Descriptions, Ottoman Empire, Literature

DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİK: YİNE BİR GÜLNIHAL

Doç. Dr. Murat AK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
muratak57@hotmail.com

Osmanlı modernleşmesine ivme kazandıran önemli karakterlerden biri olan Abdülmecid (ö. 1861), Batılı bir prens gibi yetiştirilmiş olup, Avrupa neşriyatını yakından takip eden, Batı musikisine ve Batılı yaşam tarzına hayranlığıyla bilinen bir sultan olarak öne çıkar. Babası II. Mahmud'un vefatı üzerine 1839 yılında 17 yaşında tahta geçen Abdülmecid'in sultanlığı döneminde, Tanzimat Ferman'ı ilan edilmiş ve modernleşme yanlısı düzenlemelere devam edilmiştir.

Osmanlı'daki hızlı modernleşme serüveni değişimin olduğu her alanda farklı birçok hikâyenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kaynaklarda tespit edilemeyen muhtemelen popüler muhayyilenin ortaya çıkardığı hikâyelerden biri de *Yine Bir Gülnihal* olarak bilinen meşhur Türk musikisi eserinin hikâyesidir. Hikâyeye göre, Sultan Abdülmecid sarayda müezzinbaşılık görevinde bulunan Hammâmîzâde Dede Efendi'den Fransa'dan gelen bir heyeti memnun edecek şekilde bir eser bestelemesini ister. Dede Efendi, hünkârdan aldığı talimatla kısa süre içinde *Yine Bir Gülnihal* isimli bestesini yapar. *Yine Bir Gülnihal*'in güftesi aruz vezniyle kaleme alınmış olmakla birlikte, Dede Efendi tarafından rast makamında ve vals ritmine uygun bir biçimde bestelenmiştir. Dede Efendi'nin bestesi Batılı heyeti fevkalade memnun etmiş, sultan da durumdan hoşnut olmuştur. Bu anlatı, gerçeğe uygun olup olmaması bir yana, Osmanlı sarayındaki değişimi ve modernleşme iradesini göstermesi açısından ufuk açıcudur.

Rast makamında “düm tek tek” şeklindeki semai usul ile vals ritmine uygun bir şekilde bestelenen *Yine Bir Gülnihal*'in Klasik Türk musikisi ile Batı musikisi arasında bir köprü kurduğu görülmüştür. *Yine Bir Gülnihal*'in güftesi de oldukça sade bir güftedir. Aruzla kaleme alınmış bir metni, Türk musikisi içinde vals ritmine uygun bir usul seçerek besteleyen Dede Efendi'nin, sanatındaki hüneri göstermiş olması açısından da eser oldukça önemlidir.

İlerleyen süreçte kendisi, Mevlevî Âyini gibi en yüksek sanat eserlerini besteleyen Dede Efendi yaptıklarıyla ne kadar takdir görsen de sarayın

musiki konusundaki siyasetini tasvip etmemektedir. Batı müziği etkisinin iyiden iyiye kendisini hissettirdiği devirde “Artık bu oyunun tadı kaçtı” diyen Dede Efendi, sultandan izin alarak hacca gitmiş, yakalandığı kolera hastalığından kurtulamayarak 1846 yılında Mina’da vefat etmiştir.

Bu tebliğde, Osmanlı’daki modernleşme serüveni Dede Efendi’ye ait *Yine Bir Gülnihal* üzerinden ele alınmış, değişim ve süreklilik kavramları bu eserin güftesi, bestesi ve tarihi serüveni üzerinden tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Modernleşmesi, İsmail Dede Efendi, Yine Bir Gülnihal, Musiki, Edebiyat

CHANGE AND CONTINUITY: *YİNE BİR GÜL NİHAL*

Assoc. Prof. Murat AK

Abdülmeçid (d. 1861), one of the important characters that accelerated the Ottoman modernization, was brought up like a Western prince and stood out as a sultan who closely followed European publications and was known for his admiration for Western music and Western lifestyle. During the reign of Abdülmeçid, who came to the throne at the age of 17 after the death of Mahmud II, in 1839, the Tanzimat Ferman was declared and the pro-modernization arrangements were continued.

The adventure of modernization in the Ottoman Empire led to the emergence of many different stories in every field where change took place. One of the stories that could not be identified in the sources, possibly revealed by the popular imagination, is the story of the famous Turkish music piece known as *Yine Bir Gül nihal*. According to the story, Sultan Abdülmeçid asked Hammâmîzâde Dede Efendi, who was the chief-muezzin in the palace, to compose a piece to please a delegation from France. Dede Efendi composed his composition called *Yine Bir Gül nihal* in a short time with the instruction he received from the sultan. Although the lyrics of *Yine Bir Gül nihal* were written in arûz, it was composed by Dede Efendi in Rast maqâm and waltz rhythm. Dede Efendi's composition greatly pleased the Western delegation, and the sultan was also pleased with the situation. This narrative, whether it is true or not, is important in terms of showing the change and will of modernization in the Ottoman palace.

It has been seen that *Yine Bir Gül nihal*, which was composed in accordance with the waltz rhythm with the semâî usûl in the form of "Dum tek tek" in the Rast maqâm, established a bridge between Classical Turkish music and Western music. The lyrics of *Yine Bir Gül nihal* are quite plain. The work is also very important in that Dede Efendi, who composed a text written in arûz prosody by choosing a usûl suitable for the waltz rhythm in Turkish music, showed his skill in his art.

In the following process, Dede Efendi, who composed the highest works of art such as the Mawlawî Âyini, was appreciated for his arts, but he did not approve of the policy of the palace on music. Dede Efendi, who said, "This game has lost its taste," at the time when the influence of Western music

was well felt, went on a pilgrimage after obtaining permission from the Sultan Abdülmecid, and died in Mina in 1846, unable to recover from the cholera disease he was caught.

In this presentation, the adventure of modernization in the Ottoman Empire was handled through Dede Efendi's *Yine Bir Gülnihal*, and the concepts of change and continuity were tried to be analyzed through the lyrics, composition and historical adventure of this work.

Keywords: Ottoman Modernization, İsmail Dede Efendi, *Yine Bir Gülnihal*, Music, Literature

SEKÜLER AHLAK'IN IMKANI VE FELSEFİ TEMELLERİ

Doç. Dr. Mustafa EREN

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mustafaeren51@hotmail.com

Ahlak konusu her zaman güncelliğini koruyan bir tartışma alanı olarak varlığını devam ettirmektedir. Ahlak tartışmalarının soy kütüğüne baktığımızda din konusunda olduğu gibi insanlık tarihinin başlangıcına kadar geri gittiğini bir takım antropolojik, arkolojik ve entnolojik veriler ışığında söyleyebiliriz. Ahlak ve etik tasavvurları insanlığın gelişim ve dönüşüm seyrine koşut olarak tarihsel diyalektik çerçevesinde farklı formlar kazanmıştır. Genel bir perspektiften bu ahlak formasyonlarına baktığımızda bu alanla ilgili düşüncelerin çeşitli ahlak teorileri üzerinde odaklandığını görüyoruz. Bu sınırlı tebliğimizde oldukça zengin ve çeşitlilik arz eden ahlak teorilerinin tamamını ele almamız olanaksızdır. İnsanlık tarihinin ikinci vakti olarak ta nitelendirilen özellikle son iki yüzyıldaki sosyal, siyasal bilimsel, ekolojik, ekonomik ve dinsel gelişmeler düşünce, anlam ve değer dünyasında bir takım kriz ve paradigma değişikliklerine yol açtı. Din-bilim, din-siyaset ve din- felsefe ilişkisinde olduğu gibi değerler alanında da hararetli tartışmaların yükseldiğine tanıklık ediyoruz. Değer alanındaki tartışmaların daha çok değerlerin kaynağı etrafında döndüğünü görüyoruz. Buradan hareketle çağımızdaki, bilimsel, teknolojik, ekolojik ve dinsel gelişmeleri dikkate alarak seküler bir ahlakın imkânını ve onun felsefi iz düşümlerini bir tebliğ sınırları içinde tartışmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Seküler Etik, Dini Etik, Çağdaş Etik Tasavvurları, Seküler Etik Mümkün Mü?

**THE POSSIBILITY AND THE PHILOSOPHY FOUNDATIONS OF
SECULAR ETHICS**

Assoc. Prof. Mustafa EREN

The issue of morality continues to exist as an area of discussion that is always up-to-date. When we look at the genealogy of moral debates, we can say that it goes back to the beginning of human history, as in the case of religion, in the light of some anthropological, archeological and ennological data. Moral and ethical conceptions have gained different forms within the framework of historical dialectics in parallel with the development and transformation of humanity. When we look at these moral formations from a general perspective, we see that the thoughts related to this field focus on various moral theories. In this limited paper, it is impossible to deal with all of the very rich and diverse moral theories. Social, political, scientific, ecological, economic and religious developments in the last two centuries, which are also described as the afternoon of human history, have led to some crises and paradigm changes in the world of thought, meaning and value. We witness the rise of heated debates in the field of values as well as in the relationship between religion-science, religion-politics and religion-philosophy. We see that the discussions in the field of value revolve mostly around the source of values. From this point of view, we will try to discuss the possibility of a secular morality and its philosophical projections within the boundaries of a paper, taking into account the scientific, technological, ecological and religious developments in our age.

Keywords: Secular Ethics, Religious Ethics, Contemporary Ethical Conceptions, Is Secular Ethics Possible?

**İSLAM TARİHİNDE VUKU BULAN DOĞAL AFETLER,
SALGINLAR, KITLIKLAR VE BUNA KARŞI MÜSLÜMANLARIN
TUTUMU**

Doç. Dr. Mücahit YÜKSEL

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
myksl_42@hotmail.com

Kuşkusuz ki insanlık tarihi birçok afet, salgın ve kıtlıkla karşılaşmıştır. Bu sıkıntılı süreçlerde gösterilen tavırlar ise, toplumların inanç ve kültürel alt yapıları istikametinde olmuştur. Öyle ki ilkel paganist toplumlarda bu tür afetler, tanrıların öfkesine yorulmuş ve iş, tanrıların öfkesini dindirmek için insanları kurban etmeye kadar vardırılmıştır. İslâm tarihi boyunca Müslüman toplumlar da söz konusu trajik olaylara maruz kalmışlar ve mevcut din anlayışları istikametinde bu olayları yorumlamışlardır. İslâmî bilgilerin ve anlayışın zayıf olduğu kimi dönemlerde felaketlerin, zahirî yorumlarla sadece bir musibet şeklinde yorumlandığına da tanıklık edilmiştir. Kur'ân ve sahih hadisler incelendiği takdirde afet tarzı olaylara değinildiği ve bunların nasıl anlaşılması gerektiği hususunda irşâd edici malumatın zikredildiği görülmektedir. Zira Yüce Allah, Kur'ân'da birçok peygamberin hayatı bağlamında, başlarına gelen sıkıntılı olaylardan bahsetmektedir. Hz. Eyyûb, Hz. Yûsuf ve Hz. Nûh gibi peygamberlerin yanı sıra Hz. Muhammed'in yaşadıkları da bu bağlamda zikredilmiştir. Ayet ve hadislerde afet vb. olaylar zikredildikten sonra bunları okuma yöntemleri de Müslümanlara öğretilmektedir. Örneğin Allah Teâlâ, bu olayların bir sebebi olarak kullarını imtihan etme muradını dile getirmektedir. Yine bir başka sebep olarak, bazen başa gelen felaketlerin, yaptığımız hataların sonuçları olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu konuda ayet ve hadislerden anladığımız bir başka hikmet de afetlerin, kulların olgunlaştırılmasına ve günahlarının affına vesile kılınmasıdır. İslâm tarihinde Müslümanlar birçok afet şeklini tatmıştır. Zira Mekke'den Medine'ye hicret edildiği zaman Medine'nin havasından dolayı birçok sahâbî hastalanmıştır. Salgın hastalıklar karşısında Hz. Peygamber'in dua ettiği ve karantina uygulamasına önem verdiği görülmektedir. Yine *Amvas Vebası* daha sonraki dönemlerde yaşanmış bir diğer afettir. Ayrıca Müslümanlar, davet sürecinde maruz kaldıkları *boykot* neticesinde açlıkla karşı karşıya kalmışlardır. Bunun dışında deprem olayları da yaşanan başka bir afet olmuştur. Sonuç itibarıyla İslâm tarihinin

değişik dönemlerinde salgın hastalıklar, kıtlık ve deprem tarzında üzücü olağanüstü haller birçok kez yaşanmıştır. Yaşanan afetler karşısında Müslümanların tavrı ise özetle; sabır, dua, özeleştir, tedbir ve dayanışma şeklinde olmuştur. Bu çalışmada, söz konusu üzücü olaylar, örnekleriyle birlikte ele alınacaktır. Ayrıca Müslümanların, bu olaylar karşısında sergiledikleri tavırlara temas edilecektir. Zira bu örnekler, günümüzde ve gelecekte yaşanacak benzer durumlar için yol gösterici olacaktır. Konuya uygun olarak çalışmada tasvir ve analiz metotları kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Afet, Salgın, Kıtlık, Deprem

**NATURAL DISASTERS, EPIDEMICS, FAMINES IN ISLAMIC
HISTORY AND MUSLIM'S ATTITUDE TOWARDS IT**

Assoc. Prof. Mücahit YÜKSEL

Undoubtedly, human history has encountered many disasters, epidemics and famines. The attitudes shown in these troubled processes were in the direction of the belief and cultural infrastructure of the societies. So much so that in primitive paganist societies, such disasters were interpreted as the anger of the gods, and the situation was reached as far as sacrificing people to relieve the anger of the gods. Throughout the history of Islam, Muslim societies have been subjected to these tragic events and interpreted these events in line with their current religious understanding. It has also been witnessed that in some periods when Islamic knowledge and understanding were weak, disasters were interpreted only as a calamity with superficial interpretations. If the Quran and authentic hadīths are examined, it is seen that disaster-style events are mentioned and instructive information on how to understand them is mentioned. For, Almighty Allah mentions in the Qur'an the troublesome events that happened to them in the context of the lives of many prophets. The experiences of Hazrat Muhammad as well as prophets such as Hazrat Ayyūb, Hazrat Yūsuf and Hazrat Nūḥ are mentioned in this context. After disasters and similar events are mentioned in verses and hadīths, the methods of reading them are also taught to Muslims. For example, Allah states the reason for testing His servants as a reason for these events. As another reason, he emphasizes that sometimes disasters are the results of the mistakes we make. Another wisdom we understand from verses and hadīths on this subject is that disasters are made a means of maturing servants and forgiveness of their sins. In the history of Islam, Muslims have experienced many forms of disaster. Because when he migrated from Mecca to Medina, many Companions fell ill due to the weather of Medina. It is seen that the Hazrat Prophet prayed in the face of epidemic diseases and gave importance to quarantine. Again, the 'Amvās Plague is another disaster experienced in later periods. In addition, Muslims also faced starvation as a result of the boycott they were subjected to during the invitation process. Apart from that, earthquake events have also been another disaster experienced. As a result, sad extraordinary situations in the form of epidemics, famine and earthquakes have been experienced many

times in different periods of Islamic history. In summary, the attitude of Muslims in the face of disasters experienced; It has been in the form of patience, prayer, self-criticism, precaution and solidarity. In this study, these sad events will be discussed together with their examples. In addition, the attitudes of Muslims in the face of these events will be discussed. Because these examples will be guiding for similar situations that will be experienced today and in the future. Depiction and analysis methods will be used in the study in accordance with the subject.

Keywords: Islamic History, Disaster, Epidemic, Famine, Earthquake

**GELENEK VE MODERNİZM EKSENİNDE DEĞİŞEN FIKHI
YAPININ SON DÖNEM OSMANLI MEDRESE GENÇLİĞİNE
ETKİSİ**

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah AKIN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
omerfaruk7974@hotmail.com

Fıkhi literatürde, Taknin (Kanunlaştırma) Dönemi 1839 Tanzimat Fermanı ile başlayıp günümüze devam eder. Bu dönemde hukuki ve adli sahada Avrupalılaşma hareketleri adına yapılan ıslahat ve yenilik teşebbüslerinin büyük oranda dış amillerin tesiri ile meydana geldiği hipotezi problemin ana cümlesini oluşturur. Araştırmanın temel problemi, modernizmin etkisiyle Tanzimat döneminde başlayan ve hızla devam eden bu değişim sürecinin, bugünkü mevcut hukuk sisteminin zeminini hazırladığı öngörüsüdür. Araştırmanın ikincil sorunsalı ise bu değişimin, o günden bugüne gençliğin var olduğu bilinen, felsefî, ictimai, eğitim problemlerinin çoğunun da kökenini oluşturduğu hipotezidir.

Taknin dönemine kadar Osmanlılarda devletin ruhunu, hak ve adalete dayanan Millet Sistemi oluşturmuştur. Sistemin şekillenmesinde ve işleyişinde ana rolü ise ilmiye teşkilatının eğitim kurumu olarak medrese üstlenmiştir. Bu anlamda Osmanlıda medreseler, bir ilahiyat okulu niteliğinden çok Fıkıh (jurisprudence) eğitimi merkezi özelliği taşımıştır. Tanzimat'tan sonra kendini yeniden tanımlayan devlet, eski sistemde oluşan boşlukları, Avrupa medeniyetinin ürünü kurum ve kuruluşlarla doldurmaya başlamıştır. Bu kurumlar Batı'nın tekniği yanında, zihniyetini, ideolojisini, felsefesini, bilimini, kültürünü de taşıyan bir özelliğe sahip olmuşlardır. Neticede yöneticilerin devlete yeni bir yön vermesi ile değişen ve yenileşen devletin ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelen medrese, önemini hızla kaybetmeye başlamıştır. Medrese gençliğinin ana özelliğini oluşturan araştırmacı, tartışmalı serbest ilim ve fikir ortamı da giderek kaybolmaya yüz tutmuştur. Medreseli gençleri zor durumda bırakan bir başka husus da bu kurumlar hakkında, Tanzimat'tan beri, bilhassa mektep çevrelerinde yayılan olumsuz görüş ve yargılar olmuştur. Medreselere devam eden gençler bütün bu psikolojik baskıları göze almak mecburiyetinde kalmışlardır. Böylece Medrese talebelerinin, kıyafetleri, zihniyet ve

ideolojileri, gücü ve iktidarı elinde bulunduranların yanında ve yeni sistem içerisinde ahengi bozan bir görüntü arz eder hale gelmiştir. Bugün hala din eğitimi kurumlarına karşı bu tutumun çok değişmediğinin görülmesi araştırmanın temel problemini destekler mahiyettedir.

Araştırmanın amacı, değişkenler neticesinde geline nokta ş u soruların cevaplarını aramaktır. Medreseli gençlerin bu gerileyişinin ve itibar kaybının sebebini, devlet için arz ettiğ i fonksiyonda mı aramak gerekir? Yoksa iddia edildiğ i ve zannedildiğ i gibi kendi bünyesi içine giren, yavaş yavaş bütün organları kemiren ve nihayet ölüme götüren hastalık gibi bir iflas süreci midir? Medreseli gençlerin uzun uğraşları ve çalışmaları neticesinde, çağın gereklerine uygun gerçekleştirilmeye çalışılan modernleştirilme çabaları bir ihya hareketi miydi? Yoksa yöneticilerin devleti ve toplumu Batılılaştırmaya ve sekülerleştirmeye karar vermeleriyle birlikte, devletin yeni seküler yapısına uymayan medresenin ölüm fermanı, çoktan yazılmış mıydı? Araştırmada doküman incelemesi yoluyla toplanan veriler, “tarihi araştırma yöntemi” ile eleştirel bir gözle incelenmiş, analiz ve sentezi yapılarak bilgi üretme ve konuyu anlamlı hale getirme yoluna gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Medrese, Hukuk

**THE EFFECT OF THE CHANGING FIKHI STRUCTURE ON THE
AXIS OF TRADITION AND MODERNISM ON THE YOUTH OF
THE LAST PERIOD OTTOMAN MADRAS**

Dr. Abdullah AKIN

In the fiqhi literature, Taknin (Law) Period begins with the Tanzimat Edict of 1839 and continues to the present day. He hypothesis that the reform and innovation initiatives made in the name of Europeanization movements in the legal and judicial field in this period occurred largely with the influence of external factors constitutes the main sentence of the problem. The main problem of the research is the prediction that this change process, which started in the Tanzimat period with the influence of modernism and continued rapidly, prepared the ground for the current legal system. The secondary problematic of the research is the hypothesis that this change constitutes the root of most of the philosophical, social and educational problems that are known to exist in the youth since then.

Until the Taknin period, the spirit of the state in the Ottomans was the Millet System based on rights and justice. The main role in the formation and functioning of the system was assumed by the madrasa as the educational institution of the ilmiye organization. In this sense, madrasahs in the Ottoman Empire had the characteristics of a center for jurisprudence rather than a theology school. The state, which redefined itself after the Tanzimat, started to fill the gaps in the old system with institutions and organizations that are the product of European civilization. These institutions have a feature that carries the mentality, ideology, philosophy, science and culture of the West as well as the technique. As a result, the madrasa, which became unable to respond to the needs of the changing and renewing state with the administrators giving a new direction to the state, started to lose its importance rapidly. The researcher, controversial free science and idea environment, which constitutes the main feature of the madrasa youth, is also on the verge of was disappearing. Another issue that put the madrasah youth in a difficult situation has been the negative opinions and judgments about these institutions, especially in school circles, since the Tanzimat. Young people attending madrasahs had to take all these psychological pressures into account. Thus, the clothes, mentality and

ideologies of the madrasah students turned into an image that disrupted the harmony in the new system alongside those in power and power. The fact that this attitude towards religious education institutions has not changed much today supports the main problem of the research.

The aim of the research is to seek answers to the following questions at the point reached as a result of the variables. Is it necessary to look for the reason for the decline and loss of reputation of the madrasah youth in the function it offers they serve for the state? Or is it a bankruptcy process like a disease that enters into its own body as it is claimed and thought, slowly gnaws at all organs and finally leads to death? As a result of the long efforts and studies of the madrasah youth, was the modernization effort, which was tried to be carried out in accordance with the requirements of the age, a revival movement? Or was the death warrant of the madrasah, which did not fit into the new secular structure of the state, already written, as the managers decided to Westernize and secularize the state and society? In the research, the data collected through document analysis were critically examined with the "historical research method", analysis and synthesis were made to produce information and make the subject meaningful.

Keywords: Modernism, Madrasa, Law

**NIETZSCHE’NİN İNSAN, DOĞA VE DEĞER ANLAYIŞININ
GÜNÜMÜZ DÜNYASINA YANSIMALARI: NIETZSCHE’İ BİR
YAKLAŞIM**

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhan ÜNLÜSOY

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

abdulhan.unlusoy@inonu.edu.tr

Nietzsche, düşünce tarihinde etkileri günümüze kadar gelmiş, kendisinden sonraki birçok büyük düşünür üzerinde doğrudan ya da dolaylı büyük etkileri olmuş bir düşünürdür. Bu anlamıyla Nietzsche, düşünce tarihinde pek az düşünüre ait olan “aşkınlık” ve “zorlayıcı”lık sıfatlarına sahip bir düşünür olarak ele alınmalıdır. Nietzsche, kendinden önceki düşünürleri aşan, kendinden sonraki düşünürleri de zorlayan “büyük” bir düşünürdür. Bu anlamıyla kendi çağında etkili olduğu gibi günümüzde de Nietzsche, etkisini arttırarak devam ettirmektedir.

Nietzsche, her şeyden önce yaşadığı çağın ve bu çağın kültürünün eleştirel bir çözümleyicisi olarak alınmalıdır. Bütün eserlerinde eleştirip analiz etmeye çalıştığı insan tipinin ve değer anlayışlarının ait olduğu yer, Nietzsche’nin de ait olduğu çağın değer ve insan anlayışlarıdır. Bu yüzden Nietzsche’nin yaşadığı çağın kültür ve insanı, Nietzsche düşüncesinin eleştirilerinin de odak noktası olarak alınmalıdır. Bu çağın kültür, değer ve insan anlayışları üzerindeki Nietzscheci bir eleştirinin, yaşadığımız çağın kültür, değer ve insan anlayışlarına dönük bir yönünün olması, bu eleştirileri bilme ve onların yansımalarını günümüzde de görebilme açısından son derece önemlidir.

Nietzsche, toplumu belirlemede daha doğru bir ifade ile yaşadığı toplumu ifade etmede “hastalık”, “sürü” hâkimiyeti, dekadans, çürüme, bozulma gibi kavramları kullanır. Ona göre toplumun her tarafında bir çöküş ve tükeniş gözlenmekte ve bu; rahipler, ahlâkçılar, filozoflar gibi toplumda sürü ahlâkını yaygınlaştırmaya çalışanlar eliyle olmaktadır. Dolayısıyla Nietzsche, kendi toplumu ve yaşadığı çağdaki Avrupa insanı için kötümser bir tablo çizmektedir.

Nietzsche, bu açıdan kendi yaşadığı toplumu “dekadans” yani bozuk, bozulmuş bir toplum olarak belirler. Bu toplumun insanların, bu dönemin toplumsal bilincine bağlı olarak, ahlaki anlamda bir çöküş durumunu

yaşadıklarını ifade eder. Bu işin en ironik yanı da bu dönemde ortaya çıkan bütün ahlaksızlık durumlarının, kendilerini ahlak adına sunuyor olmalarıdır. Yani bu dönem, ahlak adına ortaya çıkmış ahlaksız durumların etkin ve yaygın olarak yaşandığı bir dönemdir. Dolayısıyla Nietzsche kendi yaşadığı dönemin toplumu ve insanını acımasızca kendi perspektifinden eleştirmiş insan, değer, ahlak ve vicdan gibi kavramların içeriğine yönelik bir takım tespit ve tahlillerde bulunmuştur. Nietzsche, ahlakı, arkeolojik bir tarzda kökensel olarak tahlil ederken insan doğası, tabiat ve toplum hakkında günümüz dünyasını ve yaşam alanını da belirleyen olgulara ve bu olguların önemine dikkatlerimizi çekmiştir. Nietzsche'nin, bu hususlardaki belirlemelerinin bu gün, içinde yaşadığımız zaman dilimi için de geçerli olabileceğini söyleyebileceğimiz bir takım sonuçlara ulaştığı tespitini yapmak mümkündür. Bu sonuçlar, günümüz felsefesinin de takip ettiği sonuçlar olarak bu günün felsefi düşüncesi üzerinde önemli etki ve belirlemeleri olan sonuçlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bildiri, Nietzsche'nin insan, doğa, değer ve ahlak üzerindeki belirleme, eleştiri ve tespitlerinden hareketle günümüz toplumunun bu alanlarla ilişkisini analiz etmeyi konu edinir. Konu, bildiride, karşılaştırma mantığı içinde ele alınmaya çalışılarak günümüz toplumu merkezli bir takım belirleme ve çıkarımlar yapmayı deneme amacı güder.

Anahtar Kelimeler: Nietzsche, İnsan, Değer, Doğa, Ahlak

**REFLECTIONS OF NIETZSCHE'S UNDERSTANDING OF
HUMAN, NATURE AND VALUES ON TODAY'S WORLD: A
NIETZSCHEAN APPROACH**

Dr. Abdulhan ÜNLÜSOY

Nietzsche, whose effects on thinking history have reached today, is a great philosopher affecting the other philosophers directly or indirectly. So Nietzsche must be treated as having 'transcendancy' and 'compulsiveness' which belong to a few philosophers in thinking history. Nietzsche, exceeding the philosophers before him and compelling the philosophers after him, is a great philosopher. So he is so effective not only in his era but also today.

First of all, Nietzsche must be treated as a critical analyst of his era and today. The ground which all human types and value percepts are criticized and analysed by him in his all works is the ground in percepts of values and humanity in his era. So culture and human in his era must be treated as focus of critics of his thoughts. Having intercourse of Nietzschean critic upon culture, value, and human percepts in his era with today is so important in terms of knowing these critics and evaluating their reflects in our era.

Nietzsche uses some concepts such as disease, regiment domination, decadence, corruption, deterioration in defining society which he is living in. According to him a collapse and exhaustion are observed in every part of society because of priests, ethicists, philosophers trying to popularize the regiment ethichs. So Nietzsche draws a pessimistic picture about his own society and european humanity.

From this standpoint he evaluates his own society as decadence. He expresses that people in this society are in moral collapse as depending upon social consciousness of their society.

The most ironic part of this is that all immoralities present themselves as moralities. So this era is a era that immoral situations are common and effective under the name of morality. Hence Nietzsche criticizes his own society and people in that society from his point of view unmercifully and makes evaluations about contents of some concepts such as value, ethics, conscience.

While he is evaluating ethics in an archeological way and originally, he draws our attentions about nature of human, nature and society to importance of facts defining todays world and living space. It is possible that Nietzsche's determinations are valid for some results today. These results have some important effects are followed by today's philosophy.

This notice is about analyzing the relationship between society and some areas by starting from Nietzsche's critics and determinations upon human, nature, value, ethics. The issue has the aim of determining and making today' society-based inferences in copmarision method.

Keywords: Nietzsche, Human, Value, Nature, Ethics

NATÜRALİSTİK AÇIDAN AHLAK VE NORMATİFLİK

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkadir TANIŞ

Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

abdulkadirtanis@hitit.edu.tr

Bilimsel bir bakış açısını kendisine dayanak kabul eden natüralizm, evrende var olan her şeyin doğal olgulardan oluştuğunu, bunun ötesinde herhangi bir şeyin gerçekliğe sahip olmadığını iddia eder. Bu iddianın bir gereği olarak, o, var olan şeylerin bütünü için doğal olguları temel alarak bir açıklama sunmaya çalışır. Ontolojik olarak yalnızca doğal varlık ve olguların gerçekliği kabul edildiği için, bu anlayışı savunanlara göre, araştırmalarımızda takip etmemiz gereken yol empirik yöntemlere dayanan bilimin yoludur. Şüphesiz günümüz felsefesinde, başta epistemoloji, zihin felsefesi olmak üzere felsefenin birçok alanında bu natüralistik bakış açısının ciddi etkileri olmuş, söz konusu alanların konuları doğal olgulara referansla ortaya konulmaya çalışılmış ve bu şekilde bunların doğallaştırılması adına yoğun bir çaba harcanmıştır. Natüralizmin etkilediği bu alanlardan biri de, “ahlaki natüralizm” yaklaşımıyla kendisini ortaya koyduğu, etik alanıdır. Ahlaki natüralizm, ahlak konusunda ortaya konulacak felsefi bir açıklamanın doğal olgulara referansla yapılabileceğini ileri sürer. Buna göre, ahlaki nitelikleri doğal olgulara indirgeyerek veya bu tür olgularla bir şekilde ilişkilendirerek açıklamak mümkündür. Bu şekilde, psikoloji, antropoloji, sosyoloji gibi çeşitli alanların verilerinden yararlanılarak, “mutluluğu maksimize etme, maksimum şekilde insan refahına katkıda bulunma” şeklindeki doğal niteliklere referansla ahlaki kavram ve niteliklerin açıklanması amaçlanmaktadır. Ahlaki natüralizm yaklaşımı, bilindiği üzere, başta G. E. Moore olmak üzere birçok düşünür tarafından ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Bu bildiride de, ahlaki natüralizme yöneltilen ve ahlaki niteliklerin değer yönüne işaret eden normatiflik itirazı ele alınacaktır. Kısacası, itiraza göre, ahlaki ve doğal olgular biri diğerine indirgenemeyecek veya biri diğeriyle açıklanamayacak kadar birbirinden farklı olgulardır. Çünkü ahlaki olgular iynin ne olduğu veya yükümlülüklerimizle ya da ödevlerimizle ilgiliyken; bunun tam aksine, doğal olgular, fiziksel evren ve onun işleyişiyle ilgilidir. Dolayısıyla, karşımızda açıkça birbirinden farklı iki olgu bulunmaktadır ve natüralizmin bunları birbirine indirgemesi veya birini diğeriyle açıklaması meşru

görünmemektedir. Bu bildiride, ahlaki natüralizme yöneltilen normatiflik itirazı müzakere edilecek ve onun haklı bir itiraz olduğu temellendirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Etik, Natüralizm, Normatiflik, Olgu-Değer Ayrımı

MORALITY AND NORMATIVITY FROM A NATURALISTIC PERSPECTIVE

Dr. Abdulkadir TANIŞ

Considering a scientific method as its basis, naturalism is the idea or claim that everything that exists consists of natural facts in the universe and that nothing beyond that has reality. As a result of this idea, naturalists try to provide an explanation for any being, idea, or quality with reference to natural facts. Since only natural beings and facts are ontologically acknowledged, according to naturalists, the approach we should adopt in our research is the scientific method, which is based on empirical method. Evidently, this naturalistic perspective has had serious implications or effects in various fields of contemporary philosophy, especially epistemology and philosophy of mind. Naturalists have tried to treat the subjects of these fields with reference to natural facts and -as a result- to naturalize them. Naturalism, with the name of “moral naturalism”, has also affected the moral philosophy. According to the proponents of moral naturalism, a philosophical explanation of morality or moral facts can be made with reference to the natural facts. Accordingly, it is possible to explain moral ideas by reducing or relating them to natural facts in some way. So, by applying the studies of various fields of social sciences such as psychology, anthropology, and sociology, naturalists aim to elucidate moral concepts and ideas referring to some natural facts such as “maximizing happiness, maximally conducing to human welfare”. As is known, moral naturalism has been severely criticized by many philosophers, especially G. E. Moore. In this study, I will discuss the normativity objection, which is the one of the serious criticisms of moral naturalism. According to the proponents of the objection, moral and natural facts are too different from each other that one cannot be reduced to the other. For while moral ideas or facts are about what is good or our obligations or duties, natural facts are about the physical universe and its functioning. Thus, moral and natural facts are explicitly different, and it does not seem valid for naturalism to reduce them to each other or explain one with the other. In this study, I will discuss the normativity objection and try to show that it is a robust argument against moral naturalism.

Keywords: Morality, Ethics, Naturalism, Normativity, Fact-Value Distinction

**ARAP EDEBİYATINDA İNSAN VE AHLÂK: SÂLİH B.
ABDULKUDDÛS'ÜN DİVANI ÖRNEĞİ**

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet YILDIZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
ayildiztr@gmail.com

Arapça hulk kökünden türeyen ahlâk; din, tabiat, huy ve karakter gibi anlamlara gelmektedir. Terim olarak ahlâk; insan hareketlerini idare eden ideal kanunların ilmi ve bunları hayatın çeşitli durumlarına en iyi şekilde uygulayabilme sanatıdır. Tüm toplumlar, kendi değerlerine uygun olarak, ahlâkî prensiplerin toplumda yaygınlaşmasını isterler. Arap edebiyatında önemli bir yeri olan şiir bu amaçla da kullanılmış, hikem türü şiirler nasihat ve özlü sözlerin yanında ahlâkî da konu aldığı için toplumda ahlâkın gelişmesine katkı sağlamıştır. İnsana dünya ve ahirete yönelik bakış açısı ve ahlâk kazandırmayı amaçlayan bu tür şiirler, pek çok şairin şiirinde görülmektedir. Ancak tüm şiirlerinin atasözlerinden, özdeyişlerden, hikmetli sözlerden, âdab ve ahlaka dair vecizelerden oluşması nedeniyle *Sâlih b. Abdulkuddûs* (ö. 167/783) diğer şairlerden farklılık göstermektedir. Aslen İranlı olup Basra'da muhtemelen 77/696 yılında doğan *Sâlih b. Abdulkuddûs*'ün hayatına dair fazla bilgi bulunmamaktadır. Yaşadığı dönemde çeşitli mezhep ve akımların şiddetli tartışmaları ve çelişen fikirleri nedeniyle İslâm dininden ayrılıp dünya nimetlerinden uzaklaşmayı ve zühde sarılmayı esas alan atalarının dini Maniheizm'e inandığı iddia edilmektedir. Basra mescidinde vaaz ettiği de bilinen Sâlih, Abbâsî halifesi tarafından Bağdat'ta öldürülmüştür. Filozof, bilgin, şair ve kelimci sıfatlarıyla anılmış, şiirlerinde ölümü, fâniliği, güzel ahlâka teşviki, dünyadan ve dünya malından uzaklaşmayı çokça işlemiştir. Kasidelerinin tüm beyitleri atasözlerinden, özdeyişlerden, hikmetli sözlerden, âdab ve ahlâka dair vecizelerden oluşması nedeniyle Sâlih eleştirilmiş ve bu tür beyitlerin, gazel ve fahr gibi diğer temaları içeren beyitlerin arasına serpiştirilmesi durumunda daha etkileyici olacağı ifade edilmiştir. Sâlih'in günümüze ulaşan şiirlerinde Maniheizm inancına dair izler görülmemektedir. Merzubânî, (ö. 384/994) Sâlih'i, *şâirlerin hakîmi* olarak lakaplandırmaktadır. Beşşar b. Bürd (ö. 167/783-84) ile dostluk kuran Sâlih b. Abdulkuddûs'ün *Kâfiye* ve *Bâiye* isimli iki kasidesi de meşhurdur. Şiirleri Abdullah el-Hatîb tarafından toplanmış, tahkik edilmiş ve şaire ait bilgiler de eklenerek 1967 yılında

Bağdat'ta Dâru Menşûrâtî'l-Basrî yayınevi tarafından *Sâlih b. Abdulkuddûs el-Basrî* adıyla yayımlanmıştır. Çalışmamızda 2./8. yüzyıl Abbâsî dönemi şairlerinden, hikmet şairi olarak bilinen, Sâlih b. Abdulkuddûs'un divanındaki insanın nefsiyle, rabbiyle, toplumla ve kâinatla olan ilişkilerindeki ahlâkî değerleri ele alan şiirleri incelenecektir. İnceleme muhteva açısından yapılacak olup çalışmanın sınırlarının zorlanmaması için üslup özelliklerine değinilmeyecektir. Çalışmada ahlâkın toplumda yaygınlaşmasında şairin ve şiirin üstlendiği görevin önemini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Sâlih b. Abdulkuddûs'un şiirlerinin ülkemizde ele alınmamış olması konunun özgünlüğü açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Abbâsîler, Şiir, Hikmet, Sâlih b. Abdulkuddûs

**HUMAN AND MORALITY IN ARABIC LITERATURE: THE CASE
OF ŞĀLIḤ B. ʿABD AL-ḲUDDŪS'S DIVAN**

Dr. Ahmet YILDIZ

Morality derived from the Arabic root *khulq*; it means religion, nature, temperament and character. Morality as a term is the science of ideal laws that govern human movements and the art of best applying them to various situations of life. All societies want moral principles to become widespread in society in accordance with their own values. Poetry, which has an important place in Arabic literature, has also been used for this purpose, and since the poems of the wisdom type include morality as well as advice and concise words, they have contributed to the development of morality in society. Such poems, which aim to give Man perspective and morality towards the world and the hereafter, are seen in the poetry of many poets. However, Şāliḥ b. ʿAbd al-Ḳuddūs (d. 167/783) differs from other poets in that all his poems consist of proverbs, maxims, wise words, aphorisms about manners and morality. There is not much information about the life of Şāliḥ b. ʿAbd al-Ḳuddūs, who was originally from Iran and was born in Basra, probably in the year 77. It is claimed that he believed in Manichaeism, the religion of his ancestors, which was based on avoiding the blessings of the world and clinging to asceticism due to the violent debates and conflicting ideas of various sects and movements during his lifetime. Şāliḥ, also known for preaching at the Basra Mosque, was killed in Baghdad by the Abbasid caliph. He is remembered as a philosopher, scholar, poet and theologian, and in his poems he committed death, mortality, promotion of beautiful morality, and separation from the world and World property. Şāliḥ has been criticized because all couplets of his sayings consist of Proverbs, maxims, wise words, aphorisms about manners and morality, and it has been stated that such couplets would be more impressive if they were interspersed between couplets containing other themes such as ghazal and self-praise. In Şāliḥ's poems, which have survived to this day, there are no traces of his belief in Manichaeism. al-Merzubānī (d. 384/994) nicknamed Şāliḥ as the wise of the poets. Two odes of Şāliḥ, who made friends with Bashshār b. Burd (ö. 167/783), named *Kāfiye* and *Bāiye* are also famous. His poems were collected and investigated by ʿAbdullāh al-Khatīb, and with the addition of information about the poet, Dār Manshūrāt al-Baṣrī publishing

house was published under the name *Şālih b. ‘Abd al-Ḳuddūs al-Baṣrī* in Baghdad in 1967. In our study, the poems of Şālih b. ‘Abd al-Ḳuddūs, one of the poets of the 2nd/8th century Abbasid period, known as the poet of wisdom, which deal with the moral values in the relationship of man with himself, his lord, society and the universe, will be examined. The examination will be made in terms of content and stylistic features will not be mentioned in order not to force the limits of the study. In the study, it is aimed to reveal the importance of the task undertaken by poetry and poet in the spread of morality in society. The fact that Şālih b. ‘Abd al-Ḳuddūs's poems have not been discussed in our country is important in terms of the originality of the subject.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Abbasids, Poetry, Wisdom, Şālih b. ‘Abd al-Ḳuddūs

AMVÂS VEBASI VE İSLAM TOPLUMUNDA YAPTIĞI ETKİLER

Dr. Öğr. Üyesi Ali DADAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
alidadan@gmail.com

Amvâs Vebası, Kudüs'ün fethinden sonra Hz. Ömer'in halifeliği esnasında 18/639 yılında Biladü's-Şam'da başlayan bir veba salgınıdır. Her ne kadar Müslümanların bu boyutta karşılaştığı ilk salgın olsa da Amvâs salgınının Jüstinyen Vebasının bir devamı olarak da kabul edilir. Veba, Kudüs yakınlarındaki bir köy olan eski adı Emmaus olan Amvâs (Amevâs, İmvâs)'da başladı. Amvâs, Kudüs ile Remle arasında yer alan ve Kudüs'ün 33 km. kuzeybatısında, denizden 375 metre yükseklikteki bir tepenin eteklerinde kurulmuş bir şehirdir. Eski adına atfen bu veba salgınına Emmaus Vebası da denilmektedir. Kısa süre içerisinde tüm Şam bölgesine yayılmıştır. Amvâs Vebası olarak bilinen bu salgının sonucunda, başta Şam bölgesi orduları başkomutanı Ebû Ubeyde olmak üzere Muâz b. Cebel ve oğlu Abdurrahman, Şurahbîl b. Hasene, Süheyl b. Amr, Fazl b. Abbas ve Yezîd b. Ebû Süfyân gibi birçok sahâbî'nin de içinde bulunduğu 25.000 insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur.

Amvâs Vebasının zirve yaptığı sırada Hz. Ömer şam bölgesine bir heyetle birlikte gitmişti. Serğ denilen yere vardığında, Hz. Ömer'i Ebû Ubeyde b. Cerrah ve arkadaşları karşıladı. Ona Şam'da salgın hastalığın baş gösterdiğini haber verdiler. Bunun üzerine Hz. Ömer yaptığı istişareler sonucunda Şam bölgesine girmeden geri dönme kararı almıştır. Bunun üzerine Ebû Ubeyde b. Cerrah "Sen Allah'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?" diyerek içinde bulundukları durumun vehametini sitem ederek dile getirdi. Hz. Ömer ise "Keşke bunu senden başkası söylemiş olsaydı Ebû Ubeyde" demiştir. Çünkü Hz. Ömer Ebû Ubeyde'nin görüşlerine çok itibar eden biriydi. Hz. Ömer sözlerine şöyle devam etti: "Allah'ın kaderinden yine Allah'ın kaderine kaçırıyoruz. Söylesene, senin develerin olsa da iki taraflı bir vadiye inseler, bu vadinin bir tarafı verimli, diğeri de çorak olsa, sen develerini verimli tarafta da otlatsan, çorak tarafta da otlatsan yine Allah'ın kaderiyle otlatmış olmaz mısın?" Ebû Ubeyde'nin bu sorusu onu çok üzmüş olacak ki o sırada, ihtiyaçlarını görmek için uzaklaşan Abdurrahman b. Avf çıkagelerek "Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu işitmiştim: Bir yerde

veba olduğunu işittiğiniz zaman oraya girmeyin. Siz oradayken veba baş gösterecek olursa hastalıktan kaçmak için oradan çıkmayın.” demesi onu çok rahatlatmıştır.

Yermük Savaşı sonrasında vebanın korkunç bir şekilde yayıldığı söylenmektedir. Bu denli yayılmasının sebebi olarak Müslümanlar şehitlerini gömmelerine rağmen, mağlup olan Bizans ordusu ölülerini gömmek için fırsat bulamamıştır. Bizanslı askerlerin cesetleri toprağa gömülmeden savaş meydanlarında kalması bu salgının daha da derinleşmesine sebep olmuştur. Ayrıca Bu salgın sırasında şehit düşenler arsında Ebû Ubeyde b. Cerrah eğer yaşamış olsaydı. Muhtemelen Hz. Ömer kendisinden sonra halife olmak için onu tayin edecekti. Nitekim Hz. Ömer’in son sözlerin bu net bir şekilde anlaşılmaktadır. Eğer böyle olmuş olsaydı şu an biz çok başka bir İslam Tarihinden söz ediyor olurduk. Her ne kadar bu bölgede bu salgın sebebiyle Müslümanlar çok kayıp vermelerine karşı Bizans ordularının yeniden hücumu geçip Yermük Savaşı’ndaki kayıplarını bertaraf etmemeye çalışmamalarının en büyük sebeplerinden biri de muhtemelen yaşanan Veba salgınından dolayı bölgeye sefer düzenlemek istememeleridir.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Salgın Hastalık, Amvâs Vebası, Şam, Ömer b. Hattâb

**THE PLAGUE OF AMVAS AND ITS EFFECTS ON ISLAMIC
SOCIETY**

Dr. Ali DADAN

The Plague of Amvâs was a plague epidemic that began in Bilad al-Sham on 18/639 during the Caliph Omar after the conquest of Jerusalem. Although it is the first epidemic faced by Muslims on this scale, it is also considered a continuation of The Plague of Justinian or Justinianic Plague (541–549 AD). The plague began in Amvâs (Amevâs, Imvâs), formerly Emmaus, a village near Jerusalem. Amvâs is located between Jerusalem and Ramle, 20 miles from Jerusalem. It is a city located at the foot of a hill 375 meters above sea level. In reference to its former name, this plague epidemic is also called the Plague of Emmaus. It soon spread throughout the Levant region. As a result of this plague, 25,000 people died including the chief commander of the armies of Levant Abu Ubaidah ibn al-Jarrah, Muadh ibn Jabal and his son Abdurrahman, Shurahbel ibn Hasene, Suhayl ibn Amr, Fadl ibn Abbas and Yezid b. Abu Sufyan and many others.

At the height of the Plague of Amvâs, Omar ibn al-Khattab had gone to Bilad al-Sham with a delegation. When he arrived at the so-called Serg, he found Omar in Abu Ubaidah ibn al-Jarrah and his friends welcomed him. They informed him that an epidemic was on the way in Damascus. As a result of his consultations, Omar ibn al-Khattab decided to return without entering the al-Sham region. On top of this, Abu Ubaidah ibn al-Jarrah said, "Are you fleeing the fate of God?" Omar said, "I wish anyone else had said this, Abu Ubaidah." Because he was a man who Omar respected the views of Abu Ubaidah ibn al-Jarrah. He continued: "We are fleeing the fate of God again. Tell me, even if you had camels, if they descended into a valley, if one side of this valley was fertile and the other was barren, if you grazed your camels on the fertile side, and if you grazed them on the barren side, would you not graze with the fate of God?". Abu Ubeyde's question will have upset him so much that at that time, Abdurrahman b. Avf came out and said that I heard the Prophet say, "When you hear the plague in one place, do not enter it. If the plague arises while you are there, do not leave it to escape the disease."

It is said that the plague spread horribly after the Battle of Yermuk. Although Muslims buried their martyrs as the reason for its spread, the defeated Byzantine army did not have the opportunity to bury its dead. The fact that Byzantine soldiers remained on the battlefields before their bodies were buried in the ground caused this epidemic to deepen. In addition, Abu Ubaidah ibn al-Jarrah had lived. Omar would probably appoint him to become caliph after him. As a matter of fact, the last words of Omar ibn al-Khattab are clearly understood. If that had happened, we'd be talking about a very different Islamic History right now. Although Muslims have suffered a lot of losses due to this epidemic in this region, one of the biggest reasons why the Byzantine armies did not try to attack again and not to eliminate their losses in the Battle of Yermuk is that they probably did not want to organize expeditions to the region due to the Plague outbreak.

Keywords: Islamic History, Epidemic Disease, Amvâs Plague, Levant, Omar ibn al-Khattab

***İSLAM HUKUK KİTAPLARINDA İBADET-AHLAK İLİŞKİSİ
BAĞLAMINDA İBADETLERİN KAZANDIRMAK İSTEDİĞİ
AHLAKİ DEĞERLER***

Dr. Öğr. Üyesi Ali Haydar BÖLÜKBAŞ

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Hukuk Fakültesi
alihaydar.bolukbas@erdogan.edu.tr

Ahlak konusu, Hz. Peygamberimiz tarafından güzel ahlak dini olarak tanımlanmış olan İslam dininde önem arz etmektedir. Hz peygamber, insanlara peygamber olarak gönderilişinin gayesinin güzel ahlakı tamamlamak olduğunu belirtmiştir. Birçok ayette de iman edip güzel işler yapanlardan söz edilmiştir. Ahlakın inançla ilgisi olduğu gibi ibadetler de derin ilişkisi vardır.

İslam'ın emir buyurduğu ibadetlerin kişinin ve toplumun ahlak ve karakter şekillenmesinde önemli etkileri bulunmaktadır. İbadet ahlak ilişkisine dair yapılmış birkaç çalışma bulunmaktadır. Bunlarda, ayet ve hadisler ışığında ibadetlerin kazandırmak istediği ahlaki değerler çalışma konusu yapılmıştır. Bizim çalışmamızı bunlardan farklı kılan husus ise ibadetlerin kazandırmayı amaç edindiği ilkelerin fakihlerce neler olduğu, bunların fıkıh kitaplarında nasıl değerlendirildiği şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, İbadetler, Ahlak

***IN THE CONTEXT OF WORSHIP AND MORALITY THE MORAL
VALUES THAT WORSHIP WANTS TO BRING TO THE PERSON***

Dr. Ali Haydar BÖLÜKBAŞ

The issue of morality is very important in the religion of Islam, which is defined by Prophet Mohammad as a religion of good morals. The Prophet Muhammad states that, the purpose of him being sent to people as a prophet was to complete good morals. In many verses, those who believe and do good deeds are mentioned. Just as morality is related to faith, worship also has a deep relationship.

Worship commanded by Islam has important effects in shaping the moral and character of the person and society. There are several studies on the relationship between worship and ethics. In the studies concerned the moral values that worshipers want to gain in the light of verses and hadiths have been studied. What makes our study different from these is what are the principles that the worshipping aims to bring about by Islamic jurists and how they are evaluated in fiqh books.

Keywords: Islamic Law, Morality, Worship

دور العلماء في مواجهة الأوبئة والأزمات في مصر عصر سلاطين المماليك

دكتور/ عثمان على عطا

باحث في التاريخ الإسلامي والحضارة الإسلامية - جمهورية مصر العربية

osman_atta@yahoo.com

دكتور/ عيد فتحي عبد اللطيف عبد العزيز

عضو هيئة التدريس في كلية الإلهيات، جامعة بابيورت

efethi@bayburt.edu.tr

لقد شهدت مصر المملوكية الكثير من الأوبئة والأزمات الاقتصادية ، وكان للعلماء دورٌ كبيرٌ في مواجهتها والتصدي لآثارها السلبية التي تؤثر على عامة الشعب ، ومن الممكن تقسيمهم — حسب أدوارهم — إلى فئتين هما : فئة القضاة والفقهاء . وفئة المؤرخين. أما فئة القضاة والفقهاء فقد أدوا دورًا كبيرًا في حياة الشعب المصري في العصر المملوكي خصوصًا في أوقات الأزمات الاقتصادية أو عند وقوع الأوبئة والطواعين، ولقد تشعب هذا الدور إلى أربعة أدوار فرعية وهم : دور معنوي ، ودور استفتائي ، ودورٍ استشاري، ودورٍ معارضٍ لسياسة الحكام ، وهم المؤرخون : فلم يكونوا بعيدين عن حياة الشعب المصري بل كانوا يشاركون الناس أفراحهم وأتراحهم وكانوا ينتقدون العوامل التي أدت إلى خراب إقليم مصر فكثيرا ما نقرأ تعليقاتهم بعد سرد أية أزمة ويظهرون أسبابها، وفي بعض الأحيان كانوا يقترحون الحلول لهذه الأزمات. وسوف نقوم بتوضيح هذه الجوانب من خلال البحث إن شاء الله

الكلمات المفتاحية: الأزمات – الفقراء – المؤرخون – العصر المملوكي

**MISIR MEMLÜKLER DÖNEMİNDE ULEMANIN SALGIN
VE KRİZLERLE MÜCADELEDEKİ ROLÜ**

Dr. Osman Ali Atta

Dr. Öğr. Üyesi Eid Fathi Abdellatif Abdelaziz

Mısır Memlûkler dönemi pek çok salgın hastalığa ve iktisadi krize tanık olmuştur. Halkın büyük bir kısmını olumsuz olarak etkileyen bu krizlerle başa çıkmada ulemanın önemli bir rolü olmuştur. Ulemayı -rollerine göre- fakihler hukukçular ve tarihçiler olmak üzere iki kategoride değerlendirmek mümkündür. Fakihler ve kadılar, sözkonusu kriz dönemlerinde, psikolojik olarak destek olma, hayatı kolaylaştıran fetvalar verme, danışmalık yapma ve yöneticilere halkın lehine muhalefet yapma gibi hususlarda, Mısır ahalisine yardımcı olmaya çalışmışlardır. Mısır halkıyla birlikte yaşayan tarihçiler ise, halkın sevinç ve hüznünü paylaşarak, Mısır'ı felakete sürükleyen hususları eleştirmişlerdir. Tarihçiler, kitaplarında krizleri anlattıktan sonra sebepleriyle ilgili yorumlar yapmışlardır. Bazen de krizlerin çözümünde öneriler getirmişlerdir. Bu çalışmada fakihler ve tarihçilerin krizler karşısındaki mücadeleleri bahsetmiş olduğumuz çerçevede incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Krizler, Fakihler, Tarihçiler, Memlûkler Dönemi

İNSANIN AHLAKİ YAPISINA KUR'AN'I YAKLAŞIM

Dr. Öğr. Üyesi Faima İSRAFİLOVA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

faimai@erzincan.edu.tr

Küreselleşen dünya içinde günümüz insanı, birçok sorun içinde gitgide yalnızlaşma, yabancılaşma ve kendini kaybetmeye doğru ilerlemektedir. Batıda, bu modernizm kışkacından insanlığın kurtulmasına yönelik *Varoluşçuluk* gibi çeşitli anlayışlar ortaya çıkmıştır. Şunu söylemek gerekir ki hızla gelişmeye devam eden ve buna bağlı olarak ta küresel iletişimin etkin olduğu bu süreçte insanın anlam arayışları ve geleneksel toplumsal kurumların yeniden yorumlanması ihtiyaç haline gelmektedir. İnsanın ahlaki yapısı ise yeniden yorumlanması gereken konuların başında yer almaktadır. Çünkü insanlık tarihi içinde ahlakın toplumsal boyutuna yapılan vurgu hep ön plana çıkmıştır. İnsanın ahlaki olgunlaşması ise Allah-İnsan arasında kurulan ilişkisine dayalıdır. Bu da İnsanın öncelikle kendisine yönelmesi, kendi değerinin farkına vardıktan sonra yaşadığı topluma dönük değerlerin bilincine varmasıyla gerçekleşir. Bu değerlere ulaşamayan bir insanın kendi Yaratıcısına ulaşması da mümkün değildir. Dolayısıyla çalışmamızı Kur'an ayetleri ışığında insanın ahlaki yapısı, sosyal ahlak yapısı gibi konu başlıkları çerçevesinde ele aldık.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, İnsan, Toplum, Ahlak

QUR'ANIC PERSPECTIVE ON HUMAN'S MORAL STRUCTURE

Dr. Faima İSRAFILOVA

In the globalizing a world, today's people are progressing towards loneliness, alienation, and losing themselves in many problems. Various understandings like Existentialism have emerged within the West for the liberation of a humanity from this grip of a modernism. It should be said that during this rapidly developed the method, during which a worldwide communication is effective counting on this development, a person's look for the meaning, and therefore the reinterpretation of traditional social institutions become necessary. The moral structure of a human's is one of the issues that need to be reinterpreted. Because the stress on the social dimension of morality has always been come to the fore within the history of a humanity. The moral maturation of a human is predicated on the connection established between God and Human. This, in a turn, takes an area when an individual turns to himself first, becomes conscious of the values of the society he lives in after realizing his own value. It's impossible for an individual who cannot reach these values to succeed in his own Creator. Therefore, we discussed our study within the framework of topics like the moral structure of human and social moral structure within the light of the verses of the Quran.

Keywords: Qur'an, Human, Social, Morality

GARAUDY'E GÖRE EVRENSEL AHLAKIN TEMELLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih KAYA

Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

fkaya@bayburt.edu.tr

Yusuf OKUMUŞ

MEB Bayburt Şehitler Ortaokulu Öğretmeni

selimiye.696153@gmail.com

Çağımızın önemli filozoflarından biri kabul edilen Garaudy, evrensel ahlaka ulaşmak için toplumların siyasi, hukuki, iktisadi ve sosyal açıdan ahlaki dönüşümünü gerekli görür. Bu araştırma, Garaudy'in düşüncelerinden yola çıkarak evrensel ahlaki oluşumun sacayaklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Garaudy'e göre evrensel ahlakın dayandığı prensiplerin incelendiği bu çalışma; O'nun eserlerinden genel tarama tekniği ve içerik çözümlemesi ile elde edilen bilgilerin yorumlanmasıyla yapılmıştır. Garaudy, evrensel ahlakı mümkün kılmak adına; *evrensel ümmet* anlayışına ihtiyaç duyulduğu söyler. Düşünürümüz bunun yanında ahlaki ilkeleri barındıran *evrensel yönetim* anlayışını da universal ahlaki dönüşüm için gerekli görmektedir. Yine Garaudy'in eserlerinde, *evrensel mülkiyet* anlayışının ahlaki dönüşümün bir diğer temel mottosu olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca evrensel ahlakı hakim kılmak ve devamlılığını sağlamak için gerçek anlamda kanun koyucunun kim olması gerektiğine de değinilmiştir. Garaudy, evrensel ahlakın sacayaklarına ekseriyetle tevhit merkezli yaklaşmaktadır. O, mülkiyetin sahibinin yalnızca Allah olduğunu kabul etmeyi ahlaki ekonominin temellerinden biri saymıştır. Aynı şekilde tek kanun koyucu ve hakimiyet kaynağının Allah olması gerektiğini de vurgulamaktadır. Bununla birlikte egemenliğin kaynağının bir şahıs değil Allah olduğunu belirtmiştir. Garaudy nihai olarak herkesin inancına, düşüncelerine ve kültürüne hoş bakan iman eksenli evrensel ümmet anlayışını, cihanşümul ahlaki dönüşümün önemli bir koşulu olarak görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Garaudy, Ahlak, Evrensel Ahlak

BASIS OF UNIVERSAL ETHICS ACCORDING TO GARAUDY

Dr. Fatih KAYA

Yusuf OKUMUŞ

Garaudy, who is considered as an important philosopher at present day, sees essential moral alteration of societies aspects of political, juristical, financial and social aspects in order to reach universal morality. This research aims to reveal the basics of universal moral formation based on Garaudy's thoughts. In this study that examines the principles on which universal morality is based according to Garaudy, was performed by using interpreting of the information which was obtained by general scanning method and content analysis from his works. Garaudy thinks that it is necessary to have a universal ummah understanding in order to make the universal morality happened. In addition to this, the thinker sees essential the universal governance understanding to get the universal moral transformation. And, in Garaudy's works, it has been detected that the concept of universal ownership is another basic motto of moral transformation. Furthermore, it is also mentioned who should be the real legislator to make a universal morality prevail and secure its permanence. Garaudy mostly approaches the basis of universal morality centered on tawhid. He espouses admitting that the real and only owner of property is the God, as one of the foundations of moral economics. Likewise, he emphasizes that the sole legislator and source of sovereignty should be the God. Finally, Garaudy sees the belief-based universal understanding of the ummah, which tolerates everyone's beliefs, thoughts and culture, as an important condition for world-wide moral transformation.

Keywords: Garaudy, Ethics, Universal Ethics

**EĞİTİM TEKNOLOJİSİNDEN TEKNOLOJİNİN EĞİTİMİNE:
YAPAY ZEKÂ, NESNELERİN İNTERNETİ VE MAKİNE
ÖĞRENMESİNE ETİK BİR BAKIŞ**

Dr. Öğr. Üyesi M. Fatih TURANALP

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
f.turanalp@gmail.com

Tanrı-insan özdeşliğinde insanlık tarihi geleneksel, modern ve postmodern dönemler etrafında şekillenirken, Nietzsche'nin "Tanrı'nın ölümü" düşüncesi ile paralel olarak modern zamanlarda "Üstün İnsan" dünyayı şekillendirmiş, postmodern zamanlarda da "insanın ölümü" ile canlılık yoksunu ve robotlaşan yeni insan modeli gündeme gelmiştir. Hümanizmden transhümanizme doğru yapılabilecek bu okuma üzerinden; yapay zekâ, nesnelerin interneti ve makine öğrenmesi gibi alanlar, postmodern dünyadaki teknolojik dönüşümün farklı evreleri olarak değerlendirilebilecektir. "Eğitim teknolojisi" kavramı üzerinden teknolojinin eğitimde kullanımı gibi paradigmanın görünen yüzünden ziyade artık "teknolojinin eğitimi" bağlamında makinelerin de öğrendiği ve nesnelerin interneti üzerinden diğer nesnelerle etkileşime geçtiği farklı bir açıdan da bakma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında makinelerin neler öğrendiği, bu bilgilerin nerelerde kullanıldığı ve makinelere yön veren güçlerin onları ne yönde kullanacakları gibi "yapay zekâ ve ahlaki bilinç" odaklı sorular etrafında konunun etik boyutları da incelenmeye değer bulunmaktadır. Bu çalışmada; makine öğrenmesi, yapay zekâ ve nesnelerin interneti gibi kavramsallaştırmalar etrafında postmodern dünyaya eğitimsel ve etik bir bakış ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Nesnelerin İnterneti, Makine Öğrenmesi, Eğitim, Etik

**FROM EDUCATIONAL TECHNOLOGY TO EDUCATION OF
TECHNOLOGY:
AN ETHICAL OVERVIEW OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE,
INTERNET OF THINGS AND MACHINE LEARNING**
Dr. M. Fatih TURANALP

While the history of mankind is shaped around traditional, modern and postmodern periods in God-human identity, in parallel with Nietzsche's idea of "death of God", the "Übermensch" shaped the world in modern times, and in postmodern times, the "death of man" and the new The human model has come to the fore. Through this reading that can be done from humanism to transhumanism; Fields such as artificial intelligence, internet of things and machine learning can be evaluated as different stages of technological transformation in the postmodern world. Instead of the apparent face of the paradigm such as the use of technology in education over the concept of "educational technology", it is now necessary to look from a different perspective where machines learn and interact with other objects through the Internet of things in the context of "education of technology". In addition, the ethical dimensions of the issue are worth examining around questions focused on "artificial intelligence and moral consciousness" such as what the machines have learned, where this information is used, and how the forces that direct the machines will use them. In this study; an educational and ethical view of the postmodern world will be introduced around conceptualizations such as machine learning, artificial intelligence, and the internet of things.

Keywords: Artificial Intelligence, Internet Of Things, Machine Learning, Education, Ethics

AHLÂKIN KAYNAĞI OLARAK AKIL: İBN MİSKEVEYH ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Hakan HEMŞİNLİ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

hakanhemsinli@hotmail.com

İnsanın varoluşsal amacı olan ahlâk, tarih boyunca farklı temellendirmelerle şekillenmiştir. Bazı ahlâk nazariyeleri dinle, bazıları akılla, bazıları da fayda ile temellendirilmiştir. Bazen de din ve akıl birlikte ahlâkın temelini oluşturmuştur. İslâm düşünce geleneğinde akılla temellendirilen ahlâk nazariyeleri arasında hem kelâmî hem de felsefî gelenekten örnekler bulmak mümkündür. İslâm ahlâk felsefesi geleneğinde, sistematik ve kapsamlı ilk felsefî ahlâk eserinin sahibi olan İbn Miskeveyh, ahlâkı akılla temellendiren ve kendinden sonraki ahlâk düşünürlerine yönlendirici bir etki eden en önemli filozoflardan biridir. Ortak insanî mutluluğun bizim için verilmiş ve fıtratımızda yerleştirilmiş olduğunu savunan İbn Miskeveyh, ahlâkın aklî temellerinin düşünme ve temyiz gücünü kullanmak suretiyle belirlendiğini ileri sürmektedir. Ayrıca o, düşünme ve temyiz gücünün, iyi fiilleri kötü fiillerden ayırt ettiğimiz güç olduğunu, dolayısıyla iyi ahlâkın kendisinde bulunmadığını anlayan insanın, bu güçle iyi ahlâkı elde etmeyi başaracağına inanmaktadır. Eğer kötü davranışlara sahip bir insan ise hem aklını hem de iradesini kullanarak kötü tutum ve davranışlarını düzeltmeye, sonrasında ise düzelttiği davranışını alışkanlık haline getirerek bu tutumunu karakteri haline getirinceye kadar eylemlerini sürekli tekrar etmeye çabalar. Sonuçta insan, aklını kullanarak insan-ı kâmil olma yönünde büyük bir ilerleme kaydetmektedir. Bu tebliğde, ahlâkın temeli olarak aklın nasıl bir işleve sahip olduğu İbn Miskeveyh'in ahlâk anlayışı çerçevesinde ele alınacaktır. Tebliğin amacı, ahlâkın temeli olarak kullanılan aklın, dinle çelişmediğini ortaya koymak ve dinî ahlâk ile aklî (rasyonel) ahlâkın çatışmadığını İbn Miskeveyh'in düşünceleri çerçevesinde göstermeye çalışmaktır. Ancak, bu amaç gerçekleştirilmeye çalışılırken, dinî ahlâk ve aklî ahlâkın mahiyetleri ve ayrımları üzerinden hareket edilmeyecektir. Aksine, İbn Miskeveyh'in çizdiği çerçevede sorunun tespiti yapılacak, böylece örtük olan amacımız belirgin hale getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İbn Miskeveyh, Ahlâk Felsefesi, Ahlâk, Akıl

**REASON AS A SOURCE OF MORALITY: THE CASE OF IBN
MISKAWAYH**

Dr. Hakan HEMŞİNLİ

Morality, which is human's existential purpose, has been shaped by different grounds throughout history. Some of moral theories are based on religion, some on reason, and some on benefit. Sometimes, reason and religion together established basis of morality. In the traditional Islamic thought, it is possible to find examples from both theological and philosophical traditions among the moral theories which is based on reason. In the tradition of Islamic moral philosophy, Ibn Miskawayh who is the owner of the first systematic and comprehensive work of philosophical ethics, is one of the most important philosophers who grounded morality with reason and had a directive effect on following moral thinkers. Ibn Miskawayh who argues that common human happiness is given for us and placed in our nature, suggesting that the rational foundations of morality are determined by using the power of thinking and discerning. In addition, he believes that a person who understands that the power of thinking and discerning is a power that helps to distinguish good actions from bad actions will achieve good morals with this power when he realize that he does not have good morals. If he is a person with bad behavior, he tries to correct his bad attitudes and behaviors by using both his reason and will, and then he tries to repeat his actions constantly until he makes this attitude his character by making his behavior a habit. As a result, human makes great progress towards becoming a perfect human being by using his reason. In this presentation, the function of reason as the basis of morality will be discussed within the framework of Ibn Miskawayh's moral understanding. The aim of the presentation is, within the framework of Ibn Miskawayh's thoughts, to exhibit that reason, which is used as the basis of morality, does not contradict with religion and trying to show that religious morality and rational morality do not conflict each other. However, while trying to achieve this aim, the nature and distinctions of religious morality and rational morality will not be based on. On the contrary, the problem will be determined in the framework which is drawn by Ibn Miskawayh, therefore our implicit purpose will be tried to be made clear.

Key Words: Ibn Miskawayh, Moral Philosophy, Morality, Reason

**İSLAM'DA FAKİRLİK-ZENGİNLİK OLGUSUNU TÜKETİM
ÇAĞINDA YENİDEN OKUMAK VE ÖĞRETMENİN SOSYOLOG
ROLÜ**

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÇETİNEL

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
hasancetinel@gmail.com

İnsan-kâinat ilişkisinde insana daha çok efendi rolü biçilmektedir. Yerkürenin sunduğu imkanları kullanma, fayda temin edeceği kaynakları keşfetme, elde etme ve tüketim noktasındaki önceliği, sınır tanımazlığı insanın bu rolünü güçlendirse de aynı durumu farklı okumak da mümkündür. Çünkü insanın yaşaması için havaya, suya, toprağa ve yerkürenin diğer kaynaklarına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu muhtaçlık ve yerkürenin bahsi geçen kaynaklarının sonsuz olmadığı gerçeği, kendisini yeryüzünün efendisi addeden insanın aynı zamanda aciz bir varlık oluşuna da işaret etmektedir. Söz konusu acizyet karşısında insan, farklı psikolojik ve sosyolojik dinamiklerle ihtiyacından fazlasını elde etmeye ve tüketmeye yönelik bir tutum takınabilmektedir. Özellikle insan sermaye ilişkisi bağlamında son yüzyıllara damgasını vuran, Batı orijinli kapitalist ekonomi ve toplum modeli, tüketimi ve rekabeti ön plana çıkarırken, farklı kesimler arasındaki gelir ve kaynak dağılımındaki adaletsizliği günbegün derinleştirmektedir. Dünyanın efendisi olmakla onun bağımlısı olmak arasında kalan insan, aynıözell şekilde sermayenin efendisi olmakla kölesi olmak arasında sinanmaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre yerkürede altı yüz doksan milyon insan aç durumda. Yaşanan savaşlar, göç olgusu, salgın hastalıklar, etnik çatışmalar, kimlik buhranları vb. sorunlar yumağıyla tüketimi ve rekabeti besleyen bu tür bir dünya modeli, kendisine eşlik eden kalkınma, küreselleşme, bireysel hak ve özgürlükler, insan hakları vb. birçok kavramla birlikte insan ve toplum üzerinde köklü dönüşümlere sebep olmaktadır. Bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişimler, tüketim alışkanlıklarındaki benzerlikler ve müzik, moda, sinema gibi popüler kültür öğelerinin etkisiyle, bireyin içine doğduğu kültürün ve mensubu olduğu dinin, ahlâkî-dini gelişim alanları üzerindeki etkisinin kırıldığı, buna dayalı olarak kimlik problemlerinin, değer yitimlerinin (anomi) ortaya çıktığı, etnik ve dini aidiyet duygularının zayıfladığı gözlemlenmektedir. İslam'ın doğduğu ve kısa zamanda etkin bir dini-kültürel güç olarak hakimiyetini

hissettirdiği Bizans, Sasani hükümleraltındaki Mezopotamya ile komşu Yunan, Hint ve Çin kültürel havzasında da bu anlamda manzara bugünden farklı değildi. Bu noktada; “İslam’ın etkin olduğı kültürel havzada yarattığı köklü dini-kültürel dönüşüme ve dönemin insan yaklaşımına katkılarını doğru okumak ve anlamak; güç egemen, sınıfsal ve etnik farklılıkların derinleştiğı, insan-insan, insan-devlet ve insan-sermaye ilişkilerinin imtiyazlar ve güç üzerinden okunduğı tarihin diğere dönenmelerini doğru okuma noktasında bizlere katkı sunabilir mi?” sorusu, araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. İlk bağluları arasında daha çok fakirlerin ve sınıfsal anlamda alt tabakadan insanların yer aldığı, Mekke’nin soylusu, yetim Muhammed’in (as) ilk görevinin tevhit inancı doğrultusunda Allah’ı birleme ve bu sayede sınıfsal farklılıkları besleyen panteist yapıyı kırmak olduğı bilinmektedir. Onun üzerinde durduğı bir diğere husus ise müminlerin dünya ve sermayeyle, inançlarının gereğı sağlıklı bir bağ kurmalarıydı. İslam’ın ilk bağlularında yarattığı etkinin arka planında mutlak anlamda, dünya ve ahiret dengesini kurmaya yönelik yaklaşımı, zenginlik-fakirlik olgularına bakışı, insanlar arasındaki üstünlüğü takvada araması gibi köklü düşünce değişimlerinin etkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda İslam’ın zenginlik-fakirlik olgularına yaklaşımına dair Kur’an ve Sünnet merkezli bir okumada bulunarak, modern zamanlarda gitgide tehditkâr bir hüviyet kazanan tüketim toplumu ve onun dayattığı; tüketebildiğı kadar kıymet ifade eden, değere aşınması boyutunu aşmış çoktan değere yıkımı boyutuna ulaşmış insan modeline dair analizlerde bulunmak, araştırmanın öncelikli amacıdır. Tüketim çağında, toplumu ve bireyi dönüştüren tüketim kültürüne karşı en etkili çözümün karşıt bir kültürel bakış açısı geliştirmek olduğı gerçekliğinden hareketle bu kültürel hareketin temel dinamiklerinden bir tanesinin eğitim olduğı açıktır. Öğrencisi için bir rol model olmanın yanı sıra onun gelişimine liderlik eden öğretmenlerin, tüketim çağında yaşanan değişimleri doğru okuması ve anlaması, eğitim sürecini bu doğrultuda şekillendirmesi de ona adeta bir sosyolog rolü biçmektedir. Eğitim sistemimiz içerisinde Zekat, Sadaka gibi ibadete dair bir takım konu başlıkları ile yardımseverlik, paylaşım gibi bir kısım ahlaki değerleri içeren konularda İslam’ın zenginlik ve fakirliğe bakışına değinme fırsatı bulunmaktadır. Bu anlatımlarda tüketim kültürüne ve onun tüketimi ululayan, rekabetçi, israfa dayalı vb. olumsuz yönlerine değinmek de din eğitimcilerin bahsi geçen sosyolog yönüyle ilgili görülmelidir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Zenginlik, Fakirlik, Tüketim, Tüketim Kültürü, Öğretmen

**RE-READING THE POVERTY-RICH IN ISLAM IN THE AGE OF
CONSUMPTION AND THE TEACHER'S ROLE AS A**

SOCIOLOGIST

Dr. Hasan ÇETİNEL

In the human-universe relationship, humans are assigned a more master role. It is also possible to interpret the same situation differently, although the priority of using the opportunities offered by the earth, discovering the resources that it will benefit from, obtaining and consuming, and the unlimitedness of human beings strengthen this role. Because human needs air, water, soil and other resources of the earth to live. This neediness and the fact that the resources of the earth are not infinite indicate that the person who considers himself the master of the earth is also a helpless being. In the face of this impotence, people can adopt an attitude towards obtaining and consuming more than they need, with different psychological and sociological dynamics. The Western-origin capitalist economy and society model, which has left its mark in the last centuries, especially in the context of human capital relations, brings consumption and competition to the fore while deepening the injustice in the distribution of income and resources among different segments day by day. Man, who is between being the master of the world and being dependent on it, is tested in the same way between being the master of capital and being a slave. Six hundred and ninety million people are starving, according to the data of the United Nations. The wars, immigration phenomenon, epidemics, ethnic conflicts, identity crisis, and so on. This kind of world model, which feeds consumption and competition with a bundle of problems, is accompanied by development, globalization, individual rights and freedoms, human rights, etc. together with many concepts, it causes radical transformations in people and society. With the effect of rapid changes in information technologies, similarities in consumption habits and popular culture elements such as music, fashion, and cinema, the influence of the culture into which the individual is born and the religion he belongs to on moral-religious development areas is broken and based on this, identity problems, loss of values (anomie) It is observed that the feeling of ethnic and religious belonging weakens. In this sense, the scene was not different from today in Byzantium, Mesopotamia under the Sassanid rule, and in the neighboring Greek, Indian, and Chinese cultural basins, where Islam was born and soon

felt its dominance as an effective religious-cultural power. At this point; "To read and understand the deep-rooted religious-cultural transformation that Islam has created in the cultural basin in which it is active, and its contributions to the human approach of the period; Can power contribute to us in the correct reading of other revolutions in history where class and ethnic differences deepen, human-human, human-state, and human-capital relations are read through privileges and power? This question constitutes the starting point of the research. It is known that among his first adherents there were mostly the poor and people from the lower class, and the first duty of the orphan Muhammad, the nobleman of Mecca, was to unite Allah in line with the belief of tawhid, and thus to break the pantheist structure that feeds class differences. Another issue he focused on was that believers should establish a healthy bond with the world and capital as a requirement of their beliefs. In the background of the effect of Islam on its first adherents, there are the effects of radical changes in thought, such as its approach to establishing the balance of the world and the hereafter, its view on the phenomena of wealth-poverty, and its search for supremacy among people in piety. In this direction, by making a Qur'an and Sunnah-centered reading on the approach of Islam to the phenomenon of wealth-poverty, the consumer society, which has become increasingly threatening in modern times, and its imposed; The primary aim of the research is to analyze the human model, which has as much value as it can consume, has exceeded the level of value erosion and has already reached the level of value destruction. Education is one of the main dynamics of this cultural movement, based on the fact that the most effective solution against the consumption culture that transforms the society and the individual in the age of consumption is to develop an opposite cultural perspective. In addition to being a role model for his student, the fact that the teachers who lead his development correctly read and understand the changes in the age of consumption and shape the education process in this direction gives him the role of a sociologist. In our education system, there are some topics related to worship such as Zakat, Sadaqah, and the opportunity to mention Islam's view of wealth and poverty on some moral values such as benevolence and sharing. In these narratives, the consumption culture and its consumption are glorified, competitive, waste-based, etc. Addressing the negative aspects of religious educators should also be seen as related to the aforementioned sociologist aspect.

Keywords: Religious Education, Wealth, Poverty, Consumption, Consumer culture, Teacher

**NEOLİBERAL SÖYLEMDE BİREY, BEDEN VE AHLAK: “BİYO-
VATANDAŞ” ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇİL

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

hcil_07@hotmail.com

İçinden geçtiğimiz pandemi sürecinin her şeyden önce bir sağlık sorunu olarak ortaya çıkması dikkatleri ilk olarak insan bedenine yönlendirmektedir. Zira insan için bu dünyadaki varlığının ve deneyiminin merkezi olan beden tehdit altında bulunmaktadır. İnsan bedeninin tehdit altında olması sadece bireyin kendi sağlık sorunu olarak görülmemektedir. Devletler için sağlık sistemlerinin sürdürülebilir kılınması ve ekonomik döngünün sağlanması, neoliberal ekonomiler için varoluşunun devamı, her şeyden önce sağlıklı bir insan bedenine bağlıdır. Bu durumda özünde bireye yönelikmiş gibi görünen tehdidi bertaraf etmek için hem bireyin kendisi hem devletler hem de piyasa birtakım tedbirler almakta ve hayata geçirmektedir. Bireysel sağlıkları korumaya ve böylece hayatın rutinini devam ettirmeye yönelik bu tedbirler, yeni toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma, pandemi sürecinin ortaya koyduğu birey, beden ve ahlak ilişkisine odaklanmaktadır. Salgın süresince hem ulus-devletler hem de neoliberal piyasa döngüsü birbirine kimi zaman uyan kimi zaman da birbiriyle çelişen çeşitli taleplerle bireyin karşısına çıkmaktadır. Her ikisi de sağlıklı bir bedene sahip olması noktasında bireye ortak telkinlerde bulunmaktadır. Bu durumun muhatabı olan bireyler sürekli yeni yükümlülüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Sadece kendisi için değil, mensubu bulunduğu ulusun çıkarları ve aynı zamanda içine doğduğu neoliberal toplumsal düzenin sağlıklı işleyişi için kendisini sürekli gözetmek durumunda olan bu bireye “biyo-vatandaş” denilebilir. Biyo-vatandaş hayatın her anında bedensel yükümlülüklerle karşı karşıya olmasıyla karakterize edilir. Çalışmanın ana problemini “biyo-vatandaşın bu yükümlülüklerinin nasıl bir süreçle ‘ahlaki buyruk’ haline dönüştüğü ve bu durumun sonuçlarının neler olduğu” şeklinde birbirine bağlı iki soru oluşturmaktadır. Bu doğrultuda bireyler için neoliberal ahlaki söylemin üretildiği medya mecraları üzerinde bir söylem analizi yürüten çalışmanın

özet sonuçlar ise şu şekilde ifade edilebilir: 1) Ulus-devletler ve piyasa bireylerden bu süreçte kendilerine bağlılıklarını sürdürmelerini ve bu doğrultudaki taleplerini yerine getirmelerini beklemektedir. 2) Bu bağlılık süreci yalnızca dışarıdan dayatmalar yoluyla değil bireylerin kendilerini ahlaken toplumun diğer fertlerine, devlete ve piyasaya karşı sorumlu hissetmeleri ile sağlanmaya çalışılmaktadır ki “biyo-vatandaş” bu sorumluluğu yerine getirmekle yükümlü birey demektir. 3) Ulus-devletler ile neoliberal toplumsal düzenin talepleri birbiriyle çoğu kez örtüşse de kimi zaman ortaya çıkan uyuşmazlık bireyi tercih yapmaya zorlamakta ve bu durum, birey için seküler bir ahlaki krizin önünü açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Biyo-vatandaş, Neoliberalizm, Beden, Ahlak

**INDIVIDUAL, BODY AND MORALITY IN NEOLIBERAL
DISCOURSE: A STUDY ON "BIO-CITIZEN"**

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÇİL

The emergence of the pandemic process we are going through as a health problem first of all, directs attention to the human body. Because the body that is the center of human existence and experience in this world is under threat. The threat of the human body is not only seen as an individual's own health problem. Making health systems sustainable for states and ensuring the economic cycle, and the continuation of existence for neoliberal economies depend, primarily on a healthy human body. In this case, both the individual himself, the states and the market take and implement some measures in order to eliminate the threat that seems to be aimed at the individual in essence. These measures aimed at protecting individual health and thus maintaining the routine of life bring along new social problems.

This study focuses on the relationship between individual, body and morality revealed by the pandemic process. During the epidemic, both nation-states and the neoliberal market cycle confront the individual with various demands that sometimes match and sometimes contradict each other. Both have common suggestions to the individual to have a healthy body. Individuals dealing with this situation are constantly faced with new obligations. This individual, who has to constantly watch himself not only for himself, but also for the interests of the nation he belongs to, and the healthy functioning of the neoliberal social order in which he was born, can be called a "bio-citizen". The bio-citizen is characterized by facing bodily obligations at every moment of life. The main problem of the study consists of two interconnected questions: "How do these obligations of the bio-citizen turn into a 'moral imperative' and what are the consequences of this situation". In this direction, the summary results of the study, which carries out a discourse analysis on the media channels where neoliberal moral discourse is produced for individuals, can be expressed as the following: 1) Nation-states and the market expect individuals to maintain their loyalty to them in this process and to fulfill their demands in this direction. 2) This commitment process is tried to be provided not only by external

impositions, but also by making individuals feel morally responsible to other members of the society, the state and the market, in fact “Bio-citizen” means the individual who is obliged to fulfill this responsibility. 3) Although the demands of the nation-states and the neoliberal social order often overlap with each other, the conflict that sometimes arises forces the individual to make a choice and this opens the way for a secular moral crisis for the individual.

Key words: Bio-citizen, Neoliberalism, Body, Morality

**MODERNİTE SÜRECİNDE AİLE PROBLEMLERİ VE HZ.
PEYGAMBER'İN HAYATINDA “BEŞ S” ÖRNEKLİĞİ**

Dr. Öğr. Üyesi Murat KAYA
Bingöl Üniversite İlahiyat Fakültesi
muratkaya@bingol.edu.tr

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, baş döndürücü hızla ilerleme kaydederek olumlu yönde hayata bir takım katkılar sunarken; yaşamın akışında kaçınılmaz bir takım olumsuz değişim ve dönüşümlere de neden olmuşlardır.

Kur'an, insanı Allah'ın yeryüzündeki halifesi olarak tanımlar ve kendisinden imar ve inşa bekler. Yeryüzünde yaşanılabilir bir hayatın devamlılığını sağlamak, birey ve toplum hukukunu muhafaza edip evrenin mahremiyetini koruyarak nimetlerinden istifade etmek ve sahip olunan temel değerleri koruyarak sonraki nesillere aktarmak insanlığın mecburiyetidir.

Modern çağda değişim ve dönüşümlerin yoğun yaşandığı yapılardan biri şüphesiz aile müessesesidir. Bireysel yaşam tercih edildiğinden aile olmaktan özellikle kaçınılmakta, insanlığın devamını sağlamaya değil, kişisel haz almaya rağbet artmakta ve günlük boşanma oranları evlilik oranları ile yarışır hale gelmektedir. Bu tür ailelerde sevgi, saygı ve samimiyet kısa soluklu olmakta, sadakat sürekli karşıdan beklenmekte, sabır ise akla gelmeyen en yitik değer olarak itibar kaybı yaşamaktadır.

Geleceklerini imar etmeyi arzulayan, varlıklarını sürdürmek isteyen ve geleceğe dair iddia sahibi olan toplumlar, hedeflerine ancak aile kurumu üzerinden erişebilirler. Aileye sahip çıkmak, ailenin devamlılığını sağlamak, ailede bireysel ilişkileri düzene sokmak, zamanın ihtiyaçlarına göre aile huzurunu temin etmek ve eşler arası saygınlığı muhafaza etmek toplumlar için beka meselesidir.

Hz. Peygamber'in aile yaşantısı incelendiğinde, Resûl-i Ekrem'in “Beş S” olarak adlandırabileceğimiz bir takım değerler üzerine özel hayatını inşa ettiği görülecektir. “Sevgi”, “saygı”, “samimiyet”, “sadakat” ve “sabır” Allah Resûlü'nün hem sosyal hem de ailevi yaşantısında sürekli göze çarpan değerler silsilesidir. O, hoşnutluk anlarında sevgi ve samimiyeti; zor zamanlarında da saygı ve sabrı ilke edinmiştir. Kur'an tüm inananlar için

Allah Resûlü'nü en mükemmel örnek olarak takdim ettiğinden kaybettiklerimizi veya aradıklarımızı Hz. Peygamber'in ahlakında aramak müslüman toplumlar için hayati önemi haizdir.

Araştırmamız iki konu etrafında şekillenecektir. Birincisi modernite sürecinde aile kültürünü zayıflatan nedenleri dikkatlere sunmak, ikincisi ilgili problemlere Hz. Peygamber'in aile hayatında 'Beş S'nin izlerini sürerek çözüm arayışında bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Modernite, Aile, "Beş S"

**DOMESTIC PROBLEMS IN THE PROCESS OF MODERNITY
AND “THE FIVE VALUES” IN THE LIFE OF THE PROPHET
MUHAMMED**

Dr. Murat KAYA

As scientific and technological developments have been progressing with overwhelming speed and contributing to everyday life in a positive way, they have also caused a set of inevitable, negative changes and transformations in life.

The Qur'an defines man as the caliph of Allah on earth and expects development and progress from him. It is the obligation of humanity to ensure the sustainability of a livable life on earth, protect individual and social law, benefit from the blessings of the universe by preserving its secrecy, conserve fundamental values and pass them down to future generations.

In the modern age, one of the areas where changes and transformations densely occur is, undoubtedly, the institution of family. Due to the tendency to favor individual life, establishment of family is avoided, individual pleasure is preferred over sustaining the continuity of mankind, and daily divorce rates are competing with marriage rates. In such families, love, respect and affection is short-lived, loyalty is constantly expected from the other person, and patience loses its importance as the most widely missing value.

Societies who desire to build their future, sustain their existence and have a claim regarding the future can reach their goals only through the institution of family. Protecting the family, ensuring its continuity, regulating individual relationships within the family, establishing peace in the family based on the needs of the time and preserving respect between spouses are matters of survival for societies.

When the domestic life of The Prophet Muhammed is examined, it can be observed that the Messenger of Allah built his private life on a set of values, which can be categorized into five. "Love", "respect", "affection", "loyalty" and "patience" are the set of values that constantly stand out in both the social and domestic life of the Messenger of Allah. He adopted love and affection as principles in moments of contentment, and respect and patient

in difficult times. Since the Qur'an points to the Messenger of Allah as the most perfect examples for all believers, seeking what we have lost in the morality of The Prophet Muhammed is of vital importance for Muslim societies.

The present study will be based on two subjects. The first is to emphasize the reasons that weaken the family culture in the process of modernity, and the other is to seek solutions to the related problems based on the five values in the domestic life of The Prophet Muhammed.

Keywords: The Prophet Muhammed, Modernity, Family, Five Values

ESKİDEN YENİYE GEÇİŞTE GÜNCELLENEN İNSAN ALGISI

Dr. Öğr. Üyesi Nihat DURMAZ

Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
ndurmaz@bartin.edu.tr

Yirminci yüzyılın sonları ile yirmi birinci yüzyılın başlarında insanlık açısından en önemli soru, yeni bir insana ihtiyaç olup olmadığıdır. İnsanlık durumunun yeniden değerlendirilmesi, insan ve insan-dışı arasındaki ilişkinin muğlaklığı, anlam probleminin varlığını devam ettirmesi aslında yeni bir insana ihtiyaç olduğunu gösterir. Ancak bu anlayışın eski insandan hangi noktalardan ayrıldığı veya hangi hususları paylaştığı ortaya konulması gereken bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Böylesi bir çabada eski insan anlayışından kaynaklı bir belirsizliğin yeni insanı inşa ederken de karşımıza çıktığı belirtilmelidir. Çünkü yeni insan kavramı, salt bir alana ait değildir, her alanın hatta her filozofun kendisine göre bir çözüm önerisi sunduğu görülür. Bu çalışmada özellikle ikinci dünya savaşından sonra ciddi bir değer kaybına uğrayan eski insan algısının terk edilmeye başlandığı ve onun yerine inşa edilmeye çalışılan yeni insanın hangi içeriğe sahip olması gerektiği hususu üzerinde durulacaktır. Nitekim bu hususun gerçekleşmesi için yeni insan düşüncesinin geçmişten gelen dört önemli problemi çözüme kavuşturması gerekmektedir. Bu problemler, sırasıyla özne kavramının yeniden tanımlanması, hümanizmin kaçınılmaz bir düşünce olup olmadığının belirlenmesi, sosyolojinin ne tür bir katkı sağlayacağı ve insancıl bakış açısıyla sosyolojinin amaçlarının ne düzeyde örtüşeceği şeklinde ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe Tarihi, Hümanizm, İnsan, Yeni İnsan, Algı

**UPDATED HUMAN PERCEPTION IN TRANSITION FROM OLD
TO NEW**

Dr. Nihat DURMAZ

The most important question for humanity in the late twentieth century and the beginning of the twenty-first century is whether a new person is needed. The re-evaluation of the human condition, the ambiguity of the relationship between human and non-human, and the continuation of the problem of meaning show that a new person is needed. However, it is a problem that needs to be revealed, from which points this understanding differs from the old person or what points it shares. It should be noted that in such an effort, an uncertainty originating from the old human understanding also arises while constructing the new human being. Because the new concept of man does not belong to a mere field, it is seen that every field, even every philosopher, offers a solution according to himself. In this study, it will be emphasized that the old human perception, which suffered a serious loss of value after the second world war, has begun to be abandoned and the content of the new person who is trying to be built instead of it will be emphasized. As a matter of fact, for the realization of this issue, the new human thought has to solve four important problems from the past. These problems, in turn, can be expressed as redefining the concept of subject, determining whether humanism is an inevitable thought, what kind of contribution sociology will make, and to what extent the aims of sociology from a humanistic point of view will overlap.

Keywords: History of Philosophy, Humanism, Human, New Human, Perception

**TANRI'NIN SESİ VİCDAN: HAVÂTİR KAVRAMI BAĞLAMINDA
BİR İNCELEME**

Dr. Öğr. Üyesi Osman Nuri DEMİR

Ege Üniversitesi Birgivi İslami İlimler Fakültesi
osmannuridemir@hotmail.com

İslâmî ilimlerin tedvin edilmeye başlandığı III. yy. dan itibaren kaynaklarda yer alan “havâtır” kavramı bazen müfret haliyle “hâtır” şeklinde kullanılmış bazen de kelimenin ifade ettiği anlamı karşılamak üzere “huturât” terimine yer verilmiştir. Havâtır “Aklına gelmek, hatırlamak, içine doğmak” anlamındaki “hutur” kökünden türeyen “hâtır” kelimesinin çoğulu olup insanın iradesi dışında zihnine gelen iyi veya kötü düşünceleri ifade eder. Kelime Kur’ân-ı Kerîm’de yer almamakta, hadislerde ise sadece türediği fiil kalıbında geçmektedir. Meselâ bazı rivayetlerde, sâlih kullar için insanın düşünemeyeceği nimetler hazırlandığı (Buhârî, “Tevhîd”, 35) ve şeytanın insanın kalbine vesvese bıraktığı (Müsned, II, 313) ifade edilirken “hutûr” kökünden türeyen fiil kullanılmıştır. Diğer yandan şeytanın insana telkin ettiği duygu ve düşünceler Kur’an’da ve hadislerde “vesvese” kavramıyla karşılanmıştır.

İlk İslâm filozofu Ya’kûb b. İshak el-Kindî (ö. 252/866 [?]) kelimenin tekili olan hâtırdan bahsetmekte ve onu “kalbe doğan şeylerin sebep olduğu gelip geçici duygu ve düşünceler” diye tanımlamaktadır. Aynı dönemde Mu’tezile kelâmcıları da insanın Allah’ın varlığıyla ilgili akıl yürütme faaliyetinde havâtırın büyük bir rol oynadığını ifade ederek bu terimi kullanmışlardır. Mu’tezilî mütekellimlere benzer şekilde İmam Mâtürîdî de (ö. 333/944) havâtır kavramını kullanmış ve bunun karşısına ise şeytanın vesvesesini yerleştirmiştir. Abdülkâhir el-Bağdâdî (ö. 429/1037-38) ise havâtır kavramının İslâm’dan önceki inanç ve felsefî sistemlerde de yer aldığını ifade etmiş bu bağlamda meselâ bilginin teşekkülünde havâtırın etkili olduğu düşüncesinin Brahmanizm sisteminde bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca Bağdâdî Mu’tezile âlimlerinin bu konuda Berâhime’ye benzer bir görüşü paylaştığını ileri sürmüştür.

Mu’tezile âlimleri, havâtırın nitelikleri konusunda birbirinden az çok farklı olan görüşler benimsemişlerdir. Nazzâm’a (ö. 231/845) göre Allah, akıl yürütebilen insanın kalbinde hem itaat hâtırı hem de isyan hâtırı

yaratır. Zira insan, iki alternatiften birini kendi iradesiyle seçebilmesi ve imtihana tâbi tutulabilmesi için iki farklı düşünceyi zihninde bulabilmelidir. Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf (ö. 235/849-50 [?]) ise Allah'ın insanın kalbinde, onu düşünmeye sevk eden ve kendisine itaat etmeye çağıran bir hâtır yarattığı kanaatindedir. Buna karşılık şeytan da kişiyi itaatten saptırmaya çalışan ikinci bir hâtır ona telkin etmektedir. İnsan, akıl yürütmeyi terk ettiği takdirde bunun kendi aleyhine olacağına dair fitrî bir korku içinde bırakıldığı için tefekküre yönelir. Ebû Ali el-Cübbâî (ö. 303/916) ve oğlu Ebû Hâşim (ö. 321/933), Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf'ın bu görüşünü benimsemekle birlikte Ebû Hâşim, Allah'tan gelen hâtırın doğrudan doğruya veya bir melek vasıtasıyla kalbe atılmış emir niteliğinde bir söz olduğunu, şeytandan gelen hâtırın da bizzat şeytanın telkin ettiği aynı mahiyetteki bir sözden ibaret bulunduğunu ileri sürmüştür. Ancak Ebû Hâşim havâtır kalpteki pasif mâna veya bilgi olarak niteleyen Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf ve Ebû Ali el-Cübbâî'nin görüşlerini tasvip etmemiştir. Kâdî Abdülcebbar da (ö. 415/1025) Ebû'l-Hüzeyl el-Allâf ve Ebû Ali el-Cübbâî'ye yakın görüşler benimsemiştir.

İnsana umûmî bir tevhid anlayışı verildiğini ve doğuştan insanın içinden gelen bir sesin onu kendi varlığı üzerinde düşünmeye sevk ettiğini belirten İmam Mâtürîdî bu bağlamda rahmânî ve şeytânî havâtırın insanın düşünme eylemine yönelmesinde veya bunu terk etmesinde etkili olduğunu belirterek havâtırın varlığını kabul etmiştir. İbn Fûrek'in (ö. 406/1015) aktardığına göre Eş'arî de (ö. 324/935-36) havâtır kalpte ve nefiste bulunan söz olarak değerlendirip onu, "bir işi yapması veya bir şeyden sakınması yahut bir konuda uyarılması için kalbe atılan mâna" diye tanımlamıştır.

Anlaşılan o ki "Tanrı'nın sesinin insan vicdanında yankı bulması" şeklinde tarif edebileceğimiz "havâtır" kavramı bu şekliyle hem mu'tezilî hem de sünnî kelim geleneğinde kabul görmüştür. "Tanrı'nın Sesi Vicdan: Havâtır Kavramı Bağlamında Bir İnceleme" başlığını taşıyan bu tebliğde "havâtır" kavramı ekseninde insan vicdanına Tanrı'nın çağrısı, bu çağrının hemen karşısında yer alan şeytanın vesvesesi, insan vicdanında rahmânî ve şeytânî davetlerin ne şekilde karşılık bulduğu gibi hususlar araştırılacaktır. İnsanın verili doğasıyla havâtırın ortaya çıkışı arasındaki ilişki inceleneyecektir. Sonuç olarak yaratılış itibarıyla insanın tab'ı, vicdanı ve imtihanı düzleminde nasıl bir sistemin tesis edildiği tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Tanrı, Vicdan, Havâtır, İmtihan, Adalet

**CONSCIOUS AS THE VOICE OF GOD: AN ESSAY IN THE
CONTEXT OF TERM HAVĀTİR**

Dr. Osman Nuri DEMİR

The concept “thoughts into heart” (*havātır*), which has been in the sources since the 3rd century, when Islamic sciences began to be codified, was sometimes used in the form of “thought into heart” (*hātır*) in its curriculum, and was sometimes used in the term “thoughts into heart” (*hutarāt*) to correspond the meaning of the word. “Thoughts into heart” (*havātır*) is the plural of the word “thought into heart” (*hātır*), which derives from the root “thoughts into heart” (*hutūr*) meaning “to come to mind, remember, have a hunch”, and expresses good or bad thoughts that come to one's mind involuntarily. The word is not included in the Quran, but in the hadiths it is only used in the verb form from which it is derived. For example, in some narrations, when it is stated that blessings that people cannot think of are prepared for righteous people (Bukhari, "Tawhid", 35) and that the devil leaves devilish whispers in people's hearts (Musnad, II, 313), the verb derived from the root " thoughts into heart " (*hutūr*) is used. On the other hand, the feelings and thoughts inculcated by the devil are corresponded with the concept of "devilish whispers" in the Qur'an and hadiths.

The first Islamic philosopher Ya'kūb b. Ishaq al-Kindī (d. 252/866 [?]) speaks of the word's singular “thought into heart” (*hātır*) and describes it as “temporary feelings and thoughts caused by things having a hunch”. In the same period, Mu'tazilah theologians also used this term by expressing that the thoughts into heart play a major role in the reasoning activity of man about the existence of God. Similar to Mu'tazilite mutakallims, Imam Māturīdī (d. 333/944) used the concept of the thoughts into heart (*havātır*) and placed the devil's whispers against it. Abdulkahir al-Baghdādī (d. 429/1037-38) stated that the concept “*havātır*” was also included in the belief and philosophical systems before Islam, and in this context, for example, he stated that the idea that *havātır* was effective in the formation of knowledge was found in the Brahmanism system. In addition, Baghdadi claimed that Mu'tazilah scholars shared a similar view to Barahima on this issue.

Mu'tazilah scholars adopted slightly different views on the qualities of thoughts into heart (*havâtir*). According to Nazzam (d. 231/845), God creates both thoughts into heart of obedience and rebellion in the heart of a person who can reason. Because a person must be able to find two different thoughts in his mind so that he can choose one of the two alternatives voluntarily and be tested.

Abu'l-Huzeyl al-Allāff (d. 235/849-50 [?]) is of the opinion that Allah has created thought into heart (*hâtir*) in the heart of man that prompts him to think and invites him to obey. On the other hand, the devil inculcates a second memory that tries to divert a person from obedience. If a person abandons reasoning, he turns to contemplation because he is left with an innate fear that it will be against him. Although Abu Ali al-Jubbai (d. 303/916) and his son Abu Hashim (d. 321/933) adopted this view of Abu'l-Huzeyl al-Allāff, Abu Hashim believed that the thought into heart (*hâtir*) of Allah directly or as a part of it. He argued that it was an imperative word thrown into the heart by an angel, and that the thought into heart (*hâtir*) coming from Satan consists of a word of the same nature that Satan himself suggests. However, Abu Hashim did not approve of the views of Abu'l-Huzeyl al-Allāff and Abu Ali al-Jubbai, who described thoughts into heart as passive meaning or knowledge in the heart. Qādī Abdulcebbār (d. 415/1025) also adopted close views to Abu'l-Huzeyl al-Allāff and Abu Ali al-Jubbai.

Imam Māturīdī, who states that a general understanding of tawhid is given to man and that a voice coming from the innate prompts him to think about his own existence, Imam Māturīdī, in this context, accepted the existence of thoughts into heart (*havâtir*) by stating that satanic and thoughts into heart (*havâtir*) coming from God is effective in man's inclination to thinking action or abandoning it. According to what Ibn Fūrak (d. 406/1015) narrates, Ash'arī (d. 324/935-36) evaluated thoughts into heart (*havâtir*) as a word in the heart and soul (*nafs*), he defined it as the meaning thrown into the heart, saying it "to do something or avoid something or avoid something, be warned about something"

As it turns out, the concept of thoughts into heart "*havâtir*", which we can describe as "the echo of God's voice in the human conscience", has been accepted in this form in both the mu'tezilî and Sunni theological traditions. In this paper titled "The Voice of God, Conscience: A Study in the Context of the Concept of "thoughts into heart" (*Havâtir*), the issues such as God's call to the human conscience on the axis of the concept of "thoughts into heart" (*Havâtir*), the whisper of the devil, which is just opposite to this call, and

how the divine and satanic invitations are answered in the human conscience will be investigated. The relationship between the innate nature of man and the emergence of “thoughts into heart” (*havātir*) will be examined. As a result, it will be tried to determine what kind of a system was established on the level of human nature, conscience and test as of creation.

Keywords: Kalām, God, Conscious, Havātir, Evaluation, Justice

**AHLAKIN DEĞİŞKENLİĞİ VE İNSAN İRADESİNİN AHLAKİ
DAVRANIŞLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk ERDEM

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
omferdem@hotmail.com

Ahlak felsefesinin en temel sorunlarından biri olan ahlakın değişebilirliği veya değişmezliği meselesi felsefi gündemdeki yerini daima sürdürmüştür. Genel olarak değişmez bir ahlakın varlığını iddia etmek ahlak hakkında konuşulabilirliği ortadan kaldıracağı için çok sayıda düşünür ahlakın değişebilirliği tarafında yerini almıştır. Ancak bunlar arasında da farklılık arz etmiş oran ve mahiyet bağlamında tartışmalar süregelmıştır.

Ahlakın değişmeyeceğini ileri sürenler insanın doğuştan getirdiği tabiatından yola çıkarak, bu tabiatın değişmeyeceğini savunmuşlardır. Bu görüşü savunan düşünürlere göre bazı insanlar doğuştan yüce bir ahlak üzeredir, bazıları doğduktan sonra bu ahlakı edinebilirler ve bazıları da kötü bir öze sahip olmaları sebebiyle iyi ahlaka sahip olamazlar. Yine bu görüş sahiplerinden bazılarına göre de insanların büyük çoğunluğu kötü bir ahlaka eğilimli biçimde yaratılmışlardır. Bu insanlar başı boş bırakılmaları halinde kötülük eden ve güvenilmez bir karaktere sahiptirler.

Her ne kadar düşünürlerin büyük çoğunluğu ahlakın değişebilirliğini ifade etseler de doğuştan gelen bazı ahlaki özellikleri de reddetmezler. Örneğin Platon nefste bulunan akıl, şehvet ve gazap kuvvetlerinin insanı doğuştan itibaren etkilediklerini savunur. Benzer biçimde Aristo da bitkisel, hayvani ve insani olmak üzere doğuştan gelen farklı nefis türlerinden ve bunların insan üzerindeki etkisinden bahseder. Epiktetos'ta da insan tabiatında hayvani ve tanrısal olmak üzere iki yön bulunmaktadır. Nefsin eğilimleri yanında ahlakı etkileyen doğuştan gelen bazı fiziki etkiler de ahlakı etkileyen faktörler içerisinde gösterilmiştir. Örneğin Galen, insanın fiillerinin düşünme ve doğuştan gelen karaktere dayandığını iddia eder. Ona göre insanın düşünmesi sonucu gerçekleşen hataları tespit edilip düzeltilebilirler ancak tabiatından kaynaklanan yanlışların düzeltilmesi imkânsıza yakındır. İşte bu tabiatı belirleyen ise insanda bulunan dört sıvıdır. Bu sıvılar oranlarına göre insanın tabiatını belirlerler. Bütün bunlar

yanında ırk, cinsiyet, genetik, gök cisimleri ve iklimlerin de insanın tabiatını belirleyen unsurlar olduklarını ifade eden çok sayıda görüş vardır.

Din felsefesi açısından doğuştan gelen bazı ahlaki nitelikler farklı problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Doğuştan sahip olunan bu nitelikler acaba insan ve iradesi üzerinde ne kadar etkindir? Allah tarafından yaratılmış insanın bu doğuştan halleri onun sorumluluklarını ortadan kaldırabilir mi? Doğuştan üstün ahlaki eğilimlerle yaratılmış birine bahşedilen bu durum Allah'ın adaleti konusunda bir problem teşkil eder mi? İnsanın başına gelen olağan ve olağanüstü durumlarda takınacağı ahlaki tavır onun iradesinden mi yoksa Allah'ın iradesinden mi kaynaklanacaktır? İnsan böylesine olağan ve olağanüstü durumları bir kader olarak karşılamalı ve teslimiyetçi bir tavır mı sergilemelidir, yoksa bu durumun üstesinden gelmek için mücadele mi etmelidir?

Bu noktadan itibaren ahlakın değişebilirliğini iddia eden düşünürlerin ifadeleri dikkat çekmektedir. Bu düşünürler her ne kadar doğuştan gelen birçok niteliğin ahlak üzerinde etkili olabileceğini kabul etseler de bu etkinin sınırlı olacağı kanısındadırlar. İnsanın iradesi ve bu iradesi sayesinde tekrarlayarak pekiştireceği davranışlar ahlaki meydana getirecektir. Nitekim asıl erdemler bu davranışların neticesinde ortaya çıkanlardır.

Ahlak her ne kadar birçok düşünür tarafından pekiştirilmiş ve tekrarlanan davranış biçimi olarak olağan süreçlerdeki davranışlar şeklinde tanımlansa da, insanın karşı karşıya kaldığı olağanüstü durumlarda sergilediği her ahlaki değişim insan açısından olağandışı bir değişimdir. Bu çalışmada insanın ahlaki davranışları, davranışlarına etki eden faktörler, bu faktörlerin ahlaki değişimdeki rolleri ve bu faktörler karşısında insan iradesinin durumu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Etik, İnsan İradesi, Ahlaki Davranışlar, Felsefe, Din

**THE MUTABILITY OF MORALITY AND THE EFFECT OF
HUMAN WILL ON MORAL BEHAVIORS**

Dr. Ömer Faruk ERDEM

The issue of mutability of morality is one of the most fundamental problems of moral philosophy and has always remained on the philosophical agenda. Since claiming the existence of an immutable morality will eliminate any possible discussions regarding morality, many thinkers have taken their place on the side of mutability. However, there were also matters of dispute among them, and discussions continued in the context of ratio and nature.

Those who claim that morality will not change have argued for this based on the innate nature of man. According to the thinkers who support this view, some people are born with a high morality, some can acquire this morality after they are born, and some cannot have good morals due to their bad nature. Again, according to some of those who hold this view, the vast majority of people are created with a bad moral tendency. These people have an evil and unreliable character if left unattended.

Although the majority of thinkers express the mutability of morality, they do not reject some innate moral characteristics. For example, Plato argues that the forces of reason, lust and wrath in the soul affect people from birth. Similarly, Aristotle speaks of different innate types of souls as vegetative, animal and human, and their effects on humans. In Epictetus, there are two aspects in human nature, animal and divine. In addition to the tendencies of the soul, some innate physical effects that affect morality are also shown among the factors affecting morality. For example, Galen claims that human actions are based on thinking and innate character. According to him, mistakes that occur due to human thinking can be detected and corrected, but it is close to impossible to correct the mistakes that arise from their nature. What determines this nature are the four fluids found in man. These fluids determine the nature of man according to their proportions. In addition to all these, there are many opinions expressing that race, gender, genetics, celestial bodies and climates are factors that determine human nature.

In terms of philosophy of religion, some innate moral qualities cause different problems. How effective are these innate qualities on man and his will? Can these innate states of man, created by God, absolve him of his responsibilities? Does this situation bestowed on someone who was born with superior moral inclinations pose a problem for God's justice? Will the moral attitude that a person adopt in ordinary and extraordinary situations arise from his will or from Allah's will? Should one face such ordinary and extraordinary situations as a destiny and display a resignation attitude, or should he struggle to overcome this situation?

From this point on, the statements of thinkers who claim that morality is mutable draw attention. Although these thinkers accept that many innate qualities can be effective on morality, they believe that this effect will be limited. The will of man and the resulting behaviors that are reinforced by repetition will create morality. Actually, the real virtues are those that emerge as the result of these behaviors.

Although morality is defined by many thinkers as 'repeated and reinforced behaviors in ordinary situations', every moral change that a person exhibits in extraordinary situations is an extraordinary change. This study will focus on the moral behavior of people, the factors affecting human behavior, the role of these factors in moral change and the state of human will in the face of these factors.

Keywords: Ethic, Human Will, Moral Behaviors, Philosophy, Religion

**İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE COVID-19 SALGINI
KORKUSU VE SOSYO-KÜLTÜREL YANSIMALARI (TOKAT
ÖRNEĞİ)**

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk KIRTEPE

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
selcuk.kirtepe@gop.edu.tr

Salgın hastalıklar değişik zaman dilimlerinde ortaya çıkar ve bireylerin sağlıklarını tehdit eder. Toplumu oluşturan bireyleri birçok açıdan etkileyerek olağandışı bir dönemin yaşanmasına neden olur. Salgınlar öncelikle bireylerin sağlık durumu ve psikolojisi üzerinde etkisini gösterir. Ancak salgın hastalıkların etkisini sadece bireyin sağlığı ve psikolojisi ile sınırlı tutmanın sağlıklı bir yaklaşım olduğu söylenemez. Zira birey üzerinde meydana gelen etkilenme bireylerin oluşturduğu topluma da yansır. Böylece sosyal yaşantı ve ilişkilerde salgın nedeniyle değişimler yaşanabilmektedir. Aile, akrabalık, komşuluk ilişkilerinde bu sosyal değişimin izleri görülebilir. Bir yıldan uzun bir süredir bütün insanları tehdit eden ve covid-19 olarak isimlendirilen bu salgın Çin'in Wuhan bölgesinde ortaya çıkarak toplumsal düzeni etki altına almıştır. Salgınların ortaya çıkışlarının ve yaygınlaşmalarının farklı gerekçeleri vardır. Ancak salgının ortaya çıkışı, yaygınlık kazanması ve tıbbi boyutları ile ilgili yaklaşımların bu çalışmanın sınırlarını aştığı belirtilmelidir. Bu nedenle çalışmanın odağını İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde salgının toplumsal yansımaları oluşturmaktadır. Olağandışı bir dönemin yaşanmasına neden olan covid-19 salgını bireysel ve toplumsal yaşamı neredeyse yeniden düzenlemeye başlamıştır. Gerçekleşen sosyal değişimin bireysel ve toplumsal yaşamdaki izlerinin tespit edilmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı covid-19 salgınının İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde oluşturduğu korku düzeyini ve onların sosyo-kültürel hayatına etkisini ele almaktır. Çalışmanın evrenini Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayıp üniversite eğitimi Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesinde alan öğrenciler oluştururken örneklemi İslami İlimler Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Covid-19 korkusuyla öğrencilerde meydana gelen değişimlerin belirlenmesinin araştırmanın evreni ve toplumun genelindeki sosyo-kültürel değişimlerin anlaşılmasına katkıda bulunacağı varsayılmaktadır. Bu maksatla içerisinde Covid-19 korku ölçeği ve sosyo-kültürel hayata yönelik soruların bulunduğu anket formu

google formlarda oluşturularak öğrencilerden veriler toplanmıştır. Araştırmada 325 kadın 252 erkek katılımcı yer almıştır. Covid-19 salgınının aile içi, akrabalık, komşuluk ve din ile toplum ilişkilerine sosyo-kültürel açıdan etkilerinin farklı değişkenlere göre değerlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu değişimlerin ahlaki ve vicdani yansımalarının olması beklenir. Neticede salgın nedeniyle bireysel ve sosyal yaşantıda önemli değişikliklerin meydana geleceği öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Covid-19 Salgını, Sosyal Değişme, Aile, Akrabalık, Komşuluk

**THE FEAR OF THE COVID-19 PANDEMIC AND ITS SOCIO-
CULTURAL REFLECTIONS IN THE STUDENTS OF THE
FACULTY OF THEOLOGY (TOKAT EXAMPLE)**

Dr. Selçuk KIRTEPE

Epidemics occur in different time periods and threaten the health of individuals. It causes an experiencing extraordinary period by affecting the individuals who make up the society in many ways. Outbreaks primarily shows the impact on the health status of individuals and their psychology. However, it cannot be said that it is a healthy approach to limit the effects of epidemic diseases only to the health and psychology of the individual. Because the interaction that occurs on the individual is reflected in the society formed by the individuals. Thus, changes may occur in social life and relationships due to the epidemic. The traces of this social change can be seen in family, kinship and neighborly relations. This epidemic, which has threatened all people for more than a year and is called covid-19, emerged in the Wuhan region of China and affected the social order. There are different reasons for the emergence and spread of epidemics. However, it should be noted that the approaches regarding the emergence, prevalence and medical dimensions of the epidemic exceed the limits of this study. Therefore, the focus of the study is the social reflections of the epidemic on the students of the Faculty of Theology. The covid-19 pandemic, which caused an extraordinary period, has almost started to rearrange individual and social life. It is thought that there is a need to determine the traces of the social change taking place in individual and social life. The aim of this study is to examine the level of fear created by the covid-19 pandemic among the students of the Faculty of Theology and its impact on their socio-cultural life. While the universe of the study is composed of the students who live in different regions of Turkey and receive their university education at Tokat Gaziosmanpaşa University, the sample consists of the students of the Faculty of Islamic Sciences. It is assumed that determining the changes that occur in students due to the fear of Covid-19 will contribute to the understanding of the universe of research and socio-cultural changes in society in general. For this purpose, the questionnaire form, which includes the Covid-19 fear scale and questions about socio-cultural life, was created in google forms and data were collected from the

students. It is aimed to evaluate the socio-cultural effects of the Covid-19 pandemic on family, kinship, neighborhood and religion and society relations according to different variables. These changes are expected to have moral and conscientious reflections. As a result, it is predicted that significant changes will occur in individual and social life due to the epidemic.

Keywords: Social Change, Family, Kinship, Neighborly, Covid-19 Pandemic

**ÂCURRÎ'NİN AHLÂKU'L-ULEMÂ'SINDA AHLÂKA İLİŞKİN
DEĞERLENDİRMELER VE KÜTÜB-İ SİTTE'YE ZİYADE AHLAK
HADİSLERİ**

Dr. Öğr. Üyesi Taha ÇELİK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
celik.taha@hotmail.com

Kaynaklarda muteber bir muhaddis olarak kaydedilen Ebu Bekir el-Âcurrî (360/970), hicrî dördüncü asır Bağdat'ının önemli âlimlerindendir. Hadis ve fıkıh alanlarında çok sayıda telifi bulunan Âcurrî'nin en meşhur eserlerinden birisi konumuzu teşkil eden *Ahlâku'l-Ulemâ*'sıdır. Eserde yüzden fazla hadis yer almaktadır ve rivayetlerden kahir ekseriyeti *Kütüb-i Sitte*'de yer almayan hadislerdir. Hadis tarihinde muteberliği ve şöhreti sebebiyle *Kütüb-i Sitte* mihenk kabul edilmiş ve herhangi bir konuya ilişkin bu kaynaklarda bulunmayan hadislerin nakledildiği eserlerin müstakil olarak incelenmesi icap etmiştir. Bu çerçevede alimlerin ahlakını konu edinen *Ahlâku'l-Ulemâ*'da yer alan ziyade rivayetlere de temas edilmiş sonraki süreçte telif edilen eserlerde bu rivayetlere yer verilmiştir. *Ahlâku'l-Ulemâ*'nın dikkat çeken diğer bir vasfı da Âcurrî'nin eserde rivayetleri sıralamakla yetinmeyip, âlimlerin fazileti, onlarla oturup kalkmanın faydaları, halkın, ümerânın ve kadıların onlara ihtiyacı, ilmin fazileti, münazara ve fetva adabı, alimlerin emirlerle münasebetleri, halkla ilişkileri, ibadetleri ve sorumlulukları gibi konuları ele almıştır. Tebliğde söz konusu meseleler çerçevesinde Âcurrî'nin, ahlaka ilişkin değerlendirmeleri ele alınacak ve eserde yer alan rivayetlerin otantik değeri tespit ve tahlil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Âcurrî, Ahlâku'l-Ulema, Ahlak, Ahlak Hadisleri

**EVALUATIONS ABOUT ETHICS IN AL-AJURRY'S AKHLAQ AL-
'ULAMA AND ETHICAL HADITHS IN ADDITION TO AL-KUTUB
AL-SITTAH**

Dr. Taha ÇELİK

Abu Bakr al-Ajurri, who is mentioned as a credible hadith scholar in the works, is one of the important scholars of Baghdad in the fourth century of hijri. One of the most famous works of al-Ajurri, who has many books in the sciences of hadith and fiqh, is Akhlaq al-'Ulama, which constitutes our subject. There are more than a hundred hadiths in the work, and most of the narrations are hadiths that are not mentioned in al-Kutub al-Sittah. In the history of hadith, it was accepted as a measure in al-Kutub al-Sittah due to its reliability and fame. And it is necessary to examine the works in which the hadiths that are not found in these works on any subject are reported separately. In this context, the surplus narrations in al-Akhlaq al-'Ulama, which are the subject of the morality of scholars, were also touched upon, and these narrations were included in the published works in the following period. Another remarkable characteristic of al-Akhlaq al-'Ulama is that al-Ajurri did not only list the narrations in the work. He talked about the virtue of scholars, the benefits of sitting with them, and the need for scholars by the people, administrators and judges. In addition, he focused on issues such as the virtue of science, the literary debates and fatwa, the relations of scholars with the rulers and the public, the worship and responsibilities of scholars. In this paper, al-Ajurri's evaluations on morality will be discussed within the framework of these issues, and the authentic value of the narrations in the work will be determined and analyzed.

Keywords: Hadith, al-Ajurri, al-Akhlaq al-'Ulama, Ethics, Ethical Hadiths

AFİFÜDDİN TİLİMSÂNÎ'DE İNSANIN HİLÂFETİ

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba GÖRGÜN

Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

tugbagorgun@artvin.edu.tr

Genel itibariyle tasavvuf kültüründe ahlâk ve manevî hayat çerçevesinde ele alınan konular, tasavvufun olgunluk ve zirve dönemini temsil eden İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî tarafından genel bir varlık sorununa dönüştürülerek geniş çerçevede yorumlanmıştır. Dolayısıyla ilk dönemlerde bâtın fıkıhı şeklinde anlaşılan ve daha çok kelâm, fıkıh, hadis gibi geleneksel İslâm ilimleri içinde ve onlara göre oluşan tasavvuf anlayışı, geleneksel tasavvufun ahlâk ve amel merkezine bağlı kalmanın yanı sıra, felsefî ve kelâmî mirası yoluyla geliştirilen, sistematik düşünce geleneğiyle metafizik zemine taşınmıştır. İbnü'l-Arabî ve Sadreddin Konevî tarafından tasavvufun genel ilkesi, “Varlık olmak bakımından varlık Hak’tır” önermesi ile ifade edilmiştir. Sadreddin Konevî’nin öğrencilerinden olan Affüddîn Tilimsânî varlığın Hak’tan, var olduğu zannedilen bütün varlıkların ise Hakk’ın mutlak varlığının görünümlerinden ibâret bulunduğunu savunan vahdet-i vücûd anlayışına bağlı muhakkik bir sûfîdir. Tilimsânî’nin tasavvuf düşüncesi Allah ve Allah’ın mâsivâ ile taalluku üzerine kuruludur. Tilimsânî tasavvufî tecrübenin hakîkate ulaşmada nihâî mertebesini vakfe kavramı, vakfe mertebesine erişen sûfîyi ise “vâkîf” olarak adlandırmıştır. Bu çalışma, Affüddîn Tilimsânî’nin vahdet-i vücûd düşüncesi bağlamında Allah’ın insan ile irtibatı, Allah’ın Hz. Peygamberin hakîkati vasıtasıyla bilinmek istemesi sonucu insanı yarattıkları ile kendi arasına konumlandırarak halife kılması ve insanın hakîkati telakki etme süreci konularını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Affüddîn Tilimsânî, Halife, İnsan-ı Kâmil, Vakfe

THE KHALIFAH OF MAN IN AFFIDDIN TİLİMSÂNÎ

Dr. Tuğba GÖRGÜN

In general, the subjects discussed within the framework of moral and spiritual life in Sufism culture were transformed into a general existence problem by İbnü 'l-Arabî and Sadreddin Konevî, who represent the maturity and peak period of Sufism. Therefore, the concept of Sufism, which was understood as the fiqh of bât in the early periods and formed mostly within and according to traditional Islamic sciences such as kalam, fiqh and hadith, was carried to the metaphysical ground with the tradition of systematic thought developed through the heritage of philosophy and words as well as adherence to the morality and action centre of traditional Sufism. The general principle of Sufism was expressed by İbnü 'l-Arabî and Sadreddin Konevî with the thesis of “Being is God in terms of being an entity”. Afîfüddîn Tilimsânî, one of Sadreddin Konevî's students, is a truthful Sufi based on the unity of existence understanding, which argues that the existence of God is composed of the appearances of all beings thought to exist. Tilimsânî's idea of Sufism is based on the connection of Allah and the universe. Tilimsânî called the ultimate level of Sufi experience in reaching the truth the concept of waqfa and the Sufi reaching the level of waqfa as “waqf”. In this study, in the context of Afîfüddîn Tilimsânî's idea of unity of existence, the relationship of Allah with human beings, as a result of wanting to be known through the Prophet, it is aimed to reveal the issues of placing man among himself and his creations and making him caliph and the process of predicting the truth of man.

Keywords: Sufism, Afîfüddîn Tilimsânî, Caliph, The Perfect Human Being, Waqfa

**DELEUZE'ÜN FARK FELSEFESİ ÇERÇEVESİNDE İBRAHİM B.
EDHEM MENKİBELERİNİ YENİDEN OKUMAK**

Dr. Öğr. Üyesi Vedat TEZCAN

Süleyman Demirel Üniversitesi İletişim Fakültesi
vedattezcanx@gmail.com

İbrahim b. Edhem tarihsel şahsiyeti ve manevi kişiliğiyle İslam kültürünün seçkin karakterlerinden biridir. Şöhreti henüz genç yaşlarda geniş bir çevreye yayılan İbrahim b. Edhem, bugün de İslam kültüründe saygınlığını sürdürür. İbrahim b. Edhem düşünce ve manevi şahsiyeti kadar sıra dışı hayatıyla da dikkat çeker. Söz konusu hayat üzerine İslam kültürünün değişik coğrafyalarında menkıbeler üretilmiş, sayısız destanlar yazılmıştır. Bu çalışma İbrahim b. Edhem'in hayatı hakkında üretilen menkıbelerden en meşhurları üzerine odaklanarak, söz konusu menkıbeleri yeni bir yöntem ve bakış açısıyla okumanın imkânın araştırır.

İbrahim b. Edhem'in hayatı hakkındaki menkıbelerde dünya hayatı *olumsuz* sıfatlarla vasıflandırılır. İnsanı iman yolundan saptıran sayısız özelliğiyle dünya, bahsi geçen menkıbelerde şeytanın aldatma aygıtı gibi resmedilmektedir. Bu menkıbelere göre İbrahim b. Edhem, yaşadığı bazı farklı türden karşılaşmalar ve dini tecrübeler neticesinde dünya hayatına yüz çevirir ve onun ayartıcılığından kaçır.

Özellikle tasavvuf literatüründeki destan ve menkıbe türü anlatılarda yaygın bir tema olarak kullanılan "*dünyanın olumsuzluğu*" düşüncesini farklı bir yöntem ve bakış açısıyla değerlendirmek mümkün müdür? Tasavvuf kültürüne ait bir anlatı, dünya hayatı kavramına *olumsuzlama* yüklemekten okunabilir mi? Bu düşüncenin somut bir göstergesi olarak İbrahim b. Edhem'in menkıbe ve destanlarda geçen yaşam hikâyesi yeniden nasıl okunabilir? Çalışma bu sorulara Din Felsefesi disiplinin yöntem ve ölçüleri çerçevesinde cevap verebilmeyi amaçlar.

Çalışma, İbrahim b. Edhem'in yaşam hikâyesini yeniden okuma amacını gerçekleştirmek için, çağdaş Fransız filozoflarından Gillies Deleuze'ün fark ontolojisinden yararlanır. Deleuze'e göre varlığı olumsuzlukla ilişki içinde düşünmek aşkinci felsefelerin varlık tasarımlarıyla ilişkilidir. Bu felsefelere göre varlık, temelde ideal bir düzlem ile görünüşler düzlemi olarak ikiye bölünür. İdeaların zayıf kopyaları olan görünüşler, maddesel karakterleriyle idea karşısında yoksunluğu temsil ederler. Böyle bir yoksunluktan kurtuluş

ancak görünüşler düzleminin olumsuzlanıp, görünüşün ardında gizli özlere doğru hareketlilikle mümkündür. Deleuze bu varlık tasarımıını tümüyle reddeder.

Deleuze bir *olumlama* filozofudur. Deleuze'un olumlama felsefesine göre hayatın hiçbir ögesi daha yüksek bir idea karşısında olumsuz nitelikte değildir. Bu felsefeye göre İbrahim b. Edhem menkıbelerinde kendisine olumsuzluk yüklenen dünya hayatı, yaşamsal atılımın kendi içinde gerçekleştiği, her anında yeniyi ve gelişmişliğe doğru açılan varlık sahasının bir ögesidir. Bu çalışma, Deleuze'ün söz konusu olumlama felsefesi çerçevesinde İbrahim b. Edhem menkıbelerini yeniden okumayı dener.

Anahtar Kelimeler: İbrahim b. Edhem, Deleuze, Fark, Virtüel, Yaşamsal Atılım

**WITHIN THE FRAMEWORK OF DELEUZE'S PHILOSOPHY OF
DIFFERENCE, İBRAHİM B. RE-READING THE LEGENDS OF
EDHEM**

Dr. Vedat TEZCAN

Abraham b. Edhem is one of the distinguished characters of Islamic culture with its historical personality and spiritual personality. İbrahim b. Edhem maintains its respectability in Islamic culture today. İbrahim b. Edhem draws attention with his extraordinary life as well as his thought and spiritual personality. Legends have been produced and countless epics have been written on the life in question in different geographies of Islamic culture. This work was carried out by İbrahim b. Focusing on the most famous of the legends produced about Edhem's life, it explores the possibility of reading the aforementioned legends with a new method and perspective.

Abraham b. In the legends about Edhem's life, the life of the world is characterized by negative attributes. The world, with its countless features that divert people from the path of faith, is portrayed as the devil's deceitful device in the aforementioned legends. According to these legends, İbrahim b. Edhem turns away from the life of the world as a result of some different kinds of encounters and religious experiences and escapes from his seduction.

Is it possible to evaluate the idea of "negativity of the world", which is used as a common theme especially in epic and epic narratives in Sufi literature, from a different method and perspective? Can a narrative of Sufi culture be read without attributing negation to the concept of worldly life? As a concrete indicator of this thought, İbrahim b. How can Edhem's life story in the legends and epics be re-read? The study aims to answer these questions within the framework of the methods and measures of the Philosophy of Religion discipline.

Study, İbrahim b. In order to realize Edhem's aim of rereading his life story, he draws on the difference ontology of Gilles Deleuze, one of the contemporary French philosophers. According to Deleuze, thinking of existence in relation to negativity is related to the conceptions of being of transcendental philosophies. According to these philosophies, existence is

basically divided into two as an ideal plane and the plane of appearances. Appearances, which are weak copies of ideals, represent the lack of ideas with their material characters. Liberation from such privation is possible only by negating the plane of appearances and moving towards the hidden essences behind the appearance. Deleuze rejects this entity design outright.

Deleuze is an affirmation philosopher. According to Deleuze's philosophy of affirmation, no element of life is negative in the face of a higher idea. According to this philosophy, Ibrahim b. The worldly life, which is loaded with negativity in the legends of Edhem, is an element of the field of existence, where the vital leap takes place within itself, and which opens towards the new and the development at every moment. This study, within the framework of Deleuze's philosophy of affirmation, is based on Ibrahim b. Edhem tries to reread his legends.

Keywords: Ibrahim b. Edhem, Deleuze, Difference, Virtual, Vital Leap

المعضلات الأخلاقية بين تأنيب الضمير والوازع الديني

د. فاضل يونس حسين

جامعة الموصل كلية العلوم الإسلامية

dr.fadhilbdr@uomosul.edu.iq

هذا البحث يستقي فكره وفكرته من شجاعة الشجعان من الفرسان، الذين يمتلكون بكل حزم وعزم حصان النفس الجموح، ويغلبونه بحيث ينفاد إليهم مدعنا صاغرا.. ذلك الفارس الشجاع الجريء الذي حظي بثناء حسن من النبي الأمين ﷺ حين قال: «ليس الشديد بالصُّرْعَةِ، إنما الشديدُ الذي يملكُ نفسه عند الغضب» متفق عليه.. فالشخص الذي يتباهى بقوته ينبغي أن يخوض اختبار القوة - لا بالقوة الحصانية- بل إنما القوة الداخلية النابعة من الذات التي مصدرها تأنيب الضمير عند اقترابه من الخطوط الحمر خارج دائرة الأخلاق، ولئن سكت صوت الضمير لسبب ما أقبل الوازع الديني بكل جرأة ليوقف هذا الشخص المتجاوز المسيء عند حده.. ولذلك نجد في آيات القرآن الكريم حث المسلم على التزام الخلق الحسن من خلال خطاب القائد القدوة محمد ﷺ، حين يوصي تعالى: (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ١٩٩ وَإِنَّمَا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٠٠ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ٢٠١) [سورة الأعراف: 199-201].

والزبدة: الأخلاق إن أريد لها أن تنحسر، فحينئذ يأتي الضمير صائلا مجلجلا يشد من أزرها، وحين يفشل أو يكاد يقوم الوازع الديني والإيماني ليعيد الأمور إلى نصابها. والبحث سلك منهجا وصفيا مشفوعا بالتحليل عند الحاجة.

وأما خطته فهي مقدمة مع تمهيد اختص ببيان المفاهيم والاصطلاحات يعقبهما مبحثان أولهما في دور الضمير في ترسيخ الأخلاق، وثانيهما في دور الدين في ترسيخ الأخلاق.

ثم الخاتمة المنطوية على النتائج والمقترحات والتوصيات.

ثم قائمة بالمصادر والمراجع.

الكلمات المفتاحية: الأخلاق- الضمير- الدين- دور- المعضلة

VİCDAN AZABI VE DİNÎ YAPTIRIM ARASINDA AHLAKÎ İKİLİMLER

Dr. Fadıl Hüseyin

Bu araştırma ana fikrini, dizginlenmez nefsi sağlam bir iradeyle kontrol altına alıp ona egemen olan ve böylece nefsin itaatkar davranmasını sağlayan asıl güçlü kimseden almaktadır. O, Peygamber'in, hakkında "Asıl güçlü güreşte rakibini alt eden değil öfke anında nefsine hakim olandır" buyurduğu bu güzel övgüye mazhar olan kişidir. Gücüyle övünen şahsın bu gücünü sınaması gerekmektedir. Sınayacağı güç fiziki olan değil aksine nefsinde bulunan içsel güç olmalıdır. İçsel güç kişinin kendi nefsinden çıkmaktadır. Nefsin kaynağı ise ahlakın kırmızı çizgileri ihlal edileceği esnada ortaya çıkan vicdan azabıdır. Şayet vicdanın sesi susacak olsa bu kez sınırları ihlal eden bu kişiyi durdurmak için dinî engel ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı Kur'ân âyetlerinde Müslümanın güzel ahlaka teşvik edildiğini buluruz. Allah, Hz. Muhammed'e hitaben söyle buyurmaktadır; "Kolaylığı seç, iyi olanı emret ve cahillere aldırma. Eğer sana şeytandan bir vesvese gelirse hemen Allah'a sığın! Allah her şeyi işitir, her şeyi bilir. Takvâ sahipleri, içlerine şeytandan gelen saptırıcı bir fikir doğduğunda O'nu düşünüp hemen gerçeği görürler." (Araf, 199-201)

Kısaca, Ahlak ortadan kaldırılmak istendiğinde bu boşluğu doldurmak için vicdan kendisini gösterir. Vicdan başarısız olduğunda yahut tam başarısız olacağı esnada boşluğu doldurmak adına bu kez dinî müeyyide ortaya çıkar.

Araştırmada betimleyici yöntem takip edilmiş, gerekli görüldüğü durumlarda analizlere yer verilmiştir.

Çalışmada çeşitli kavram ve terimlerin açıklandığı giriş bölümünden sonra ahlakın yerleşmesinde vicdanın ve dinin rolünden bahsedildiği iki bölüm vardır. Çalışmanın sonunda tavsiye, öneri ve neticeleri içeren sonuç bölümü ve kaynakça yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahlak, Vicdan, Din, Rol, İkilem

VAROLUŞU KEŞFE KÜRESEL ÇAĞRI

Dr. Kemal Yavuz ATAMAN

Danışment Danışmanlık
kyataman@superonline.com

Korona salgını yeryüzünün her noktasında en geniş anlamda yaşanmaktadır. Her insanı, toplumu, devleti etkisi altına alan, hayatı durduran, değiştiren salgın karşısında devasa yapılar, merkezler aciz ve çaresiz kalmaktadır. İlmın, tekniğin, teknolojinin, iletişimin en ileri safhalara ulaştığı, iletişimin, etkileşimin en yoğun yaşandığı çağda insanlar infiale, endişeye, korkuya kapılmış, ciddi bir düşünce, sorgulama içerisindedirler. Zira salgın, tehlike sadece sağlığı, toplumsal ve kişisel yaşamı değil, akıl ve zihinleri de kilitlemiş, askıya almıştır. En büyük salgın, sorun gelecek kaygısıyla kafalarda, gönüllerde, ruhlarda yaşanmaktadır. Esasen bir yönden bakıldığında, sorunlar soruları artmakta olsa da, bu süreç insanlığa yeni arayışlar, yeni ufuklar, yeni alanlar açmakta, yeni fırsatlar sunmaktadır. Bu vesileyle insanlar önce varlık, sonra hayatla birlikte dünyayı yöneten, etkileyen sistemler, yapılar, güçler, ilişkiler, değerler sorgulamalı, cevaplar aramalıdır. Alem, insan neden vardır, niçin yaratılmıştır, insanlık neyi, nasıl, niçin yapmıştır, ne yapmaktadır, neyi, ne zaman, niçin ve nasıl yapmalıdır? Soru yumağının büyümesi gelişmenin mihveri olmalıdır.

Sormak bulmaktır, keşif sorularla başlar, sebepleri düşünmek, araştırmak ise hakikati ortaya çıkarır. Varoluşu keşfetmek bir serüvendir. Bu süreç, kimi insan için bir an, kimi insan ve toplum için ömrün, dönemin yetmediği bir zaman dilimidir. Bir söz, bir ses, bir bakış, bir sahife veya ciltler dolusu kitap ve bir hatırlatma, varoluşun sırlarına insanlığı ulaştıracaktır. İnsan kendi iradesi dışında vardır. İnsanı var eden, Yaratan şekillendirmiştir. İnsanın varlığı, yaşadığı çevre, soluduğu hava, kullandığı toprak, içtiği su, canlı ve cansız varlıklar var edene, Yaratan'a aittir. İnsan aklını kullanarak gerçekleri görür, varlığını, idrak eder, insanlarla işbirliği yapar, hayatı sürdürür, dünyanın nimetlerinden faydalanır. Korona volkanının patlaması bir kriz, bunalımdır ve varoluşu keşfetmek için aynı zamanda fırsattır. Bu durum göstermektedir ki, insanlığın varoluş gerçeğine, sebeplerine, hikmetine, esrarına ulaşması zorunlu, tek yol, tek çare, tek çıkış, tek kurtuluş ve huzura kavuşmanın anahtarıdır.

Çağımızda karmaşaya rağmen, tarihin başlangıcından bu tarafa varoluşu keşfetme, yeryüzünün her noktasını, her insanı, topluluğu, değerleri tanıma, irdeleme, inceleme imkanları gelişmiştir ve çoktur. İletişim teknolojisi, araçları, etkileşim alanları, bilgi edinmeye, düşünmeye ve değerlendirmeye kapsamlı bir alanı açmaktadır, müsaittir.

Varoluşu keşfetmek var edenin varlığını bilmeye, kendini, öz varlığını anlamaya, sorgulamaya, yaratılış amaç ve hedeflerini tanımaya, tanımlamaya giden bir süreçtir. Bilmek anlamaktır, anlamak farkına varmak, idrak etmek ve yaşamaktır. İnsanoğlu aklını kullanmalı, akl-ı selimle, hikmetle düşünmeli, Hak'kı bulmalı, haktan yana olmalı, hukuka riayet etmeli, yeryüzünü insaf, adalet, vicdan, sevgi zemininde, iyi insanların işbirliği ile yöneterek imar etmelidir. İnsan bu serüvenin yolcusudur. Yolun, yolcunun haritaya, kılavuza, rehberine, pusulaya, donanımına, plan ve programa ihtiyacı vardır. Tarihte yolunu şaşırarak, çığırından çıkan, zulm eden, zulme uğrayan toplumlar, devletler, akımlar, olaylar karşısında öncelikle Peygamberler ve hikmet sahibi şahsiyetler insanlığa çağrıda bulunmuşlar, tarihin akışını değiştirmişlerdir. Korona süreci vesilesiyle siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel bunalımları, buhranları yaşayan insanlığı varoluşu keşfetmeye çağırmak, davet etmek, müslümanların asli, insani ve tarihi görevidir.

Anahtar Kelimeler: Varoluş, Akıl, Çağrı

THE GLOBAL CALL TO THE EXPLORATION OF EXISTENCE

Dr. Kemal Yavuz ATAMAN

Corona epidemic has been experienced in all of the points of the earth in the broadest sense. The huge structures and centers have remained desperate and helpless against this epidemic which has affected every human being, society and state, has stopped and changed the life. In the era where science, technology and communication have reached the most advanced stage and communication and interaction have been experienced most intensely, people have been taken with indignation, anxiety, fear and they have been in a serious thought and questioning. The epidemic danger has not only locked and suspended the health, social and personal life but also the minds and intelligence. The biggest epidemic problem is experienced in the minds, hearts and souls because of the future anxiety. In fact, on the other hand, this process has opened new quests, new horizons, new areas and submitted new opportunities to the humanity even though it has increased the problems. By the way, people should question the systems, structures, powers, relationships and values that affect and govern the world with firstly existence then life and they should seek the answers. Why do the universe and human being exist? Why are they created? What, how, why do the humanity do and what are they doing? What, when, why and how should they do? The growth of the ball of questions should be the axis of development.

To ask is to find; the exploration begins with the questions. To think and research the reasons reveals the reality. To explore the existence is an adventure. For some people, this process is a moment; for some people and society, it is a time slice in which a lifespan, a period is not enough. A word, a voice, a look, a page or a book full of volumes and a reminding will convey the humanity to the secrets of existence. Human exists out of his willpower. The Creator shapes the human. The existence of human, the environment where he lives, the air that he breathes, the soil that he uses, the water that he drinks, living and inanimate beings belong to the Creator. Human sees the reality by using his mind; he realizes his existence, collaborates with people, maintains the life, and gets benefits from blessings of the world. The eruption of corona volcano is a crisis, a depression and it is also an opportunity to explore the existence. This situation shows that to reach the

reality, reasons, wisdom and mystery of the existence is the only way, only remedy, only exit, only salvation and it is the key of peace for the humanity.

Despite the chaos in our age, the opportunities to know, investigate, and scrutinize the every point of the earth, every human being, society and values and to explore the existence have developed since the beginning of the history and they are many. Communication technology, tools, areas of interaction open up a comprehensive area for obtaining information, thinking and evaluating.

To explore the existence is a process that leads to knowing the existence of the Creator, to understand the self and self-existence, to question, to recognize and define the goals and objectives of creation. To know is to understand; to understand is to recognize, to comprehend and to live. Human being should use his mind, he should think with wisdom and good sense, he should find the Right, he should support the right, he should obey the law, he should build the earth on the basis of fairness, justice, conscience and love by managing it with the cooperation of good people. Human being is a passenger of this adventure. The road, the passenger needs a map, a guide, a compass, equipment, a plan and a program. Against the societies, states, movements and events that went astray, got out of hand, persecuted in history, primarily Prophets and wise personalities called humanity and changed the flow of history. It is the fundamental, humanitarian and historical duty of Muslims to call and invite the humanity that has experienced political, economic, social and cultural crises and depressions to discover existence on the occasion of the Corona process.

Keywords: Existence, Mind, Call

***QURANIC TEACHERS' EXPERIENCE OF INTEGRATION WITH
PUBLIC EDUCATION IN NORTH WEST, NIGERIA: A NOTE ON
METHODOLOGY AND SOURCES***

Dr. Nasir M. Baba

Usmanu Danfodiyo University, Faculty of Education & Extension
Services

nasir.baba@udusok.edu.ng

Nura Bawa

Usmanu Danfodiyo University, Faculty of Education & Extension
Services

This paper presents the results of a preliminary study on the experience of proprietors/teachers of Quranic schools in three states in North West, Nigeria with attempts at non-formal integration of contents and processes of public education into their 'minimalist' curriculum focused on Quranic recitation and memorisation. While efforts like these targeting Quranic schools and the many learners they enrol who are officially 'out-of-school' have a long history in Northern Nigeria, there are assumptions (pedagogical, epistemological, & organisational) that accompany the integrated curricula that are implicated in the internecine struggles for control over the authority to define and disseminate legitimate knowledge between forces advocating for and resisting modernisation tendencies in Islam. The study, therefore, argues that an investigation into the integrated curriculum within the context of Quranic schools must discern the ideological and doctrinal undertones (and implications) implicit in everyday curriculum realities and determine their place within the larger framework of the struggle for knowledge control. The trajectories of this struggle are multiple but this study focuses on those that are internal (doctrinal differences between different strands of Islamic education providers) and those involving them as non-state education providers and the state.

The study involved a preliminary stage which is nearing completion. The preliminary stage addressed two research objectives centred around constructing the profiles of (i) integrated Quranic curricula implemented in the three states (Katsina, Sokoto, & Zamfara) and (ii) non-state providers of Islamic education in the states. Both objectives were achieved mainly through content analysis of policy documents, a desk review of literature,

and visitations to & validation meetings with key government agencies involved in the implementation of the curricula. The target of the first objective was to, among other things, identify the implemented curricula; their assumptions; what and who they targeted; and the curriculum materials and processes they developed. The second objective sought to know the range of actors involved in the provision of Islamic education outside of the state bureaucracy and their distribution across the states; the integrated curricula they embraced or avoided; and, the schools they own and their influence and social power base. The overall aim of the preliminary stage was to ground the study on the existing situation in the states, source curriculum materials to study and analyse and develop a more grounded sampling frame. However, beyond that, some interesting patterns have begun to emerge regarding the ownership and sponsorship of the integrated curriculum, social mobilization strategies, and agency of the state in the implementation of the curriculum. This paper presents these preliminary findings and draws implications for the design of the study.

**KURAN EĞİTMENLERİNİN KUZEY NİJERYA'DA HALK
EĞİTİMİNE ENTEGRASYON DENEYİMİ: METODOLOJİ VE
KAYNAKLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Dr. Nasir M. Baba

Nura Bawa

Bu çalışma, Kuzey Batı Nijerya'da üç eyaletteki Kuran Okulları Öğretmenlerinin, halk eğitiminin süreç ve içeriklerinin, Kur'an okuma ve ezberleme dayalı minimalist müfredatlarına entegre edilmesi süreci ile ilgili yapılan ön çalışmaların sonuçlarını sunmaktadır. Kur'an kurslarını ve onların resmîyette okulu bırakmış olarak görünen öğrencilerini hedef alan bu tür girişimler Kuzey Nijerya'da uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte, İslam'daki modernleşme eğilimlerini destekleyen ve ona karşı olan gruplar arasındaki, meşru bilgiyi tanımlama ve yayma otoritesi üzerinde kontrol sahibi olmak için ölümcül mücadelelerin var olduğunu ima eden entegre müfredatı destekleyen pedagojik, epistemolojik ve örgütsel varsayımlar da mevcuttur. Bu sebeple çalışmamız, entegre müfredat üzerine Kuran kursları bağlamında yapılacak bir incelemenin, günlük müfredatlardaki ideolojik ve doktrinel unsurların/imaların ortaya çıkarılmasında ve bunların bilginin kontrolü üzerine gerçekleşen çekişmelerde nasıl bir rol oynadığını belirlemekte yararlı olacağını savunmaktadır. Bu çekişmelerin birden fazla yönü olmakla birlikte çalışmamızda, iç işleri(İslami eğitim sağlayan farklı mezheplerin doktrinel farklılıkları ile ilgili) ve devletle ilgili olan ve kuran kurslarını sivil eğitim merkezleri olarak lanse eden yönü ele alınmıştır.

Çalışma, sona yaklaşmakta olan bir ön çalışma aşamasını içermektedir. Bu ön çalışmanın, birinci olarak üç eyalette (Katsina, Sokoto&Zamfara) uygulanan entegre Kur'an müfredatlarının ve ikinci olarak bu eyaletlerde İslami eğitimin maddi destekçisi olan sivil kuruluşlarının profillerini oluşturmak şeklinde iki araştırma amacı bulunmaktadır. İki amaçta, politika belgeleri üzerine gerçekleştirilen içerik analizi yöntemi ve müfredatların uygulanmasında rol alan sorumlu devlet kurumlarına yapılan doğrulama ziyaretleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ilk amacı ile ulaşılmak istenen, diğer şeylerin yanında, Uygulana müfredatı tanımlama; varsayımlarını, kimi ve neyi hedeflediklerini, müfredat materyallerini ve süreçlerini tanımlamaktır. İkinci amaç ise, İslami eğitimin sağlanmasında

devlet dışında rol alan gerçek veya tüzel kişiliklerin yelpazesini, bunların eyaletlerdeki yayılımlarını, kabul ettikleri ya da kaçındıkları entegre müfredatları, sahip oldukları okulları ve etkileri ve sosyal güç temellerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Ön çalışma aşamasının genel amacı ise bu çalışmayı bu üç eyaletteki mevcut duruma oturtmak, müfredat materyallerini çalışmak ve analiz etmek suretiyle daha oturmuş bir örnek çerçeveni oluşturmadır. Ancak bunun da ötesinde, entegre müfredatın sahipliğı, sponsorluğu, sosyal mobilize stratejileri ve bu müfredatların uygulanmasından sorumlu devlet organı ile ilgili ilginç örüntüler de ortaya çıkmıştır.

DOĞAL AHLAK VE EVRENSEL AHLAKIN İMKÂNI

Dr. Şemsettin KARCI

Diyanet İşleri Başkanlığı
semseettinkarci44@hotmail.com

Kur'ân insanların fitrat üzere yaratıldığını söyler. Fitrat, yaratılış, tabiat, karakter ve insandaki doğal özellikler anlamına gelmektedir (Elmalî, 6: 3822). Buna göre Allah, tüm insanları yeryüzünün halifesi olacak bir özellikle mücehhez kılmıştır. Yine Kur'ân bunun için "Ahsen-i Takvîm" ifadesini kullanmaktadır. Literatürümüzde bu manayı ifade için "eşrefi mahlûkat" ifadesi geliştirilmiştir. Yani insan yeryüzünün halifesi olarak, yeryüzünü imar etmek ve nesli ıslah edebilmek için peygamberler ve kitaplarla desteklenmiştir. Tüm insanlık Allah'ın kuludur ve teklife muhatap kılınmıştır. Bu noktada insanlar arasında hiçbir ayırım gözetilmemiş ve "*insanlar bir tarağın dişleri gibi eşit*" oldukları "*üstünlüğün ancak takva ile olabildiği*" ifade edilmiştir.

Kur'ân'da "*ey insanlar*" hitabı 23 defa tekrarlanmaktadır. Bu ayetlerin 12'sinin Mekkî surelerde, 11 ayetin ise Medenî surelerde olduğunu görmekteyiz. Yani Mekkî sureler daha çok insana hitap ederek insan olma şerefine vurgu yapmaktadır. Buna karşın 89 ayette geçen "*ey iman edenler*" hitabının tamamı ise Medenî surelerde geçmekte, insan olma şerefine ek olarak iman etmiş olma şerefini de vurgulamaktadır. Kur'an'ın Fâtiha'dan sonraki ilk ve en uzun suresi olan Bakara suresinde insanlar üç grup olarak ele alınmaktadır: Müminler 5 ayetle, Kâfirler 2 ayetle, Münafıklar ise 13 ayetle özetlenmesinin akabinde hitap, "*ey insanlar sizleri ve sizlerden öncekileri de yaratan rabbinize kulluk ediniz.*" (Bakara, 2/21) şeklinde hem inanan hem de inanmayanlara teşmil edilmektedir.

"Xulq" kelimesinin çoğulu olan ahlâq kavramı, huy, karakter, mizaç, tabiat, yapı, yaratılış, özellik anlamlarına gelmektedir. Ahlâkın yaratılışla ilişkilendirilmesi, fitri olana yani doğuştan müspet özelliklerin kendisine verilmiş olmasına işaret etmektedir. Ahlâk, din, tabiat, seciyye, fitrat anlamına gelmektedir. Ahlâkın hakikati insanın iyi veya kötü iç âlemini, insanın batınını ifade etmektedir. (Lisânu'l-Arab, 10: 76, X L Q Maddesi). Ahlâk ile ilgili yapılmış birçok tanımdan şu ikisini zikredebiliriz: "*Nefiste iyice yerleşmiş bulunan bir özelliktir ki bu özellik sebebiyle davranışlar*

herhangi bir zorlama olmadan kendiliğinden ve kolayca ortaya çıkar" (Gazâlî, İhyâ, III, 125). Ahlâk; "Kötü huylardan arınmak, iyi huylarla bezenmektir." İnsanın dış suretine ek olarak iç âlemi onun ahlâkını gösterir. Bu manada Hz. Peygamber: "üstün Ahlâkı tamamlamak için gönderildim" diye buyurmaktadır.

Ahlâkın fitrî olduğunu gösteren şu ifade manidardır: " *خالق الناس بخلق حسن* /İnsanlara güzel Ahlâkla muamelede bulun." Yüce Allah'ın "O halde sen hanîf olarak bütün varlığıyla dine, Allah'ın insanları yarattığı fitrata yönel. Allah'ın yaratmasında bir değişme bulamazsın. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler." (Rûm, 30/30-31) Ayette geçen Allah'ın yarattığı fitrat üzere ifadesini "din" ve "hanîf" kelimeleri açıklamaktadır. Fıtrat kelimesi Kur'ân'da sadece burada geçmektedir. "İlk yaratılış hali, temiz ve asli tabiat, saf ve asli halini" ifade eden ahlâk ve psikoloji ile ilgili bir terimdir.

Buna göre yaratılıştan gelen doğal bir ahlak vardır. Bu üstünlük insan olmanın fazileti nedeniyle doğal olan ahlaktır. Akrebin ısırması nasıl ki kendi fitratının gereği ise, insanın merhamet, iyilik, yardımlaşma, fazilet gibi duyguları da kendi fitratının yani yaratılışının gereğidir. Hz. Peygamberin şu hadisi, ahlak, erdem ve inancın fitrî olduğunu ancak başta aile olmak üzere kişiyi yetiştiren çevrenin duygunun olumlu veya olumsuz olarak şekillenmesinde etken olduğunu göstermektedir. "Her çocuk fitrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecûsî yapar." (Buhârî, "Cenâiz, 80, 93; Müslim, "Kader", 22-25).

İnsan kelimesi alışmak, uyum sağlamak anlamına gelen "üns" kökünden veya unutmak anlamına gelen "nesy" kökünden türemiştir. Ayrıca Kur'ân'ın "insan" kavramının yanında "beşer" kavramını kullanması da tür olarak insan ile misyon olarak insan arasındaki farka işaret gibi yorumlanmaktadır. Bu manada "Şüphesiz biz ona (insana) doğru yolu gösterdik, ister şükreder, isterse nankörlük eder" (İnsan, 76/3) ifadesinin yanında " Biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra da onu aşağıların aşağısına indirdik." (Tîn,95/4-5) İfadeleri ile insanoğlunun özgürlüğüne ve tercihlerine vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnsan, Ahlak, Fıtrat/Doğal, Evrensel

THE POSSIBILITY OF NATURAL AND UNIVERSAL MORALITY

Dr. Şemsettin KARCI

The Qur'ân says that, all of human beings (mankind) have been created in accordance with Allâh's Fiṭrat. It means Islâmic monotheism and suitability for living in the world and with its contents. On the other hand, in the Tafsir of Elmali, V: 6 P: 3822 description of fitrat has been mentioned like this, "fitrat means; creation, nature, character and natural features.

According to this, Allah has made all people equipped with a feature that will be the caliph of the earth. Again, the Quran uses the expression "Ahsen-i takvim" so, he is perfect in the most beautiful shape, the best stature, the best conformation, the best mold and the most suitable form for it. In our literature, the expression "eshref-i maxluq" (the most honorable of the creations.) It has been developed to express this meaning. In other words, as the caliph of the earth, human being was supported by the prophets and the books in order to reconstruct the earth and rehabilitate the generations. All humanity is the servant of God and has been subjected to orders and prohibitions. At this point, Islam has declared that there is no discrimination was made between human being and it was stated that "people are equal like the teeth of a comb" and "superiority can only be achieved by taqwa". (taqwa: Being conscious of his servanthood and humanity to Allah.)

In the Quran, the address "O people" is repeated 23 times. We see that 12 of these verses in the suras which have been sent down in Meccan period and 11 verses in suras which have been sent down in Madina period. This means, the Meccan suras address more people and emphasize the honor of being human. On the other hand, all of the "O believers" speech in 89 verses is mentioned in the civilized chapters, emphasizing the honor of believing in addition to the honor of being a human. In the first and longest chapter of the Qur'an after al-Fatiha, the Surah of al-Baqara, people are discussed in three groups, these are: Believers in 5 verses, disbelievers in 2 verses, and hypocrites in 13 verses. After that, Quran as saying: "O mankind! Worship your Lord (Allâh), Who created you and those who were before you, so that you may become Al-Muttaqûn." (Sura Bakara, 2/21), address its appeal to: Surrounded both believers (or non- believers) and that is all people

together. (al-Muttequn: Those who are aware and conscious ones of their servitude and humanity to Allah.)

The concept of morality "axlaq", which is the plural of the word "xulq", means temperament, character, nature, structure, creation, and feature. The association of morality with creation points out to the innate, that is, the innate positive qualities given to him. It means morality, religion, nature, character and creation. The truth of morality expresses the inner realm of human, the inner world of human, good or bad (see Lisânu'l-Arab, 10: 76, Xa Le Qa article).

We can mention the following two of the many definitions related to morality: "It is a feature that is well-established in the nafs (essential nature) and behaviors emerge spontaneously and easily without any coercion because of this feature" (Gazâlî, İhyâ, III, 125). Morality; "To be cleansed of bad habits, to be adorned with good habits." In addition to the external image of human, his inner realm shows his morality. In this sense, The Prophet (peace be upon him) said: "I was sent to complete the superior and the best morality". The following statement showing that morality is inherent, is meaningful: "خالق الناس بخلق حسن / Treat people with good, (beautiful, pleasant and nice) morals."

Almighty Allah says: "So set your whole being upon the Religion (Islam) as hanif one (pure and monoteist faith; free from unbelief, polytheism, and hypocrisy). This is Allah's fitrat (Allah's nature, the original pattern belonging to Allah) on which He has originated humankind. No change can there be in Allah's creation. This is the upright, ever-true Religion, but most of the people do not know."

Turn to Allah as those who repent, be conscious of your servanthood towards Him, and beware of opposing Him. Perform the prayer (salawat) straightly and do not be one of those who associate with Him in worship and prayer." (Surat Rûm, 30; 30-31)

The words "religion" and "hanif" (pure and monoteist faith; free from unbelief, polytheism, and hypocrisy) explain the expression of the nature created by Allah in the verse. The word "fitrat" is only mentioned here in the Quran. It is a term related to "the first state and originated of creation, the clean and essential nature, the pure and essential state" and related to morality and psychology. Accordingly, there is a natural morality that comes from creation. This superiority is the natural morality because of the virtue of being human. Just as the biting of the scorpion is a requirement of its own nature, the feelings of a person such as mercy, goodness, solidarity and

virtue are also a requirement of his own nature that is his creation. The following hadith of the Prophet (peace be upon him) shows that morality, virtue and belief are inherent, but the environment that raises the person, especially the family, is a factor in shaping the emotion positively or negatively. He (peace be upon him) says: "Every child is born with own pure nature. Then his parents make him a Jew, a Christian or a Zoroastrian. " (Bukhari, "Cenâiz, -Funeral- 80, 93; Muslim, " Kader-Fate ", 22-25).

The word "human" (human being and mankind) derives from the root or infinitive "U N S" which means to adapt, to be friendly, to be sociable and companionable or from the root or infinitive "N S Y" which means to forget. In addition, the Quran's use of the concept of "humanbeing, humanity and mankind" in addition to the concept of "human" is interpreted as a sign of the difference between humanbeing, humanity and mankind as a *species* and human as a *mission*. In this sense, in addition to the expression; "absolutely we have shown him (the human) the right way, whether he will be thankful or he will be ungrateful" (Surat Man, 76/3).

"We created man in the "Ahsen-i takvim" that is in the best way, perfectfull, in the most beautiful shape, the best stature, the best conformation, the best mold and the most suitable form. Then we reduced him down below (that is to sayt there is a no degree below of it and the begining of everything). " (Surat Tîn, 95 / 4-5)

These expressions which used by Allah in the Quran emphasize the freedom and preferences of human beings.

Keywords: Human, Morality, Fitrat/Natural, Universal

KÜRESEL KAPITALİZM VE ETİK DEĞERLER EROZYONU

Dr. Tunahan DÜR

Viyana 16. Bölge Teknik Lisesi İslâm Din Dersi
tunahan.duer@htlwienwest.at

İnsan ve toplum farklılıklarının ortadan kaldırılarak tek tip insan ve toplum icat etmek için çabalayan küreselci sermaye ve gönüllüleri bu amaçlarına ulaşabilmek için her yolu deniyorlar. İki yüzyıl öncesi insanları zorla köleleştirerek başladıkları bu mücadeleleri şimdilerde insanlar ve toplumların zaafılarını kullanarak bir elinde sopa bir elinde havuç misali onların dünya düzenlerine uymamızı istiyorlar. Toplumlara kendi içlerinden çıkardıkları pop ve moda yıldızlarıyla zihinlerimizi esir alarak çılgın tüketim sektörünün gönüllü köleleri olmamızı bekliyorlar. Para ve gücün her şeyi satın alabileceğini düşünerek en ahlaksız teklifleri bile yapabiliyorlar. Hiç bir ahlaki ve etik değerin olmadığı bir dünya hayal ediyorlar. Böylece sermaye ve maddi kazanımlarını ilah edinerek mutlu olabileceklerini zannediyorlar.

Halbuki döktükleri kanların, akıttıkları göz yaşının, yıktıkları yuvaların kendilerini ne denli bir felakete götürdüklerini görmüyorlar. Savaşlar ve dikta rejimleri üzerine kurmuş oldukları elbet bir gün yıkılacak insanlık onuru galip gelecektir.

**GLOBAL CAPITALISM AND THE EROSION OF ETHICAL
VALUES**

Dr. Tunahan DÜR

Global capitalists and its volunteers striving to invent a single type of human and one kind of society by eliminating human and society differences. The process of eliminating human differences they started two centuries ago by forcibly enslaving people. Now global capitalists use the weaknesses of people and societies to make anyone to comply with their new world order and leading the way for consumers to become voluntary slaves of their highly addictive consumer sector by capturing the minds of anyone with new idols, the fashion industry and movies preaching new values according the new order. Thinking that money and power can buy anything, they can make even the most immoral offers. They imagine a world without any moral and ethical values. Also preaching that anyone can be happy by accepting capital.

However, they do not see where capitalism leads them and how disastrous the blood is they shed, the tears they shed and the nests they destroyed in order to establish the new world order. The human dignity that they construct on wars and dictatorial regimes will surely be overthrown one day.

KAOS ve KRİZ DÖNEMİNDE İLMİ HAYAT “EBÛ YA’LÂ EL-MEVSİLÎ ÖRNEĞİ”

Öğr. Gör. Dr. Kahraman BULGURCU
Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
kbulgurcu@gmail.com.tr

Bir âlimin iyi tanınabilmesi için onun yaşadığı sosyal, siyasi ve kültürel ortamı bilmek oldukça önemlidir. İnsanlar yaşadığı çevrenin her türlü ortamından olumlu ya da olumsuz etkilenirler. Bu sebeple ilim ehlinin toplumda hâkim olan düşünce ekollerinden, kültürden, siyasi otoritenin hâkim görüşünden etkilenmesinin yanında, toplumu sarsan siyasi mücadeleler -taht kavgaları-, savaş, isyan, iç karışıklık, kıtlık gibi olumsuz faktörlerden etkilenmeleri de kaçınılmazdır.

Ebû Ya’lâ el-Mevsilî hicri 210-307 yılları arasında ömrünü geçirmiş ve doksan yedi yıl yaşamış bir âlimdir. O, hayatının çoğunu, yani 90 yılını hicri üçüncü asırda, kalan 7 yılını da dördüncü hicri asrın başlarında yaşamıştır. O, ilim olarak hadisle iştigal etmiş bir muhaddis olup hadis ilmiyle ilgili eserler telif etmiştir. el-Müsnedül-Kebîr, el-Müsnedü’s-Sağîr ve kendilerinden rivayette bulunduğu hocalarının ismi altında, onlardan naklettiği bir ya da birkaç rivayeti bir araya getirdiği el-Mu’cem onun önemli eserlerinden bazılarıdır. Ebû Ya’lâ’nın yaşadığı dönemde İslam Coğrafyasında Abbâsîler hâkimdi. O, halife Me’mûn’un hilafetinin 198-218/813-833 son döneminden halife Muktedir’in hilafetinin 295-320/908-932 on ikinci yılına kadar yaşamıştır. Onun yaşadığı zaman olan 210-307/826-919 yılları arasında tam on iki Abbâsî halifesi ülkeyi yönetmiştir.

Ebû Ya’lâ el-Mevsilî’nin yaşadığı dönemde Abbâsî Devleti’nde hilafete geçmek için hanedan üyeleri arasında sıkça taht kavgalarının olduğu ve bu kavgalara bazen vezirlerin bazen de üst düzey komutanların katıldığı da görülmektedir. Bunun sonucunda ülkede bazı zamanlarda siyasi kaos hakim olmuştur. Yine aynı zaman diliminde ülkede sıklıkla iç isyanlar ortaya çıkmıştır. Onun gençlik ve ilk yetişkinlik çağında ülkede bazı halifeler döneminde etkili olan ve ilmi hayatı olumsuz şekilde etkileyen mihne olayı da yaşanmıştır. Ülkeyi olumsuz şekilde etkileyen bu menfi gelişmelerin ülkedeki ilmi hayata etkileri Ebû Ya’lâ el-Mevsilî örneğinde ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Ebû Ya’lâ el-Mevsilî, Müsned, Mihne, Taht Kavgaları

**THE SCIENCE LIFE IN THE PERIOD OF CHAOS AND CRISIS
‘THE EXAMPLE OF AL-ABU YA’LA AL-MAWSILÎ’**

Dr. Kahraman BULGURCU

To know a scholar thoroughly, it is important to know the social, political and cultural environment in which he/she lives. People are affected positively or negatively by all kinds of components of environment in which they live. Therefore, in addition to the scholars’ being affected by schools of thought that are dominant in society, culture and dominant thoughts of political authority, it is inevitable to be affected by negative factors like political fights- fights for the thrones – war, revolt, internal disturbance, famine.

Abû Ya’lâ al-Mawsilî was a scholar who lived between Hijr 210- 307, having 97 years lifespan. He spent most of his life, 90 years, in Hijr 3rd century and the rest, 7 years, in early of 4th century. He was a muhaddith engaging in Hadith as a science and wrote works which were related to the science of hadith. Al – Musnad Al-Kabir, Al-Musnad Al-Saghir and Al-Mu’jam in which he gathered one or several narrations under the names of the teachers from whom he narrated were some of his works. In the period in which Abû Ya’lâ al-Mawsilî lived, Abbasids were ruling over the Islamic geography. He lived from the late of Khalifa Me’mun era (198-218/813-833) to the 12th years of Khalifa Muktedir era (295-320/908-932). Between the years 210-307/826-919 when he lived 12 Abbasids khalifas ruled over the country.

At the era in which Abû Ya’lâ al-Mawsilî lived it is seen that there were frequently fights for the thrones amongst the members of dynasty to rule the caliphate and senior commanders and viziers sometimes attended to these fights, in Abbasids. As a result of these fights, political chaos sometimes dominated the country. In the same period, interior revolts frequently came out in the country. In the youth and early adulthood period of al-Mawsilî, the mihna event that was effective in the era of some khalifas and affected negatively the science life existed. The effects of these negative improvements, which affected the country negatively, to the science life in the country are handled in the example of Abû Ya’lâ al-Mawsilî.

Keywords: Hadith, Abû Ya’lâ al-Mawsilî, Musnad, Mihna, Fights for Throne

**HAYATI DAHA YAŞANILABİLİR HALE GETİRMEK İÇİN ÜÇ
MESELE -MAĞARA HADİSİ ÖRNEĞİ-**

Öğr. Gör. Dr. Muhammet Ali TEKİN

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
muhammetalitekin@gmail.com

Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş bir Peygamber'in, kendisinden sonra gelenler için de bir şeyler söylemeden ve bir şeyleri göstermeden O'nu gönderen tarafından canının alınması düşünülemez. Aksi takdirde 'âlemlere' ifadesinin hükmü kalmayacak; 'rahmet olması'nın anlamı ise buharlaşacaktır. Bu açıdan bakıldığında başta kendisiyle aynı dönemi ve aynı mekânları paylaşan insanlara hayata dair en azından genel ilkeleri öğretmesi ve muhteşem ahlakî ile bunları göstermesi müsellem bir hâldir. Bu hâlin gelecek nesiller tarafından takibi de ilgili durumun bilgilerini elde etmemize yarayan belgeler diyebileceğimiz daha çok hadisler bu açıdan kıymetlidir. Bu hadislerin bir kısmı doğrudan hüküm içerirken bir kısmı da ahlâkî olarak irşâdî vasfı daha ağır basar mahiyettedir. Bunlar içerisinde de bir kısmı vardır ki geçmişten haberler içerirken aslında dikkatle bakıldığında geleceğe ışık tutar hüviyettedir. Bunlar arasında 'Mağara Hadisi' olarak bilinen 'sizden öncekiler içerisinde', 'insanların geçmişte yaşayanları içerisinde', 'İsrâîloğullarından' gibi kayıtlarla ifade edilen 'ailelerine rızık temini' yahut 'kendi ihtiyaçlarını karşılamak' üzere yola çıkan üç insanın bir vakit sonra ve bir sebeple girdikleri mağarada mahsur kalmaları ve buradan çıkabilmenin ancak önceden yaptıkları işler içerisinde sadece Allah'a özge kıldıkları sâlih amelleri zikrederek Allah'a dua etmek suretiyle kurtulmalarının anlatıldığı hadis dikkat çekicidir. Burada olayın olduğu gibi yaşanmışlığının gerçekte olup olmaması bir tarafa Hz. Peygamber'in bunu ümmetine anlatmasının, geçmişten bir kıssa olarak zikrinden ziyâde geleceğe yönelik bir hisse olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Bu açıdan kıssadaki üç insan bir cemiyeti, bir topluluğu temsilen ifade edilmiş olmalıdır. Bu insanlar (topluluğu) hayat yolculuklarında zorunlu olarak dar bir alana girmişler ve burada ne yapacaklarını bilemez durumda aynı zamanda karşılaştıkları hadiseler/meşakkatlar karşısında bir sıkışmışlık halinde mahsûr kalmışlardır. Hadiste bu durumda kalmış insanların Rablerine niyazlarında sadece O'nun için yaptıklarını zikrettikleri üç sâlih amel dikkat çekmektedir.

Burada zikredilenler bugün insanlığın olağandışı dönemler diyebileceğimiz kriz zamanlarını daha emin ve selâmetli adımlarla atlatabilmesine ve bunlara dikkat edildiği oranda bu dönemlerin bir daha yaşanmamasına katkı sağlayabileceği açıktır. Bunlar kısaca anne-babaya hizmet, nefse hâkimiyet ve insan hakkı ve emeğine hürmettir. Bunlardan birincisiyle toplumun ortak hafızası korunacak ve gelenekle bağı kopartılamayacak, ikincisiyle helal ilişkilerle muhkemleştirilen mahremiyet alanı olan aile tesis edilecek ve bugün daha güvenle yaşanabilecektir. Üçüncüsüyle de insanın kendisiyle hayatını ikâme ve idâme edileceği maîşet temininde helâlin gözetilmesi ve kul hakkı gerçeğinin muhâfazası ile emeğe saygı gerçekleşecek ve geleceğe daha sağlam adımlarla ilerlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mağara Hadisi, Kısalar, Salih Amel, Dua

THREE ISSUES TO MAKE LIFE MORE LIVEABLE

-CAVE HISTORY / MAĞARA HADİSİ SAMPLE-

Dr. Muhammet Ali TEKİN

It is unthinkable that a Prophet sent as a mercy to the worlds be killed by the one who sent him without saying and showing something for those who came after him. Otherwise, the statement 'to the realms' will not be valid; The meaning of "mercy" will evaporate. From this point of view, it is a mystical state that he teaches at least the general principles of life to people who share the same period and the same places with him and show them with his magnificent morality. The follow-up of this situation by future generations and more hadiths, which we can call documents that help us obtain information about the relevant situation, are valuable in this respect. While some of these hadiths contain direct decrees, some of them morally predominate. There are also some of them that contain news from the past, and when looked carefully, they actually shed light on the future. Among these, the 'cave hadith', 'among those before you', 'among the people who lived in the past', 'Israelites', 'to provide sustenance to their families' or 'to meet their own needs', after a while and for a reason. The hadith, in which they were stuck in the cave they entered and that they were able to get out only by praying to Allah by mentioning the righteous deeds that they had made the subject of their previous deeds, is remarkable. Aside from whether the incident was actually experienced here or not, Hz. We are of the opinion that the Prophet's telling of this to his ummah can be regarded as a future story rather than a story from the past. In this respect, the three people in the story must have been expressed to represent a community, a community. These people (the community) have necessarily entered a narrow area in their life journeys, not knowing what to do here, and at the same time being stuck in the face of the events / troubles they encountered. In the hadith, three righteous deeds that people who remained in this situation mention in their prayers to their Lord only what they did for Him. It is clear that what is mentioned here can contribute to humanity's ability to overcome the crisis times, which we can call extraordinary periods, with more confident and sound steps, and to prevent these periods from happening again as long as attention is paid to them. These are, in short, service to parents, domination of the soul and respect for human rights and

labor. With the first of these, the common memory of the society will be preserved and the bond with tradition will not be broken, with the second, the family, which is the area of privacy strengthened by halal relations, will be established and can be lived more safely today. Thirdly, with the observance of halal and conserving the reality of the right of servant, respect for labor will be realized in the provision of salaries by which people will live and maintain their lives with them, and we will proceed to the future with stronger steps.

Keywords: Hadith, Cave Hadith, Stories, Good Deed, Prayer

**SÖZÜN DİNAMİZMİNİ YAZININ DURAĞANLIĞINI SAVUNAN
GÖRÜŞ ÜZERİNE BAZI DEĞERLENDİRMELER: ARAP DİLİ
ÖRNEĞİ**

Öğr. Gör. Dr. Muhammed EFİL

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
muhammed.efil@gmail.com

İnsanlık tarihi boyunca en önemli iletişim aracı olan dil, dilbilimciler tarafından sözlü ve yazılı olarak ikiye ayrılmıştır. Bu bağlamda şifahi olanın anlık bir beceri olması beraberinde dinamizmi getirirken, yazının ise planlı bir aktivite olması statikliğinin bir göstergesidir. Bu iki unsuru mukayese eden dilcilerin bir bölümü dilin temel işlevinin insanlar arasında anlatım sanatı olduğunu ve klasik beşerî bilimlerde insanın “nâtık” olarak nitelendiğini dikkate alarak sözün üstünlüğüne vurgu yapmışlardır. Diğer yandan “söz uçar, yazı kalır” özdeyişinden de hareketle dilin göstergelerden oluştuğunu savunan ve yazıyı önceleyen bir gruptan da bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada her iki aracın kullanım alanlarını dikkate alarak birbirlerine karşı üstünlüklerine dikkat çekmek ve iletişimdeki tahrifatı en aza indirmek için ikisi arasındaki tercihin daha dikkatli yapılmasını sağlama amaçlanmıştır. Araştırmanın hacmi dikkate alınarak bütün dillerde inceleme yapma yerine spesifik düzeyde konuya dair örneklem Arap kültüründeki sözlü ve yazılı rivayet geleneğinin geçirdiği evreler üzerinden oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Söz, Yazı, Arap Edebiyatı

***SOME EVALUATIONS ON THE OPINION DEFENDING THE
DYNAMISM OF THE SPEECH AND THE STAGNATION OF THE
WRITING: THE EXAMPLE OF ARABIC LANGUAGE***

Dr. Muhammed EFİL

Language, which is the most important communication tool throughout the history of humanity, has been divided by linguists into two as speech and written. In this context, speech is a instantaneous skill which brings dynamism while writing is a planned activity that an indicator of its stagnation. Some of the linguists, who compared these two factors, taking into account that the basic function of language is the art of expression among people and that human beings are described as "talker" in classical human sciences, emphasized the superiority of the written. On the other hand, from the point of the view on the proverb "spoken words fly away, written words remain", it is also possible to talk about a group that defending that language consists of signs and prioritizes writing. In this study, it is aimed to make the choice between the two tools more carefully in order to draw attention to their advantages over each other and to minimize the distortion in communication, taking into account the usage areas of both tools. Considering the volume of the research, instead of examining in all languages, the sampling on the subject at a specific level was created over the stages of the oral and written rumor tradition in Arabic culture.

Keywords: Word, Writing, Arabic Literature

EZBER BİR “MAHREMİYETTEN” MUTLAK BİR “ALENİYETE”

Öğr. Gör. Saadet İDER

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
sciftkat@erbakan.edu.tr

Gelişen teknolojik imkânların dönüştürdüğü iletişim anlayışıyla teşhir ve seyir üzerine kurgulanmış yaşamlarda mahremiyeti konumlandırarak bir yer bulmak mümkün görünmemektedir. Modern yaşamın zorunlu bir unsuru halini alan sosyal medya hesapları, kişilerin ‘paylaşım’ adıyla kendisini ifşa ettiği ve ‘erişim’ adıyla merak duygusunu tatmin ettiği sözde bir özgürlük alanı durumundadır. Bu yönüyle sosyal medya paylaşımları, kişilerin taşıdığı mahremiyet duyarlılığını ya da duyarsızlığını en açık biçimde dışa vurmaktadır.

Yaptığımız bu çalışmada kişilerin sosyal medya paylaşımları üzerinden, mahremiyet duyarlılığı ve onları bu paylaşımları yapmaya iten sebepler çeşitli değişkenler açısından yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla araştırmada sekiz kişinin Instagram paylaşımları on beş gün süreyle gözlenmiştir. Araştırma sonucunda, ilgili paylaşımların “beden, aile ve iş hayatı” üzerine yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Paylaşım içeriği ve sıklığı ile yaş, medeni durum, cinsiyet vb. değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırma bulguları, kişilerin görünür kıldığı durum ya da tecrübelerin geleneksel anlayışa ters düştüğünü göstermektedir. Dolayısıyla sosyal ezberlerle sunulan bir mahremiyet, muhatap tarafından anlamlandırılmadığı ve içselleştirilmediği sürece eğitsel bir değer taşımamaktadır. Kısaca diretilen bir mahremiyet ancak aleniyet getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mahremiyet, Sosyal Medya, Aleniyet

***FROM A MEMORIZED “PRIVACY” TO AN ABSOLUTE
“PUBLICITY”***

Lect. Saadet İDER

The sense of communication shaped by the technological progress makes it impossible to include the privacy in the lives based on watching and exposing. The compulsory elements of the modern life, the accounts of social media offer a so-called freedom in which the one exposes himself/herself through sharing and satisfy his/her curiosity through accessing. By this way, the accounts of social media reveal the sensitivity or insensitivity of privacy clearly.

In this study, the privacy sensitivity of the people and the reasons of social media sharings are discussed in terms of some variables. For that reason, the social media sharings of 8 adults were recorded during 15 days. The results of the research make it clear that the ones mostly share the photos of their body, family and occupational experiences. There is a significant relationship between the content and the frequency of the sharing and the variables such as the age, the sexuality, the marital status. The research findings reveal that the exposed experiences and situations are contrary to the traditional sense. Therefore, the privacy attained by the social memorization is valuable pedagogically only if it's internalized by the one. Shortly, the forced privacy only leads an absolute publicity.

Keywords: The Privacy, The Social Media, The Publicity

17. ASIR OSMANLI ÇÖZÜLMESİNİ EDEBÎ BİR ESER ÜZERİNDEN OKUMAK

Arş. Gör. Dr. Ayşe PARLAKKILIÇ MUCAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
ayseparlakkilic@windowslive.com

17. asır, Osmanlı Devleti'nde büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir yüzyıl olarak karşımıza çıkar. Osmanlı münevverleri bu asrı, “nizâm-ı âleme ihtilâl, reâyâ ve berâyâyâ infiâl geldiği bir dönem” olarak tarif ederler. Bu buhranlı dönemde devlet; siyaset başta olmak üzere askerî, iktisadî ve içtimâî alanlarda da duraklamayaşamıştır.

17. asır şairlerinden Kâdirî Hüseyin'e ait *Miftâh-ı Cennet*, bir diğer adı ile *Bâb-ı Adâlet*, bu dönemi çarpıcı bir şekilde aksettiren edebî eserlerden biridir. Eserin yazımı, henüz on bir yaşında tahta geçen Sultan IV. Murad'ın saltanatının ilk yıllarına rastlar. 1036/1626 yılında yazımına başlanan ve 1037/1628 yılında tamamlanan bu eserde; devlet yönetiminde yaşanan istikrarsızlık, askerî nizamın bozulması, adalet teşkilâtında yaşanan usulsüzlükler, ilmiye sınıfında meydana gelen yozlaşma, toplum hayatında değişen ahlâk anlayışı gibi devleti çözülmeye sürükleyen pek çok durum gözler önüne serilmektedir.

Bu çalışmanın amacı, 17. asırda başlayan Osmanlı çözülmesini; değişen düzen, adalet ve ahlâk anlayışını aynı yüzyılda kaleme alınmış edebî bir değer üzerinden okumaya ve anlamaya çalışmaktır. Bu bağlamda *Miftâh-ı Cennet*, tarihî bir vesika özelliği göstermekte, edebiyat ve tarih disiplinleri arasındaki yakın temasa bir kez daha dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: 17. asır, Osmanlı, Miftâh-ı Cennet, Kâdirî Hüseyin, IV. Murad

**READING THE DISSOLVEMENT OF 17th OTTOMANS
THROUGH A LITERARY TEXT**

Res. Asst. Dr. Ayşe PARLAKKILIÇ MUCAN

The 17th century appears as a century in which great changes and transformations were experienced in the Ottoman Empire. Ottoman intellectuals describe this century as "a period in which the order of the world was disturbed and the reaya and beraya were infuriated". In this depressive period, the state experienced a pause in military, economic and social fields, especially in politics. Also known as Bab-ı Adalet, Miftah-ı Cennet written by Qadiri Huseyin, one of the 17th century poets, is one of the literary works that reflect this period strikingly. The work was written in the first years of the reign of Murad IV who came to the throne at the age of eleven. Started to be written in 1036/1626 and completed in 1037/1628, this work reveals many situations moving the state to disintegration such as the instability in the state administration, the deterioration of the military order, the irregularities in the justice organization, the corruption in the ilmiye class, the changing moral understanding in social life. The aim of this study is to read and understand the dissolution of the Ottoman Empire and the changing understanding of order, justice and morality in the 17th century through a literary text written in the same century. In this context, Miftah-ı Cennet has the characteristics of a historical document and once again draws attention to the close contact between the disciplines of literature and history.

Keywords: 17th Century, Ottoman, Miftah-ı Cennet, Qadiri Huseyin, Murad IV

**GEÇMİŞTEN BUGÜNE REAKSİYONER BİR HAREKET OLARAK
ÂRİF YABANCILAŞMASI**

Arş. Gör. Dr. Betül İZMİRLİ

Manisa Celal Bayar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
izmiribetul@gmail.com

Ârif, literal mânasıyla bilen, tanıyan kişi demektir. Tasavvuf semantik alanına dair bir terim olarak ise Allah hakkında mârifet ve irfân sahibi kişidir. Ehl-i tasavvufa göre mârifet, vasıtasız elde edilen bir bilgidir ve dolayısıyla Allah'la içkin ve yakın irtibatın da vesilesidir. Ne var ki bu bilgi genele bahşedilmeyen, sınırlı bir niteliği hâizdir. Mârifete muhatap olan ârifin vasıfları hakkında ilk sûflerden itibaren muhtelif tanımlar geliştirilmiştir. Zamanla, Hoca Ahmed Yesevî, Muhyiddin İbnü'l-Arabî, Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Yûnus Emre, Hacı Bektâş-ı Velî, Erzurumlu İbrâhim Hakki gibi mutasavvıflar da mârifet (irfân) ve ârif konusunda kendi devirlerinin bakış açısıyla düşünceler sunmuşlardır. Bütün bunlarda ârif; filozof-sûfî karışımı metafizik bir figür olarak karşımıza çıkar. Bahsi geçen bu tipoloji, Allah'ı tanıma ve O'na ulaşma yolunda yalnızlığı, bilinçli olarak tercih eder. 'Ârif, reaksiyoner bir sâikle bazen de irfânî ve entelektüel bir tavır olarak, yaşadığı topluma, kendine ve/ya her şeye yabancılaşır. Bu olgu *ârif yabancılaşması* olarak kavramsallaştırılabilir. Aslında o, farkındalık sahibi bireyin bir takım nedenlerle yabancılaşmayı tecrübe etmesinin ifadesidir. Bu tebliğde, öncelikle ârifin özellikleri ve onun evren tasavvuru ele alınacaktır. Çalışma geçmiş devirlerden bugüne bir takım nedenlerle kişinin bilinçli ve irfânî bir tepki olarak sığındığı yabancılaşma olgusunu, ârif yabancılaşmasının farklı biçimlerini, felsefî ve tasavvufî bir okuma üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için betimsel yöntem ve kavram analizi yönteminden istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe, Tasavvuf, Mârifet (İrfân), Ârif, Yabancılaşma, Ârif Yabancılaşması

**'ĀRIF'S ALIENATION AS A REACTIONARY MOVEMENT FROM
PAST TO PRESENT**

Res. Asst. Dr. Betül İZMİRLİ

Ārif (gnostic or sūfī knower) literally means a person who knows. As a term related to the semantic field of Şūfism, he/she is a person who has ma'rifah (gnosis) and knowledge about Allah. According to Ahl-i Sufism/Taşawwuf, ma'rifah is knowledge obtained without a medium. Therefore it is also a means of immanent and close contact with Allah. However, this knowledge has a limited quality that is not bestowed on the general public. Various definitions have been developed since the first şūfīs about the qualifications of the 'ārif who is the addressee of the ma'rifah. Over time, mystics such as Khoca Ahmed Yasawī, Muhyiddīn Ibn al-'Arabī, Mawlānā Jalāl al-Dīn Rūmī, Yūnus Emre, Haji Bektash Walī, Erzurumlu İbrahim Hakki also presented their thoughts on the subject of the ma'rifah and the 'ārif from the point of view of their own time. 'Ārif appears as a metaphysical figure who is a mixture of philosopher-şūfī in all these thoughts. The aforementioned typology consciously prefers solitude in the way of knowing Allah and reaching Him. 'Ārif is alienated from the society he/she lives in, himself/herself or everything else with a reactionary and sometimes as a gnostic or intellectual attitude. This phenomenon can be conceptualized as *'ārif's (gnostic's) alienation*. In fact, it is an expression of the awareness of the individual experiencing alienation some reasons. In this paper, first of all, the properties of the 'ārif and his/her vision about the universe will be discussed. The study aims to evaluate the phenomenon of alienation, in which a person has taken refuge as a conscious and gnostic reaction for a number of reasons from the past to the present, and different forms of 'ārif's alienation through a philosophical and mystical reading. For this, descriptive method and concept analysis method will be used.

Keywords: Philosophy, Taşawwuf, Ma'rifah (Irfān), 'Ārif (Gnostic), Alienation, 'Ārif's Alienation

**İBN CÜZEYY EL-GİRNÂTÎ'NİN KAVÂNÎNU'L-FIKHIYYE İSİMLİ
ESERİNDE FIKHÎ HÜKÜMLER İLE AHLAKÎ HÜKÜMLERİN
İÇİÇELİĞİ**

Arş. Gör. Dr. Fatma HAZAR

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
fhhazar@gmail.com

Mâlikî mezhebinin yaygın olduğu Endülüs bölgesinde, Mağrip'te doğudaki alimlere oranla kelim, fıkıh ve tasavvuf ilimleri arasında ayırım yerine bir birliktelik bulunmaktadır. Burada yetişen âlimlerin mutasavvıf, mütekellim ve fakîh olduklarını ve bu ilimleri içiçe geçecek şekilde öğrendikleri ve öğrettikleri bilinmektedir. İbn Cüzeyy de böyle bir gelenekten gelen bir sufi fakihdir.

Tam adı Muhammed b. Ahmed b. Cüzeyy el-Kelbî el-Gırnâtî (v. 741) olan İbn Cüzeyy, Gırnata'da doğmuş ve hayatı orada geçmiş, Malikî mezhebine mensup bir fakihtir. Fıkıh, tefsir, hadis ve kelim gibi farklı alanlarda eserleri olan İbn Cüzeyy'in en bilinen kitabı *el-Kavânînu'l-Fıkhiyye* adlı eseridir. Mukayeseli bir fıkıh kitabı niteliğinde olan bu eserinde İbn Cüzeyy, *iman, ibadetler, namaz, cenâze, zekat, oruç ve itikaf, hac, cihâd, yemin ve nezirler, yeme-içme avlanma, kurbandan oluşan birinci kitap ile nikah, talak, buyu', hadler, hibe, kölelik, ferâiz ve vasiyetler* bölümlerinden oluşan ikinci kitap şeklinde iki kısımdan müteşekkildir. İkinci kitabın son kısmında "ilim ve amel" başlığı altında ahlakî konuları ele almıştır. Fakîh olarak İbn Cüzeyy'in eserinde fikhî hükümlere yer verirken, ahlakî ilkeleri beraberinde zikretmesi, onu diğer fakihlerden ayırmaktadır.

Tasavvuf ve fikhın birbirine mesafeli iki alan olduğu öteden beri bilinen bir vâkiadır. Fıkıh ibadetlere, adetlere ve muamelâta ilişkin zahirî hükümlerle meşgul olurken, tasavvuf; ruh terbiyesi, kalp eğitimi gibi iç dünyayı ilgilendiren hâllerin ilmidir. İbn Cüzeyy, tasavvufun fıkıhla yakın bir ilişki içerisinde olduğunu, birbirini şekillendirdiğini, bu yüzden tasavvufun fıkıhtan sayılması gerektiğini söylemektedir. Ona göre fûrû-ı fikhî ifade eden ahkâm fikh-ı zâhir iken, tasavvuf; fikh-ı bâtındır. Hicri 8. asırda böyle bir ifade, fıkıh ve tasavvufu ayrılmaz bir bütün olarak gören bir yaklaşımın ürünüdür. Bu yaklaşımın sonucudur ki, Gırnâtî, fıkıh eserinin bir kısmını tasavvufi ilke ve öğelere ayırmıştır.

Eserde bilinen fıkıh konu sistematığına ilaveten ayrı bir bölümde tevbe, takvâ, kalbin halleri ve âdâba ilişkin hükümlere yer veren İbn Cüzeyy, fıkıh eğitiminin ibadet-ahlâk birlikteliğini vurgulamak istemiştir. Nitekim İbn Cüzeyy, ilim ve bununla amel etmenin gerekliliğine ayrı bir bölüm ayırmıştır. Bu bölümde ilim ve amel içerisinde 20 bâba yer vermiştir. Mesela eserinde takvanın tanımına yer veren İbn Cüzeyy, *“Allah’ın velayetini muhabbetini kazanmak, günahların bağışlanması, tefrîcu’l-kulûb, hesapsız yerden gelecek rızık, hak ve bâtılın arasını ayırdetmek, dünyada ve ahirette müjdelenmek, cennete girmek ve cehennemden kurtulmak, istikâmet”* şeklinde takva çeşitlerine yer verir. Eserdeki fıkıh-ahlâk birlikteliği adâba ilişkin bölümde de görülmektedir. Bu kısımda kalbe yönelen emirler ve nehiylerden, mala yönelik emir ve nehiyler ile yeme-içme ile ilgili olanlara değinir. Burada fakihin yaptığı, fikhî hükümlerin tamamlayıcısı olarak gördüğü adâb ile ilgili hususlara değinmektir. Aslında klasik fıkıh sistematığı içerisinde fikhin konuları arasında yer almayan bu gibi ahlakî tavsiye ve ilkeleri fikhin içerisine yerleştirmeye çalışmıştır.

Bu çalışmamız ile, fıkıh ve tasavvufun birbirini tamamlayan iki ilim olduğunu düşünen Cüzeyy’in bu fikrini, fıkıh eserine de yansıttığını göstermiş olduk. Eserde bilinen fıkıh konu sistematığına ilaveten ayrı bir bölümde tevbe, takvâ, kalbin halleri ve âdâba ilişkin hükümlere yer veren İbn Cüzeyy, fıkıh eğitiminin ibadet-ahlâk birlikteliğine verdiği önemi göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İbn Cüzeyy, Endülüs, Fıkıh Eğitimi, Ahlak, Tasavvuf

**THE INTEGRITY OF JURISPRUDENCE AND MORAL
PRINCIPLES IN IBN JUZEYY AL-GHIRNĀTĪ'S WORK
ENTITLED AL-KAVĀNĪNU'L-FIQHIYYA**

Res. Asst. Dr. Fatma HAZAR

In Andalusia, where the Malikī sect is widespread, there is a integrity rather than a distinction between the sciences of kalam, fiqh and mysticism in the Maghreb compared to the scholars in the east. It is known that the scholars who grew up here were sufis, mutakallims and faqihs and that they learned and taught these sciences in a way that was intertwined. Ibn Juzeyy is also a Sufi jurist who comes from such a tradition.

His full name is Muhammad b. Ahmed b. Ibn Juzeyy, who was Juzeyy al-Kalbī al-Ghirnātī (d. 741), was a scholar of the Malikī sect, who was born in Granada and lived there. The most well-known book of Ibn Juzeyy, who has works in different fields such as fiqh, tafsir, hadith and kalām, is his work al-Kavānīnu'l-Fiqhiyya. In this work, which is a comparative book of fiqh, Ibn Juzeyy, the first book consisting of belief, worship, prayer, funeral, zakat, fasting and iqaf, pilgrimage, jihad, oath and nizards, eating and drinking, hunting, sacrifice and marriage, talaq, buyu', It consists of two parts in the form of the second book, which consists of chapters of punishment, grant, slavery, sacrifice and testaments. In the last part of the second book, he dealt with moral issues under the title of "science and practise". While Ibn Juzeyy, as a jurist, includes fiqh rules in his work, his mention of moral principles distinguishes him from other jurists.

It is a known fact that Sufism and fiqh are two areas that are at a distance from each other. While Fiqh deals with the outward provisions regarding worship, customs and transactions, Sufism; It is the science of situations that concern the inner world such as spiritual training and heart training. Ibn Juzeyy says that Sufism is in a close relationship with fiqh and shapes each other, so Sufism should be counted as fiqh. According to him, while the ahkām that expresses the furu-i fiqh is fiqh-i zāhir, Sufism; fiqh-i bātin. The result of this approach is that Ghirnātī devoted a part of his fiqh work to mystical principles and elements.

In addition to the systematic of fiqh, which is known in the work, Ibn Juzeyy, who included provisions on repentance, tawbah, states of heart and

manners in a separate section, wanted to emphasize the unity of worship and morality in fiqh education. As a matter of fact, Ibn Juzeyy devoted a separate chapter to knowledge and the necessity of acting on it. In this section, 20 subjects are included in science and practise. For example, Ibn Juzeyy, who included the definition of taqwā in his work, said, "To gain the love of God's guardianship, forgiveness of sins, taqwā, sustenance that will come from an incalculable place, to distinguish between right and wrong, to be given good news in this world and in the hereafter, to enter Paradise and get rid of Hell, the direction". It includes types of taqwā in the form of taqwā. The coexistence of fiqh and morality in the work is also seen in the section on ādāb. In this section, he mentions the orders and prohibitions directed to the heart, the orders and prohibitions for goods, and those related to eating and drinking. Here, what the jurist does is to touch upon the issues related to ādāb, which he sees as complementary to the fiqh decrees. In fact, she tried to place such moral advice and principles, which are not among the subjects of fiqh in the classical fiqh systematic, into fiqh. This study shows the importance that Ibn Juzeyy gives to the unity of worship and morality in fiqh education.

Keywords: Ibn Juzeyy, Andalusia, Fiqh Education, Morality, Mysticism

**MİMARİ FONKSİYONLARI VE SAĞLIK HİZMETLERİ
BAKIMINDAN ANADOLU DÂRÜŞŞİFÂLARI**

Arş. Gör. Dr. Fatma Şeyma BOYDAK

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
seymaboydak@outlook.com

Uzm. Sümeyra BOYDAK

suboydak@gmail.com

Dârüşşifâ, günümüz hastahânelerine karşılık gelen bir terimdir. Mimari tasarımlarının menşei, Türk İslâm medreselerine dayanmaktadır. Anadolu'da şifâhâne, bîmâristan, mâristan, dârü's-sıhha, dârü'l-âfiye, me'menü'l-istirahе, dârü't-tıp gibi isimlerle anılan başka sağlık kurumları da bulunmaktaydı. Hekimlik eğitiminin verildiği tıp medreseleri ile birlikte şifâhâneler, günümüz Tıp Fakültesi hastaneleri gibi fonksiyon göstermekteydi. Anadolu coğrafyasında Türkler, gelişmiş mimari birikimleri ve tıbbî sahada ilerlemeleri sayesinde topluma düzenli sağlık hizmeti sunabilen donanımlı ve mimari açıdan çok fonksiyonlu dârüşşifâlar inşa edebilmişlerdir. Dârüşşifâların öne çıkan önemli örnekleri, 12. yüzyıl itibarıyla görülmeye başlanmıştır. 602/1205-1206 tarihli Kayseri Gevher Nesibe Dârüşşifâsı ve Gıyâseddîn Tıp Medresesi, Anadolu Selçuklularının en eski sağlık kurumlarından. Sivas I. İzzeddin Keykâvus Dârüşşifâsı ise Anadolu Selçuklunun en büyük şifâhânesi olma özelliğine sahiptir. Osmanlı Devleti'nin ilk hastanesinin ise Bursa Yıldırım Dârüşşifâsı olduğu bilinmektedir. Şifâhâneler, genellikle açık avlulu plân tipine sahiptirler. Avlu etrafında, zamanında cerrahi müdahalelerin yapıldığı odalar ve hasta koşulları yer almaktadır. Bu sağlık kurumlarında gerek Selçuklu gerekse Osmanlı döneminde poliklinik hizmetlerinden cerrâhî müdahalelere, müzikle tedaviden ruhî telkinlere kadar çok çeşitli sağlık hizmetlerinin verildiği bilinmektedir. Ayrıca hastalara, bizzat hekimler tarafından hazırlanan ilaçların ücretsiz olarak verildiği de belgelerden öğrenilmektedir. Dârüşşifâların fonksiyon, sağlık hizmetleri ve yönetim şartlarının beyan edildiği vakfiyeleri ise, günümüz sağlık kurumlarının işleyişi hakkındaki yönetmeliklere örneklik teşkil etmiş olmaları bakımından ayrıca önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dârüşşifâ, Mimari, Sağlık Hizmeti

**ANATOLIAN DARUSSIFAS (HOSPITALS) IN TERMS OF
ARCHITECTURAL FUNCTIONS AND HEALTH SERVICES**

Res. Asst. Dr. Fatma Şeyma BOYDAK

Spec. Sümeyra BOYDAK

Darussifa is a term that corresponds to today's hospitals. The origin of their architectural designs is based on Turkish Islamic madrasahs. There were other health institutions in Anatolia, which were known by names such as şifâhâne, bîmâristan, mâristan, dârü's-sihha, dârü'l-âfiye, me'menü'l-istirahe, dârü't-tıb. Along with the medical madrasahs where medical education was given, darussifas (hospitals) functioned like the hospitals of today's Faculty of Medicine. In the Anatolian geography, Turks were able to build well-equipped and architecturally multi-functional hospitals that could provide regular health services to the society, thanks to their advanced architectural knowledge and advances in the medical field. The prominent examples of darussifas (hospitals) started to be seen as of the 12th century. Kayseri Gevher Nesibe Darussifa and Gıyaseddin Medicine Madrasa dated 602/1205-1206 are among the oldest health institutions of the Anatolian Seljuk. Sivas 1st İzzeddin Keykavus Darussifa has the distinction of being the largest hospital of the Anatolian Seljuk. It is known that the first hospital of the Ottoman Empire was Bursa Yıldırım Darussifa. Darussifas generally have an open courtyard plan type. Around the courtyard, there are patient wards and rooms where surgical interventions were made on time. It is known that a wide variety of health services were provided in these health institutions, from polyclinic services to surgical interventions, from music therapy to spiritual suggestions, both in the Seljuk and Ottoman periods. In addition, it is learned from the documents that the medicines prepared by the physicians are given free of charge to the patients. The foundation charters, in which the functions, health services and management conditions of the darussifas are declared, are also important in that they set an example for regulations on functioning today's health institutions.

Keywords: Darussifas (Hospitals), Architecture, Health Care

**COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE UZAKTAN EĞİTİM VE
İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNDE AKADEMİK
DÜRÜSTLÜK**

Arş. Gör. Dr. İrfan ERDOĞAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
irfanerdogan87@gmail.com

Araştırmanın amacı, Covid-19 pandemisi sonrasında uygulanmaya başlayan uzaktan eğitim sürecinde ilahiyat öğrencilerinin akademik dürüstlük eğilim düzeylerini tespit etmek, deneyimledikleri ve gözlemledikleri akademik dürüstlük ihlallerinin neler olduğunu, bu davranışlara yönelme sebeplerini, akademik dürüstlük ihlallerini azaltmak ve akademik dürüstlük düzeyini artırmak için yapılması gerekenleri öğrencilerin bakış açısıyla tespit etmeye çalışmaktır.

Bu amacı gerçekleştirmek üzere yakınsayan paralel karma yöntem deseni benimsenmiş, bu kapsamda nicel ve nitel veriler birlikte toplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda “Akademik Sahtekarlık Eğilimi Ölçeği” kullanılmıştır. Akademik dürüstlüğü ihlal eden durumlar, akademik sahtekarlık olarak nitelendirilmekte olup, ölçekten alınan düşük puanlar akademik dürüstlük eğiliminin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Çalışma grubunu, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi 3. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde online olarak toplanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, sınavlar (kopya çekme) konusunda akademik dürüstlük eğiliminin çok yüksek ($\bar{x}=1.65$), ödev ve projeler konusunda akademik dürüstlük eğiliminin yüksek ($\bar{x}=1.82$), araştırma yapma ve raporlaştırma süreçlerinde akademik dürüstlük eğiliminin çok yüksek ($\bar{x}=1.70$), atıflara yönelik akademik dürüstlük eğiliminin ise yüksek ($\bar{x}=1.89$) olduğu tespit edilmiştir. Genel akademik dürüstlük eğilimi düzeyi de çok yüksek ($\bar{x}=1.78$) bulunmuştur. Ölçek alt boyutlarında ve akademik dürüstlük eğilimi toplam puanında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı görülmüştür. “Covid-19 pandemisi öncesi yüz yüze eğitim ve pandemi sonrası uzaktan eğitim sürecini kıyasladığınızda, akademik dürüstlük anlamında ilahiyat öğrencilerinde bir farklılık gözlemliyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %62’si “Evet, uzaktan eğitim sürecinde

akademik dürüstlük azaldı.” cevabını, %33.1’i “Hayır, herhangi bir değişiklik olmadı.” cevabını verirken %1.8’i “Evet, uzaktan eğitim sürecinde akademik dürüstlük arttı.” cevabını vermiştir. Katılımcıların %3.2’si de bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda elde edilen veriler, NVIVO 10 nitel veri analiz programı kullanılarak içerik analizine tabi tutulmuş, kodlamalar yapılarak temalar açığa çıkarılmıştır. Katılımcıların akademik dürüstlük ihlalleri ile ilgili deneyim ve gözlemlerine göre, başkasının ödevini kullanma, ödevini yapmada başkasından yardım alma ya da başkasına yaptırma, ödevleri kopyala-yapıştır yaparak hazırlama ve yaptığı alıntılarda kaynak göstermeme, sınavda bireysel kopya çekme, sınavda yardımlaşma, online olarak Kur’an ezberini verirken Kur’an’a bakarak okuma, dersi açık bırakıp başka işlerle ilgilenme gibi durumlar katılımcılar tarafından gözlemlendiği ve bu durumların akademik dürüstlüğe aykırı durumlar olarak değerlendirildiği görülmüştür.

Akademik dürüstlük ihlallerinin ortaya çıkmasının nedenlerine ilişkin olarak katılımcı görüşleri dört temada toplanmıştır. Bunları öğrenciden kaynaklı nedenler, öğretim elemanından kaynaklı nedenler, pandemi süreci ve uzaktan eğitim koşullarından kaynaklı nedenler ile genel eğitim anlayışından kaynaklı nedenler şeklinde sıralamak mümkündür.

Akademik dürüstlük ihlallerini önlemek ve akademik dürüstlüğü arttırmak için yapılması gerekenler konusunda katılımcılar çeşitli öneriler sunmuşlardır. Elde edilen bulgulara göre ortaya çıkan temalar, öğrencilere dönük öneriler, öğretim elemanlarına dönük öneriler, ödevlerle ilgili öneriler, sınavlarla ilgili öneriler ve yönetimle ilgili öneriler şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, İlahiyat Öğrencileri, Covid-19, Uzaktan Eğitim, Akademik Dürüstlük, Akademik Sahtekârlık

***DISTANCE EDUCATION IN THE PROCESS OF COVID-19
PANDEMIC AND ACADEMIC INTEGRITY AMONG THEOLOGY
STUDENTS***

Res. Asst. Dr. İrfan ERDOĞAN

This research aims to determine the academic integrity levels of the theology students in the distance education process that started to be implemented after the Covid-19 pandemic. It is trying to determine what are academic integrity violations they experienced and observed, the reasons for these violations, how to reduce academic integrity violations from students' perspectives.

To achieve this aim, the convergent parallel design was adopted as a mixed research method. In this context, quantitative and qualitative data were collected together. The "Academic Dishonesty Tendency Scale" was used in the quantitative dimension of the study. Situations that violate academic integrity are described as academic dishonesty, and low scores from the scale are interpreted as high academic integrity tendencies. The study group consists of 3rd and 4th-grade students of Necmettin Erbakan University Ahmet Keleşoğlu Faculty of Theology. The data were collected online in the spring term of the 2020-2021 academic year.

According to the findings, academic integrity tendency in the exams (avoiding cheating) is very high ($\bar{x}=1.65$), academic integrity tendency in the homework and projects is high ($\bar{x}=1.82$), academic integrity tendency in research and reporting processes is very high ($\bar{x}=1.70$), and the tendency for academic integrity towards citations was found to be high ($\bar{x}=1.89$). The general level of academic integrity tendency was also found to be very high ($\bar{x}=1.78$). It was observed that there was no significant difference according to gender in the sub-dimensions of the scale and the total score of academic integrity tendency. On the other hand, "When you compare the face-to-face education process before the Covid-19 pandemic and the distance education process after the pandemic, do you observe a difference in theology students in terms of academic integrity?" question asked. 62% of the participants answered "Yes, academic honesty decreased during the distance education process.", 33.1% of the participants answered "No, there was no change.", 1.8% of participants answered "Yes, academic honesty

increased during the distance education process.”. 3.2% of the participants left this question unanswered.

The data obtained in the qualitative dimension of the research were subjected to content analysis using the NVIVO 10 qualitative data analysis program, and the themes were revealed by coding. According to the findings, using someone else's homework, getting help from someone else, preparing the homework by copy-pasting and not citing the references, individual cheating behaviour in the exam, helping each other in the exam, Qur'an recitation by looking to the Qur'an, and attending to the online course but dealing with other things were observed or experienced by the participants and these situations were considered as academic integrity violations.

According to results obtained from the qualitative dimension of the research, reasons for the emergence of academic integrity violations were collected under four themes. These themes are reasons originating from the student, reasons originating from the instructor, reasons arising from the pandemic process and distance education conditions, and reasons arising from the general education understanding.

Participants offered various suggestions about what should be done to prevent academic integrity violations and increase academic integrity. The themes that emerged according to the findings are suggestions for students, suggestions for instructors, suggestions about the homeworks, suggestions about the exams, and suggestions about the administration.

Keywords: Religious Education, Theology Students, Covid-19, Distance Education, Academic Integrity, Academic Dishonesty

**ENDÜLÜS “RECONQUISTA” HAREKETLERİ KARŞISINDA
ŞAİRLERİN TUTUMU: İSTİĞÂSE ŞİİRLERİ**

Arş. Gör. Dr. Mahmut ÜSTÜN
Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
mhmtstn@hotmail.com

710 yılında Kuzey Afrika'nın fethini tamamlayan Müslümanlar, irşâd ve tebliğ vazifesine ek olarak bulunduğu konum, sahip olduğu doğal güzellikler ve birçok farklı zenginliğin yanı sıra yarımadasından gelen yarım çığıkları üzerine İber yarımadasına yönelmişlerdir. Nitekim 711 yılında başlayan ve üç yıl süren fetih faaliyetleri neticesinde İber yarımadasının sadece kuzey çizgisi hariç geri kalan kısmı Müslümanların hâkimiyetine geçmiştir. Fetih'ten sonra başlayan ve 756 yılına kadar devam Valiler döneminde daha önceden farklı isimlerle anılan İber yarımadasının ismi *el-Endelus* şeklinde değiştirilmiştir. Bu dönemde kuzeyde kalan Hristiyanlar ise “reconquista” (Endülüs'ü Müslümanlar'dan geri alma) hareketinin temellerini atmıştır.

Doğu'da Abbâsî ihtilalinden kaçan Emevî hanedanı, Endülüs'e gelmiş ve burada yeni bir devletin temellerini atmıştır. Endülüs Emevîleri Emirlik dönemi olarak adlandırılan bu dönem III. Abdurrahman'ın 929 yılında hilâfeti ilan etmesiyle son bulmuştur. Endülüs Emevîleri devleti yıkılınca her şehrin kendisini devlet ilan etmiş olduğu Mülûkü't-Tavâif (1031-1090) dönemi başlamıştır. Bu dönemde Müslümanlar'ın daha çok kendi aralarında vermiş oldukları üstünlük mücadelesi ve yapmış oldukları savaşlar, Müslümanlar'ın zayıflamasına, Hristiyanların güçlenmesine sebep olmuş ve *reconquista* hareketi için bir fırsat doğmuştur. 1057-1062 ve 1085 yıllarında Batalyevs Tuleytula, İşbîliye ve Kurtuba gibi önemli şehirler, Hristiyanlar tarafından işgal edilmiş, haraca bağlanmış ve ele geçirilmiştir. Bu durum karşısında çaresiz kalan Endülüslü Müslümanlar, diğer İslâm devletlerinden yardım istemişlerdir. Bu yardım istekleri karşılık bulmuş ve Endülüs'te Mağrib'te kurulan Murâbitlar dönemi (1090-1147) başlamıştır. İlk dönemlerde Hristiyanlara karşı parlak zaferler elde eden Murâbitlar, Mağrib ve Endülüs'te baş gösteren gelişmeler neticesinde bozguna uğramış ve birçok Endülüs şehri kaybedilmiştir. Endülüslüler'in bu dönemdeki yardım çığıklarına ise yine bir Kuzey Afrika devleti olan Muvahhidler cevap vermiş ve 1147-1229 yılları arasında Endülüs'te hüküm sürmüşlerdir. Muvahhidler de Murâbitlar gibi ilk dönemlerde Hristiyanlara karşı başarı

elde etmiş olsalar da İlkâb (1212) yenilgisinden sonra kendilerini toparlayamamışlardır. Bu durum neticesinde *reconquista* hareketi hız kazanmış ve 1230 yılında Kastilya, Leon ve Aragon krallıkları birleşip Endülüs'ün güney sahil kesimi hariç geri kalan bütün yerleri ele geçirmişlerdir. 1238 yılında kurulan Benî Ahmer devleti ise yarımada Müslümanların bekasını sağlayamasa da 1492 yılına kadar orada kalıcı olmalarına imkân sağlamıştır.

Valiler döneminde temelleri atılan, Mülûkü't-Tavâif döneminde ilki gerçekleştirilen, Muvahhidler döneminde hız kazanan ve Benî Ahmer döneminde ardı arkası kesilmeyen *reconquista* hareketi, Müslümanların İber yarımadasından ayrılmasıyla son bulmuştur. Bu harekete karşı şairler de kayıtsız kalmamış ve farklı kaynaklarda istiğâse, istincâd, istisrâh veya istinfâr başlığı altında ele alınan “yardım veya destek isteme/dileme” anlamına gelen yeni bir şiir türü icat etmişlerdir. Bu tür şiirlerde Endülüs'te Hristiyanlar'ın Müslümanlar'a ve kutsal değerlerine yaptıkları zulüm ele alınmıştır. Dolayısıyla bu tür şiirler Endülüs tarihi açısından resmi vesikalar niteliğindedir. İlk dönemlerde komşu devletlerden yardım istemek için nazmedilen ve daha çok hamâsî duyguların hâkim olduğu bu tür şiirler, sonraki dönemlerde İslâm devletlerine ek olarak yalnızlık veya çaresizlik hissinden olsa gerek daha çok tevekkül ve duayı telkin eden bir tarza bürünmüş ve evliyalar, Hz. Peygamber ve Allah'tan yardım istemek amacıyla nazmedilmişlerdir. Fakat bu tür şiirler, her kime yazılırsa yazılsın amacının dışına çıkmamıştır. Bu şiirler neticesinde bazı devletler Endülüs'e yardım etmiş, bazıları yardım hususunda gecikmiş, bazıları ise bu duruma kayıtsız kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endülüs, Reconquista, Şiir, İstiğâse

**THE ATTITUDE OF THE POETS AGAINST ANDALUSIAN
“RECONQUISTA” MOVEMENT: POEMS OF ISTHGHÂSAH**

Res. Asst. Dr. Mahmut ÜSTÜN

Muslims completing the conquest of North Africa in 710, headed to the Iberian peninsula upon its location, natural beauties and many different riches, as well as cries for help from the peninsula, in addition to the duty of guidance and preaching. As a result of the conquest activities that started in 711 and lasted for three years, the rest of the Iberian peninsula, excluding only the northern line, fell under the rule of Muslims. The name of the Iberian peninsula, which was previously known with different names, was changed to el-Endelus during the Governors Period, which started after the Conquest and continued until 756. Christians staying in the north during this period laid the foundations of the "reconquista" (taking Andalusia back from the Muslims) movement.

The Umayyad dynasty, who escaped from the Abbasid revolution in the East, came to Andalusia and laid the foundations of a new state here. This period, which is called the Andalusian Umayyads Emirate period, was ended with III. Abdurrahman's declaration of in 929. When the Andalusian Umayyad state collapsed, Mulûku't-Tawâif (1031-1090) period began, in which each city declared itself a state. In this period, the struggle for superiority among Muslims and the wars they fought caused the weakening of the Muslims and the strengthening of the Christians and an opportunity arose for the reconquista movement. In 1057-1062 and 1085, important cities such as Batalyevs Tuleytula, Isbîliye and Cordoba were occupied, extorted and captured by Christians. Andalusian Muslims, desperates in the face of this situation, has requested from other Islamic states. These requests for help were answered and in Andalusia (1090-1147), established in Maghrib, started. Almoravids, who achieved brilliant victories against Christians in the early periods, were defeated as a result of the developments in Maghrib and Andalusia and many Andalusian cities were lost. Almohads, also a North African state, responded to the cries of the Andalusians for help in this period and ruled in Andalusia between 1147-1229. Even though Almoravids had success against Christians in the early periods like Almohads, they could not recover after the defeat of Iqab

(1212). As a result of this situation, the reconquista movement gained momentum and in 1230 the kingdoms of Castile, Leon and Aragon united and captured all the rest except the southern coast of Andalusia. Although the Bani al-Ahmer state, which was established in 1238, could not ensure the survival of the Muslims in the peninsula, it enabled them to stay there until 1492.

The reconquista movement, the foundations of which were laid during the Governors Period, the first of which was realized in the period of Mulûku't-Tawâif, that gained momentum during the period of Almohads and which was not interrupted during the Bani al-Ahmer period, ended with the separation of the Muslims from the Iberian peninsula. Poets did not remain indifferent to this movement, and invented a new type of poetry, which means "asking for / asking for help or support", which is discussed under the heading of Isthighâsah, istincâd, istisrâh or istinfâr in different sources. In such poems, the persecution of Christians against Muslims and their sacred values in Andalusia is discussed. Therefore, such poems are official documents in terms of Andalusian history. Such poems, which were inspired by neighboring states to ask for help in the early periods and were mostly dominated by patronizing feelings, in the later periods, in addition to the feeling of loneliness or despair, were more of a style of submission and they were sent down to ask help from, holy men, Prophet and Allah. However, such poems did not go beyond their purpose regardless of who they were written. As a result of these poems, some states helped Andalusia, some were delayed in terms of aid, and some were indifferent to this situation.

Keywords: Andalusia, Reconquista, Poem, Isthighâsah

**HZ. ÖMER'İN HARAÇ KONUSUNDAKİ İÇTİHADI
BAĞLAMINDA EKONOMİ AHLAK İLİŞKİSİ**

Arş. Gör. Dr. Öznur ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

oznurozdemir@sakarya.edu.tr

Hiz. Ebûbekir ve ardından Hiz. Ömer'in başkanlık ettiği İslam toplumunun bugün aşığı Irak olarak adlandırılabilir Sevdâ bölgesini tamamen fethetmeleri uzun yıllar almış ve 21 (642) yılındaki Nihâvend savaşı ile bölgenin fethi tamamlanmıştı. İslam ordusunun eline geçen bu verimli toprakların önemi kadar, topraklar ve bölge halkı hakkında dönemin Halifesi Hiz. Ömer'in verdiği karar da öne çıkan bir ayrıntıdır. Toprakların Müslümanlar arasında ganimet olarak taksim edilmeyip, yerli halkın elinde bırakılması ve dolayısıyla da gayr-i müslim halkın köleleştirilmeyerek kendilerinden cizye, sahip oldukları topraklardan da haraç alınmak suretiyle İslam devletinin koruması altına alınması kararı önemli bir dönüm noktasıdır. Bu karar, Müslümanların, hakları olduğu halde dinin ana gayelerini gözeterek daha iyiyi arayışlarına önemli bir örnek teşkil etmiştir. İslamiyet'in insana verdiği değer açısından böyle bir içtihadı gidilmesi ile, o gün orada bulunanlardan hakları olan ganimetten fedakârlık yapması isteniyor ancak İslam devletinin her noktasında yaşayanlar ve onların neslinden gelecek olanlardan ihtiyaç sahiplerinin hakları güvence altına alınmış oluyordu. Diğer taraftan güçleri nispetinde vergiye bağlanmak suretiyle, yenilmiş olan halkların İslam toplumuna bağlanması amaçlanıyordu. Bu ahlaki tutum, merkezinde insan olan anlayışı asırlar boyu sürecek bir sistemle İslam toplumunda oturtmayı hedefliyordu. İlk İslam fetihlerinin ardından ortaya konulan bu sistem, İslam ekonomisinin temelini oluşturması beklenen *makasidü's-şeria* anlayışı ile ilişkilendirilmiştir. Nefsin, neslin, aklın, malın ve dinin korunmasını dinin ana gayesi olarak tanımlayan bu anlayış, Müslümanların verdiği bütün kararlarda ve kurduğu bütün sosyal veya iktisadi yapılarda buna uygun hareket edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu doğrultuda ilk dönem İslam tarihini, Hiz. Peygamber'in en yakınında olarak İslam'ın temel ruhunu benimsemiş isimlerin hükümlerinde okumak, modern dönemde yapılan birçok tartışmaya da farklı gözle bakmamızı sağlayacaktır. Diğer taraftan, ahlakın "tutum ve davranışlarında başkalarının da iyiliğini ve esenliğini

gözetmek” şeklindeki kapsayıcı tanımı göz önünde bulundurulursa ilk Müslümanların başkalarının da faydası adına kendi haklarından fedakârlık yapmayı kabul edişleri önem kazanacaktır. Hz. Ömer, Sevâd fatihlerinden haklarını başkaları ile paylaşmalarını sağlayan bir yapının İslam toplumunun iktisadi düzeninde sistemleşmesi arzusunda olduğunu ifade etmiş, onlar da bunu kabul etmişlerdir. Bu ahlaki bir durumdur ve İslam ahlak ekonomisi teorisi kapsamında tartışılması gereken bir mesele olmalıdır. Fakat ekonomi-ahlak ilişkisi daha çok piyasa üzerinden değerlendirildiği için vergiyi kurumsallaştıran bir sistem şimdiye kadar bu gözle incelenmemiştir. Oysa, daha hicrî 2. yüzyılda ortaya koyduğu eseriyle Hz. Ömer’in yaptığı bu içtihadı dikkat çekmiş olan Ebû Yûsuf, eseri *Kitâbü'l-Harâc*’ı Abbâsî halifesi Hârûnürreşîd’e sunarken ilgili bölümde “Şüphesiz Allah, bu kararında Ömer’e başarı ihsan eylemiştir” diyerek kurulacak iktisadi düzenlerde adaletin ve ahlakın önemine işaret etmiş ve halifeye de bunu öğütlemiştir. Nitekim Hz. Ömer’den sonra vergi sisteminde ortaya çıkan bozulmalar ve adaletsiz uygulamalar, toplumda hoşnutsuzluk, kaos ve isyana yol açmıştır. Bu çalışmada Hz. Ömer’in haraç vergisinin sistemleştirilmesi konusunda yaptığı içtihat, ekonomi-ahlak ilişkisi bağlamında incelenecektir. Başta Ebû Yûsuf’un eseri olmak üzere Hz. Ömer’in Sevâd bölgesinin fethinin ardından ortaya koyduğu yeni sistem üzerinden nakledilen bilgiler ve yorumlar ışığında İslam tarihinde önemli bulunan bu ekonomik hamle ile ahlak-ekonomi ilişkisinin önemine dikkat çekilecektir. Konu modern dönemde ahlak ekonomisi alanında ortaya konulmuş olan teoriler bağlamında tartışılacak, iktisadi ahlak üzerinden yapılan yorumlarla ilişkilendirilecek ve sonuçta İslamiyet’in temelini oluşturması beklenen gayelerin ilk Müslümanlarca nasıl anlaşılıp uygulandığı ahlak-ekonomi ilişkisi üzerinden ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Ömer, Haraç, İslam Ahlak Ekonomisi, Makâsıdü’ş-şerîa

**THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMICS AND MORALITY
IN THE CONTEXT OF CALIPH UMAR'S JURISPRUDENCE ON
KHARĀJ**

Res. Asst. Dr. Öznur ÖZDEMİR

The first Islamic conquests by the Muslims led by Caliphs Abū Bakr and then Umar had maintained many years to capture the Sawād region (lower Iraq today) and finally, the conquest of the region was completed with the Battle of Nihāwand in 21 (642). Caliph Umar's decision on these lands and the people of the region had importance as well as the value of lands conquered by Islamic army. The decision of not dividing the lands as booty among Muslims but leaving them in the hands of the local people and thus supporting the non-Muslim people under the protection of the Islamic state by not enslaving them and taking tribute from their lands is a significant turning point. This decision should be seen as an essential example of Muslims' pursuit of the better, considering the main objectives of religion, although they have rights on these lands. With such a decision highlighting the value given by Islam to the human, Muslim conquerors were asked to sacrifice the booty for the sake of those living in all regions of the Islamic State and their descendants. On the other hand, it was aimed to include the defeated peoples to the Islamic society by demanding tax from them considering their economic situation. This moral attitude sought to place the human-centered understanding with a system that would last for centuries in Islamic society. This new system after the first Islamic conquests has been associated with the concept of *maqāsid al-sharīah*, which is supposed to form the basis of the Islamic economy. This understanding, which was defined as the protection of the soul, generation, mind, property, and religion, is supposed to be the primary purpose of religion. Thus, it is necessary to act according to this view in all decisions made by Muslims and in all social and economic structures established. In this direction, the first period of Islamic history, by observing the provisions of the names that have adopted the fundamental spirit of Islam as the close friends of the Prophet, will enable us to look at many debates in the modern period from a different perspective. On the other hand, considering the overarching definition of morality as "protecting the rights of others in their attitudes and behaviors", it will gain high importance for the first Muslims to sacrifice their rights for

the benefit of others. Caliph Umar expressed his wish to systematize the land tax of the Islamic society. This structure enables the Sawād conquerors to share their rights with others, and they accepted this offer. This is a moral issue and should have a place to discuss in Islamic moral economy. However, the system that institutionalizes the tax has not been examined in this way until now, since the economy-morality relationship is mostly evaluated through the market economy. Yet, with his book in the second century of Islam, Abū Yusuf drew attention to Umar's jurisprudence. He presented his work *Kitāb al-Kharāj* to his Abbāsīd Caliph Hārūn al-Rāshīd, saying, "Surely, Allah has bestowed success Umar in this decision" in the related chapter and pointed the importance of justice and morality in the fiscal system to be established and also advised this to the caliph. As a matter of fact, after Caliph Umar's period, disruption and unfair practices in the tax system caused discontent, chaos, and rebellion in the society. In this study, Caliph Umar's jurisprudence on the systematization of the tribute will be examined in the context of the economy-morality relationship. The importance of this relationship will be highlighted with this jurisprudence in Islamic history in the light of the information and comments on this new system revealed by Caliph Umar after the conquest of the Sawād region. The subject will be discussed in the context of the theories of moral economy in the modern period. It will also be associated with the interpretations made on the Islamic moral economy. And finally, the objectives, which are expected to form the basis of Islam and were understood and applied by the first Muslims, will be discussed through the relationship between morals and economics.

Keywords: Caliph Umar, Kharāj, Islamic Moral Economy, Maqāsid al-Sharīah

SOSYAL MEDYADA DİN OLGUSU: SUNUM VE İÇERİK ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Esra ERMİŞ VURAL

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
esra.ermisvural@omu.edu.tr

Medya, birey ve toplumun hayatını kolaylaştıran bir araç olarak geniş kitlelere eş zamanlı bir biçimde ulaşma kabiliyetine sahiptir. Bu açıdan geleneksel kitle iletişim araçlarına oranla çok daha hızlı ve etkilidir. Dünyaya açılan bir pencere işlevi gören medya araçları, dünya genelinde yaşanan tüm olayları kamuoyuna anlık olarak bildirmek suretiyle toplumsal yaşam açısından hayati bir fonksiyon icra etmektedir. Medya araçları üzerine yapılan çalışmalarda bu araçların; bilgilendirme, toplumsallaştırma ve eğitime gibi hayatımızın pek çok alanına etki eden fonksiyonlarının bulunduğu görülmektedir.

Tüm dünyada etkisini gösteren COVID-19 Pandemisi sürecinde medya araçları haber vermek işlevinin çok daha ötesine geçerek günlük hayatımızın neredeyse her alanını biçimlendirme ve yönlendirme işlevini de üstlenmiş görünmektedir. Bu kapsamda sosyalleşmeden eğitime, bilgi edinmeden oyuna kadar çok farklı mecralarda bu etkileri görmek mümkündür. Özellikle evden çalışma ve evde kalma sürelerinin artmasıyla birlikte, bireylerin hızlı ve kolay yoldan bilgi arayışına paralel olarak medya araçlarının bilgi aktarım özelliklerinin yeniden sorgulanması kaçınılmaz hale gelmiştir. Zira bireylerin edindikleri bilgiyi kontrol etme şanslarının neredeyse olmaması hemen her konuda bir bilgi kirliliğini beraberinde getirmektedir. Bu noktada bilgi kirliliğinin yaşandığı sorunlu alanlardan biri de din konusudur.

Medyada, dinin yer alma biçiminden sunumuna kadar farklı alan ve durumlarda toplumu nasıl etkilediğinin ve bireylerin dinî duygu ve yaşantılarında ne tür izler bıraktığının da anlaşılması önemlidir. Zira din hakkında sosyal medya platformlarında yapılan doğru veya yanlış sunumlar, bireylerin dinle irtibatı açısından olumlu veya olumsuz etkiler meydana getirmektedir.

Bu tebliğde medyanın eğitime, bilgi aktarma ve yönlendirme gibi temel işlevlerinden hareketle dinî hayat üzerinde nasıl etki ettiği ele

alınmıştır. Bu kapsamda ilk olarak medyanın temel bazı işlevlerine değinilmiş ve ardından dini hayatı yönlendirme noktasında medyanın olumlu ve olumsuz bazı özellikleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Din, Eğitim, Din Eğitimi

**RELIGION IN SOCIAL MEDIA: AN EVALUATION OF
PRESENTATION AND CONTENT**

Res. Asst. Esra ERMİŞ VURAL

As a tool that facilitates the life of the individual and society, the media has the ability to reach large masses simultaneously. In this respect, it is much faster and more effective than traditional mass media. Media tools, which function as a window to the world, perform a vital function in terms of social life by instantly informing the public of all events taking place around the world. In studies on media tools, these tools; It is seen that it has functions that affect many areas of our lives such as informing, socializing and educating.

In the process of the COVID-19 Pandemic, which has had an impact all over the world, media tools seem to have taken on the function of shaping and directing almost every aspect of our daily life by going far beyond the function of reporting. In this context, it is very different from socialization to education, from acquiring knowledge to play. It is possible to see these effects in the media. Especially with the increase in the duration of working from home and staying at home, in parallel with individuals' search for information in a fast and easy way, information transfer by media tools. re-examination of its properties has become inevitable. Because the fact that individuals have almost no chance to control the information they have acquired brings about an information pollution in almost every subject. At this point, one of the problematic areas where information pollution is experienced is religion.

It is also important to understand how religion affects the society in different fields and situations, from the way it takes place in the media to its presentation, and what kind of traces it leaves on the religious feelings and lives of individuals. Because the right or wrong presentations about religion on social media platforms create positive or negative effects in terms of individuals' contact with religion.

In this paper, it is discussed how the media affects religious life based on its basic functions such as educating, transferring information and directing. In this context, firstly, some of the basic functions of the media

were mentioned, and then some positive and negative features of the media at the point of directing the religious life were revealed.

Keywords: Media, Religion, Education, Religious Education

KRİZ DÖNEMİ HADİS ŞERHÇİLİĞİ
(İBN MERZÛK EL-HAFİD ÖRNEĞİNDE)

Arş. Gör. Furkan ÇAKIR

Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
ahmedfurkan@selcuk.edu.tr

İslam medeniyeti tarih sahnesinde oldukça büyük krizlerle karşılaşmıştır. Bu krizler İslam medeniyetinin sosyal, siyasi, ekonomik ve ilmî olmak üzere büyük yaralar almasına sebep olmuştur. Ancak bu krizleri bertaraf etmek için gösterilen gayretler, aynı sahalarda büyük dönüşümler yaşanmasına yol açmıştır. Nitekim Sıffîn, Kerbelâ, Moğol istilas ve haclı seferleri gibi önemli krizlerin akabinde yeni arayışlara gidilmiştir. Bu tür krizlerden sonra ortaya çıkan ilmî arayışların önemli bir kısmı kendilerinden önceki birikimi tahlil ve tenkit ettiği gibi, sonraki çalışmalara da yön veren nitelikte olmuştur. Buradan hareketle ilk üç asırda ilmî doygunluğa ulaşan İslam ilim birikiminin Bâkullânî (ö. 403/1013), Cüveynî (ö. 478/1085) ve Gazzâlî (505/1111) öncülüğünde zirveye taşındığını; beşinci asırdan sonraki tıkanmanın İz b. Abdüsselâm (ö. 660/1262) ve Karâfî (ö. 684/1285) ile açılmaya çalışıldığını ve bunların akabinde İbn Teymiyye (ö. 728/1328) ve İbn Kayyîm el-Cevziyye'nin (ö. 751/1350) öze dönüş arzusuyla arayışlarda bulunduğunu söyleyebiliriz. Tüm bu arayışlar incelendiğinde, büyük bir kısmının insan tabiatının da bir gereği olarak sosyal ve siyasi pek çok krizlerin akabinde gerçekleştiği ve dinle hayat arasında ortaya çıkan mesafeyi kapatmaya yönelik olduğu görülecektir. Tam da bu noktada Allah ve Resûlünün maksat ve gayelerine vurgu yapan bir arayış Şâtıbî (ö. 790/1388) ve İbn Merzûk el-Hafîd (ö. 842/1439) gibi ilim adamlarının öncülüğünde gerçekleşmiştir. Sözü edilen ilmî ve içtimai kriz dönemleri sonrasındaki çalışmalardan olan İbn Merzûk el-Hafîd'in *el-Metcerü'r-rabîh ve'l-mes'a'r-racîh ve'l-merhabü'l-fasîh ve'l-vechü's-sabîh ve'l-hulhu's-semîh fî şerhi'l-Câmi'i's-sahîh* eseri, isminden de anlaşılacağı üzere Buhârî'nin (ö. 256/870) *el-Câmi'u's-sahîh*'inin şerhidir. Tamamlanamadığı ifade edilen bu eserin bir kısmı modern dönemde doktora tezi gerekçesiyle yayımlanmıştır. Sözü edilen eserin Buhârî'nin *el-Câmi'u's-sahîh*'inde yer alan rivâyetleri makasîd zaviyesinden değerlendirmesi ile tebarüz ettiği bilinmektedir. Bu tebliğ mezkûr müellif ve eserini ilim dünyasına tanıtmayı ve olağanüstü dönemlerde hadis şerhçiliğinin görölmesini hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Makasîd, Buhârî, İbn Merzûk el-Hafîd

**HADITH INTERPRETATIVENESS OF CRISES AGE (IN THE
EXAMPLE OF IBN MARZUQ AL-HAFID)**

Res. Asst. Furkan ÇAKIR

Islamic civilization has faced quite big crises on the stage of history. These crises caused Islamic civilization to suffer great social, political, economic and scientific wounds. However, efforts made to overcome these crises have led to great transformations in the same fields. As a matter of fact, after important crises such as Siffin, Karbala, the Mongol invasion and the crusades, new searches arose. A significant part of the scientific pursuits that emerged after such crises analyzed and criticized the previous experience as well as have guided future studies. Based on this, we can say that the knowledge of Islam, which reached scientific satisfaction in the first three centuries, reached its peak under the leadership of al-Baqillani (d. 403/1013), al-Juwayni (d. 478/1085) and al-Ghazzâlî (d. 505/1111); the blockage after the fifth century was tried to be opened by 'Izz Ibn Abd as-Salam (d. 660/1262) and al-Qarâfî (d. 684/1285); and afterwards, Ibn Taymiyya (d. 728/1328) and Ibn Qayyim al-Jawziyya (d. 751/1350) sought to return to the essence. When all these pursuits are examined, it will be seen that most of them have taken place after many social and political crises as a requirement of human nature and have been aimed at closing the gap between religion and life. At this point, a search that emphasizes maqasid and the purposes of Allah and His Messenger was led by scholars such as al-Shatibi (d.790/1388) and Ibn Marzuq al-Hafid (d. 842/1439). The work of Ibn Marzûq al-Hafid *al-Matjar al-Rabîh wa-al-Mas'a al-Rajîh wa-al-Marhab al-Fasîh wa-al-Vajh al-Sabih wa-al-Khulf al-Samih fî Sharh al-Jâmi' al-Saḥîḥ*, one of the studies after the mentioned scientific and social crisis periods, is the gloss of *al-Jâmi' al-Saḥîḥ* of Bukhari (d. 256/870), as the name suggests. Some parts of this work, which was stated to be incomplete, was published as a doctoral dissertation lately. It is known that the mentioned work is distinguished by the evaluation of the narrations in *al-Jâmi' al-Saḥîḥ* of Bukhari from the maqasid perspective. This paper aims to introduce the aforementioned author and his work to the academic world and to observe hadith commentary in crises ages.

Keywords: Hadith, Sunnah, Makasid, Bukhari, Ibn Merzûk al-Hafid

**MEKKÎ SÛRELERDE MÜŞRİKLERİN EKONOMİK KAYNAKLI
AHLÂKÎ ZAAFLARINA YÖNELİK ELEŞTİREL SÖYLEM**

Arş. Gör. Hasan KILIÇ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
hkilic@comu.edu.tr

Kur'an-ı Kerim nâzil olan ilk sûrelerden itibaren insanın mala düşkünlüğünü, servet biriktirme eğilimini şiddetli bir şekilde eleştirmektedir. Bu eleştiriler mal ve servetin kendisinden ziyade özellikle Mekke'nin idaresini elinde tutan varlıklı ve yönetici eşrafın ekonomik temelli ahlâk dışı tutum ve davranışlarıyla yakından ilgilidir. Mekki sûrelerde imandan yoksun kalan zihniyetin maddiyatla ilişkisi, gayri ahlâkî tavır ve davranışlar üzerinden tanımlanmakta ve tavsif edilmektedir. Bu yöntem aynı zamanda müminlerin mal ve servetle ilişkilerinde uzak durmaları gereken hususları tembihleme maksadına matuftur. Kur'an insanın fitrat gereği bolluk ve refaha kavuştuğunda tavır ve tutumlarında olumsuz bir değişimin gözlenebileceğini belirtmekle birlikte bu hususta bazı sebeplere de işaret etmektedir. Tarih boyunca fakir ve fakirliğe yüklenen menfî algı bu sebeplerin başında gelmektedir. Şöyle ki bu algının hüküm sürdüğü ortam, fakir ve muhtaç kesime her türlü hakaret ve eziyetin reva görüldüğü, zenginlerin ise haksız hukuksuz bütün söz ve uygulamalarının dahi meşru karşılandığı toplumsal bir mutabakatı beraberinde getirmiştir. Öteki dünya inancında yoksunluk da Kur'an'da ekonomik kaynaklı davranış sapmalarını ortaya çıkaran bir diğer sebep olarak göze çarpmaktadır. Sergilediği davranışlardan hesaba çekileceğine inanmayan bir zihniyet bütün hedefini bu dünyadan azami ölçüde zevk almaya hasredecektir. Böyle bir anlayış doğal olarak söz konusu hedefe ulaştıran gayrî ahlâkî davranışların dahi özümsemesine, mal ve servetin de bu amaca hizmet eden bir vasıta haline dönüşmesine neden olacaktır. Dolayısıyla müşriklerin mal ve refahının artışı aynı zamanda azgınlıklarının artması anlamına gelmektedir. Mekki sûreler dünya mal ve metanın müşrikler elinde sahibine zarar veren bir objeye dönüşeceğini çarpıcı somut örneklerle tasvir etmektedir. Kibir, cimrilik-savurganlık, hile, şımarıklık gibi belli başlı ahlâkî zafiyetler, Mekki sûrelerde refah ve serveti sahibi müşrik karakterleri betimleyen en belirgin davranışlar olarak gündeme getirilmektedir. Müfessirlerin konuyla ilgili ayetleri izah bağlamında Mekke'nin zengin eşraf

kesimine atıfta bulunmaları, mal ve servetin insanı yoldan çıkaran zehirli cazibesine işaret eder mahiyettedir. Dolayısıyla Mekkî ayetlerde servet ve servet sahiplerine karşı oluşan menfi söylem, müşriklerin maddî refah ve zenginliklerinden aldığı güçle kendilerine tebliğ eden ilâhî hakikatleri bir çırpıda reddetmeleri, sahip olduklarını toplum menfaati için değil de insanlara zulüm aracı haline getirmeleriyle ilişkilidir. Diğer bir deyişle servet özü itibarı değil, müşrikler elinde kötü amaçlara alet edilmesi sebebiyle kınama ve azara konu olmaktadır. Servetin birbirini nakzeden bu çift boyutlu yapısı itibarıyla Kur'an'ın özellikle Mekkî ayetlerinde imana yönelişi ve kulluğu simgeleyen ibadetler eşliğinde bolluk ve bereket çağrısı yapılır, bu minvalde evrensel geçerliliği hâiz mânevî yasalar hatırlatılır. Mümin olmanın, İslâm'ı kabul etmenin sadece refah ve servetin insanı baştan çıkaran, azgınlıştıran aldatıcı cazibesinden korumakla kalmadığı, aynı zamanda dünyevî refah kapılarını ardına kadar açan bolluk ve bereket müjdesi anlamına geldiği dillendirilir. Bu sebeple olsa gerek Kur'an-ı Kerim'in hiçbir ayetinde insana doğrudan mal ve servetini arttırma çağrısı yapılmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Mekkî Sûre, Servet, Maddî Refah, Ahlâkî Zaafiyet

***THE CRITICAL DISCOURSE ON POLYTHEISTS'
ECONOMICALLY SOURCED MORAL WEAKNESSES IN THE
MECCAN SURAHS***

Res. Asst. Hasan KILIÇ

The Qur'an severely criticizes the tendency of human beings to be fond of wealth and to accumulate wealth since the first surahs that were revealed. These criticisms are closely related to the economically based immoral attitudes and behaviors of the wealthy and ruling notables who are in charge of the administration of Mecca rather than the property and wealth itself. The relationship between the mentality deprived of faith, and materiality is defined and described through immoral attitudes and behaviors in the Meccan Surahs. This method is also aimed at advising believers about the issues they should stay away from in their relations with property and wealth. While the Qur'an states that a negative change can be observed in a person's attitudes as a requirement of his nature, when he attains abundance and prosperity, it also points to some other reasons. The negative perception attributed to the poor and poverty throughout history is one of these reasons. That is to say, the environment in which this perception prevails has brought along a social consensus that all kinds of insults and oppression are deemed worthy of the poor and needy, and that even all the unjust and unlawful words and practices of the rich are considered as legitimate. The lack of belief in the afterlife also stands out in the Qur'an as another reason that reveals economic-based behavioral deviations. A mindset that does not believe that it will be taken into account for its actions will devote its entire goal to enjoy this world to the maximum extent possible. Such an understanding will naturally cause even immoral behaviors that lead to the aforementioned goal to become reasonable, and goods and wealth to become a means serving this purpose. Therefore, the increase in the wealth and welfare of the polytheists also means an increase in their deviance. The Meccan Surahs describe with striking concrete examples that possessions will turn into an object that harms its owner in the hands of the polytheists. Certain moral weaknesses such as arrogance, stinginess-extravagance, cheating, and spoiledness are brought to the agenda as the most prominent behaviors describing the characters of the polytheists who have prosperity and wealth in the Meccan surahs. The

reference of the commentators to the rich notables of Mecca in the context of explaining the verses on the subject points to the poisonous attraction of goods and wealth that drives people astray. Therefore, the negative discourse against the wealthy in the Meccan verses is related to the polytheists' rejection of the divine truths that were communicated to them with the power they received from their material wealth, and the fact that they turned what they possessed into a tool of oppression to people, not for the benefit of society. In other words, wealth is the subject of condemnation and punishment, not because of its essence, but because it was used by the polytheists for malicious purposes. Due to this inconsistent double-dimensional nature of wealth, in the Meccan verses of the Qur'an in particular, a call for abundance and fertility is made under the leadership of worship symbolizing servitude, and spiritual laws with universal validity are reminded. Due to this incompatible double-dimensional structure of wealth, the Qur'an's orientation to faith, especially in the Meccan verses, accompanied by worships symbolizing servitude, calls for abundance and fertility, and in this way, spiritual laws with universal validity are reminded. It is said that being a believer and accepting Islam means not only to protect people from the delusional appeal of prosperity and wealth, but also the good news of abundance that opens the doors of possessions. For this reason, no verse of the Qur'an directly calls upon people to increase their wealth and wealth.

Keywords: Tafsīr, Meccan Surah, Wealth, Material Well-Being, Moral Weakness

İBN HALDUN'DA UMRAN, AHLAK VE DINDARLIK İLİŞKİSİ

Arş. Gör. Sefa ALTAY

Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
iam.sefaaltay@gmail.com

İbn Haldun; İslam düşünce tarihi içerisinde insan topluluklarını araştırma nesnesi olarak kabul etmesi bakımından farklı bir yerde durmaktadır. İbn Haldun'un insan topluluklarını incelemesi; insan topluluklarına dair araştırmaya değer birçok alt alanın meydana gelmesini sağlamıştır. Bunlar arasında, insan topluluklarının sosyal organizasyonu olarak tanımlayabileceğimiz “umran”, çalışmamızda ahlak ve dindarlık ile olan ilişkisi açısından ele alınmıştır. Çalışmamız; umran, ahlak ve dindarlık bağlamında; ahlakın ve dindarlığın umran tipleri (“Bedevi Umran” ve “Hadari Umran”) çerçevesinde değişen anlamlarını ve görünümelerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bedevi Umran ve Hadari Umran tipolojileri, sosyal bilimler literatürü incelendiğinde kendisinden sonra gelen Tönnies'in “Cemaat ve Cemiyet” ve Durkheim'ın “Organik Dayanışmalı Toplum ve Mekanik Dayanışmalı Toplum” tipolojileriyle benzerlikler barındırmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın ortaya koyacağı teorik mülahazalar, günümüz sosyal bilimlerinde konu edilen toplumların değişmesi ve dönüşmesinin ahlakiliği ve dindarlığı etkileyen yönlerinin incelenmesine de katkı sağlayacaktır. İbn Haldun; ahlakı ve dindarlığı Bedevi Umran'ın yaşam kültürü olan Bedevilik ve Hadari Umran'ın yaşam kültürü olan Hadarilik perspektifinden karşılaştırmalı olarak açıklamaktadır. O'na göre Bedevilik, insanların ahlakiliğini temin eden başat faktördür. Çünkü Bedevilik; dünya nimetlerine dalmamayı, gerektiği kadar üretip-tüketmeye, nefslerine hakim olmaya, büyüklerine saygılı olmaya, her türden içtimai ilişkilerde hileye başvurmamaya ve halka zulmetmemeye karşılık gelmektedir. İbn Haldun'un Bedeviliğin karşısında konumlandığı Hadarilik ise ahlakiliğin zayıfladığı ve hatta son noktada ahlakiliğin ortadan kalktığı bir yaşam kültürüne karşılık gelmektedir. Bu bağlamda Hadarilik; zevk ve sefa içerisinde dünyevi nimetlere dalmayı, insanların nefslerinin hizmetinde hareket ettiklerini, büyüklerine karşı saygısızlığı, her türden içtimai ilişkilerde hileye başvurmayı ve halka zulmetmeyi ifade etmektedir. Bedevilik ve Hadarilik perspektifinden konuyu açıklayan İbn Haldun; ahlak ve dindarlık arasında da bir bağ kurmaktadır. Bedevilik'te dindarlık daha yaygın iken, Hadarilik'te

ise dindarlığa rastlamak güçleşmektedir. Yani Bedevilik, insanın İslam fıtratına uygun iken, Hadarilik ise insanın fıtratının bozulmuşluğuna işaret etmektedir. Bu noktada İbn Haldun dinin, ahlakiliğin teminatı olup olmadığı konusu açıklamamıştır. Ancak bizim görüşümüz şudur ki; İbn Haldun, dindarlığın ve aynı zamanda takva sahibi olmanın ahlakiliği beraberinde getirdiğini düşünmektedir. Sonuç olarak İbn Haldun'un ahlak ve dindarlığa dair anlayışının Bedevi Umran ve Hadari Umran perspektifinden hareketle meydana geldiğini ifade edebiliriz. Bu ahlak ve dindarlık anlayışı, ahlakın ve dindarlığın Bedevi Umran'da olumlu, Hadari Umran'da olumsuz yönleriyle varlık bulunduğunu anlatmaktadır. Bedevilik ve Hadarilik yaşam kültürlerinin meydana getirmiş olduğu bu ahlakilik, bu yaşam kültürlerinde yaşayan insanların dindarlıklarını belirlemektedir. Yani İbn Haldun; umran, ahlak ve dindarlığı birbirleriyle diyalektik bir zorunluluk ilişkisi içerisinde ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İbn Haldun, Umran, Bedevilik, Hadarilik, Ahlak ve Dindarlık

**RELATIONSHIP OF UMRAN, MORALITY AND RELIGIOSITY IN
IBN KHALDUN**

Res. Asst. Sefa ALTAY

Ibn Khaldun; it stands in a different place in the history of Islamic thought in that it accepts human societies as an object of research. Ibn Khaldun's study of human societies; it has led to the creation of many subfields of human societies worth researching. Among these, "umran", which we can define as the social organization of human societies, has been discussed in terms of its relation with morality and religiosity in our study. Our work; in the context of hope, morality and piety; it aims to explain the changing meanings and appearances of morality and religiosity within the framework of umran types ("Bedouin Umran" and "Hadari Umran"). Bedouin Umran and Hadari Umran typologies have similarities with the typologies of Tönnies "Community and Society" and Durkheim's "Organic Solidarity Society and Mechanically Solidarity Society" when the social sciences literature is examined. In this context, the theoretical considerations to be put forward by the study will also contribute to the examination of aspects affecting morality and religiosity in the change and transformation of societies that are subject to today's social sciences. Ibn Khaldun explains morality and piety comparatively from the perspective of Bedouinism, which is the life culture of Bedouin Umran, and Hadarism, which is the life culture of Hadari Umran. According to him, Bedouinism is the dominant factor that ensures the morality of people. Because Bedouinism; it means not plunging into the blessings of the world, to produce and consume as much as necessary, to dominate their nafs, to respect their elders, not to cheat in all kinds of social relations and not to persecute the people. Hadarism, which Ibn Khaldun positioned against Bedouinism, corresponds to a life culture where morality is weakened and even morality disappears at the last point. In this context, Hadarism; it means plunging into worldly blessings with pleasure and delight, that people act in the service of their souls, disrespect towards their elders, resort to deception in all kinds of social relations and cruelty to the people. Explaining the subject from the perspective of Bedouinism and Hadarism, Ibn Khaldun; it also establishes a link between morality and piety. While religiosity is more common in Bedouinism, it is difficult to come across

religiousness in Hadarism. In other words, while Bedouinism is in accordance with the nature of Islam, Hadarism indicates the degeneration of human nature. At this point, Ibn Khaldun did not explain whether religion is the guarantee of morality or not. However, our opinion is that; Ibn Khaldun thinks that piety and also having piety bring morality with it. As a result, we can state that Ibn Khaldun's understanding of morality and religiosity originated from the perspective of Bedouin Umran and Hadari Umran. This understanding of morality and religiosity explains that morality and religiosity have positive aspects in Bedouin Umran and negative aspects in Hadari Umran. This morality created by Bedouinism and Hadarism life cultures determines the religiosity of people living in these cultures. So Ibn Khaldun discusses umran, morality and religiosity in a dialectical necessity relation with each other.

Keywords: Ibn Khaldun, Umran, Bedouinism, Hadarism, Morality and Religiosity

KRİZ DÖNEMLERİNDE FIKİH: II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ İÇTİMA-İ USUL-İ FIKİH SÖYLEMİ

Arş. Gör. Süleyman ŞAHİN
Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
suleymansahin@selcuk.edu.tr

Osmanlı devletinde Tanzimat'ın ilanıyla birlikte siyasi, askeri ve iktisadi alanlarda reforma gidildiği gibi hukuk sahasında da reform hareketleri meydana gelmiştir. Dünyada modern devlet telakkisine bağlı olarak reform hareketlerinin söz konusu olması Osmanlı devletini de etkilemiştir. Mesela 1804 yılında Fransa medeni kanunu *code civil*, 1811'de Avusturya medeni kanunu, 1908'de ise İsviçre medeni kanunu yürürlüğe konulmuştur. Osmanlı devletinde de bu yöndeki reformlar 19. yüzyılın ortalarında gündeme gelen kodifikasyon hareketleriyle başlamış ve Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Cumhuriyete geçiş öncesi II. Meşrutiyet döneminde bu reform hareketliliği sürdürülmüş ayrıca Osmanlı devletinin siyasi ve sosyal bütünlüğünün korunabilmesi için yoğun fikri faaliyetler gündeme gelmiştir. II. Meşrutiyet dönemi aynı zamanda devletin askeri olarak zor zamanlar yaşadığı, Balkan savaşlarının ve Birinci Dünya savaşının gerçekleştiği bir dönem olmuştur. Böyle bir zaman diliminde fıkıh sahasında da yeni söylemler gündeme gelmiş ve bu hususlar tartışma konusu olmuştur. Bu söylemlerden birisi Ziya Gökalp'in ortaya attığı *İçtimai usul-i fıkıh* anlayışıdır. *İçtimai usulü fıkıh*, İslam hukuk usulüne yeni bir misyon çizme faaliyetidir. Bu söylemi Ziya Gökalp'in yanı sıra Halim Sabit Şibay ve Mustafa Şeref de benimseyip desteklemişlerdir. 1914-1918 yıllarında yayın hayatında olan İslam Mecmuası'nda bu yöntem yoğun bir şekilde gündeme taşınmış ve ağırlıklı olarak Gökalp ile Halim Sabit tarafından makaleler etrafında ele alınmıştır. Gökalp, devletin içinde bulunduğu buhrandan kurtuluşu Batıda önemli bir yeri olan sosyoloji ilminde aramış ve gündeme taşıdığı bu söylemle İslam hukuk usulünü sosyolojik bir zemine oturtma çabasına girmiştir. Nitekim Gökalp, ortaya koyduğu *İçtimai usul-i fıkıh* anlayışında deliller hiyerarşisini nas ve örf olmak üzere iki ana unsur üzerine kurmuştur. O, klasik fıkıh usulünde deliller hiyerarşisinde yer almayan örfü nas ile eşit bir konuma getirerek örfün epistemik değerini nasla aynı konumda kabul etmiştir. Bu durumu ifade eden sözlerinden birisi şöyledir: "*Şer', amellerin hüsün ve kubhunu iki*

mi'yara müracaatla takdir eder. Bu miyarlardan birincisi nas, ikincisi örfdür. Nas kitap ve sünnetteki delillerdir. Örf ise cemaatin ameli siret ve maişetinde tecelli eden içtimai vicdandır." Örfü, hüsün-kubuh meselesi, icma ve istihsan delilleriyle ilişkilendiren Gökalp, kurmuş olduğu bu ilişkilerden hareketle örfün nasla eş değer konumda olduğunu temellendirmeye çalışmıştır. Bununla birlikte bazı naslardan destek almış ve Ebu Hanefi ile Ebu Yusuf'un spesifik konulardaki görüşlerini kendi anlayışını destekler nitelikte aktarmıştır. Ayrıca Gökalp klasik fıkıh ve usulünün kavramlarına çok yer vermemiş, az miktarda referansta bulunmuştur. Bu açıdan Halim Sabit, Gökalp'in görüşlerini klasik fıkıh ve usulünün kavramları ile desteklemiştir. Bu tebliğde, İçtimai usul-i fıkıh anlayışının ne olduğu ortaya konulacak ve örfe yüklenen misyon ele alınacaktır. Gökalp ve arkadaşlarının bu anlayışı savunmalarının arka planındaki sebeplere temas edilecek ve örfün mahiyeti üzerine birtakım değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh Usulü, İçtimai Usul-İ Fıkıh, Ziya Gökalp, Örf, Sosyoloji

***FIQH IN TIMES OF CRISIS: IJTIMÂÎ USUL AL-FIQH
DISCOURSE IN SECOND CONSTITUTIONAL ERA***

Res. Asst. Süleyman ŞAHİN

With the declaration of the Tanzimat in the Ottoman state, reform movements took place in the political, military and economic fields as well as in the field of law. The fact that reform movements were discussed depending on the modern state perception in the world also affected the Ottoman state. For example, the French civil law *code civil* in 1804, The Austrian civil law in 1811 and the Swiss civil law in 1908 were enacted. Reforms in this direction in the Ottoman state started with the codification movements that came to the agenda in the middle of the 19th century and continued until the Republic period. Before the transition to the Republic, this reform movement continued during the Second Constitutional Monarchy, and there were intense intellectual activities in order to protect the political and social integrity of the Ottoman state. Second Constitutional Monarchy was also a period when the state had a hard time militarily, as the Balkan wars and the First World War took place. In such a period of time, new discourses in the field of fiqh have also been brought to the agenda and these issues have been the subject of discussion. One of these discourses is *Ijtimâî Usul al-Fiqh* (The Social Method of Fiqh) that Ziya Gökalp put forward. *Ijtimâî Usul al-Fiqh* is an activity to establish a new mission to the Islamic legal methodology. Besides Ziya Gökalp, Halim Sabit Şibay and Mustafa Şeref adopted and supported this discourse. In *Islam* journal, which was published in 1914-1918, this method was heavily brought to the agenda and was mainly discussed in articles by Gökalp and Halim Sabit. Gökalp sought relief from the crisis of the state in the science of sociology, which has an important place in the West, and with this discourse he tried to bring the Islamic legal procedure to a sociological ground. As a matter of fact, Gökalp established the hierarchy of evidence on two main elements, namely *nass* and custom, in his understanding of *Ijtimâî Usul al-Fiqh*. By bringing the custom, which is not included in the hierarchy of evidence in classical fiqh methodology, to a position equal to the *nass*, he accepted the epistemic value of that custom in the same position as the *nass*. One of his words expressing this situation is as follows: “*Shariah evaluates the goodness and the badness (Husn-Qubh) of actions according to two criteria. The first of these measures is*

nass and the second is custom. Nass is the evidences in the book and sunnah. The custom is the social conscience manifested in the practical life and living conditions of the community". Gökalp, who associates the customs with the discussion of Husn-Qubh and the evidences of *ijma* and *istihsan*, tried to justify the fact that custom is in the same position with the nass, based on these relations he established. However, he received support from some *nass* and referred to the views of Abu Hanafi and Abu Yusuf on specific issues in a way that supports his understanding. In addition, Gökalp did not give much space to the concepts of classical fiqh and its methodology and made few references to these. In this respect, Halim Sabit supported Gökalp's views with the concepts of classical fiqh and its methodology. In this paper, the understanding of *Ijtimâi Usul al-Fiqh* will be revealed and the mission attributed to the custom will be discussed. The reasons behind Gökalp's and his friends' defense of this understanding will be mentioned and some evaluations will be made on the nature of the custom.

Keywords: Islamic Jurisprudence, *Ijtimâi Usul Al-Fiqh*, Ziya Gökalp, Custom, Sociology

**BAKARA SURESİ 155-157. AYETLER BAĞLAMINDA
İMTİHANLAR KARŞISINDA MÜMİNİN TUTUMU**

Arş. Gör. Sümeyye SAYĞIN

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi
sumeyyesaygn@gmail.com

Kur'ân-ı Kerim'de hem insanların bu dünyada sınanacakları haber verilmekte hem de karşılaştıkları belalar, musibetler, afetler, hastalıklar gibi zor durumlar karşısında kendilerinden nelerin beklendiği tasvir edilmektedir. Bu tasvirlerden bir kısmı da bilindiği üzere iman eden kimseler hakkındadır. Bakara Suresi 155-157. ayetlerde de müminlere korkuyla, açıklıkla, mallarının ve canlarının eksiltilmesiyle, meyvelerinin, ekinlerinin azaltılmasıyla sınanacakları haber verilmektedir. Ve tarih boyunca, her zaman ve mekânda insanların benzer konularda sürekli olarak sırandıkları bir gerçektir. Nitekim içinde bulunduğumuz zaman diliminde dünya insanlığı olarak koronavirüs (COVID19) salgını ile karşı karşıya kalmış bulunmaktayız. Küresel salgın ile birlikte insanlık hastalık, acı çekme, ölüm, sevdiklerini kaybetme, yalnızlık, kimsesizlik, iş ve para kaybı, tarımın ve diğer üretimlerin sekteye uğraması, yiyecek-içeceklere ulaşamama ve dolayısıyla aç kalma gibi pek çok zorluk ve korkuyu derinden hissetmiştir. Bunlar nedensellik ilkesine uygun olarak ortaya çıkmakla birlikte özünde Allah Teâlâ'nın insanlara göndermiş olduğu birer imtihandır. Kur'ân-ı Kerim ve bilhassa konu edindiğimiz bu ayetler öncelikle Hz. Peygamber ve ashâbına bir yol gösterme, teselli ve müjde olsa da esasen tüm müminlere, böylesi sınavlara tabi tutulduklarında nasıl bir tavır takınmaları gerektiğini haber vermektedir.

Ayetlerde, müminlerin imtihanlar karşısında benimsemesi gereken iki tutuma yer verilmektedir: *sabır* ve *istircâ*. Sabır, her türlü felaket, afet, zorluk ve kayıp sırasında bireyin kendi iradesi ile dayanma, direnme ve sonucu bekleme eğilimidir. Bununla birlikte sabır, duygusal, psikolojik ve bilişsel boyutları olan çözümleyici bir süreçtir. Bilinmelidir ki sabır imtihanlar karşısında her şeyden elini çekip pasif bir şekilde sonucu beklemek değil, aksine direnmeyi, çabalamayı içerisinde barındıran aktif bir davranış biçimidir. İstircâ ise mümin bireyin sabrının dil ile ifadesi olarak anlaşılabilir. Şöyle ki mümin, musibetlere düşer olduğunda bunların ancak Allah'ın izniyle kendisine isabet ettiğini bilmeli, istircâ ederek yani Bakara

2/156. ayetin "إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ" "...Muhakkak biz Allah'a aitiz ve şüphesiz ona döneceğiz." kısmını okuyarak dili ve kalbiyle Allah'a teslim olmalıdır. Cümlelerin ilk bölümü tevhide ve insanın tüm varlığının Allah'a ait olduğunun bilincinde olmasını ikrar etmektir. İkinci kısımda ise kul, öldükten sonra muhakkak diriltileceğini itiraf etmektedir. Ölümün ardından diriltilip hesaba çekilmenin bilincinde olan insan böylelikle Allah'tan gelen her hükme rıza gösterir. Gayret göstermesi gereken durumlarda gayretini eksik etmez; ancak gücünün değiştirmeye yetemeyeceği hususlarda da asi gelmeden dirayetle, mutlak bir teslimiyetle Rabbine dayanır ve mükafatını ondan bekler.

Bu çalışmada önce imtihan hakkında bilgi verilmekte ardından da Bakara Suresi 155, 156 ve 157. ayetler tefsir edilmektedir. Daha sonra ise müminlerden imtihanlar sırasında göstermeleri beklenen tavırlardan olan ve bu ayetlerde özellikle vurgulanan *sabır* ve *istircâ*'nın mahiyeti, ilgili konular ve kavramlar çerçevesinde ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Bakara Suresi, İmtihan, İstircâ, Sabır

**IN THE CONTEXT OF THE VERSES 155-157 OF SURAT AL-
BAQARA THE ATTITUDE OF THE BELIEVER IN THE FACE OF
TESTS**

Res. Asst. Sümeyye SAYĞIN

In the Qur'an, it is informed that people will be tested in this world, and what is expected from them in the face of difficult situations such as troubles, calamities, disasters and diseases are described. As it is known, some of these descriptions are about believers. In verses 155-157 of Surat al-Baqara, believers are informed that they will be tested with fear, hunger, loss of wealth and lives, and decrease in their fruits and crops. And it is a fact that throughout history, at all times and places, people have been constantly tested on similar issues. As a matter of fact, in the time period we are in, as the world humanity, we have been faced with the coronavirus (COVID19) epidemic. With the global epidemic, humanity has deeply felt many difficulties and fears such as disease, suffering, death, loss of loved ones, loneliness, desolation, loss of work and money, interruption of agriculture and other productions, inability to reach food and beverages and therefore starvation. Although these emerge in accordance with the principle of causality, they are essentially a test that Allah has sent to people. Although the Qur'an and especially these verses we are talking about are primarily guiding, comforting and good news for the Prophet and his Companions, they essentially inform all believers how they should behave when they are subjected to such tests.

In the verses, two attitudes that believers should adopt in the face of tests are given place: *patience* and *istircâ*. Patience, all kinds of disasters, calamities, difficulties and losses during the rest of the individual by his own will, resistance, and the result is a tendency to wait. However, patience is an analytical process with emotional, psychological and cognitive dimensions. It should be known that patience is not a passive waiting for the result in the face of tests, but rather an active behavior that includes resistance and effort. *Istircâ* can be understood as the expression of the patience of the believer through language. That is, when a believer is faced with calamities, he should know that they only hit him by Allah's leave and he should surrender to Allah with his tongue and heart by making *istircâ* that is by reading the part of 156th verse of Surat al-Baqara "إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ" "...

We certainly belong to Allah and we will return to him without a doubt." The first part of the sentence is to acknowledge tawhid and the awareness that man's entire existence belongs to Allah. In the second part, the servant confesses that he will definitely be resurrected after he dies. A person who is conscious of being resurrected and brought to account after death thus consents to every decree from Allah. In situations where he needs to make an effort, he does not lack his effort; but in matters that he cannot change, he relies on his Lord with acumen, with absolute submission and expects his reward from him, without rebelling.

In this study, firstly, information about the test is given and then verses 155, 156 and 157 of Surat al-Baqara are interpreted. Next, the nature of *patience* and *istircâ*, which are among the attitudes that believers are expected to show during the tests and which are especially emphasized in these verses, are presented within the framework of the relevant subjects and concepts.

Keywords: *Tafsir, Surat al-Baqara, Test, İstircâ, Patience*

AŞISI BULUNMAYAN BİR İDEOLOJİ; İSLAMAFOBİ

Ali Cihan ÖZENSEL

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
ozenselalicihan@gmail.com

İslamafobi, “Müslümanlara veya Müslüman olarak algılananlara yönelik korku, nefret ve ayrımcılığı doğrulayan sistematik ve ideolojik bir önyargı üretim” ideolojisidir. İslamafobi’nin amacı, Müslümanlara karşı korkuyu yaymak ve İslam adına karşıt bir düşünce üretmektir.

Covid 19’un insanlığı tehdit ettiği günümüzde bütün ülkeler bu virüsün olumsuz etkilerini azaltmak adına iş birliği yapma çabası içinde olduğunu görüyoruz. Aşının bulunması sosyal yaşamın normale dönmesi konusunda insanlığa umut vaat ediyor. Tüm dünyada yaşanan ve insanlık adına bu tür olumlu gelişmeler sağlanırken Batı, İslam karşıtlığını ve bunun yıkıcı uygulamalarını arttırarak devam ettirmektedir. Sonuçta Batı ülkelerinin sahip olduğu modernist/postmodernist ideolojisinin İslamafobi üzerine kurgulandığını görüyoruz.

Birinci Dünya Savaşı sonrası Batı mücadele alanını komünizme yöneltirken, soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte hedefini Müslümanlara yönlendirdi ve İslamafobi Batı’nın ortak ideolojisi haline dönüştü. Son yıllarda başta Fransa olmak üzere birçok Batı ülkesi, İslam ve Müslümanlara karşı bu tavrını yasallaştırma girişimlerine başladı.

Tarihsel süreçte Batının İslamla hesaplaşması daha çok din aracılığıyla gerçekleşirken günümüzde seküler bir ideolojiye dönüşmüştür. 11 Eylül saldırılarıyla birlikte terörle mücadele söylemi temelinde İslamiyet terörle özdeşleştirilmiş ve tüm Müslümanlar adeta bir “terörist” olarak damgalanmıştır.

İslamafobi ideolojisinin Batıda bu kadar yaygınlaşmasının, modernitenin insan ve ideal toplum öngörülerinde aramak pek de zor bir uğraş olmasa gerek. Fakat bugünlerde Avrupa’nın dış politikada bazı Müslüman devletlere veremedikleri dersi, özellikle Batı ülkelerinde yaşayan Müslümanlar üzerinden verme gayreti içinde olduklarını görüyoruz.

Anahtar Kelimeler: İslamafobi, Covid 19, İdeoloji, Aşı

AN IDEOLOGY WITHOUT VACCINE; ISLAMOPHOBIA

Ali Cihan ÖZENSEL

Islamophobia is an ideology of "systematic and ideological production of prejudice that confirms fear, hatred and discrimination against Muslims or those perceived as such". The goal of Islamophobia is to spread fear against Muslims and generate opposing thought in the name of Islam.

Today, as Covid 19 threatens humanity, we see all countries working together to reduce the negative effects of this virus. The discovery of the vaccine promises humanity a return to normal social life. While such positive developments are being made on behalf of humanity all over the world, the West continues to increase its anti-Islamism and destructive practices. Therefore, we find that the modernist/postmodernist ideology of Western countries is based on Islamophobia.

After the First World War, when the West directed its battlefield against communism, with the end of the Cold War, it changed its target towards Muslims and Islamophobia became the common ideology of the West. In recent years, many Western countries, including France, have begun trying to legalize this attitude towards Islam and Muslims.

While the West's confrontation with Islam was mainly through religion in the historical process, it has turned into a secular ideology today. With the 9/11 attacks, Islam has been identified with terrorism on the basis of anti-terrorism discourse and all Muslims have been labeled as "terrorists".

It should not be difficult to investigate how the Islamophobia as ideology could have spread to such an extent in the West in the predictions of modernity for the human and ideal society. But today we see that Europe is trying to teach a lesson to some Muslim states through Muslims living in Western countries as Europe failed to do it through foreign policy.

Keywords: Islamophobia, Covid 19, Ideology, Vaccine

NAZAN BEKİROĞLU ROMANLARINDA DİN OLGUSU

Aysun KUTBAY

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
akutbay55@hotmail.com

Sekülerleşen dünyada bireysel yaşamın yaygınlaşması, kitle iletişim araçlarının bazı olumsuz etkileri ve aile yapısındaki hızlı değişimler, bireysel olduğu kadar toplumsal değer değişimlerini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada gençlik dönemi ahlaki sorunlarını minimize etme konusunda din ve ahlak eğitiminin yanında farklı bazı çabalar da ortaya konulmaktadır. Bu çabalardan birisi de gençliğe yönelik dini ve ahlaki değer ihtiva eden romanlardır. Postmodern tarzda yazılan ve farklı şekillerde tanımlanan bu romanlarda din ve değerler de hedef kitlenin ilgisine göre yeniden bir okumaya tabi kılınmaktadır.

Günümüzde kendisini görece muhafazakar ve/veya dindar olarak ifade eden gençlerin daha sık okuduğu roman yazarlarından birisi olan Nazan Bekiroğlu'nun eserlerinde din, ahlak, değer gibi unsurlar farklı bir dil ve içerikle okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Bu anlamda yazarı farklı kılan bu özellikler onun romanlarına verdiği isimlerde de kendini göstermektedir.

İşte bu tebliğde Nazan Bekiroğlu'nun, eserlerinde yer verdiği din, ahlak ve değer gibi geniş perspektiften ele alınabilecek kavramlar bu tebliğin hacmini aşacağından onun eserlerinde yalnızca din olgusu ele alınacaktır. Yine bu noktada çalışmanın sınırlılıkları açısından onun eserlerinden öne çıkan; Lâ Sonsuzluk Hecesi, Nar Ağacı, Nun Masalları, Cam Irmağı, Yusuf ile Züleyha, İsimle Ateş Arasında, Mücella adlı romanları incelemeye alınacaktır. Sayılan eserlerin betimsel ve içerik analizleriyle, eserlerde geçen din olgusu ve dini kavramların din eğitimsel bir analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nazan Bekiroğlu, Din, Ahlak, Değer

RELIGION IN THE NOVELS OF NAZAN BEKİROĞLU

Aysun KUTBAY

The spread of individual life in the secularizing world, some negative effects of mass media and rapid changes in family structure bring along social value changes as well as individual ones. At this point, in addition to religious and moral education, some different efforts are made to minimize the moral problems of youth. One of these efforts is novels that contain religious and moral values for youth. In these novels, which are written in a postmodern style and defined in different ways, religion and values are also subject to a re-reading according to the interest of the target audience.

In the works of Nazan Bekiroğlu, who is one of the novelists read more frequently by young people who express themselves as relatively conservative and/or religious today, elements such as religion, morality and value appear before the reader with a different language and content. In this sense, these features that make the author different are also evident in the names he gives to his novels.

In this paper, since the concepts that can be handled from a broad perspective such as religion, morality and value in Nazan Bekiroğlu's works will exceed the volume of this paper, only the phenomenon of religion will be discussed in his works. Again at this point, in terms of the limitations of the study, his works stand out; His novels *La Infinity Syllable*, *Pomegranate Tree*, *Tales of Nun*, *Glass River*, *Yusuf and Züleyha*, *Between Name and Fire*, *Mücella* will be examined. With the descriptive and content analyzes of the cited works, a religious educational analysis of the religion phenomenon and religious concepts in the works will be made.

Keywords: Nazan Bekiroğlu, Religion, Morality, Value

**KAOS, KRİZ VE DÖNÜŞÜM DÖNEMİNDE AHLÂKIN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ**

Fatma Nur BAHADIR

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

f.nur_20@hotmail.com

Ahlâk konusu ve problemi yıllar boyunca süregelen bir tartışma konusudur. Toplumun bir gereği olarak görülen ahlâk, üzerinde hassasiyetle durulan bir ilim olmuştur. Bu hassasiyet ahlâk ilmine birçok tanım ve çalışma kazandırmıştır. Tanımlar ve tartışmalar ahlâka yönelik sorulara cevap üretmeye çalışarak günümüze kadar gelmiştir. Tüm bu felsefi tartışmalar pek çok soru işaretinin beraberinde bu disipline karşı metod arayışlarını da gündeme getirmiştir. Ahlâk konusunu ele alırken üzerinde hassasiyetle durmamız gereken problem teorik ve pratik ahlâkın arasındaki uçurumdur. Uçurumu ortadan kaldırarak bir senteze gidilmeli ve ahlâkı, toplumun davranışlarında alışkanlığa ve yaşam biçimine dönüştürülmelidir. Teorik ve pratik ahlâka yeni bir sentez arayışı da toplumda ahlâkın konumunu temellendirilmekten geçmektedir. Yakın dönemde ahlâkın durumuna baktığımızda Modern dönemin epistemolojik enkazı, Postmodern dönemin hakikatsizlikten ve erdemden uzaklaşarak çatışmayı ve krizi beraberinde getirmesi en çok ahlâk konusunu etkilemektedir. Dönemin krizini en iyi yönetecek unsur da değerlerimize yön veren ivmeye yeni bir metodoloji ve felsefi zemin oluşturarak kavramlarımıza ve değerlerimize sahip çıkmaktır. Kürselleşen dünyanın anlam ve kavram savaşları içinde ahlâki kavramları korumak ve konumlandırmak oldukça zor olsa da ahlâkın bu çağda sağlam bir yapıyla temellenmesi gerekmektedir. Ahlâki temellendirme de yeni bir metodoloji ve felsefi bir alt yapı ile oluşturulmalıdır. Elimizde olan birikimlerimizi yeni toplumsal bakışlarımızla yeniden şekillendirmemiz gerekir çünkü 100 yıl önceki toplumsal bilgi ve birikimlerimizle bugünkü birikimlerimiz bir olmadığından dolayı ahlâki temellendirmenin sağlam bir zeminde ele alarak şekillendirilmesi lazımdır. Şekillendirme ve dönüşme gidilmediği sürece kavramları başkaları dönüştürecek, dönüştürülen kavramlarda bize ait olmadığı için yabancılaşma ve ahlâki yozlaşma sürecine sürüklenme durumuyla karşılaşılacaktır. Ahlâki değerlerin anlaşılmasında temellendirme yöntemleri toplumdan topluma, insandan insana değişen bir

teşekkül sürecinden geçmiştir. Ahlâki temellendirme ve metod haricinde üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir üçüncü bir konu ise ahlaki değerlerin, kavramların oluşum ve anlamlandırma süreçleridir. Dil, düşünce ve mantık kaideleri ahlâki değerler ve kavramların anlamlandırılmasında çok önemlidir. Değişim ve dönüşüm zeminine en büyük katkıyı dil, düşünce ve mantık verecektir. Anlamlandırma zihinsel bir eylemdir. Kavramlar insan zihnindeki kategorilere yerleşir. İnsanın doğuştan getirdiği bir takım kategoriler olduğu gibi tecrübesiyle edindiği kategoriler de vardır. Ahlâki kavramların anlamlandırılma sırasında zihinsel süreçte yaşanan çatışmaların ve krizlerin oluşumuna engel olmak için kavramlara yönelik argümanların sağlam alt yapıda olması gerekmektedir. Ahlâk bir döneme ve bir tahakkuma indirgenmeden sürdürülebilir ve yeni toplumsal ihtiyaçlara göre dönüştürülebilir olmalıdır. İnsan zihnindeki çatışmalara ve olabilecek krizlere engel olabilecek aynı zamanda toplumsal kaos ortamını avantaja çevirecek ilk yollardan biri sürdürülebilir ve ihtiyaçlara yönelik ahlâkın dönüşümünü öngörmek ardından metodoloji ve fikir savaşı vermektir.

Anahtar kelimeler: Kriz, Dönüşüm, Sürdürülebilirlik, Ahlâk Metodu, Kavram, Değer

**THE SUSTAINABILITY OF MORALITY DURING CHAOS, CRISIS
AND TRANSITION**

Fatma Nur BAHADIR

The case of and problem of morality has been a content of controversy over the years. Morality, which is glimpsed as a necessity of society, has become a science that is emphasized with sensitivity. This sensitivity has given rise to many definitions and studies to the science of ethics. Explanations and discussions have survived to the current day by pursuing to answer questions about morality. All these philosophical discussions have brought up the search for methods against this discipline, along with many question dents. When dealing with the issue of morality, the problem we need to dwell on sensitively is the chasm between theoretical and practical ethics. A synthesis must be made by eliminating the chasm and morality must be transformed into habits and lifestyle in the behavior of society. The search for a new synthesis of theoretical and practical ethics passes through grounding the position of morality in society. When we look at the state of morality in the recent period, the epistemological wreckage of the Modern period and the fact that the Postmodern period moves away from untruth and virtue and brings conflict and crisis affect the moral issue the most. The element that will best manage the crisis of the period is to protect our concepts and values by creating a new methodology and philosophical basis to the momentum that guides our values. Although it is very difficult to preserve and position moral concepts in the wars of meaning and concepts of the globalizing world, morality must be based on a solid structure in this age. Moral grounding should be established with a new methodology and philosophical proficiency. We need to reshape our understanding with our new social viewpoint and, because our social understanding and experience of 100 years ago are not the same, so moral justification must be shaped on a solid basis. unless shaping and transformation are done, the concepts will be transformed by others. Since the transformed concepts do not belong to us, there will be a situation of alienation and being dragged into the process of moral degeneration. Justification methods in understanding moral values have passed through a formation process that changes from society to society, human to human. Apart from the moral justification and method, a third case that needs to be

focused on sensitively is the formation and understanding processes of moral values and concepts. Language, thought and logic rules are very important in making sense of moral values and concepts. Language, thought and logic will make the greatest contribution to the ground of change and transformation. Understanding is a mental action. Concepts settle down to categories in the human mind. As there are some categories that people are born with, there are also categories that taht they acqurie through experience. To prevent the formation of conflicts and crises in the mental process during the interpretation of moral concepts, the arguments for the concepts should have a solid infrastructure. Morality should be sustainable and transformable according to new social needs without being reduced to a period and domination. One of the first ways that can prevent conflicts and possible crises in the human mind and also turn the social chaos environment into an advantage is to foresee the transformation of sustainable and needs-oriented morality, and then to fight methodology and belief.

Keywords: Crisis, Transformation, Sustainability, Moral Method, Concept, Value

NURETTİN TOPÇU'DA AHLAK VE DEĞER

Zeynep BELMEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
belmenzynp@gmail.com

Nurettin Topçu, 20. yy. Türk düşünce dünyasının yetiştirdiği en önemli mütefekkirlerimizden birisidir. Avrupa'da eğitim görebilmek için 1928 yılında imtihanlara girerek felsefe, ahlâk ve san'at tarihi alanında Strasbourg Üniversitesi'nde eğitim almak üzere Fransa'ya gitmiştir. 1934 yılında *Conformisme et Révolt (İsyan Ahlâkı)* başlığıyla yazdığı teziyle, Sorbonne'da doktora veren ilk Türk unvanını almanın yanında Avrupa'da ahlak felsefesi çalışan ilk öğrenci de o olmuştur.

Yaşadığı dönemin eğitimi hakkında düşüncelerini sıralayan, eğitim zihniyeti ve uygulamalarını tenkit eden Topçu, çözümler ileri sürerek dinî ve millî bir eğitimi savunmuş, ülkemizdeki eğitim felsefesinin pragmatist yapısını reddetmiş, onun yerine idealist bir eğitim sistemini öne sürmüştür. Aynı zamanda ahlak üzerine çalışmalarından dolayı haklı bir üne kavuşan Topçu, 1974 yılında Türkiye'de örgün eğitim kurumlarında zorunlu olarak okutulma kararı verilen "Ahlak Bilgisi" derslerinin kitaplarının yazımını da üstlenmiştir.

Nurettin Topçu, bütün yaşamı boyunca eğitimden ekonomiye, siyasetten ahlaka, edebiyattan felsefeye kadar birçok alanda eserler vermiş ve bu konularda önemli fikirler ortaya koymuş bir ilim adamıdır. Topçu'nun en dikkat çeken yanı ise, tüm bu alanlarda fikir beyan ederken "ahlak felsefesi düşüncesi çerçevesi içerisinde hareket etmesidir. Dolayısıyla ona göre ahlak, konunun bir parçası değil, tamamını ilgilendirdiğinden, ele aldığı sorunlarında temel vurgusu ahlak üzerine olduğunu söyleyebiliriz. Zira tüm problemlerin ana sebebi, ahlak eksikliğidir.

Günümüzde özellikle gençliğin ahlakla olan imtihanında Topçu'nun ahlak ve değer üzerine yaptığı vurgu çok önemli görülmektedir. Bu nedenle biz bu tebliğimizde Nurettin Topçu'nun ahlak anlayışını kavramsal çerçevede ele alacağız. Bu noktada ilk olarak ahlak ve değerın literatürdeki karşılığının tespiti yapılacak ardından da Topçu'nun bu kavramlara yüklediği anlamların karşılaştırmalı bir analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nurettin Topçu, Ahlak, Değer

MORALITY AND VALUE IN NURETTIN TOPÇU

Zeynep BELMEN

Nurettin Topçu, who is one of the most important thinkers of the Turkish thought world in 20th century. In 1928, he took the tests to study in Europe and went to France to study philosophy, morality and History of Art at the University of Strasbourg. In 1934, with his thesis titled *Conformisme et Révolt* (Rebel Morality), he became the first Student to study moral philosophy in Europe, in addition to receiving the title of the first Turk to receive a Doctorate in the Sorbonne.

He listed his thoughts on the education of his time, criticized the educational mentality and practices, defended a religious and national education by suggesting solutions, rejected the pragmatist structure of the educational philosophy in our country, and instead proposed an idealistic education system. At the same time, Topçu, who gained a just reputation for his work on morality, also took over the writing of the books of "Moral Knowledge" courses, which were decided to be compulsory in formal educational institutions in Turkey in 1974.

Nurettin Topçu is a scholar who has given works in many fields from education to economics, politics to morality, literature and philosophy throughout his life and has come up with important ideas on these issues. The most striking aspect of Topçu is that it acts within the framework of "moral philosophy thinking" when expressing opinions in all these areas. Therefore, according to him, since morality is not part of the subject, but all of it, we can say that the main emphasis on the problems he addresses is on morality. Because the main cause of all problems is a lack of morality.

Today, especially in the test of youth with morality, The emphasis on the ethic and value of the Topçu is very important. Therefore, in this communiqué, we will consider nurettin artillery's morality in a conceptual framework. At this point, first, the value of morality and value in the literature will be determined and then a comparative analysis of the meanings that Artillery imposes on these concepts will be made.

Keywords: Nurettin Topçu, Ethic, Value

